

Názov stratégie: Stratégia miestneho rozvoja vedeného komunitou regiónu Oravy

Názov MAS: MAS Orava, o. z.

Verzia: 2.0 zo dňa 28.06.2022

Logo MAS:

V Oravskom Podzámku, dňa 28.06.2022

Mgr. Jozef Záhora, predseda

Abstrakt

Stratégia miestneho rozvoja vedeného komunitou regiónu Oravy (ďalej aj “stratégia CLLD”) je definovaná ako strategický rozvojový dokument obsahujúci ucelený súbor opatrení, ktorých účelom je plniť miestne ciele a uspokojovať miestne potreby a ktoré prispievajú k plneniu stratégie Únie na zabezpečenie inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu. Stratégia CLLD je východiskovým strategickým plánovacím dokumentom pre realizáciu projektov miestneho rozvoja a jej príprava napĺňa politiky komunitného plánovania princípom “zdola nahor”.

Úvodnou časťou stratégie CLLD je detailná analýza územia partnerstva, analýza endogénnych a exogénnych faktorov rozvoja, zadefinovanie základných potrieb územia a ich hierarchizácia. Z potrieb územia vychádzajú zadefinované ciele a priority rozvoja uvedené v strategickej časti dokumentu. V nadväznosti na stanovené ciele a priority sú identifikované špecifické ciele a opatrenia pre ich dosiahnutie.

Implementačná časť stratégie CLLD je rozpracovaná na úroveň akčného plánu opatrení, ciele stratégie sú merateľné a overiteľné prostredníctvom nastavených indikátorov.

Stratégia CLLD je súborom opatrení - plánovaných aktivít IROP a podopatrení PRV (v doplnkovosti s Operačným programom Ľudské zdroje 2014 – 2020 a cezhraničných programov INTERREG V-A), ktoré majú za cieľ zlepšiť konkurencieschopnosť vidieckeho cestovného ruchu Oravy, zvýšiť kvalitu verejných služieb a životného prostredia obyvateľov regiónu a zvýšiť zamestnanosť podporou podnikania a inovácií.

Verzia č.2 bola vypracovaná v nadväznosti na pridelenú dodatočnú alokáciu v zmysle kapitoly 6.4. Systému riadenia CLLD (Leader a komunitný rozvoj) pre programové obdobie 2014-2020. Verzia č. 2.0 bola schválená najvyšším orgánom MAS dňa 23.9.2022.

Obsah

Abstrakt	2
1. Základné informácie o MAS	6
1.1. Identifikačné údaje MAS	6
1.2. Vymedzenie oblasti a obyvateľstva, na ktoré sa stratégia CLLD vzťahuje	6
2. Vznik, história a tvorba partnerstva a stratégie CLLD	8
2.1. Vznik a história partnerstva	8
2.2. Tvorba partnerstva a stratégie CLLD	13
3. Analytický rámec	16
3.1. Analýza zdrojov územia	16
3.1.1. Všeobecná charakteristika územia	16
3.1.2. Geografická charakteristika	18
3.1.3. Popis ľudských, kultúrno-historických, ekonomických, inštitucionálnych a iných zdrojov	32
3.1.4. Technická infraštruktúra	39
3.1.5. Sociálna infraštruktúra	41
3.1.6. Zdravotníctvo	46
3.1.7. Mimovládne organizácie a združenia	47
3.2. Sociálna infraštruktúra – sociálna politika a sociálne služby	52
3.3. Kultúrne, historické a prírodné zdroje	57
3.4. Ekonomické zdroje územia	58
3.4.1. Cestovný ruch	61
3.5. Popis doteraz realizovaných aktivít v území, ich význam, prípadné nedostatky	67
3.6. SWOT analýza	69
3.7. Identifikácia potrieb	74
4. Strategický rámec	77
4.1. Definovanie vízie a s strategického cieľa	77
4.2. Stanovenie priorít, špecifických cieľov a opatrení	78
4.3. Súhrn strategického rámca	80
4.4. Integrované znaky stratégie CLLD	83
4.5. Inovatívne znaky stratégie CLLD	86
5. Implementačný rámec	88
5.1. Popis riadiaceho a implementačného procesu	88
5.1.1. Riadiaci proces – organizačná štruktúra MAS	88
5.1.2. Implementačný proces	95
5.2. Akčný plán	98
5.3. Monitorovanie a hodnotenie stratégie	121
5.3.1. Opis monitorovania a hodnotenia stratégie CLLD	123
5.3.2. Monitorovacie ukazovatele	129
6. Finančný rámec	133
6.1. Financovanie stratégie CLLD	133
6.2. Finančný plán pre opatrenia	135
7. Zhodnotenie prínosov stratégie CLLD, jej synergie a doplnkovosť	137
7.1. Prínosy k zlepšovaniu ekonomického rozvoja územia	137
7.2. Prínosy k napĺňaniu cieľov PRV	140
7.3. Prínosy k napĺňaniu cieľov IROP	143
7.4. Synergie a doplnkovosť stratégie CLLD	145
7.4.1. Popis iných stratégií, ktoré sa na danom území realizujú, resp. plánujú realizovať	145
7.4.2. Synergie a komplementarity	147
7.5. Popis multiplikačných efektov	151
Zoznam príloh stratégie CLLD	153

Zoznam tabuliek

Tabuľka č. 1: Identifikačné údaje MAS	6
Tabuľka č. 1A: Sektorové rozdelenie členskej základne MAS Orava, o.z.	9
Tabuľka č. 1B: Zoznam zrealizovaných stretnutí ku tvorbe partnerstva pred výzvou	13
Tabuľka č. 1C: Zoznam zrealizovaných Zhromaždení členov MAS Orava, o.z.	14
Tabuľka č. 1D: Samosprávy združené v MAS Orava, o.z.	20
Tabuľka č. 1E: Geomorfologické členenie MAS Orava, o.z.	21
Tabuľka č. 1F: Maloplošné chránené územia vybranej časti regiónu	25
Tabuľka č. 1F: Lokality NATURA 2000 v sledovanom území	26
Tabuľka č. 1G: Chránené stromy na území MAS Orava, o.z.	26
Tabuľka č. 1H: Vývoj počtu obyvateľov obcí partnerstva MAS Orava, o.z. (2010 – 2014)	32
Tabuľka č. 1 I: Prirodzený pohyb a migračné saldo obcí MAS Orava, o.z. (2010 – 2014)	34
Tabuľka č. 1 J: Štruktúra obyvateľstva MAS Orava, o.z. podľa stupňa vzdelania	35
Tabuľka č. 1K: Sieť navrhovaných cyklotrás v rámci Oravy	39
Tabuľka č. 1L: Vývoj počtu žiakov materských škôl na území MAS Orava, o.z.	42
Tabuľka č. 1M: Vývoj počtu žiakov základných škôl na území MAS Orava, o.z.	43
Tabuľka č. 1N: Základné umelecké školy v školskom roku 2014/2015 na území partnerstva	45
Tabuľka č. 1O: Zoznam stredných škôl v území MAS Orava, o.z.	45
Tabuľka č. 1P: Infraštruktúra zdravotnej starostlivosti na území MAS Orava, o.z.	46
Tabuľka č. 1R: Združenia a neziskové organizácie na území MAS Orava, o.z.	48
Tabuľka č. 1S: Záujmové združenia právnických osôb na území MAS Orava, o.z.	52
Tabuľka č. 1T: Infraštruktúra zariadení sociálnych služieb na území MAS Orava, o.z.	53
Tabuľka č. 1U: Subjekty na území MAS Orava, o.z. poskytujúce terénne sociálne služby	56
Tabuľka č. 1V: Podniky podľa OKEČ a priemerná nominálna mzda na území	59
Tabuľka č. 1W: Podniky na území MAS Orava, o.z. podľa počtu zamestnancov (2014)	59
Tabuľka č. 1X: Právnické osoby podľa vybraných právnych foriem na území MAS	60
Tabuľka č. 1Y: Výmera územia a využitie pôdy v partnerstve MAS Orava, o.z.	61
Tabuľka č. 1Z: Vývoj počtu a kapacity ubytovacích zariadení na území MAS Orava, o.z.	64
Tabuľka č. 2A: SWOT analýza (oblasť vidieckeho cestovného ruchu)	69
Tabuľka č. 2B: SWOT analýza pre oblasť verejných služieb	71
Tabuľka č. 2C: SWOT analýza pre oblasť podnikania	72
Tabuľka č. 2D: SWOT analýza pre oblasť vzdelávania a ochrany životného prostredia	73
Tabuľka č. 3: Súhrnný prehľad strategického rámca	80
Tabuľka č. 4A: Opatrenie č. 1.1.1 stratégie CLLD	99
Tabuľka č. 4B: Opatrenie č. 1.1.2 stratégie CLLD	101
Tabuľka č. 4C: Opatrenie č. 1.1.4 stratégie CLLD	103
Tabuľka č. 4D: Opatrenie č. 2.1.1 stratégie CLLD	105
Tabuľka č. 4E: Opatrenie č. 2.2.1 stratégie CLLD	107
Tabuľka č. 4F: Opatrenie č. 2.2.2 stratégie CLLD	109
Tabuľka č. 4G: Opatrenie č. 2.3.1 stratégie CLLD	110
Tabuľka č. 4H: Opatrenie č. 3.2.1 stratégie CLLD	112
Tabuľka č. 4I: Opatrenie č. 4.1.1 stratégie CLLD	114
Tabuľka č. 4J: Opatrenie č. 4.2.1 stratégie CLLD	116
Tabuľka č. 4K: Opatrenie č. 1.1.1 stratégie CLLD	117
Tabuľka č. 4L: Opatrenie č. 1.1.2 stratégie CLLD	118
Tabuľka č. 4M: Opatrenie č. 1.1.2 stratégie CLLD	118
Tabuľka č. 4N: Opatrenie č. 1.1.2 stratégie CLLD	118
Tabuľka č. 4O: Opatrenie č. 1.1.2 stratégie CLLD	119
Tabuľka č. 4P: Opatrenie č. 1.1.2 stratégie CLLD	119
Tabuľka č. 4Q: Opatrenie č. 1.1.2 stratégie CLLD	119

Tabuľka č. 4R: Opatrenie č. 1.1.2 stratégie CLLD	120
Tabuľka č. 4.1: Harmonogram činností monitorovania na úrovni stratégie	124
Tabuľka č. 4.2: Identifikácia rizík implementácie stratégie CLLD	125
Tabuľka č. 5: Povinné ukazovatele na úrovni programu – PRV SR	126
Tabuľka č. 6: Celkové verejné výdavky – PRV SR	126
Tabuľka č. 7: Povinné ukazovatele na úrovni IROP	126
Tabuľka č. 7.1 Povinné ukazovatele v súvislosti s IROP a PRV – úroveň špecifických cieľov IROP a fokusových oblastí PRV	128
Tabuľka č. 7.2 Vlastné ukazovatele na úrovni opatrení stratégie CLLD	128
Tabuľka č. 7.3 Ukazovatele sebahodnotenia MAS	131
Tabuľka č. 8: Celkové zdroje pre MAS z PRV a IROP	130
Tabuľka č. 9: Celkové zdroje pre MAS z PRV a IROP rozdelené podľa fondov	130
Tabuľka č. 10: Rozdelenie zdrojov na jednotlivé typy výdavkov v rámci príslušných programov	131
Tabuľka č. 11: Sumárna tabuľka finančného plánu	132
Tabuľka č. 12: Celkový pomer medzi fondmi na stratégiu	133
Tabuľka č. 13: Zameranie stratégie podľa sektorov	133
Tabuľka č. 7A: Opatrenie č. 2.1.2 stratégie CLLD	145
Tabuľka č. 7B: Opatrenie č. 3.2.2 stratégie CLLD	146
Tabuľka č. 7C: Opatrenie č. 2.3.2 stratégie CLLD	146

1. Základné informácie o MAS

1.1. Identifikačné údaje MAS

Tabuľka č. 1: Identifikačné údaje MAS

Údaje o MAS	Názov MAS	MAS Orava, o.z.
	Dátum registrácie v zmysle zákona č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov v znení neskorších predpisov	24.1.2014
	Sídlo	Oravský Podzámok 60, 027 41 Oravský Podzámok
	IČO	42351898
	DIČ (ak relevantné)	2120314295
Údaje o banke	Názov banky	Tatra banka, a.s.
	Číslo účtu	2928911548/1100
	IBAN	SK15 1100 0000 0029 2891 1548
	SWIFT	TATR SK BX
Údaje o štatutárovi	Meno a priezvisko	Mgr. Jozef Záhora
	E-mail	masorava@masorava.sk
	Telefón	0905288723
Údaje o kontaktnej osobe	Meno a priezvisko	Ing. Ondrej Šeliga
	E-mail	seliga@masorava.sk
	Telefón	0911 448 342

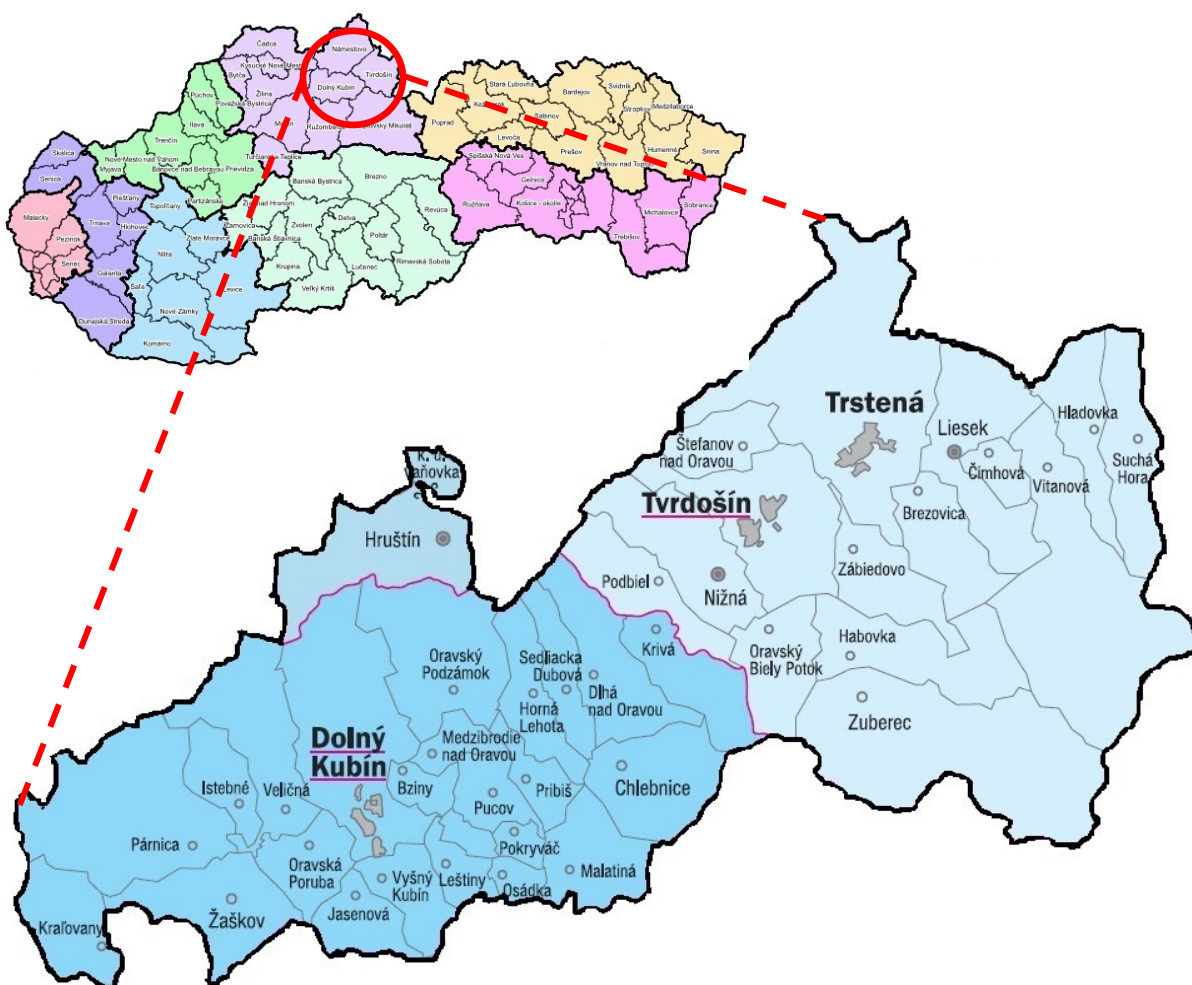
1.2. Vymedzenie oblasti a obyvateľstva, na ktoré sa stratégia CLLD vzťahuje

Verejno - súkromné partnerstvo MAS Orava, o.z. sa nachádza v severovýchodnej časti Žilinského samosprávneho kraja, v historickej časti regiónu s názvom Orava. Opisované územie tvorí súvislý celok a rozkladá sa na všetkých troch okresoch Oravy – Dolný Kubín, Tvrdošín a Námestovo. Verejno – súkromné partnerstvo tvorí 39 obcí. Prevažná časť obcí sa nachádza v okresoch Dolný Kubín a Tvrdošín. Z okresu Námestovo do územia VSP zasahuje len 1 obec (obrázok č. 1). Záujmovú oblasť tvorí povodie rieky Oravy, ktorá prechádza naprieč celým územím Oravy. Územie MAS je geograficky uzatvorené zo západnej strany pohorím Veľkej a Malej Fatry, z južnej strany Chočskými vrchmi, z východu Západnými Tatrami a zo severnej strany Oravskou Magurou. Vytvára tak celistvý región s prirodzeným pohybom

obyvateľstva za prácou a službami v rámci územia, homogénnymi prírodnými podmienkami a potrebami obyvateľstva. V území sa nachádzajú všetky charakteristické črty oravského regiónu vytvárajúce podobu rázovitého a životaschopného regiónu so silnými predpokladmi na rozvoj cestovného ruchu, ale aj chýbajúcimi verejnými službami pre obyvateľstvo a turistov a nedostatkom udržateľných pracovných miest.

Počet obyvateľov záujmového územia MAS je **75 994 obyvateľov**, **hustota obyvateľstva 83,62 obyv./km²** a **rozloha 908,762 km²** (údaje k 31.12.2014). Bližšie informácie o administratívnom členení a usporiadaní sú uvedené v Prílohe č. 1 a Prílohe č. 2 a aj v mape územia MAS.

Obrázok 1: Širšie a užšie územné vzťahy MAS Orava, o.z.

2. Vznik, história a tvorba partnerstva a stratégie CLLD

2.1. Vznik a história partnerstva

Verejno - súkromné partnerstvo MAS Orava, o.z. vzniklo na základe podnetov samospráv, podnikateľských subjektov, neziskových organizácií, občianskych združení a občanov regiónu Oravy, ktorí sa spoločnými silami v partnerstve usilujú o získanie štatútu miestnej akčnej skupiny. Cieľom tohto úsilia je vytvoriť platformu pre podporu miestnych rozvojových iniciatív, tvorbu nových pracovných miest, udržateľný rozvoj regiónu a podporu projektov s významným regionálnym dopadom.

Dňa 24.1.2014 Ministerstvo vnútra SR zaregistrovalo stanovy MAS Orava, o.z., čím sa oficiálne začali rokovania o územnej pôsobnosti partnerstva. Dňa 27.2.2014 sa uskutočnilo ustanovujúce zhromaždenie MAS Orava, o.z., na ktorom boli prijatí zakladajúci členovia MAS Orava, o.z. z radov samospráv okresu Dolný Kubín. Zároveň bola zriadená oficiálna stránka partnerstva <http://www.masorava.sk> a konto na sociálnej sieti facebook [fb.com/masoravaoz/](https://www.facebook.com/masoravaoz/). Na webových stránkach sú od vzniku združenia zverejňované všetky oficiálne správy o aktivitách a prebieha komunikácia s aktívnymi členmi partnerstva a širokou verejnosťou.

Verejno - súkromné partnerstvo sa začalo formovať už začiatkom roka 2014 najmä z iniciatívy samospráv, ktoré boli hlavným organizátorom spoločných rokovaní v regióne. Vzájomné rokovania partnerov viedli k zlúčeniu dvoch príbuzných partnerstiev, ktoré sa v minulom programovom období 2007 - 2013 neúspešne uchádzali o štatút miestnej akčnej skupiny (Partnerstvo obcí Dolnej Oravy a Rozvojové partnerstvo pre územie Hornej Oravy). MAS Orava, o.z. sa tak 4.3.2015 stalo jedným z najväčších verejno - súkromných partnerstiev na území Slovenskej republiky. Týmto krokom sa všetci členovia v území stali rovnocennými partnermi a v ďalšom rozvojovom procese takto definované územie začalo spoločným integrovaným prístupom v spolupráci s podnikateľským a neziskovým sektorom vytvárať stratégiu rozvoja. Medzi hlavné výhody sformovaného územia MAS patrí **geografická, ekonomická, hospodárska, kultúrno-historická a územno-správna spojitosť, homogénnosť obyvateľstva a logická previazanosť územia.**

Hlavnou témou spoločných rokovaní členov MAS Orava, o.z. bolo vytvorenie silného verejno – súkromného partnerstva, ktoré by celistvo pokrývalo územie Hornej a Dolnej Oravy, celé povodie rieky Oravy od Oravskej priehrady až po jej sútok s riekou Váh. Na spoločné rokovania o územnej pôsobnosti boli prizvaní aj zástupcovia formujúceho sa partnerstva Bielej Oravy

(okres Námestovo)¹. V nadväznosti na formálne ukončenie činnosti Rozvojového partnerstva obcí Hornej Oravy jeho členovia požiadali o vstup do MAS Orava, o.z. a dňa 15.7.2015 na 8. Zhromaždení členov MAS v Nižnej boli všetci prijatí za členov. Z okresu Námestovo sa pre vstup do MAS rozhodla obec Hruštín, ktorá má vo väzbe na strategické rozvojové ciele (oblasť vidieckeho cestovného ruchu, ochrany ŽP) dôležitejšie väzby k okresu Dolný Kubín (záujmová oblasť Kubínska a Vasil'ovská hoľa). Z okresu Dolný Kubín do MAS nevstúpila obec Zázrivá, ktorá bola už aj v predchádzajúcom programovom období súčasťou Partnerstva pre MAS Terchovská dolina.

Partnerstvo MAS Orava, o.z. vznikalo od svojho začiatku s dôrazom na zastúpenie jednotlivých sektorov tak, aby došlo k vyváženosti členskej základne a zostaveniu silného partnerstva z geografického, sektorového, inštitucionálneho, sociálneho a ekonomického hľadiska (Príloha č. 3 a Tabuľka č. 1A).

Dňa 18.9.2015 boli Ministerstvom vnútra SR schválené zmeny v stanovách združenia. Tieto zmeny (doplnenia) sa týkali zosúladenia stanov s riadiacimi dokumentmi PRV, najmä vydaním systému riadenia CLLD. Doplnenia a úpravy sa týkali najmä:

- úpravy formulácií a doplnenie cieľov a činností združenia (zosúladenie) na základe Systému riadenia CLLD,
- posilnenia úloh a zodpovedností Predstavenstva (z 5 a 13 členov - úprava kompetencií a zodpovedností),
- doplnenie úloh Predstavenstva v zmysle Systému riadenia CLLD, doplnenie spôsobu rozhodovania písomnou procedúrou “per rollam” a pod.

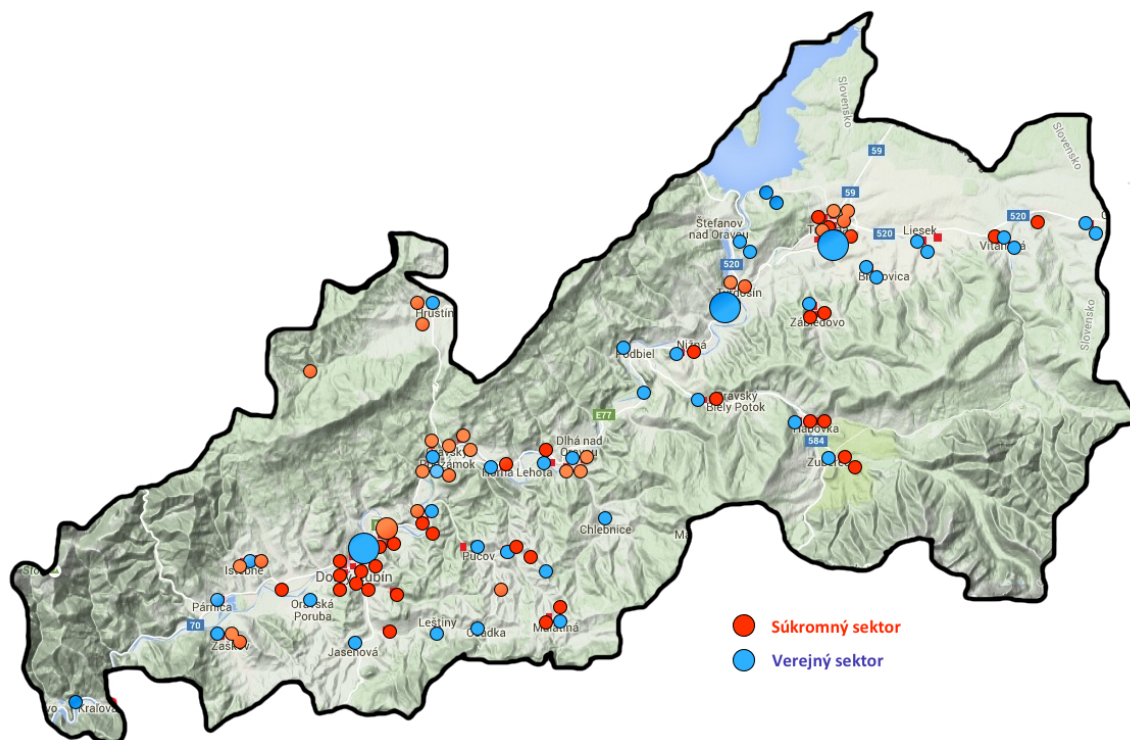
Tabuľka č. 1A: Sektorové rozdelenie členskej základne MAS Orava, o.z.

NÁZOV	SEKTOR		SPOLU
	Verejný	Súkromný	
MAS Orava, o.z.	43	53	96

Zdroj: MAS Orava, o.z., 2015

¹ Zápisy zo spoločných stretnutí sa nachádzajú na webstránke www.masorava.sk.

Obrázok č. 1 – Zastúpenie verejného a súkromného sektora v MAS Orava, o.z.

Členovia partnerstva zo súkromného a tretieho (neziskového a občianskeho) sektora boli pozvaní za členov na základe prieskumu uskutočneného medzi štatutárnymi zástupcami MAS Orava, o.z., ktorých úlohou bolo vytvorenie zoznamu potenciálnych členov zo súkromného a tretieho sektora pôsobiacich na území jednotlivých obcí. S navrhnutými členmi boli následne vedené rozhovory o úlohách a zodpovednosti členov MAS Orava, o.z.. Aktuálne je zo **súkromného sektora v združení 53 členov**, z toho **15 podnikateľských subjektov**, **12 fyzických osôb - živnostníkov** a **26 členov z tretieho/neziskového sektora**. Zvyšných **43 členov tvorí verejný sektor**. Stretnutia so zástupcami jednotlivých sektorov v oblasti podnikania, rovnako zástupcami neziskového a občianskeho sektora, vrátane organizácií zastrešujúcich záujmy znevýhodnených/marginalizovaných skupín prebiehali od roku 2014. Verejnosť bola informovaná o tvorbe partnerstva a jeho cieľoch aj z celoregionálnych periodík (napr. SME), webových stránok, organizovaných workshopoch a seminároch, zasadnutiach združení miest a obcí a pod. Zapojenie širokej verejnosti do procesu prípravy stratégie CLLD bolo umožnené prostredníctvom zverejnených dotazníkov na webových stránkach združenia, počas osobných stretnutí v kancelárii MAS a rôznych podujatiach organizovaných samosprávami v regióne MAS.

Prehľad zrealizovaných aktivít, projektov a iniciatív v MAS Orava, o.z.

- ▶ 5. – 7.5.2014 realizácia Informačného seminára pre zástupcov samospráv a obyvateľov regiónu v spolupráci so Združením miest a obcí Dolnej Oravy v obci Hrušov. Seminár bol zameraný na získavanie informácií o fungovaní verejno – súkromných partnerstiev Zlatá cesta a Partnerstvo Krtíšskeho Poiplia v programovacom období 2007 - 2013. MAS Orava, o.z. týmto stretnutím začala spoluprácu s dvomi partnerskými MAS na južnom Slovensku, s ktorými v budúcnosti plánuje realizovať spoločné rozvojové aktivity. Počet osôb na seminári: 20 (link: <http://www.masorava.sk/?p=219>).
- ▶ 24.6.2014 spoluorganizovanie medzinárodnej konferencie Integrovaný rozvoj územia Oravy v obci Dlhá nad Oravou. Konferencie sa zúčastnili zástupcovia Národnej siete rozvoja vidieka SR – RP Žilina, SO/RO pre ROP ŽSK, MAS Kyjovské Slovácko, starostovia z okresov Dolný Kubín, Námestovo, Tvrdošín. Konferencia bola bezplatne prístupná aj pre obyvateľov regiónu, ktorí mali záujem spolupodieľať sa na rozvoji územia „zdola nahor“. Programom bolo predstavenie RIUS ŽSK, ciele IROP, princípy tvorby integrovanej územnej stratégie CLLD 2014 – 2020. Počet osôb na konferencii: 68 (link: <http://www.masorava.sk/?p=252>).
- ▶ 21. – 24.8.2014 účasť na Agrokomplexe 2014 v rámci Regiónov Slovenska 2014 – prezentácia MAS Orava, o.z. návštevníkom, propagácia regiónu a prípravy Integrovanej stratégie rozvoja územia.
- ▶ 4.12.2014 účasť na medzinárodnej konferencii vo Velehrade venujúcej sa problematike nakladania s komunálnym odpadom, kompostovaním a využívaním komunálneho odpadu pre ďalšie využitie. Jednou zo základných rozvojových politík MAS Orava, o.z. je aj efektívne nakladanie s komunálnym odpadom. Preto na tejto konferencii nadviazala spoluprácu s dvomi miestnymi akčnými skupinami, ktoré sa na konferencii zúčastnili – MAS Buchlov a MAS Hornolidečsko, ktorí majú bohaté skúsenosti s odpadmi a rozvojom cestovného ruchu na svojom území. MAS Orava, o.z. nadviazala aktívnu spoluprácu s MAS Buchlov, ktorá vyústila v partnerstvo, ktorého výstupom bola príprava spoločného cezhraničného projektu zameraného na rozvoj cestovného ruchu a propagáciu regiónu obidvoch partnerstiev (link <http://www.masorava.sk/?p=406>).
- ▶ 19.1.2015 predloženie mikroprojektu FMP SR – ČR 2007-2013 „Spoluprácou k podpore cestovného ruchu Buchlova a Oravy“ s cieľom oživenia a posilnenia kultúrno – poznávacej

formy sezónneho cestovného ruchu a turistického ruchu v Mikroregióne Buchlova a regiónu Oravy.

- ▶ Získanie dvoch dotácií z rozpočtu Úradu Žilinského samosprávneho kraja:
 - 17.7.2014 „*Bez závidi a podmienok, jednoducho spoločne*“, dotácia na grafický návrh pútačov a tlač veľkoformátových plachiet s informáciami o založení MAS Orava, o.z. a o možnosti zapojenia sa do tvorby Integrovanej stratégie územia MAS (plagáty distribuované do samospráv jednotlivých členov MAS).
 - 9.4.2015 „*Ako chutia tradície Oravy*“, dotácia na zabezpečenie Oravského dvora počas Hontianskej parády 2015 v Hrušove (21. a 22. 8.2015). V Oravskom dvore sme návštevníkom na jednom z najväčších podujatí ľudovej kultúry organizovaných na Slovensku prezentovali gastronómiu, tradície, kultúru Oravy a zbierali cenné informácie a myšlienky od návštevníkov o ich predstave regionálneho rozvoja „zdola nahor“ (link <http://www.masorava.sk/?p=537>).
- ▶ Začiatok partnerskej spolupráce s Klubom vojenskej histórie Beskydy. Spoločná organizácia a propagácia dvoch pietnych spomienok na poľskom vojenskom cintoríne z I. sv. vojny Jangrot (dňa 11.11.2014) a vojenskom cintoríne z I. sv. vojny v Hostoviciach (dňa 13.-14.3.2015). MAS Orava, o.z. darovala Klubu vojenskej histórie dňa 13.3.2015 symbolický dar v hodnote 200 € na záchranu vojenských cintorínov z obdobia I. svetovej vojny (link <http://www.masorava.sk/?p=392>).
- ▶ Účasť MAS Orava, o.z. v súťaži Najkrajšia fotografia z MAS/VSP 2015, vyhlásenú Národnou sieťou rozvoja vidieka. Slávnostné vyhlásenie súťaže sa konalo počas výstavy Regióny Slovenska 2015 na Agrokomplexe 2015. MAS Orava, o.z. získala v kategórii Život v našej MAS/VSP 3. miesto s fotografiou Zimný závoj.

Aktuálne a nedávno ukončené aktivity MAS Orava, o.z.

- ▶ Príprava Spoločných programov rozvoja obcí (PHSR) pre Oravské podhradie (10 obcí okresu Dolný Kubín) a Dolnej Oravy (9 obcí okresu Dolný Kubín). Termín ukončenia 31.12.2015 (link: <http://www.masorava.sk/?p=433>, <http://www.masorava.sk/?p=510>).
- ▶ Nadnárodná spolupráca v rámci opatrenia 4.3 Operačného programu pre vedu, vzdelávanie, rozvoj s poľským združením Stowarzyszenie rozwoju Orawy z Jablonky na realizáciu projektu „*Poľsko - Slovenská spolupráca pre spojenie rodinného života s pracovným životom s ohľadom na osoby so zdravotným postihnutím a ich opatrovatel'ov*“.

- ▶ Rokovania v oblasti prípravy vzniku sociálnych služieb na komunitnej úrovni so zameraním na najmä na seniorov s regionálnymi aktérmi a sociálno-ekonomickými partnermi (link: <http://www.masorava.sk/?p=645>).
- ▶ Realizácia mikroprojektu prostredníctvom INTERREG V-A PL - SK 2014-2020 s názvom „Po Orave s mobilom“. Dĺžka trvania projektu: 03/2017-02/2018, celková hodnota mikroprojektu: 62 361,00 €. Predmetom projektu je tvorba aplikácie pre smartfóny a webstránky s informáciami o náučných a turistických chodníkoch, cyklotrasách, bežkáarskych trasách na území poľskej a slovenskej Oravy.

2.2.Tvorba partnerstva a stratégie CLLD

Jednou z priorít MAS Orava, o.z. od svojho vzniku je zapájanie širokej verejnosti a občianskeho sektora do procesu tvorby partnerstva a stratégie CLLD. Svedčí o tom aj 10 uskutočnených Zhromaždení členov MAS Orava, o.z., na ktorých boli prítomní zástupcovia samospráv, podnikateľov a iných verejných inštitúcií. Zároveň partnerstvo zrealizovalo niekoľko stretnutí, ktoré predchádzali zlúčeniu MAS Orava, o.z. a Rozvojového partnerstva pre územie Hornej Oravy (4 stretnutia ku tvorbe partnerstva – diskusia spoločných tém, rozvojových priorít a pod.). V tabuľkách č.1B a 1C sú uvedené stručné informácie o zrealizovaných stretnutiach ku tvorbe partnerstva a Zhromaždeniach MAS.

Tabuľka č. 1B: Zoznam zrealizovaných stretnutí ku tvorbe partnerstva pred výzvou

P.Č	Miesto	Dátum	Aktivity
1.	Trstená	16.7.2014	Pracovné stretnutie s názvom Miestne akčné skupiny ako motory rozvoja vidieka regiónov. Účastníci: SO/RO pre ROP Úrad ŽSK, MAS Orava, o.z., Rozvojové partnerstvo pre územie Hornej Oravy, Agentúra Sever, RRA Liptov, neziskový sektor a starostovia oravských samospráv. Počet účastníkov 19 (link: http://www.masorava.sk/?p=277).
2.	Trstená	19.9.2014	Pracovné stretnutie zástupcov MAS Orava, o.z. a Rozvojového partnerstva pre územie Hornej Oravy o spolupráci verejno – súkromných partnerstiev a o možnosti spojenia týchto dvoch združení. Počet účastníkov 14 (link: http://www.masorava.sk/?p=378).
3.	Oravský Podzámok	4.9.2014	Pracovné stretnutie zástupcov verejno-súkromných partnerstiev pôsobiacich v regióne Oravy. Na stretnutí sa zúčastnili MAS Biela Orava, o.z., Partnerstvo pre rozvoj Hornej Oravy o.z., MAS Orava, o.z. a zástupcovia Odboru dopravy a regionálneho rozvoja Žilinského samosprávneho kraja. Témou stretnutia bolo spoločné strategické plánovanie ako nevyhnutná podmienka predovšetkým pri tvorbe projektov v oblasti cestovného ruchu, cykloturistiky, životného prostredia, regionálneho marketingu, vzdelávania a pod. Počet osôb 9 (link: http://www.masorava.sk/?p=361).

4.	Trstená	4.3.2015	Pracovné stretnutie zástupcov verejno-súkromných partnerstiev MAS Orava, o.z a Rozvojového partnerstva pre územie Hornej Oravy. Hlavnou témou rozhovorov bolo prerokovanie a schválenie návrhu na vytvorenie spoločnej stratégie miestneho rozvoja územia oravského regiónu, čím sa úspešne zavŕšili rokovania o zlúčení partnerstiev na Orave. Počet osôb 10 (link: http://www.masorava.sk/?p=422).
----	---------	----------	---

Zdroj: MAS Orava, o.z., 2015

Tabuľka č. 1C: Zoznam zrealizovaných Zhromaždení členov MAS Orava, o.z.

P.Č.	Miesto	Dátum	Aktivity
1.	Oravský Podzámok	27.2.2014	Prerokovanie a schválenie stanov MAS Orava, o.z., vstup členov do MAS Orava, o.z., voľba predsedu a podpredsedu, voľba členov predstavenstva a členov dozornej rady, voľba manažéra a účtovníka, schválenie výšky členských príspevkov pre rok 2014, zosúladenie administratívnych a PR krokov vo fungovaní združenia (logo, web stránka).
2.	Oravský Podzámok	20.3.2014	Informovanie o uskutočnených aktivitách MAS Orava, o. z., predloženie najnovších informácií v súvislosti s prípravou riadiacich dokumentov Partnerskej dohody SR, Programu rozvoja vidieka 2014-2020, iROP, členstvo MAS v NSRV, NSSMAS, uzatváranie partnerstiev, vstup členov, zjednotenie činností na zabezpečenie publicity a reklamy, možnosť účasti na konferencii Zlíntherm 2014
3.	Pribiš	3.6.2014	Informovanie o uskutočnených aktivitách MAS Orava, o. z., predloženie informácie ohľadom predloženia žiadosti o poskytnutie dotácie ŽSK na propagáciu a zviditeľnenie činnosti MAS, schválenie nových žiadostí o členstvo v MAS Orava, o.z.
4.	Oravský Podzámok	5.8.2014	Informovanie o poskytnutej dotácii ŽSK na zabezpečenie publicity a informačných aktivít združenia v zmysle VZN ŽSK č. 4/2004, schvaľovanie vstupu nových členov do združenia MAS Orava, o.z., územné a funkčné vymedzenie pôsobnosti združenia, strategické plánovanie rozvoja obcí (PHSR) s uplatnením princípu partnerstva, plán činností združenia na najbližšie obdobie
5.	Oravský Podzámok	4.9.2014	Prerokovanie zlúčenia partnerstiev do spoločnej MAS.
6.	Osádka	23.9.2014	Informácia o činnosti MAS Orava, o.z., príprava spoločného PHSR obcí Dolnej Oravy, návrh spoločného postupu v oblasti odpadového hospodárstva v rámci CLLD.
7.	Oravská Poruba - Gacel	31.3.2015	Informovanie o činnosti MAS za rok 2014, oboznámenie o najnovších informáciách v rámci LEADER/CLLD, prerokovanie vstupu nových členov, zdefinovanie plánu prác na Stratégii CLLD, návrh rozpočtu pre rok 2015, schválenie aktivít MAS pre rok 2015.
8.	Nižná	15.7.2015	Voľba orgánov združenia, prijatie nových členov združenia, zmena a doplnenie stanov združenia, informácia o predložení žiadosti v rámci Výzvy 4/PRV/2015 LEADER, podopatrenie 19.1 – prípravná podpora, návrh členských poplatkov pre rok 2015, informácia o príprave Oravského dvora na Hontianskej paráde 2015.

9.	Oravský Podzámok	14.12.2015	Schválenie zmeny Stanov MAS Orava, o.z.
10.	Nižná	30.11.2016	Schválenie Dodatku č. 1 k Integrovanej územnej stratégii CLLD pre územie verejno-súkromného partnerstva MAS Orava, o.z. v rámci Výzvy č. 20/PRV/2016, schválenie Výročnej správy o činnosti za rok 2015, schválenie výšky členských príspevkov pre kalendárny rok 2017, schválenie zmeny stanov verejno-súkromného partnerstva MAS Orava, o.z. a to rozšírenie možnosti rozhodovania písomnou procedúrou <i>per rollam</i> aj pre najvyšší orgán združenia, ktorým je Zhromaždenie členov.
11.	Oravský Podzámok	15.6.2017 30.6.2017	Schválenie Dodatku č. 1 ku Stanovám – hlasovanie <i>per rollam</i> . Schválenie novej verzie Integrovanej územnej stratégie MAS Orava, o.z. podľa podmienok výzvy 21/PRV/2017 – hlasovanie <i>per rollam</i> .

Zdroj: MAS Orava, o.z., 2017

V mesiaci september 2015 vznikol **pracovný tím**, ktorý dostal úlohu v spolupráci s externým spracovateľom vypracovať návrh stratégie CLLD. Pracovný tím pozostával zo štyroch členov. Tento tím pracoval spoločne na dennej báze, reporty z postupu prác boli predkladané predsedovi združenia. Okrem pracovného tímu vznikli aj nasledovné pracovné skupiny:

- ▶ *Pracovná skupina pre kultúru a vidiecky cestovný ruch* (Mgr. Tomáš Moravčík, Michal Kuzár (Inštitút V.I.A.C.), Mgr. Jana Moresová (Habovka), RNDr. Ján Bencúr (Dolný Kubín).
- ▶ *Pracovná skupina pre verejné služby a podporu podnikania* (v zložení Mgr. Zuzana Antušáková, Mgr. Branislav Kožuch (Inštitút V.I.A.C.), Peter Leginus (Habovka), Ing. Ivan Dudáš (Dolný Kubín) .
- ▶ *Pracovná skupina pre vzdelávanie a ochranu životného prostredia* (Mgr. Alžbeta Čadecká, JUDr. Alojz Lajčín (Habovka), PaedDr. Emília Jurčíková (Dolný Kubín).

Stretnutia pracovných skupín:

- ▶ 10.11.2015, Zábiedovo. Pracovné stretnutie všetkých troch pracovných skupín, pracovného tímu a zástupcov z oblasti samospráv. Stretnutie pozostávalo z tvorby swot analýzy územia, definovania hlavných potrieb a možností rozvoja územia a taktiež aj cieľov a priorít rozvoja. Stretnutia sa zúčastnilo 22 osôb (link: <http://www.masorava.sk/?p=789>).
- ▶ 16.11.2015, Dlhá nad Oravou. Pracovné stretnutie zástupcov pracovného tímu, pracovných skupín a zástupcov samospráv. Témou pracovného stretnutia bolo určenie silných stránok, slabých stránok, príležitostí a ohrození územia partnerstva. Na základe nich boli identifikované hlavné potreby a možnosti rozvoja. Tohto stretnutia sa zúčastnilo 11 osôb (link: <http://www.masorava.sk/?p=808>).

- ▶ 19.11.2015, Dolný Kubín. Pracovné stretnutie zástupcov pracovného tímu, pracovných skupín a zástupcov samospráv. Témou pracovného stretnutia bola tvorba rozpočtu a pripomienkovanie analytickej časti dokumentu. Tohto stretnutia sa zúčastnilo 21 osôb (link: <http://www.masorava.sk/?p=815>).
- ▶ 3.12.2015, Dolný Kubín. Pracovné stretnutie pracovnej skupiny pre vzdelávanie a ochranu životného prostredia s prednostom Obvodného lesného úradu v Dolnom Kubíne, Ing. Tiborom Badínom. Témou pracovného stretnutia boli navrhované aktivity na podporu opatrenia 8.5 z PRV – Podpora na investície do zlepšenia a odolnosti environmentálnej hodnoty lesných ekosystémov a možnosti rozvoja týchto ekosystémov v rámci navrhovaných aktivít MAS s dôrazom na činnosti zachytené v lesných hospodárskych plánoch obhospodarovateľov lesných pozemkov a lesov na území partnerstva (link <http://www.masorava.sk/?p=829>).
- ▶ 10.12.2015, Oravský Podzámok. Pracovné stretnutie pracovných skupín, zástupcov samospráv a pracovného tímu. Na tomto stretnutí prebehla diskusia o navrhnutých oblastiach podpory, finančnej alokácie v jednotlivých opatreniach, schválila sa výška spolufinancovania pre jednotlivé opatrenia, taktiež sa odsúhlasili výberové a hodnotiace (bodové) kritériá pre schvaľovanie žiadostí o podporu. V závere stretnutia boli oblasti podpory a všetky opatrenia pracovnými skupinami schválené so zapracovanými návrhmi a pripomienkami k jednotlivým častiam (link: <http://www.masorava.sk/?p=836>).
- ▶ 23.5.2017, Oravský Podzámok. Pracovné stretnutie zástupcov MAS Orava, o.z. a Miestnej akčnej skupiny Biela Orava. Predmetom pracovného stretnutia bola výzva č. 21/PRV/2017 na predkladanie žiadostí o schválenie stratégie MAS otázky súvisiace s výzvou a ďalšia vzájomná spolupráca obidvoch partnerstiev (link: <http://www.masorava.sk/?p=1029>).
- ▶ 1.6.2017, Oravský Podzámok. Stretnutie pracovného tímu a pracovných skupín v nadväznosti na zmeny v aktualizácii Systému riadenia CLLD. Pracovný tím rozvrhol vytvorenie zmien v jednotlivých kapitolách, ktoré je nevyhnutné vykonať podľa aktualizovaného Systému riadenia CLLD a Metodického pokynu pre spracovanie stratégie CLLD. Zároveň boli vykonané aj zmeny v aktuálnej verzii Stanov združenia (link: <http://www.masorava.sk/?p=1024>).

Všetky podstatné informácie preukazujúce proces tvorby partnerstva a stratégie CLLD sú uverejnené na webstránke www.masorava.sk a na priložených URL odkazoch k jednotlivým relevantným informáciám.

Na zabezpečenie informovania verejnosti (občania, podnikatelia, samospráva, profesné a záujmové skupiny a pod.) o realizovaní aktuálnych činností bola používaná oficiálna webstránka MAS www.masorava.sk a konto na sociálnej sieti facebook <https://www.facebook.com/masoravaoz/>. Tu boli zverejňované všetky dôležité informácie týkajúce sa vytvorenia verejno – súkromného partnerstva a prípravy Stratégie CLLD a v budúcnosti aj naďalej budú zverejňované, rovnako tak aj dotazníky, ktoré slúžili pri tvorbe Stratégie (http://www.masorava.sk/?page_id=443).

MAS Orava, o.z. sa zúčastňovala na mnohých **konferenciách** venovaných regionálnemu rozvoju, rozvoju územia a ľudským zdrojom. Počas tvorby Stratégie CLLD sa zástupcovia združenia zúčastnili týchto konferencií / pracovných stretnutí:

- ▶ 20.10.2015 – Úrad ŽSK Žilina, Konferencia k Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja Žilinského samosprávneho kraja pre roky 2014 – 2020, kde svoje prezentácie predstavili viacerí aktéri regionálneho rozvoja v Žilinskom samosprávnom kraji. Tieto prezentácie sa týkali PHSR ŽSK 2014 – 2020, podpory udržateľnej mobility, Programu rozvoja vidieka, IROP a RIUS ŽSK, podpory programov cezhraničnej spolupráce v ŽSK (link: <http://www.masorava.sk/?p=658>).
- ▶ 23.10.2015 – Mestské kultúrne stredisko Dolný Kubín, Konferencia „Komunitné a sociálne služby“. Tejto konferencie sa zúčastnilo 27 organizácií zo sociálnej a komunitnej oblasti. Účastníci konferencie diskutovali o nedostatkových sociálnych službách s cieľom zostaviť nové priority. MAS Orava, o.z. oboznámila všetky prítomné organizácie s procesom tvorby Stratégie CLLD, v ktorom sa chce venovať aj terénnej a ambulantnej sociálnym službám, čím vyzvala všetkých aktérov konferencie na spolupráci pri jej tvorbe a možnosti zapojenia sa do jej tvorby prostredníctvom účasti v odborných pracovných skupinách. Počet účastníkov konferencie 92 (link: <http://www.masorava.sk/?p=645>).
- ▶ 30.11.2015 – Úrad Žilinského samosprávneho kraja, Seminár k príprave stratégií miestneho rozvoja CLLD/LEADER. Tohto semináru sa zúčastnilo 22 zástupcov z desiatich verejno súkromných partnerstiev, ktorí spoločne diskutovali o jednotlivých pripravovaných stratégiách miestneho rozvoja na území Žilinského samosprávneho kraja, o ich rozpracovanosti a problémoch pri ich tvorbe a o aktuálnej Výzve 19.2 – Podpora na vykonávanie operácií v rámci stratégie miestneho rozvoja vedeného komunitou (link: <http://www.masorava.sk/?p=821>).

3. Analytický rámec

3.1. Analýza zdrojov územia

3.1.1. Všeobecná charakteristika územia

Územie MAS Orava, o.z. zasahuje do územia troch okresov historického regiónu Orava. Sú to okresy Dolný Kubín, Tvrdošín a Námestovo (len 1 obec okresu). Sumárne teda zaberá celú južnú, juhovýchodnú a východnú časť Oravy. Opisované územie MAS Orava, o.z. sa nachádza v severovýchodnej časti Žilinského samosprávneho kraja. Na východe hraničí s Poľskou republikou, na severe a severozápade hraničí s okresom Námestovo, na západe s okresom Žilina, juhozápadnú a južnú hranicu zdieľa s okresmi Martin, Ružomberok a Liptovský Mikuláš (viď obr. č. 1 v kapitole č. 1). Sídlna štruktúra územia je naviazaná na hlavnú dopravnú tepnu – rieku Oravu a na cestnú sieť 1., 2. a 3. triedy, ktorá je závislá od geomorfologického členenia celého regiónu. Tieto faktory determinujú celkový rozvoj územia a jeho previazanosť na širšie územné vzťahy.

Územie je považované za silnú turistickú destináciu s nadnárodným významom. Spomedzi všetkých lokalít cestovného ruchu možno uviesť hlavne **Oravský hrad, Západné Tatry - Roháče, Oravskú priehradu, Kubínsku hoľu, Ľudovú architektúru v Zuberci, Podbieli, goralskú kultúru a podobne.**

Napojenie územia na hlavné dopravné osi je dobré, no v území už dlhodobo absentuje nadregionálna dopravná os v podobe rýchlostnej cesty R3.

Výhody a nevýhody z hľadiska polohy a lokalizácie územia:

► Výhody územia:

- blízkosť väčších sídelných štruktúr (Ružomberok, Martin, Žilina),
- územie je ucelené a prirodzene homogénne,
- zastúpenie troch miest v území (Dolný Kubín, Trstená a Tvrdošín),
- územie sa nachádza na medzinárodnej trase Budapešť – Varšava,
- rozlohou veľké územie s bohatými prírodnými a kultúrnymi predpokladmi,
- existencia železničného spojenia naprieč celým územím,
- nadväznosť katastrálnych území jednotlivých obcí je dané spoločnou históriou, kultúrnym a prírodným bohatstvom,
- zachovalé životné prostredie,

- prihraničný región,
 - rozsiahly administratívny sektor,
 - dostupnosť regiónu na diaľnicu D1,
 - široká ponuka vzdelávacích aktivít a možnosť prístupu k informáciám (univerzitné mestá Martin, Ružomberok, Žilina),
 - dobrá zdravotná starostlivosť (nemocnice v Dolnom Kubíne, Trstenej, Ružomberku, Martine),
 - možnosti kultúrneho, spoločenského a športového vyžitia (v opisovanom území a jeho bezprostrednom okolí sú štadióny, aquaparky, lyžiarske strediská, múzeá, galérie, knižnice, kiná, kultúrne strediská,
 - neustále sa rozširujúci priemysel a priemyselná výroba.
- Nevýhody územia:
- silná determinácia rozvoja cestnej a železničnej dopravy z hľadiska výraznej geomorfologickej členitosti územia,
 - znečisťovanie životného prostredia v okolí miest záujmového územia,
 - migrácia obyvateľstva do väčších sídiel (Martin, Ružomberok, Žilina, Liptovský Mikuláš),
 - strácanie vidieckosti územia (zmena životného štýlu obyvateľov vidieka podľa vzoru mesta, zvýšenie vandalizmu a kriminality na území),
 - absencia rýchlostnej cesty, ktorá by odbremenila zvyšujúcu sa hustotu dopravy (individuálnej a kamiónovej),
 - vysoká hustota cestnej premávky,
 - okrajové územie Slovenska (sčasti depresný región v slovensko – poľskom pohraničí),
 - likvidácia poľnohospodárskej výroby ako historicky najvýznamnejšieho sektora,
 - existencia starých environmentálnych záťaží v území (OFZ Istebné, Široká),
 - odliv mladých ľudí z regiónu, čo v budúcnosti môže spôsobiť starnutie obyvateľstva.

3.1.2. Geografická charakteristika

Matematicko – kartografické vymedzenie územia

Najvýchodnejšou obcou združenia je obec Vitanová (bod 49°27' severnej geografickej šírky a 19°82' východnej geografickej dĺžky), ktorá hraničí s Poľskou republikou, najzápadnejšou obcou je obec Kral'ovany (bod 49°17' severnej geografickej šírky a 19°07' východnej geografickej dĺžky) susediaca s okresom Martin, najsevernejšia obec je mesto Trstená (bod

49°45' severnej geografickej šírky a 19°59' východnej geografickej dĺžky) susediace s Poľskou republikou a najjužnejšia obec je opäť obec Kraľovany (bod 49°13' severnej geografickej šírky a 19°13' východnej geografickej dĺžky).

Opisované územie tvorí 39 samospráv z vyššie uvedených okresov (tabuľka č. 1D). Najväčšie mesto je mesto Dolný Kubín (19 291 obyvateľov k 31.12.2014), najmenšie mesto je mesto Trstená (7 429 obyvateľov ku 31.12.2014). Najväčšia obec je obec Nižná (4 020 obyvateľov ku 31.12.2014), naopak najmenšia obec je obec Osádka (141 obyvateľov ku 31.12.2014).

Najvyšší bod je kóta Baníkov v Západných Tatrách – Roháčoch (2 178 m n. m.), naopak najnižší bod sa nachádza v koryte rieky Orava v obci Kraľovany (430 m n. m.).

Tabuľka č. 1D: Samosprávy združené v MAS Orava, o.z.

Brezovica	Oravský Biely Potok	Chlebnice	Sedliacka Dubová
Bziny	Oravský Podzámok	Istebné	Suchá Hora
Čimhová	Oravská Poruba	Jasenová	Štefanov nad Oravou
Dlhá nad Oravou	Párnica	Krivá	Tvrdošín
Dolný Kubín	Osádka	Kraľovany	Trstená
Habovka	Podbiel	Leštiny	Vyšný Kubín
Hladovka	Pokryváč	Liesek	Veličná
Horná Lehota	Pribiš	Malatiná	Vitanová
Hruštín	Pucov	Medzibrodie nad Oravou	Zábiedovo
Nižná	Zuberec	Žaškov	

Zdroj: MAS Orava, o.z., vlastné spracovanie, 2015

Geologický vývoj, geomorfologické členenie a geomorfologická stavba

Geologický a geomorfologický vývoj opisovaného územia je veľmi zložitý. Začiatkom štvrtohôr nastali veľké zmeny v podnebí zemskeho povrchu. Silné ochladenie klímy viedlo ku vzniku ľadových dôb. V severnej a strednej Európe existoval rozsiahly ľadovcový štít, ktorý v čase najväčšieho rozsahu siahal zo Škandinávie až k severnému úpätiu Karpát a Sudet. Opisovaná oblasť ležala vtedy v tzv. príľadovcovej (periglaciálnej) zóne, kde vládlo studené tundrové podnebie.

V krátkych letných obdobiach sa horské potoky menili na mocné prívalové toky a z dolín vynášali materiál. Pri vyústení potokov do Oravskej kotliny sa so zmenšením spádu zmenšila aj unášacia sila vody a materiál sa ukladal. Vznikli tak náplavové kužele. Zvlášť výrazný je náplavový kužeľ v Oravskej kotline. Väčšie toky, ako Orava, ukladali materiál na dne svojich dolín v podobe širokých aluviálnych nív. V medziľadových dobách mali rieky menej materiálu, ale zato väčšiu eróznou energiu, takže rozrezali a odniesli materiál, ktorý uložili v ľadových

dobách. Tým sa sformovali riečne terasy. Pozdĺž rieky Oravy sa v pleistocéne vytvorilo niekoľko terasových stupňov. Najzreteľnejšie sú vo výške 4-10, 20, 70 až 80 m nad úrovňou Oravy. V mladších štvrtohorách sa na modelovaní a pretváraní povrchu i naďalej podieľala významnou mierou tečúca voda a povrchové toky si neustále prehlbovali svoje korytá. Okrem nej to bola erózia pôdy, najmä zosuny a vôbec procesy svahovej modelácie, ktoré sú veľmi časté vo flyšovej časti opisovanej oblasti. Čím ďalej, tým väčšiu reliéfovú úlohu v súčasnosti zohráva človek a v posledných desaťročiach stojí medzi reliéfovými činiteľmi na prvom mieste.

Západné Tatry vznikli počas alpínskeho horotvorného pochodu, tzv. vyvrásnením. Ich územie však prešlo zložitým vývojom viacerých horotvorných procesov. Pre vznik Tatier je najdôležitejšia druhá časť alpínskeho geologického cyklu, kedy boli vytvorené mohutné masivy dolomitov a vápencov ako napr. Belanské Tatry, Červené vrchy, Sivý vrch, Radové skaly, ktoré lemujú celé severné svahy Tatier od Osobitej až k Bielovodskej doline. Dnešný reliéf sa formoval vo štvrtohorách. No okrem geologického procesu sa na ich stvárňovaní podieľali aj najmä ľadovce.

Tabuľka č. 1E: Geomorfologické členenie MAS Orava, o.z.

Sústava	Podsústava	Provincia	Subprovincia	Oblasť	Celok
Alpsko - Himalájska	Karpaty	Západné Karpaty	Vonkajšie Západné Karpaty	Stredné Beskydy	Oravská vrchovina, Oravská Magura,
				Podhôrno – magurská oblasť	Skorušinské vrchy, Podtatranská brázda, Oravská kotlina
			Vnútrotné Západné Karpaty	Fatransko – tatarská oblasť	Malá Fatra, Chočské vrchy, Tatry

Zdroj: Geomorfologické členenie SSR a ČSSR, 1986

Geomorfologická skladba opisovaného územia je členitá, o čom svedčí aj výškové rozpätie 430 – 2 178 m n. m (tabuľka č. 1E). Najvyšší bod územia je vrch Baníkov (2 178 m n. m.) a najnižší bod sa nachádza v nadmorskej výške 430 m n. m. v koryte rieky Orava v obci Kral'ovany. Orientácia reliéfu je v opisovanom území prevažne severozápad - juhovýchod, sklonitosť svahov územia sa pohybuje v rozmedzí od 2,6° do 21,0°; vo vrcholových častiach Západných Tatier a Oravskej Magury je to viac ako 21,0°. Pokiaľ sledujeme horizontálnu členitosť, tak môžeme konštatovať, že záujmové územie sa člení nasledovne: roviny, pahorkatiny, vrchoviny a nižšie hornatiny. Roviny sa vertikálne členia na nerozčlenené roviny; pahorkatiny sa vertikálne členia na mierne členité a stredne členité; vrchoviny sa vertikálne členia na veľmi silne členité vrchoviny; nižšie hornatiny sa členia na stredne členité, silne členité a veľmi silne

členité (vrcholové časti Roháčov). V území sa takisto nachádzajú vrcholové chrbty (hrebeň v Oravskej Magure, hrebeň v Skorušinských vrchoch), ale aj eliptické kopy (v Oravskej vrchovine), široké chrbty (taktiež v Oravskej vrchovine), a zrázy (v Oravskej Magure, Roháčoch), normálne a úzke úžľabia.

Významným fenoménom riešeného územia sú **jaskyne, ktorých je v okrese Tvrdošín evidovaných celkovo 38 a v okrese Dolný Kubín 10** (jaskyňa Eliáš v Malatinej, jaskyňa Kostrmanka, jaskyňa v Jazvinách, jaskyňa pri Žleboch - všetky v Chočských vrchoch na hranici s okresom Ružomberok, Kral'ovianska jaskyňa, jaskyňa v Kral'ovianskej kope, Stredná kral'ovianska jaskyňa, Baraskulina jaskyňa v Šípe, Ľadová jaskyňa v Šípe, Jaskyňa v Ostrej skale). Tieto ekologicky významné segmenty krajiny slúžia zároveň ako refúgiá rôznym druhom malých zvierat (hlavne bezstavovce a netopiere). Prevažná časť jaskýň sa nachádza v chránených územiach – NPR, PR, na území národných parkov alebo ich ochranných pásiem alebo sú chránené ako prírodné pamiatky priamo zo zákona č. 543/2002 Z. z. Takmer všetky ležia v biocentrách nadregionálneho významu. Viaceré z nich boli pre ich mimoriadne hodnoty ustanovené za národné prírodné pamiatky (NPP). Najvýznačnejšou jaskyňou riešeného územia je Brestovská jaskyňa. Nachádza sa na území Tatranského národného parku v katastri obce Zuberec v nadmorskej výške 867 m n. m. Meria 1450 m a je chudobná na sekundárnu (kvapľovú) výzdobu. V súčasnosti prebiehajú aktivity vedúce k jej sprístupneniu širokej verejnosti. **Najdlhší jaskynný systém** v riešenom území: **Brestovská jaskyňa – dĺžka 1 890 m**. **Najhlbší jaskynný systém** v riešenom území: **Bezodná priepasť – hĺbka 120 m** v Západných Tatrách (pod Osobitou).

Klimageografická charakteristika

Jedným zo znakov podnebia opisovaného územia je jeho vnútrozemský charakter, pre ktorý sú typické veľké rozdiely teploty v januári a v júli. Veľká členitosť reliéfu v území spôsobuje v zimných mesiacoch vznik teplotných zvrátov - inverzií. Inverzia vzniká tak, že ťažší studený vzduch vyplňa často i niekoľko dní kotliny a doliny a podmieňuje vznik hmlistého mrazivého počasia, zatiaľ čo vo vyšších polohách môže byť jasné a teplejšie počasia. Geografická poloha a nadmorská výška spôsobujú, že opisované územie leží v dvoch klimatických oblastiach:

- 1. mierne teplá oblasť** s mierne teplým, veľmi vlhkým vrchovinovým okrskom (teplota v júli viac ako 16°C) – súčasťou tohto okrsku je povodie rieky Orava,
- 2. chladná oblasť** s okrskom mierne chladným (s teplotami v júli pohybujúcimi sa od 12°C do 16°C) – tento okrsk zaberá prakticky celú časť sledovaného územia, okrsk chladný horský

(v júli sa pohybujú teploty od 10°C do 12°C), ktorý zaberá hrebeň Oravskej Magury a Malej Fatry) a okrsok *studený horský* (v júli sa pohybuje teplota do 10 °C)

Hydrogeografická charakteristika

Do povrchových vôd môžeme zaradiť tečúce a stojaté vody. Medzi tečúce vody v území patrí rieka Orava so svojimi prítokmi (v území sú to významnejšie prítoky Bystrička, Zázrivka, Žaškovský potok, Istebnianka, Orvišník, Trsteník, Mlynský potok, Lehostský potok, Jasenovský potok, Leštinský potok, Sestrč, Jelšava, Pucov, Racibor, Račová, Pribiš, Chlebnický potok, Šarý grúň, Dubový potok, Dlžiansky Cickov, Krivský potok, Podbielsky Cickov, Studený potok, Suchý potok, Blatná, Ráztoka, Oravica, Štefanovský potok, Jelešňa, Zábiedovčiek, Trsteník, Brezovica, Grúňový potok, Tvorkov potok, Grúničný potok). Do opisovaného územia patrí ešte aj rieka Hruštinka, pretekajúca obcou Hruštín. Táto rieka tvorí pravostranný prítok rieky Biela Orava. Rieka Biela Orava napája najväčšiu stojatú vodnú plochu v opisovanom území, ktorou je vodná nádrž Oravská priehrada (až cca 70 % jej plochy sa nachádza v okrese Tvrdošín – pri plnom napustení). Vodná nádrž **Oravská priehrada** je súčasťou vodného diela Orava (súčasťou je aj vyrovnávací nádrž Tvrdošín), vybudovaného na sútoku Bielej a Čiernej Oravy. Nachádza sa na severe územia MAS (základné údaje: rozloha pri plnom napustení: 35 km², objem vody: 350 mil. m³, priemerná hĺbka: 15 m maximálna hĺbka pri priehradnom múre: 38 m)

Pokiaľ sledujeme výdatnosť a výskyt podzemných vôd vhodných na geotermálne využitie oravského potenciálu, tak môžeme konštatovať, že oblasť je chudobnejšia na geotermálnu energiu v porovnaní s inými oblasťami Slovenska. K výdatnejšiemu využívaniu dochádza len v oblasti obce Oravice, lokalite Mihulčie. Túto oblasť poznáme aj pod názvom Skorušinská panva. Vyvierajú tu vody s teplotou 13,0 – 18,5 °C. Vrtom OZ-1 hlbokým 600 m sa na tomto mieste overilo 35 l.s⁻¹ vody teplej 28,5 °C a cca 600m severne vrtom OZ-2 hlbokým 1601 m sa potvrdili v tej istej štruktúre vody teplé 56 °C v množstve 100 l.s⁻¹. Hodnota hustoty tepelného toku celej oblasti sa pohybuje medzi 60 – 65 mW.m⁻², jedine v juhozápadnej časti územia medzi 55 – 60 mW.m⁻². Tieto vody sa využívajú na kúpeľné využitie (sírnato – vápenato – horečnaté s vysokým obsahom železa). **Voda v Oraviciach patrí medzi významné termálne vody na Slovensku** s priaznivými účinkami na organizmus – najmä na choroby pohybového ústrojenstva, močových ciest a obličiek. Vody overené vrtmi sa viažu na triasové karbonáty križňanského príkrovu. Ide o vody Ca(Mg)-SO₄ typu s celkovou mineralizáciou 1,26 – 1,47 g/l. Pravdepodobné obnovované využiteľné množstvo geotermálnej energie sa odhaduje na 17,1 MWt .

Medzi ostatné vodné plochy v sledovanom území patria aj **Párnické rybníky, zaplavené štrkovisko v Kral'ovanoch – Rieke, Puchmajerovej jazierko, Roháčske plesá, Vyšnokubínske rybníky, mokrade v Oravskej kotline**. Na minerálne vody je sledované územie v porovnaní s ostatnými územiami Slovenska relatívne bohaté, no ich význam je len lokálny, pretože majú malú výdatnosť a ich existencia závisí do značnej miery klimatickým pomerom a antropogénnych vplyvov v území. Na území partnerstva sa nachádza ešte 16 minerálnych prameňov, ktoré majú však len lokálny význam.

Územie MAS Orava je bohaté aj na iné formy povrchových vôd, akými sú vodopády. K ich vzniku v sledovanom území dopomohla zložitá a náročná geomorfologická stavba územia. Celkovo je na území Oravy zaznamenaných **34 vodopádov, z toho na území MAS Orava, o.z. je ich 23 (prevažná časť v Roháčoch)**. Vznikli na fluviálnych stupňoch, t.j. v korytách riek rôzne odolných hornín, ale aj na nefluviálnych stupňoch v oblastiach premodelovaných ľadovcami v štvrtohorách (napr. Roháče). Prevažná časť vodopádov sa nachádza v chránených územiach – NPR, PR, na území národných parkov alebo ich ochranných pásiem, alebo sú chránené ako prírodné pamiatky priamo zo zákona č. 543/2002 Z. z. Takmer všetky ležia v biocentrách nadregionálneho významu.

Pedogeografická charakteristika

V území MAS Orava, o.z. sa nachádzajú nasledovné pôdne typy: fluvizem, kambizem rendzina a pseudoglej. Na okraji záujmového územia v okolí Suchej Hory sú to na Slovensku ojedinelé organozeme na rašelinnom substráte.

Fluvizem je pôda, ktorá sa nachádza v nivách povrchových tokov. V území je to najmä rieka Orava, Oravica a Studený potok) Fluvizem je zvyčajne pôda hlboká, humózna s výskytom humusu až do 1 m. Kambizem je najviac rozšíreným typom pod v sledovanom území. Ide o veľmi nevyrovnaný pôdny typ, so zastúpením viacerých subtypov a litogénnych variant. Rendzina sa na území MAS Orava, o.z. nachádza v Západných Tatrách, okrajovo aj v bradlovom pasme (Oravská vrchovina). Sú to väčšinou plytké, miestami až stredne hlboké pôdy veľmi nevyrovnaných vlastností a znakov. Hrúbka humusového horizontu veľmi kolíše. Pseudoglej pokrýva prevažnú časť Oravskej kotliny. Pseudogleje Oravskej kotliny sú vyvinuté na svahovinách a prolúviách. Sú to väčšinou hlboké pôdy, s vyvinutým rašelinným horizontom do 30 cm. Organozem je charakteristická zastúpením rašelinných pripovrchových horizontov. Rašeliny sú väčšinou slabo až stredne rozložene, hrúbka týchto horizontov sa pohybuje od 50 – 140 cm. Pôdna reakcia je kyslá až slabo kyslá. Tieto **pôdy nemajú z**

poľnohospodárskeho hľadiska veľký význam, sú však dôležitým akumulátorom zrážkovej vody.

Pokiaľ sledujeme zrnitostné frakcie pôd (čiže pôdne druhy), tak územie je zastúpené týmito druhmi: hlinité pôdy (stredne ťažké pôdy) a ílovito hlinité pôdy (ťažké pôdy).

Ochrana prírody a krajiny

Ochrana prírody znamená zachovanie rozmanitosti podmienok a foriem života v regióne, vytváranie podmienok na trvalé udržiavanie, obnovovanie a racionálne využívanie prírodných zdrojov, záchranu prírodného dedičstva, charakteristického vzhľadu krajiny a na dosiahnutie a udržanie ekologickej stability. Ochrana životného prostredia a prírody zvyšuje kultúrny a turistický potenciál územia, čo má za následok prílev turistov nielen do chráneného územia ale aj do širšieho okolia (ubytovanie, strava, cykloturistika...)

- *Národná sústava chránených území:* Národnú sústavu chránených území tvorí v súčasnosti 9 národných parkov, 14 chránených krajinných oblastí, 388 prírodných rezervácií, 219 národných prírodných rezervácií, 217 prírodných pamiatok, 11 národných prírodných pamiatok a 166 chránených areálov. K prírodným pamiatkam patrí aj 79 jaskýň a 5 prírodných vodopádov. Národná sústava chránených území pokrýva 24,95 % územia Slovenska.
- *Veľkoplošné chránené územia:* Do sledovaného územia zasahujú nasledovné veľkoplošné chránené územia: Národný park Malá Fatra, Národný park Veľká Fatra, Tatranský národný park (vrátane ochranného pásma), CHKO Horná Orava.
- *Maloplošné chránené územia:* V území MAS sa nachádzajú nasledovné maloplošné chránené územia (tabuľka č. 1F).

Tabuľka č. 1F: Maloplošné chránené územia vybranej časti regiónu

Kategória	Názov maloplošného chráneného územia
CHA	Ostrá skala a Tupá skala, Rieka Orava, Bratkovčik,
PR	Kunovo, Paráč, Mačie diery, Medzi bormi, Úplazíky,
NPR	Choč, Minčol, Rozsutec, Sokolec, Šíp, Šrámková, Šútovská dolina, Bielska skala, Juráňová dolina, Kotlový žľab, Osobitá, Roháčske plesá, Sivý vrch,
PP	Bôrická mláka, Kľačiansky meander, Pucovské zlepence,
NPP	Oravské hradné bralo, Brestovská jaskyňa,

Zdroj: ŠOP SR, vlastné spracovanie, 2015

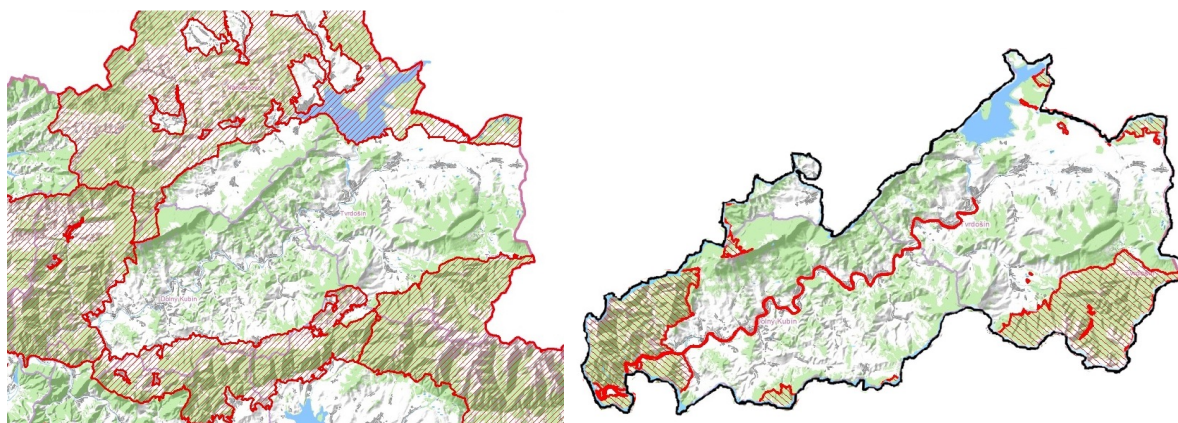
- **NATURA 2000:** Sústavu NATURA 2000 tvoria 2 typy území: *osobitne chránené územia* - vyhlasované na základe smernice o vtákoch - v národnej legislatíve: *chránené vtáčie územia*; *osobitné územia ochrany* - vyhlasované na základe smernice o biotopoch - v národnej legislatíve: *územia európskeho významu*. NATURA 2000 predstavuje doposiaľ najkomplexnejšiu právnu normu na ochranu prírody vo svete (<http://www.sopsr.sk/natura/index1.php?p=3&lang=sk>). V území sa nachádzajú nasledovné lokality NATURA 2000 (tabuľka č. 1F).

Tabuľka č. 1F: Lokality NATURA 2000 v sledovanom území

Kategória	Názov lokality NATURA 2000
Územie európskeho významu (ÚEV)	Pramene Hruštinky, Prosečné, Veľká Fatra, Oravská vodná nádrž, Hruštínska hoľa, Choč, Šíp, Orava, Malá Fatra, Váh, Rašeliniská Oravskej kotliny, Medzi bormi, Zimník, Jelešňa, Hruštínska hoľa, Vasiľovská hoľa
Chránené vtáčie územie (CHVÚ)	Horná Orava, Malá Fatra, Tatry, Chočské vrchy

Zdroj: ŠOP SR, vlastné spracovanie, 2015

Obrázok 2: Územia európskeho významu a chránené vtáčie územia zasahujúce do územia MAS Orava, o.z.

- **Chránené stromy:** Do maloplošnej ochrany možno zahrnúť aj chránené stromy, ktoré majú určitú historickú alebo kultúrnu hodnotu a zaslúžia si osobitný prístup v rámci ochrany prírody. V sledovanom území sa nachádzajú nasledovné chránené stromy (tabuľka č. 1G).

Tabuľka č. 1G: Chránené stromy na území MAS Orava, o.z.

Miesto	Druh stromu
Dlhá nad Oravou	Lipa oproti budove kultúrneho strediska
Chlebnice	Smrekovec na cintoríne
Istebné	Lipy pri kostole, Duby pred budovou detskej ambulancie, Jaseň pri kaštieli
Oravský Podzámok	Topoľ pri SOU, Topoľ na nábřeží pri parkovisku
Oravská Poruba	Skupina líp na cintoríne (Zábřež),
Párnica	Lipa pri budove lesnej správy, Jaseň pri budove lesnej správy

Miesto	Druh stromu
Krivá	Tuja pri dome č. 72
Dolný Kubín	Lipa pri rodinnom dome (Malý Bysterec), Dub a buk pri kaštieli (Mokrad'), Radlinského jaseň,
Pokryváč	Lipa na cintoríne,
Veličná	Lipa pri evanjelickom kostole
Leštiny	Skupina líp pri kostole
Štefanov nad Oravou	Lipy na cintoríne
Tvrdošín	Skupina líp pri budove galérie M. Medveckej, Lipa pri pošte
Podbiel	Lipa pri bývalom pivovare

Zdroj: ŠOP SR, vlastné spracovanie, 2015

Historický rozvoj územia

Orava, Arwa, Aryva, Arawa, Oravia, Aravia – viacero modifikácií názvu regiónu a rieky, v povodí ktorej sa územie MAS rozprestiera. Samotný názov sa prvotne vzťahoval na rieku, pričom pôvod slova môže byť galského pôvodu a znamenať bystrý tok, bystrú vodu, ale i pôvodu germánskeho a vychádzať z názvu límby. Vo forme Arwa sa pomenovanie objavuje prvý raz v listine z roku 1267. Osídľovanie regiónu partnerstva môžeme datovať do doby kamennej. V 19. storočí Mikuláš Kubínyi na lužickom pohrebisku v Oravskom Podzámku objavil dioritický klin, ktorý podľa určitých tvarových a materiálových indícií je možné zaradiť do obdobia eneolitu. Archeologickými výskumami sa podarilo zmapovať a doložiť postupné osídľovanie regiónu v strednej a mladšej dobe bronzovej a v dobe železnej (Dolný Kubín, Medzihradné, Tupá a Ostrá skala, Veličná, Oravský Podzámok, Ostražica, Istebné, Medzibrodie, atď). Osídlenie nebolo prerušené ani v dobe rímskej (Trniny nad Dolným Kubínom) a neskôr i v období príchodu Slovanov na naše územie, ktorí sa v oblasti partnerstva usadili na prelome 8. a 9. storočia n. l. na výšinných sídliskách Trniny nad Dolným Kubínom, Istebné – Hrádok, na hradnej vyvýšenine nad Oravským Podzámkom a v hradisku Ostrá skala nad Vyšným Kubínom.

Prvá písomná zmienka, týkajúca sa územia MAS, sa nachádza v listine z roku 1265, ktorou Belo IV. upravoval povinnosti a výsady kráľovských poddaných v Liptove. Práve v nej sa spomína už existujúca colná stanica v Tvrdošíne. O tom, že región nebol neobývaným územím svedčí ďalší písomný doklad, listina z roku 1267. Panovník Belo IV. ňou daroval vnukom zvolenského župana Detrika Varín, Žilinu a Tepličku ako výmenu za Oravu s hradom. Samotný pojem „possessio Arwa.....cum castro“ neznamenal iba Oravský hrad a jeho bezprostredné okolie, ale pravdepodobne sa jednalo už o významovo širšiu formuláciu, ktorá zahŕňala nielen

colnú stanicu a niekoľko historicky doložených zemianskych sídiel, ale celé vtedajšie územie partnerstva.

Oravská kotlina bola vždy dôležitou spojnicou medzi Poľskom a Uhorskom. Centrum župy sídlilo na Oravskom zámku, neskôr vo Veličnej a po vypálení Veličnej litovským vojskom v roku 1683 bol sídlom Dolný Kubín. Osídľovanie regiónu sa rozvíjalo v okolí riečnych tokov a obchodných ciest a počas celého dejinného vývoja partnerstva sa postupne formovali a vznikali osady na domácom zvykovom práve (Veličná, Revišné, Istebné,..), na nemeckom práve (Žaškov, Párnica, Trstená...), predovšetkým však na práve valašskom (Medzibrodie, Bziny, Ústie, Pucov, Chlebnice, Oravský Biely Potok, Habovka, Suchá Hora...), ktoré koncom 16. storočia prerástlo na doosídľovanie lokalít na práve kopaničiarskom. Všetky obce, až na niekoľko lokalít vo vlastníctve šľachtických rodín, patrili pod správu hradného panstva.

Charakteristickým a hlavným zameraním obyvateľstva, žijúceho na území partnerstva, bolo poľnohospodárstvo spojené s chovom dobytku a oviec (salašníctvo). Doplnkovým zamestnaním sa stala remeselná a domácka výroba. Život oravských obyvateľov, podobne ako i ľudí v iných regiónoch, závisel od politickej situácie uhorského štátu. Protihabsburské povstania znamenali pre územie zničené, vypálené a vyrabované usadlosti, čo prinieslo opätovné zhoršenie i tak biednych životných pomerov ľudí. Nešťastím pre oravský región bol prechod poľsko-litovských vojsk, smerujúcich z Poľska ku Viedni do boja proti Turkom, kedy ľahlo popolom 27 oravských dedín. Revolúcia v rokoch 1848 – 1849, ktorá zasiahla celú Európu priniesla zrušenie feudalizmu, výkup poddaných z feudálnych povinností a otvorila cestu k vytvoreniu modernej spoločnosti. V uhorských pomeroch však zostalo zachovaných mnoho polofeudálnych prežitkov.

Oravský komposesorát, bývalý hlavný feudál, sa po roku 1868 transformoval na moderný veľkostatok a **predstavoval vlastne jediný väčší podnik v regióne**, v ktorom naďalej **prevládala agrárna malovýroba**. Nedostatok pracovných príležitostí a politický útlak zo strany vtedajšej uhorskej vlády, viedli k masovému vyst'ahovalectvu, predovšetkým do USA. Mnohí Oravci v zámorí ostávali natrvalo. Prvá svetová vojna sa územia partnerstva priamo nedotkla, ale hospodársky chaos a politické vrenie, ktoré spôsobila, mali v regióne silný ohlas. V roku 1918 sa Rakúsko–Uhorsko rozpadlo a Orava sa stala súčasťou prvej ČSR. Vytváranie a formovanie hraníc nového štátu znamenalo i to, že sa časť Hornej Oravy (spolu 12 obcí) stala v roku 1920 súčasťou Poľska. V podmienkach demokratickej ČSR došlo na Orave k širokému rozvoju kultúry a školstva, vznikli tu prvé stredné školy, na ktorých sa vyučovalo slovensky, založené boli mnohé kultúrne spolky. Hospodárstvo však bolo poznačené absenciou priemyslu a dôsledkami veľkej hospodárskej krízy v medzivojnovom období. Hospodárska kríza a vznik

fašistického režimu v Nemecku viedli k rozpadu ČSR. Slovensko sa stalo samostatným štátom, ale pod nemeckou kontrolou.

Začiatok 2. svetovej vojny priamo zasiahol územie partnerstva už naplno, keď Slovensko po nemeckom útoku na Poľsko znova obsadilo obce odstúpené v roku 1920. Vojnové pomery a odpor voči fašistickému režimu viedli k vytvoreniu odboja a k protifašistickému povstaniu v roku 1944. Územie MAS sa stalo povstaleckým územím a partizáni bojovali v lesoch proti fašizmu až do oslobodenia v apríli roku 1945.

Po 2. svetovej vojne a vytvorení komunistického režimu v obnovennej ČSR došlo na Orave k rozsiahlym zmenám. Bola vybudovaná Oravská priehrada, dominantna severovýchodnej časti regiónu, vody ktorej zatopili obce okresu Námestovo a Tvrdošín. Vznikli významné priemyselné podniky ako OFZ, Tesla Orava, SEZ, ktoré dali partnerstvu podobu moderného regiónu.

Geopolitické zmeny po „nežnej“ revolúcii v roku 1989 viedli k rozpadu ČSR a vzniku SR ako demokratického štátu. **Napriek tomu, že Oravu poznačili všetky problémy modernej doby, zachovala si svoj osobitý charakter.**

Administratívne formovanie regiónu

Orava, ako samostatný administratívny celok sa začala formovať v druhej polovici 14. storočia, dovtedy bola len súčasťou Zvolenského komitátu. Po definitívnom rozpade Zvolenského komitátu sa vytvorili orgány stoličnej samosprávy oravskej šľachty. Prvú listinu vydanú oravskou stolicou poznáme z roku 1382. Oravská stolica sa skladala pôvodne len z dvoch slúžnovských okresov. Bol to tzv. Horný a Dolný. V roku 1777 sa stolica nanovo rozdelila na štyri slúžnovské okresy: Dolnokubínsky, Oravskopodzámsky, Trstenský a Námestovský. V rámci tzv. jozefinských reforiem cisára Jozefa II. v roku 1785 boli značne zmenené hranice stolíc a ich funkcia zmenou šľachtických stolíc na moderné štátne stolice. Cisár Jozef II. spojil v rámci svojej reorganizácie v roku 1786 Oravskú a Liptovskú stolicu do jedného celku. Ako mnohé iné cisárovo reformy i táto sa po jeho smrti pre odpor šľachty skončila neúspechom. V roku 1790 sa samostatnosť Oravskej stolice znovu obnovila a existovala samostatne až do roku 1850.

Od tohto roku a počas celého obdobia Bachovho absolutizmu bola Oravská stolica premenovaná na župu (všetky stolice na Slovensku sa v tom období premenovali na župy) a bola pripojená k Turčianskej stolici (teraz už župe), čím vznikla Oravsko – turčianska župa. Tento stav trval až do roku 1867, kedy boli hranice žúp zmenené opäť do podoby spred roka

1848, čím teda Oravská župa nadobudla svoju samostatnosť v rámci administratívneho usporiadania. Takéto administratívne členenie ostalo zachované až do roku 1923.

Po roku 1923 nasledovalo na Orave veľžupné zriadenie s už sformovanými okresmi (trvanie 1923 až 1928). Územie Oravy bolo začlenené do Župy XVII. sú sídlom v Turčianskom Sv. Martine. na území Oravy boli vytvorené tri okresy: Dolný Kubín, Námestovo a Trstená. V rokoch 1928 – 1939 bolo v Česko–Slovensku župné usporiadanie nahradené krajinským zriadením. Celé územie Slovenska sa nazývalo Slovenská krajina. Okresy na Orave ostali identické s predošlými troma okresmi.

Po vzniku vojnovnej Slovenskej republiky (1939 – 1945) sa Orava opäť dostala pod župné zriadenie (opäť boli zavedené župy ako administratívne jednotky). Jej názov bol Tatranská župa so sídlom v Ružomberku. Na Oravu zasahovali tri okresy: Dolný Kubín, Trstená a Námestovo. Po skončení vojny sa začali kreovať kraje a okresy (obdobie 1949 – 1960). Územie Oravy patrilo do žilinského kraja a na území sa opätovne vytvorili tri okresy: Dolný Kubín, Námestovo, Trstená. Po roku 1960 až do roku 1990 Orava spadala pod Stredoslovenský kraj so sídlom v Banskej Bystrici s jediným okresom na území celej Oravy, a to okresom Dolný Kubín. Počas obdobia rokov 1990 až 1996 bolo územie Oravy jedným okresom – okresom Dolný Kubín, ktorý sa členil na 4 obvody: Dolný Kubín, Námestovo, Tvrdošín (po prvýkrát v histórii) a Trstená.

K ďalšej reorganizácii miestnej štátnej správy došlo v roku 1996. Bolo zrušených 121 obvodov a opätovne sa zaviedla krajská úroveň štátnej správy. Orava spadala pod správu Žilinského kraja, na svojom území mala 3 okresy: Námestovo, Dolný Kubín a Tvrdošín. Od roku 2002 sa Žilinský kraj premenoval na Žilinský samosprávny kraj, respektíve vyšší územný celok. Vnútorne členenie Oravy ostalo zachované.

Doterajší rozvoj územia

Jednotlivé obce partnerstva sa už v minulosti uchádzali o podporu z najrôznejších zdrojov a v regióne boli už podporené viaceré individuálne ale aj spoločné projekty, a to nielen z domácich zdrojov, ale aj z predvstupových, ako aj štrukturálnych fondov EÚ. Preto tieto obce aj región už majú určité skúsenosti z prípravy, ale aj z realizácie úspešných projektov.

Obce združené v MAS Orava, o.z. postupovali v doterajšom rozvoji svojich území prevažne individuálne, respektíve v rámci Združení miest a obcí Dolnej Oravy a Hornej Oravy. Samosprávy si však čím ďalej, tým viac uvedomujú dôležitosť spolupráce v spoločných postupoch pri realizácii rozvojových aktivít. Preto od začiatku nového programovacieho obdobia spravili niekoľko krokov k spoločnému rozvoju územia. Jedným z nich je aj založenie

partnerstva MAS Orava, o.z. Ďalšou zo spoločných aktivít je zostavenie spoločných programov rozvoja obcí, ktoré spracováva kancelária MAS a spoločné postupovanie v odpadovom hospodárstve. Všetky projekty verejného sektora boli realizované na základe schválených Programov hospodárskeho a sociálneho rozvoja príslušných obcí. Tieto PHSR boli vypracované s integrovaným prístupom, a teda so zapojením miestneho obyvateľstva.

Doterajšie veľké investície celoregionálneho významu v území reprezentuje výstavba rýchlostnej cesty R3, ktorá je však v súčasnosti v útlme, pokračovanie v odkanalizovaní obcí a vybudovaní verejného vodovodu v nich, rekonštrukcia a výstavba miestnych komunikácií, rozširovanie priemyselných zón v mestských sídlach a prílev nových investorov prevažne z automobilového priemyslu, revitalizácia skládky komunálneho odpadu v Oravskom Podzámku – Širokej, nákup veľkoobjemových kontajnerov na triedený odpad v 11 obciach partnerstva, vybudovanie infraštruktúry cestovného ruchu v meste Dolný Kubín, v Zuberci, Oraviciach, v okolí Oravskej priehrady.

Zaujímavosti, zvláštnosti a typické črty opisovaného územia

Územie má prevažne vidiecky charakter, no vďaka trom mestám je zároveň aj urbánnym priestorom, čím poskytuje svojim obyvateľom aj niektoré výhody mesta. Bohatý prírodný a kultúrny potenciál (veľké množstvo veľkoplošných a maloplošných chránených území s unikátnymi živočíchmi, rastlinami – TANAP, NP Malá Fatra a Veľká Fatra, Rieka Orava, Kľačiansky meander, Oravský hrad, Zuberec, Oravice atď.), kvalitné životné prostredie pre rozvoj vidieckeho cestovného ruchu, silne členitý reliéf, netradičné kontrastné formy regiónu (vysoké vrchy a kotliny, polia a lesy, vodná plocha a lúky atď.), existencia goralskej kultúry, vystavané dva akvaparky a množstvo lyžiarskych stredísk najmä v okolí Dolného Kubína a Roháčov, región je vhodný aj na bežecké lyžovanie, celým územím preteká rieka Orava, ktorá tvorí akúsi chrbtovú os opisovaného územia, existencia pomerne kvalitnej pracovnej sily, ktorá však často dochádza z vidieckych častí regiónu do miest, skúsenosti verejného, súkromného a tretieho sektora s čerpaním nenávratných finančných zdrojov zo ŠR, EÚ a iných fondov a zdrojov a implementáciou projektov. Ďalšou zo zaujímavostí je spoločná hranica MAS s Poľskou republikou, ktorá dáva združeniu možnosti kvalitnej a intenzívnej cezhraničnej spolupráce. Typickou črtou regiónu sú kultúrne tradície, zvyky a gastronómia (gajdy, piesne, architektúra, bryndza, syrové nite, remeslá atď.). V opisovanom území sa nachádza 23 vodopádov a 48 jaskýň. K celkovej atraktivite prispieva množstvo vzácnych historických pamiatok (či už sakrálnych alebo svetských - napríklad drevené kostolíky v Tvrdošíne a Leštínach, ktoré sú zapísané v UNESCO) sústredených na území MAS. Za typickú voľnočasovú aktivitu v regióne sa považuje v letných a jesenných mesiacoch zber liečivých

rastlín, húb a iných lesných plodov. Región MAS je zaujímavý aj tým, že je rodiskom množstva významných slovenských dejateľov, ktorí formovali územie celého Slovenska (spisovatelia, politici, literáti, verejní činitelia). Medzi nich sa radia napríklad: Pavol Országh - Hviezdoslav, Peter Michal Bohúň, Ján Dieška, Andrej Kavuljak, Martin Kukučín, Janko Matúška, Anton Habovštiak, Margita Figuli, Ladislav Nádaši – Jégé, Samuel Novák, Vavrinec Čaplovič, Theo Herkeľ Florin, Mária Medvecká, Rudolf Dilong, Martin Hattala, manželia Feldekovci, Martin Ťapák, Darina Laščiaková.

3.1.3. Popis ľudských, kultúrno-historických, ekonomických, inštitucionálnych a iných zdrojov

Demografická analýza územia

K základným rozvojovým potenciálom každého regiónu patrí ľudský potenciál. Celkový počet obyvateľov je najjednoduchší a najzákladnejší demografický ukazovateľ, charakterizujúci stav populácie. Poskytuje základný obraz o sile sledovanej populácie a o ľudnatosti územia, na ktorom obyvateľstvo žije a o jeho osídlení.

Ku 31.12.2014 žilo na území MAS Orava, o.z. celkovo 75 994 obyvateľov (tabuľka č. 1H). Na začiatku sledovaného obdobia, teda v roku 2010 to bolo spolu 76 191 obyvateľov. Počas sledovaného obdobia zaznamenávame celkový pokles obyvateľstva o 197 obyvateľov, čo predstavuje zanedbateľný pokles obyvateľov o 0,3 %. 17 obcí partnerstva má ku koncu roka 2014 počet obyvateľov vyšší ako 1000, 3 sídla majú štatút mesta a 19 obcí partnerstva má počet obyvateľov do 1000, teda aj tento ukazovateľ hovorí o vyrovnanosti sídelných štruktúr v opisovanom území.

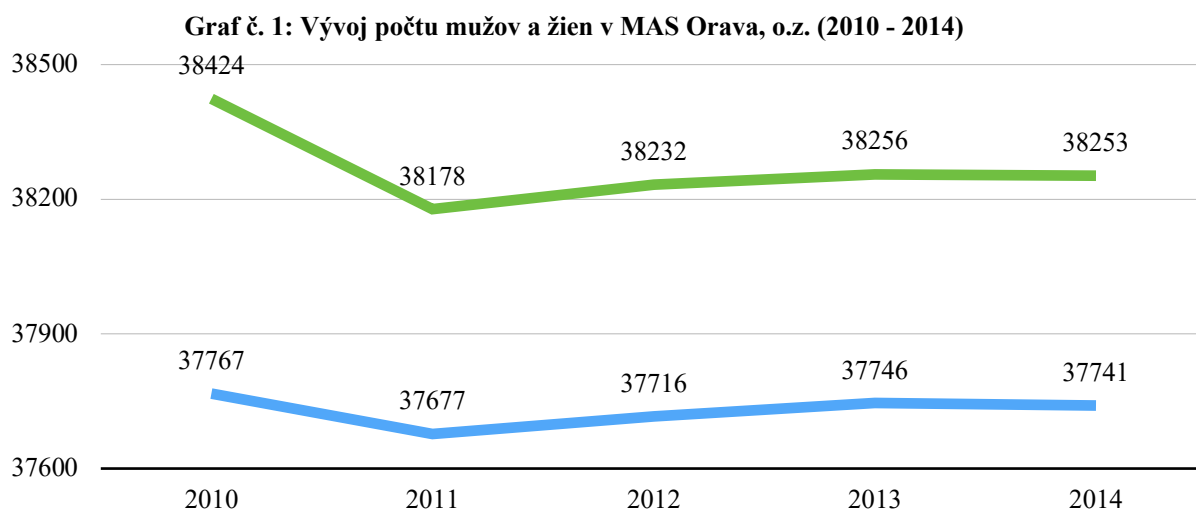
Tabuľka č. 1H: Vývoj počtu obyvateľov obcí partnerstva MAS Orava, o.z. (2010 – 2014)

Obec/Mesto	2010	2011	2012	2013	2014
Dolný Kubín	19 563	19 554	19 472	19 424	19 291
Dlhá nad Oravou	1395	1375	1378	1385	1394
Horná Lehota	552	545	545	563	561
Chlebnice	1590	1596	1616	1615	1612
Istebné	1412	1356	1353	1354	1347
Jasenová	401	402	404	413	409
Kraľovany	454	454	443	445	443
Krivá	819	802	795	797	800
Leštiny	259	257	259	264	265

Obec/Mesto	2010	2011	2012	2013	2014
Malatiná	861	836	830	821	815
Medzibrodie nad Oravou	475	478	488	500	503
Oravská Poruba	960	1030	1031	1030	1026
Oravský Podzámok	1331	1317	1317	1307	1318
Osádka	141	137	139	134	141
Párnica	807	816	825	855	867
Pokryváč	173	176	175	175	174
Pribiš	475	453	451	444	450
Pucov	756	769	803	808	831
Sedliacka Dubová	513	516	515	519	516
Veličná	1000	1047	1089	1111	1136
Vyšný Kubín	642	662	670	691	722
Žaškov	1681	1633	1622	1605	1592
Bziny	557	556	555	551	562
Hruštín	3227	3180	3163	3154	3153
Brezovica	1351	1306	1312	1303	1322
Habovka	1347	1363	1369	1359	1377
Hladovka	992	1015	1030	1029	1036
Liesek	2755	2787	2817	2858	2865
Nižná	4041	4010	4024	4006	4020
Oravský Biely Potok	670	695	697	711	715
Podbiel	1295	1275	1268	1278	1277
Suchá Hora	1359	1382	1386	1396	1404
Štefanov nad Oravou	656	659	659	653	670
Trstená	7594	7481	7499	7463	7429
Tvrdošín	9427	9360	9361	9360	9311
Vitanová	1292	1301	1294	1296	1297
Zábiedovo	819	812	809	812	825
Zuberec	1867	1803	1822	1837	1840
Čimhová	682	659	663	676	678
SPOLU MAS Orava, o.z.	76 191	75 855	75 948	76 002	75 994

Zdroj: datacube.statistics.sk, 2015

Vývoj počtu mužov a žien v území (graf č. 1) znázorňuje, že počet žien v sledovanom období (2010 – 2014) je vyšší ako počet mužov, čo je typická črta vyspelých spoločností, v ktorých ženská zložka populácie prevyšuje mužskú. Pri obidvoch zložkách populácia zaznamenávame pokles počtu, pri ženách o niečo vyšší pokles, kedy rozdiel medzi rokmi 2010 a 2014 je 171 žien a rozdiel v počte mužov je 26 počas rokov 2010 až 2014.

Zdroj: datacube.statistics.sk, 2015

Dynamika obyvateľstva územia je prezentovaná prirodzeným pohybom (rozdiel medzi narodenými a zomretými) a migračným saldom (rozdiel medzi prisťahovanými a vystťahovanými), ktoré nám dávajú celkový obraz o pohybe obyvateľstva a vplývajú na jeho celkový počet (tabuľka č. 1I).

Tabuľka č. 1 I: Prirodzený pohyb a migračné saldo obcí MAS Orava, o.z. (2010 – 2014)

Ukazovateľ	2010	2011	2012	2013	2014
prirodzený pohyb	342	362	297	213	232
migračné saldo	-167	-169	-204	-159	-240

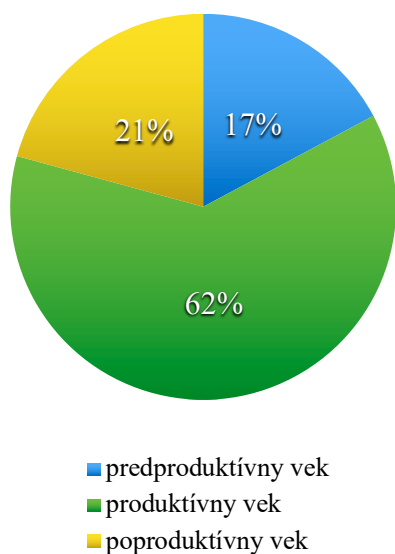
Zdroj: datacube.statistics.sk, 2015

Prirodzený pohyb počas celej doby sledovania vykazoval kladné hodnoty, čo znamená, že sumárne za všetky obce partnerstva prevyšoval počet narodených nad počtom zomretých. Ich počet sa však znižoval z pôvodných 342 obyvateľov v roku 2010 na 232 obyvateľov v roku 2014. Negatívnym javom v území je migračné saldo, ktoré sumárne za všetky obce partnerstva vykazuje záporné hodnoty (počet vystťahovaných je vyšší ako počet prisťahovaných). V roku 2010 je migračné saldo - 167 obyvateľov a v roku 2014 je to - 240 obyvateľov (jasný trend nárastu ako pri prirodzenom pohybe – v tomto prípade je to ale negatívny jav). Treba tu však upozorniť na to, že tieto záporné hodnoty vytvárajú najmä okresné mestá Dolný Kubín a Tvrdošín a mesto Trstená. To ale nemení nič na fakte, že vystťahovaný počet obyvateľov je

výrazným negatívnym ekonomickým ukazovateľom územia (odst'ahovanie za prácou do väčších sídiel Žilina, Bratislava, zahraničie...).

Sledovaním počtu obyvateľov podľa produktívnych vekových skupín (graf č. 2) vidíme, že skupina predproduktívneho veku obyvateľstva (0-15 rokov) sledovaného územia je najmenej

Graf č. 2: Veková štruktúra obyvateľstva MAS Orava, o.z. podľa produktívnych vekových skupín v roku 2014

početná. Tvorí 17 % z celkového počtu obyvateľov v roku 2014 (absolútna hodnota 13 063 obyvateľov).

Druhou najpočetnejšou skupinou sú obyvatelia v poproduktívnom veku (65 rokov a viac – čiže obyvatelia poberajúci dôchodok). Tvorí ich až 21 % obyvateľov (v absolútnom vyjadrení 15 785 obyvateľov). Najpočetnejšia je skupina obyvateľov v produktívnom veku, a síce 62 %, čo predstavuje hodnotu 47 147 obyvateľov. Z vyššie uvedených ukazovateľov konštatujeme, že obyvatelia v poproduktívnom veku prevyšujú obyvateľov predproduktívneho veku (viac dôchodcov ako ľudí, ktorí čakajú na zaradenie do práce; každý piaty je v partnerstve v dôchodkovom veku). Vývoj v partnerstve ale kopíruje celonárodný model

starnutia obyvateľstva. To aj napriek tomu, že región sa vyznačuje dlhodobou nadpriemernou natalitou v porovnaní s ostatnými regiónmi Slovenska. Z hľadiska vzdelanostného zloženia obyvateľov (tabuľka č. 1J) môžeme vidieť, že najmenej obyvateľov je bez vzdelania (72 obyvateľov), nasledujú obyvatelia s vysokoškolským vzdelaním 3. stupňa (368 obyvateľov), nasleduje skupina obyvateľov s vyšším vzdelaním (1065 obyvateľov). Naopak najpočetnejšiu skupinu tvoria obyvatelia s úplným stredným vzdelaním s maturitou (20 701 obyvateľov), učňovským bez maturity (16 826 obyvateľov) a vysokoškolským 1. a 2. stupňa (9 669 obyvateľov). Základné vzdelanie uviedlo 10 901 obyvateľov, nezisteného vzdelania u obyvateľov je 2 092 a osôb mladších ako 16 rokov je 13 476.

Tabuľka č. 1 J: Štruktúra obyvateľstva MAS Orava, o.z. podľa stupňa vzdelania

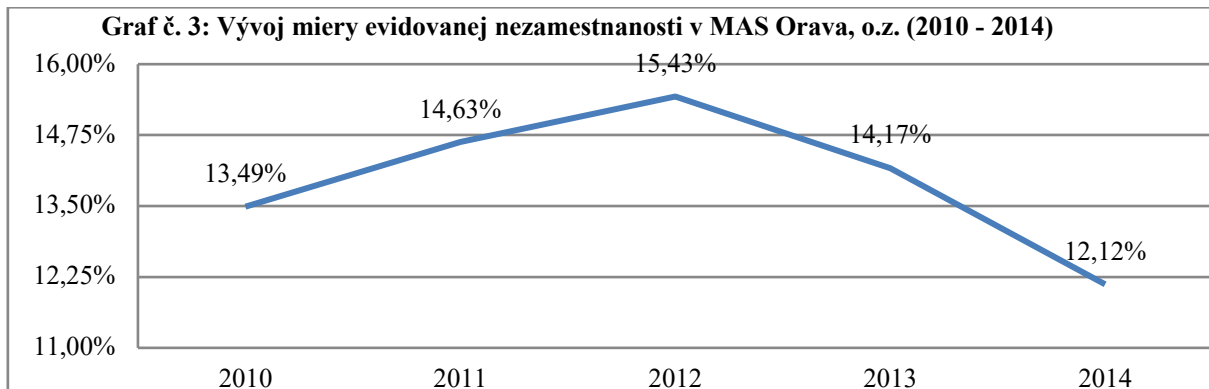
Dosiiahnuté vzdelanie v partnerstve MAS Orava, o.z. (SOBD 2011)								
Bez vzdelania	Základné	Učňovské bez maturity	Úplné stredné s maturitou	Vyššie	VŠ 1. a 2. stupňa	VŠ 3.stupňa	Nezistené	Mladší ako 16 rokov
72	10 901	16 826	20 701	1 065	9 669	368	2 092	13 476

Zdroj: datacube.statistics.sk, 2015

Z hľadiska vierovyznania je územie MAS Orava, o.z. homogénne. Najpočetnejšou náboženskou skupinou je rímskokatolícka cirkev s 78 % podielom (59 347 obyvateľov), druhou najpočetnejšou skupinou je evanjelická cirkev augsburského vyznania s podielom 10 % (7 265 obyvateľov). Treťou najpočetnejšou náboženskou skupinou je gréckokatolícka cirkev s podielom menším ako 1 % (151 obyvateľov). Nezistené vierovyznanie má 6 % zastúpenie (4 708 obyvateľov), bez vyznania je 6 % obyvateľstva (4 504 obyvateľov). Ostatné náboženstvá majú mizivé zastúpenie v regióne.

Národnostné zloženie obyvateľstva je taktiež homogénne. Prevažná väčšina obyvateľov sa hlási ku slovenskej národnosti (95 %, čo predstavuje 72 037 obyvateľov), za ňou nasleduje národnosť česká (1 %, čo predstavuje 273 obyvateľov). Tretia najsilnejšia národnosť je poľská národnosť (menej ako 1 % - 159 obyvateľov). Až 4 % obyvateľov (2 950) neuviedlo žiadnu národnosť.

Ak sledujeme mieru evidovanej nezamestnanosti (graf č. 3), tak tá od roku 2010 stúpala až do roku 2012 (z pôvodných 13,49 % na 15,43 v roku 2012). Po roku 2012 vidíme kontinuálny pokles miery evidovanej nezamestnanosti až na 12,12 % v roku 2014. Celkovo možno hodnotiť, že miera evidovanej nezamestnanosti klesla z 13,49 % v roku 2010 na 12,12 % v roku 2014.

Zdroj: datacube.statistics.sk, 2015

Infraštruktúra a miestne služby

Dopravná infraštruktúra: Dopravná sieť je tu tvorená kostrovými cestami: I/70 (cesta 1. triedy z Kral'ovian do Dolného Kubína), I/59 (E 77 – cesta 1. triedy s medzinárodným významom; od Jasenovej, cez Oravský Podzámok až po hraničný prechod Trstená - Chyžné), I/78 (cesta 1. triedy z Oravského Podzámku cez Hruštín, smerom na Námestovo), I/18 (len krátka časť tejto cesty, ktorá sa v Kral'ovianoch z Ružomberka napája na I/70) a sčasti vybudovanou rýchlostnou cestou R3 v úsekoch Oravský Podzámok – Horná Lehota (6 442 metrov) a Tvrdošín – Trstená, sever (6 716 metrov). Nadradená dopravná sieť je tvorená cestami II. triedy, ktoré sa na území

partnerstva nachádzajú. Sú to cesty: II/583 (trasa Párnica – Zázrivá a pokračuje smer Terchová), II/584 (trasa Podbiel – Zuberec, ktorá pokračuje až do Liptovského Mikuláša), II/520 (trasa Námestovo – Tvrdošín – Trstená – Suchá Hora, hraničný prechod Chocholów). Dopravnú sieť dotvárajú cesty III. triedy, ktoré sú: III/018025 (Kraľovany), III/0701, 0702 (Žaškov), III/0703 (Istebné), III/0705 (Veličná – Revišné), III/0706 (Dolný Kubín – Beňova Lehota), III/0708 (Dolný Kubín – Oravská Poruba – Veličná), III/0707 (Dolný Kubín), III/05921 (Bziny - Osádka), III/05922 (Oravský Podzámok - Pribiš), III/05924 (Dlhá nad Oravou - Chlebnice) a III/05917 (Vyšný Kubín – Malatiná), III/05918 (Dolný Kubín – Srňacie), III/05926 (Podbiel), III/05938 (Zemianska dedina Tvrdošín), III/05933 (Tvrdošín), III/52017 (Štefanov nad Oravou), III/05944 (Trstená – Ústie nad Priehradou), III/05941 Zábiedovo, III/05942 (Brezovica), III/52018 (Liesek), III/52019 (Vitanová – Habovka), III/05928 (Zuberec – Chata Zverovka).

Územím prechádza aj železničná trať, ktorá kopíruje vodný tok - rieku Oravu. Je to jednokolaťová trať číslo 181 Kraľovany – Trstená s celkovou dĺžkou 56 km. V území sa nachádza 21 zastávok. Tým, že je územie partnerstva hraničným územím s Poľskou republikou, tak sa tu nachádzajú aj dva hraničné prechody. Sú to: Trstená – Chyžné (cestný prechod, bez váhového obmedzenia dopravy) a Suchá Hora – Chocholów (cestný prechod, s váhovým obmedzením dopravy do 7,5 t). Dopravná infraštruktúra a jej rozvoj je silne determinovaný geografickou polohou, prírodnými podmienkami a bariérami (geomorfologické členenie).

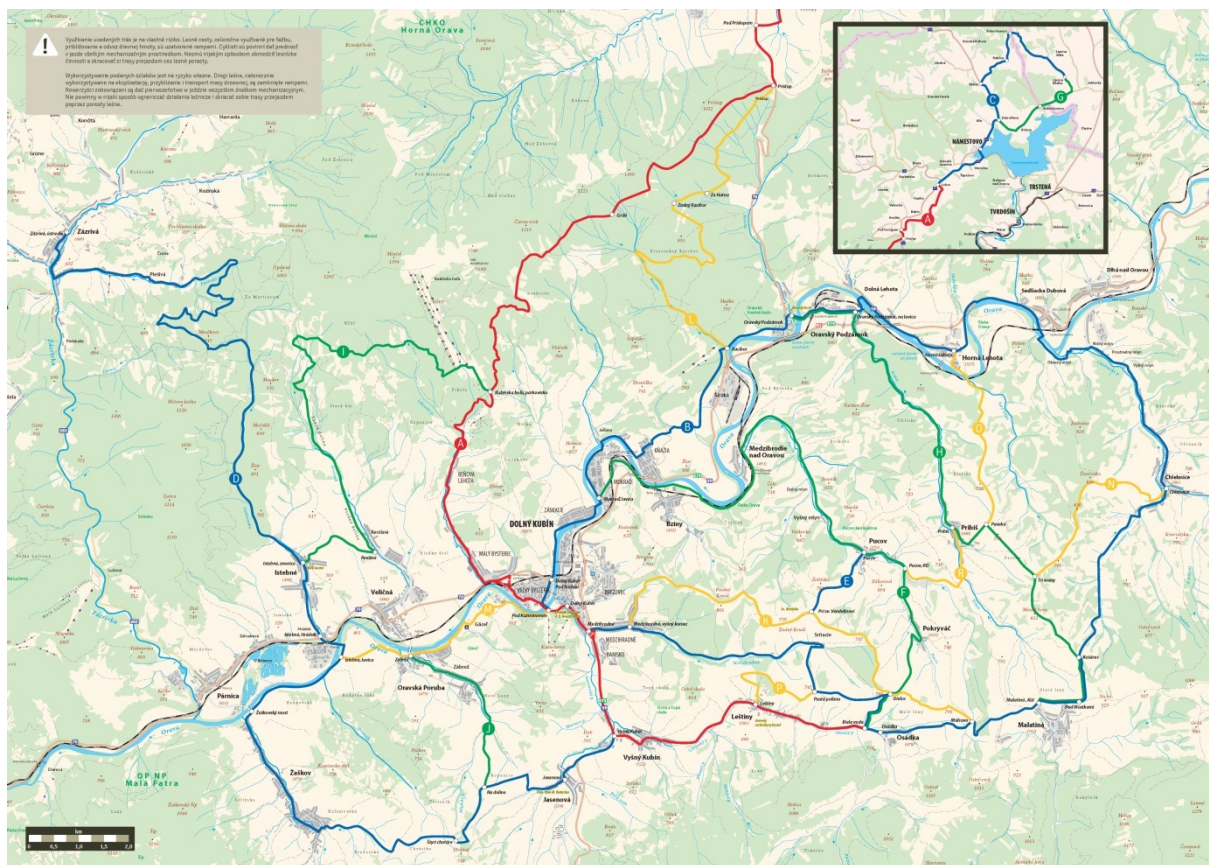
Hromadnú dopravu osôb (mestskú aj prímestskú) na území regiónu zabezpečuje SAD LIORBUS, a.s. so svojimi 31 linkami prímestskej dopravy. SAD LIORBUS, a.s., prevádzkuje 196 autobusov s priemerným vekom 5,39 roka. Okrem SAD LIORBUS, a.s. pôsobí v regióne aj niekoľko súkromných autobusových doprava, ktorá prepravuje obyvateľov v rámci regiónu.

Nemotorová doprava (cyklistická doprava a cyklotrasy) má na území partnerstva významnú pozíciu s vhodným predpokladom rozvoja do budúcnosti. V súčasnom členení sa v území nachádza malý súbor cyklotrás určených výlučne na dochádzku do práce a za nákupmi situovaných prevažne v mestách, malý súbor samostatných segregovaných cyklotrás s kombinovanou funkciou – na dochádzku do práce a na turistiku, pomerne veľký súbor cyklotrás znova s kombinovanou funkciou - na dochádzku do práce a na turistiku lokalizovaný na cestách I., II., III. triedy a miestnych komunikáciách a pomerne veľký súbor cyklotrás s výlučne turistickou funkciou, lokalizovaný väčšinou na lesných a poľných cestách. V rámci existujúcej cestnej siete sa dá bicyklovať skoro v celom území, či už prostredníctvom cestných alebo horských bicyklov. Mesto Dolný Kubín nemá v súčasnosti mestské cyklotrasy, hoci na tento účel sa používajú v súčasnosti 3 úseky vyasfaltovaných peších chodníkov. Tie sa môžu

modernizovať alebo zaradiť do budúcich cyklochodníkov. V Kuzmínove sa jedná o 1743 metrov dlhý a 3 metre široký chodník, ktorý je možné prepojiť s Nábřežím Oravy. Na Nábřeží Oravy je 450 m dlhý a 3 metre široký chodník, za ktorým je absentujúca časť a chodník pokračuje ďalej v dĺžke 50 m a šírke 2 metre. Tretím je spoločný chodník pre peších a cyklistov na pešej kolonáde. Má dĺžku 900 m a šírku 3 metre. Vede od mosta pri ceste č. I/70 pozdĺž rieky Orava, pokračuje cez lávku k futbalovému ihrisku a ďalej k visutej lávke smerujúcej k zimnému štadiónu. V meste Trstená sa zrealizoval samostatný cyklochodník v rámci Historicko - kultúrno – prírodnej cesty Okolo Tatier. Jeho dĺžka je 14 401,45 km (trasa Trstená 3 507,31 km, trasa Liesek 5 702,56 km, trasa Hladovka 3 334,04 km, a trasa Suchá Hora 1 857,54 km) a má šírku 2,5 metra. Na hraniciach s Poľskou republikou sa cyklotrasa plynulo napája na cyklotrasu v Novom Targu (PL).

Územím Oravy v súčasnosti vďaka realizovanému cezhraničnému projektu na konci roka 2013, na ktorom spoločne participovali mesto Dolný Kubín a poľská obec Lipnica Wielka, bolo vytvorených celkovo 17 cyklotrás, ktoré vedú po existujúcich miestnych komunikáciách (cesty 2. a 3. triedy, lesné cesty, poľné cesty, zväžnice a podobne). Sú to nasledovné cyklotrasy (len na území MAS): Biela voda – Lokca (38 km), Pod Kuzmínovom – Medzihradné (43 km), Vyšný Kubín – Zázrivá (33 km), Pucov – pri Sv. Vendelínovi (2 km), Biela voda – Mokradlavica (15 km), Oravský Podzámok – Malatiná kút (13,5 km), Istebné zvonica – Kubínska hoľa (12 km), Zábrež – Na doline (4 km), Medzihradné – Malcovo (10 km), Racibor – Príslop (10 km), Pod Kuzmínovom – Istebné (5 km), Chlebnice – Tri sosny (5 km), Horná Lehota – Paseka (4 km), Leštiny – Pustá poľana (3 km), Pucov – Pokryváč (2,5 km).

Obrázok 3: Cyklotrasy v okolí mesta Dolný Kubín

V rámci Žilinského samosprávneho kraja bola realizovaná Cyklostratégia ŽSK 2014, ktorá podrobne pojednáva o možnostiach ďalšieho rozvoja cyklistickej dopravy, navrhuje nové cyklotrasy a určuje determinanty budúceho rozvoja cyklistiky v celom Žilinskom kraji. V rámci tejto cyklostratégie bolo na území partnerstva vytypovaných a navrhnutých celkovo 13 cyklotrás (tabuľka č. 1K), ktoré by viedli po už vybudovaných cyklotrasách, niekde by bolo nevyhnutné cyklotrasy vybudovať kvôli hustej cestnej premávke, na niektorých miestach by museli vzniknúť premostenia vodných tokov a podobne.

Tabuľka č. 1K: Sieť navrhovaných cyklotrás v rámci Oravy

Farba	Názov cyklotrasy	Dĺžka cyklotrasy v metroch
červená	Zázrivsko – Oravská cyklomagistrála, Zázrivá – Dolný Kubín	19 498
červená	Zázrivsko – Oravská cyklomagistrála, Dolný Kubín - Trstená	45 428
červená	Zázrivsko – Oravská cyklomagistrála, Trstená – Suchá hora št. hranica SR/PL	14 642
červená	Oravská cyklomagistrála, Námestovo – Bobrov št. hranica SR/PL	12 665
červená	Oravská cyklomagistrála, prepojenie Oravice – št. hranica SR/PL	6 041
žltá	Žaškov - Podšíp	8 770
žltá	Oravský Podzámok – križovatka pod Príslopom	3 799

Farba	Názov cyklotrasy	Dĺžka cyklotrasy v metroch
žltá	Vyšný Kubín - Jasenová	1 522
žltá	Dolný Kubín – Kubínska hoľa	6 661
zelená	Dolný Kubín – Vyšný Kubín - Osádka	9 900
zelená	Zuberec – Ťatliakova chata	12 261
modrá	Oravská Poruba – Kubínska hoľa – Hruštín - Lokca	46 910
modrá	Párnica - Kraľovany	8 550

Zdroj: Cyklostratégia ŽSK, 2014

Sieť navrhovaných cyklotrás je vedený prílohe stratégie CLLD č.10.

3.1.4. Technická infraštruktúra

Vodné hospodárstvo

Prístup k pitnej vode v území partnerstva zabezpečuje v prevažnej miere Oravská vodárenská spoločnosť. Zvyšok je doplnený vlastnými studňami a vlastnými zdrojmi pitnej vody v území. Podiel obyvateľov zásobovaných vodou z vodovodu v sledovanom území MAS je pomerne vysoký – 92,7 %. Podiel obyvateľov napojených na vodovod v obciach do 1000 obyvateľov tvorí 88 %. Z dotazníkového prieskumu v samosprávach partnerstva je zrejmé, že až 90% samospráv považuje kapacitu vodovodu za dostačujúcu. Technický stav vodovodnej siete však až 23,3 % samospráv považuje v dotazníkovom prieskume za nedostatočný, pričom rovnaký počet samospráv (23,3 %) má tento vodovod vo vlastnom majetku.

Energetické hospodárstvo

Plynofikácia pokrýva 90 % osídleného územia MAS. Dodávky plynu zabezpečuje SPP – distribúcia a.s. Žilina. Okrem SPP poskytuje služby distribúcie plynu aj množstvo alternatívnych dodávateľov, akými sú napríklad ČEZ Slovensko a.s., ELGAS, RWE gas Slovensko, Vaša energia s.r.o. atď.

Pokrytie elektrickou energiou územia je 100 %. O jej distribúciu a servis prenosových zariadení sa stará Stredoslovenská energetika, a.s. Dolný Kubín. Samozrejme aj v tomto segmente existuje viacero dodávateľských alternatív, ktorými sú napríklad AC energia s.r.o., ČEZ Slovensko s.r.o., Energia Slovakia s.r.o., Right power energy s.r.o. atď. 16,6 % samospráv uviedlo v dotazníkovom prieskume, že stav a kapacita vedení elektrickej energie nie je vyhovujúci. Rovnaké percento samospráv nie je spokojné ani s technickým stavom trafostaníc.

Verejným osvetlením disponuje každá samospráva. Vo väčšine prípadov jeho technický stav však nedosahuje potrebných kvalít, preto samosprávy pristupujú na jeho postupné zrekonštruovanie a efektívizáciu, čo prináša nemalý komfort v jeho využívaní a veľkým finančným úsporám.

Telekomunikácie

Celé územie partnerstva je pokryté signálom mobilných operátorov Orange, T-Com, O₂. V 26,6 % samospráv je zavedená káblová televízia. Televízny signál sa šíri aj prostredníctvom samostatne zriadených prijímačov v jednotlivých domácnostiach (satelity, internet). Pokrytie internetom je takmer 100 % - či už prostredníctvom káblu alebo wifi (chýba jedine v zle dostupných oblastiach, kde je problém s príjmom signálu). 100 % samospráv má vybudovaný miestny rozhlas.

Odpadové hospodárstvo

Podiel obyvateľov napojených na verejnú kanalizačnú sieť do 1000 obyvateľov je na území partnerstva 26,1 %. Kanalizáciu má v území MAS vybudovanú celkovo 60 % samospráv (niektoré z nich kanalizáciu stále budujú po etapách). 36,6 % samospráv má ČOV na svojom území, zvyšné obce buď ČOV nemajú a využívajú vlastné septiky, prípadne sú odpadové vody zvedené do susedných ČOV. Vo väčšine vybudovaných ČOV je ich správcom Oravská vodárenská spoločnosť, a.s.

Nakladanie s komunálnym odpadom má riešené každá samospráva samostatne. Pri zbere sa využívajú viaceré možnosti, či už žetónový systém, vrecový systém, systém zberu do kuka nádob, veľkoobjemových kontajnerov, paušálne platby za odpad a podobne. Dodávatelia týchto služieb sú v regióne taktiež rôzni. Buď ide o Technické služby mesta Dolný Kubín, Brandtner Fatra s.r.o., Lupčianka s.r.o. V súčasnosti sa však realizujú aktivity v oblasti spoločného postupu pri realizovaní verejného obstarávania na dodávateľa s nakladaním s komunálnym odpadom. V súčasnosti prebieha rekultivácia skládky komunálneho odpadu v Širokej, ktorá slúžila na uskladnenie odpadu z približne jednej polovice územia MAS. Ďalšia veľká skládka odpadu sa nachádza na Jurčovom laze v Tvrdošíne.

26,6 % samospráv má zriadený zberný dvor na svojom území. 6,6 % má zriadené zberné miesto. 100 % samospráv má na svojom území zavedený triedený zber odpadu, chýba ale vybudované kompostovisko, kde by sa sústredil biologicky rozložiteľný odpad vo väčšom množstve a koordinovane pre väčšie územie.

3.1.5.Sociálna infraštruktúra

Školské zariadenia

Na území MAS Orava, o.z. pôsobí 45 materských škôl, z toho 4 materské školy sú cirkevné, ktorých zriaďovateľom je Rímskokatolícka cirkev Biskupstvo Spišské podhradie, 1 materská škola je súkromná a ostatné sú štátne, ktoré sú v zriaďovateľskej pôsobnosti jednotlivých miest a obcí. Absencia materských škôl je v obciach Bziny, Osádka, Jasenová, Pokryváč a Leštiny. V uvedených obciach sa nenachádza ani základná škola. Tieto vzdelávacie inštitúcie deti navštevujú v susedných obciach. Analýza týchto údajov, ako aj údajov o vývoji počtu detí v materských školách bola vykonaná v každej obci aj v mestách územia MAS. Na riešenom území sa nachádzajú len jedny detské jasle. Sú v meste Tvrdošín, kde možno umiestniť deti už od 6 mesiacov do troch rokov. V meste Dolný Kubín sa nenachádzajú detské jasle, funguje len o.z. Jánoško, kde možno umiestniť deti od dvoch rokov. Všetky materské školy v pôsobnosti miest Dolný Kubín, Tvrdošín a Trstená sú plne vyťažené. Vzhľadom na demografický vývoj (tabuľka 1H) a záujem o predškolské vzdelávanie je počet miest v materských školách nedostačujúci. Vychádzajúc z analýzy územia sa do materských škôl neprijímajú deti z kapacitných dôvodov a to v najväčšej miere trojročné deti a deti pred dovŕšením troch rokov. V školskom roku 2014/2015 navštevovalo na území partnerstva materskú školu 2 556 detí. Tento údaj predstavuje nárast o 12,25 % v porovnaní s počtom detí navštevujúce materské školy v roku 2010/2011. Prehľad základných ukazovateľov o materských školách približuje tabuľka č. 1L.

Tabuľka č. 1L: Vývoj počtu žiakov materských škôl na území MAS Orava, o.z.

Názov materskej školy	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014	2014/2015
MŠ Brezovica	36	35	36	32	35
MŠ Čimhová	48	49	41	41	43
MŠ Dolný Kubín	655	687	690	740	758
MŠ Dlhá nad Oravou	23	33	34	30	34
MŠ Habovka	40	41	39	38	43
MŠ Hladovka	35	42	42	43	49
MŠ Horná Lehota	17	17	15	15	15
MŠ Hruštín	78	88	89	90	87
MŠ Chlebnice	29	34	33	39	41
MŠ Istebné	42	43	42	36	43
MŠ Kral'ovany	9	8	13	12	14

Názov materskej školy	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014	2014/2015
MŠ Krivá	18	24	23	21	23
MŠ Liesek	73	86	92	91	93
MŠ Malatiná	20	23	20	24	20
MŠ Medzibrodie nad Oravou	20	21	23	20	20
MŠ Nižná	106	106	107	103	107
MŠ Oravský Biely Potok	22	24	24	25	25
MŠ Oravský Podzámok	32	31	35	32	39
MŠ Oravská Poruba	34	32	36	36	36
MŠ Párnica	11	17	20	24	33
MŠ Podbiel	37	45	46	48	41
MŠ Pribiš	16	18	19	17	19
MŠ Pucov	33	33	36	38	38
MŠ Sedliacka Dubová	13	15	15	15	13
MŠ Suchá Hora	37	46	49	46	43
MŠ Štefanov nad Oravou	20	21	26	22	21
MŠ Trstená	246	243	231	244	295
MŠ Tvrdošín	305	308	316	304	305
MŠ Vyšný Kubín	17	20	20	20	24
MŠ Veličná	25	25	29	29	26
MŠ Vitanová	46	46	43	45	47
MŠ Zábiedovo	21	20	21	20	20
MŠ Zuberec	74	67	70	72	66
MŠ Žaškov	39	41	41	41	40
SPOLU	2 277	2 389	2 416	2 453	2 556

Zdroj: ŠÚ SR, 2015

Na území partnerstva sa nachádza 31 základných škôl, z toho sú 3 cirkevné základné školy, ktoré sa nachádzajú v meste Dolný Kubín, Tvrdošín a Trstená. Zriaďovateľom cirkevných základných škôl je Rímskokatolícka cirkev Biskupstvo Spišské Podhradie. Na území pôsobí aj jedna súkromná základná škola v okresnom meste Dolný Kubín. Ostatné školy sú štátne, buď v zriaďovateľskej pôsobnosti mesta, alebo v zriaďovateľskej pôsobnosti obcí. Základné školy sa nenachádzajú v trinástich obciach, ktorými sú Sedliacka Dubová, Pribiš, Oravská Poruba, Horná Lehota, Medzibrodie nad Oravou, Bziny, Osádka, Veličná, Jasenová, Pokryváč, Leštiny,

Oravský Biely Potok a Štefanov nad Oravou. Žiaci z týchto obcí navštevujú základné školy v susedných obciach resp. v najbližšom meste. Základné školy v školskom roku 2014/2015 navštevovalo 7 127 žiakov s počtom tried 387.

Vplyvom demografických zmien dochádza aj na riešenom území k postupnému znižovaniu počtu žiakov navštevujúcich ZŠ, ako i k znižovaniu počtu samotných ZŠ (tabuľka 1M). Celkovo na územnej pôsobnosti partnerstva počet žiakov za posledných 5 rokov klesol takmer o 6,87 % na súčasných 7 127 žiakov.

Na základných školách sa vyučujú cudzie jazyky: anglický, nemecký, ruský, francúzsky a taliansky. Okrem základného vzdelania na jednotlivých školách môžu deti po vyučovaní navštevovať aj rôzne záujmové krúžky. Vo väčšine škôl je pomerne dobré technické vybavenie. Školy sú vybavené počítačovými miestnosťami, jazykovými učebňami, interaktívnymi tabuľami, dataprojektormi či videoprojektormi, tlačiarňami, skenermi, TV a majú prístup na internet. Nezastupiteľné miesto má na základných školách aj profesia asistent učiteľa, ktorý sa podieľa na utváraní podmienok nevyhnutných na prekonávanie zdravotných a sociálnych bariér žiaka, resp. viacerých žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami pri zabezpečení výchovno-vzdelávacieho procesu. Na základných školách v riešenom území pôsobí 19 asistentov učiteľa.

Tabuľka č. 1M: Vývoj počtu žiakov základných škôl na území MAS Orava, o.z.

Názov základnej školy	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014	2014/2015
ZŠ Brezovica (1. - 9. roč.)	151	151	150	145	137
ZŠ Čimhová (1. - 4. roč.)	53	52	55	54	53
ZŠ Dolný Kubín	2 226	2 241	2 204	2 180	2 181
ZŠ Dlhá nad Oravou(1. - 9. roč.)	185	179	175	192	174
ZŠ Habovka (1. - 9. roč.)	167	163	151	154	147
ZŠ Hladovka (1. - 9. roč.)	254	243	236	229	237
ZŠ Hruštín (1. - 9. roč.)	367	356	349	346	328
ZŠ Chlebnice (1. - 9. roč.)	261	249	223	208	203
ZŠ Istebné (1. - 9. roč.)	112	108	115	121	113
ZŠ Krivá (1. - 4. roč.)	38	33	29	26	29
ZŠ Liesek (1. - 9. roč.)	374	383	377	377	365
ZŠ Malatiná (1. - 9. roč.)	112	106	108	103	105
ZŠ Nižná (1. - 9. roč.)	448	441	424	418	408
ZŠ Oravský Podzámok (1. - 9. roč.)	192	191	181	167	154
ZŠ Párnica (1. - 4. roč.)	21	15	13	-	-

Názov základnej školy	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014	2014/2015
ZŠ Podbiel (1. - 4. roč.)	52	51	52	54	59
ZŠ Pucov (1.- 4. roč.)	55	53	56	48	45
ZŠ Suchá Hora (1.- 4. roč.)	78	77	85	93	92
ZŠ Trstená	917	875	872	860	845
ZŠ Tvrdošín	899	862	823	835	813
ZŠ Vyšný Kubín (1.-4. roč.)	18	18	15	21	12
ZŠ Vitanová (1. - 9. roč.)	152	142	139	134	137
ZŠ Zábiedovo (1. - 4. roč.)	43	39	34	36	38
ZŠ Zuberec (1. - 9. roč.)	319	316	315	311	312
ZŠ Žaškov (1. - 9. roč.)	159	149	149	149	140
SPOLU	7 653	7 493	7 330	7 261	7 127

Zdroj: ŠÚ SR a UIPS, 2015

Okrem uvedených základných škôl sú na riešenom území zriadené 3 špeciálne základné školy so zameraním na výchovu a základné vzdelávanie pre mentálne, telesne a kombinovane postihnuté deti a mládež regiónu s rôznym stupňom a druhom mentálneho postihnutia. V Dolnom Kubíne je špeciálna ZŠ pre žiakov s mentálnym postihnutím v kombinácii so zmyslovým alebo telesným postihnutím, s ťažkým 3 viacnásobným postihnutím, s autizmom. Taktiež sa v meste Dolný Kubín nachádza ZŠ s MŠ pri zdravotníckom zariadení - SZŠ a v meste Tvrdošín ZŠ s MŠ pri zdravotníckom zariadení. Zriaďovateľom všetkých troch SZŠ je Okresný úrad Žilina. Špeciálne základné školy v školskom roku 2014/2015 navštevovalo 55 žiakov s počtom tried 7.

Tabuľka č. 1N: základné umelecké školy v školskom roku 2014/2015 na území partnerstva

Názov ZUŠ	Miesto	Zriaďovateľ	Počet žiakov
Základná umelecká škola	Dolný Kubín	Mesto Dolný Kubín	737
Základná umelecká škola	Dolný Kubín	Mesto Dolný Kubín	691
Súkromná ZUŠ	Chlebnice	Bc. Vladimír Pánik	194
Základná umelecká škola	Nižná	Obec Nižná	449
Základná umelecká škola	Trstená	Mesto Trstená	505
Súkromná ZUŠ	Tvrdošín	Martin Rosina	222
Základná umelecká škola	Tvrdošín	Mesto Tvrdošín	419

Zdroj: vlastné spracovanie, 2015

Na území partnerstva MAS Orava sa nachádza osem stredných škôl, ktoré navštevuje 3 025 žiakov a štyri gymnáziá, ktoré navštevuje 1 464 žiakov. Prehľad základných ukazovateľov o stredných školách a gymnáziách nám priblíži tabuľka č. 1O.

Tabuľka č. 10: Zoznam stredných škôl v území MAS Orava, o.z.

Stredné školy	Počet tried	Počet žiakov
SOŠ polytechnická Dolný Kubín	15	296
Stredná zdravotnícka škola Dolný Kubín	11	246
SOŠ Dolný Kubín	28	667
Obchodná akadémia Dolný Kubín	14	329
Súkromná SOŠ Dolný Kubín	10	110
Spojená škola (SOŠ Technická, SOŠ Umelecká) Nižná	29	664
SOŠ Lesnícka Tvrdošín	10	231
Spojená škola-Stredná priemyselná škola Tvrdošín	18	482
Gymnázium P. O. Hviezdoslava Dolný Kubín	19	504
Cirkevná SŠ - Gymnázium Dolný Kubín	7	134
Gymnázium M. Hattalu Trstená	26	615
Gymnázium Tvrdošín Tvrdošín	11	211

Zdroj: Vlastné spracovanie, 2015

3.1.6.Zdravotníctvo

Zdravotnícka infraštruktúra na území MAS Orava, o.z. je tvorená sieťou zariadení prevádzkovaných verejnými i neverejnými poskytovateľmi zdravotnej starostlivosti. Zdravotný stav obyvateľov Slovenska vrátane obyvateľov riešeného územia nie je veľmi priaznivý. Úzko súvisí so socioekonomickým postavením obyvateľstva, demografickým vývojom obyvateľstva a vybavenosťou územia infraštruktúrou. Ovplyvňuje ho predovšetkým životný štýl, zhoršená kvalita životného prostredia, nezamestnanosť a sociálna situácia. Nepriaznivá veková situácia lekárov primárneho kontaktu (všeobecný lekár pre dospelých a všeobecný lekár pre deti a dorast) bude čoraz viac limitujúcim faktorom dostupnosti k primárnej zdravotnej starostlivosti. Pri analýze súčasného stavu so zreteľom na výstupy, sme vychádzali najmä zo súčasného počtu poskytovateľov zdravotnej starostlivosti (všeobecných lekárov pre dospelých, lekárov pre deti a dorast, gynekológov a stomatológov).

Dostupnosť zdravotnej starostlivosti pre obyvateľov žijúcich na území verejno-súkromného partnerstva MAS Orava, o.z. je zabezpečená prostredníctvom zdravotných stredísk, ktoré poskytujú najmä všeobecnú zdravotnú starostlivosť pre miestnych obyvateľov (tabuľka 1P).

Tabuľka č. 1P: Infraštruktúra zdravotnej starostlivosti na území MAS Orava, o.z.

Obec	Zariadenie / Poskytované služby
Dlhá nad Oravou	Obvodné zdravotné stredisko (Obvodný lekár, Detská lekárka, Stomatológ)
Habovka	Obvodné zdravotné stredisko (Detský lekár, Stomatológ, Prvá pomoc SČK)
Hruštín	Obvodné zdravotné stredisko (Obvodný lekár, Detská lekárka)
Istebné	Obvodné zdravotné stredisko (Detská lekárka, Stomatológ, Obvodný lekár)
Nižná	Obvodné zdravotné stredisko (Detská lekárka, Obvodný lekár, Gynekológ, Stomatológ, Psychologická poradňa)
Oravský Podzámok	Obvodné zdravotné stredisko (Detská lekárka, Stomatológ, Obvodný lekár)
Párnica	Obvodné zdravotné stredisko (Stomatológ, Obvodný lekár)
Sedliacka Dubová	Zdravotnícke zariadenie (prvá pomoc SČK)
Suchá Hora	Zdravotnícke zariadenie (prvá pomoc SČK)
Tvrdošín	Zdravotnícke stredisko: (Pediater, Odborný lekár, 2 x Stomatológ, 2 x Praktický lekár pre dospelých, Gynekológ) Ambulancie (Stomatológ, 2 x Pediater Ambulancia klinickej imunológie a alergológie, Gynekológ)
Zuberec	Obvodné zdravotné stredisko (Detská lekárka, Stomatológ, Obvodný lekár, Stomatológ)

Zdroj: Vlastné spracovanie, 2015

Lekárne sa okrem miest Dolný Kubín, Tvrdošín a Trstená nachádzajú v obciach Nižná, Zuberec, Hruštín, Párnica, Oravský Podzámok, Istebné a Dlhá nad Oravou. Pre obyvateľov

územia MAS Orava, o.z. zabezpečuje komplexnú zdravotnú starostlivosť nemocnica s poliklinikou MUDr. L.N. Jégho Dolný Kubín. Nemocnica poskytuje liečebno-preventívnu starostlivosť pre spádovú oblasť okresu Dolný Kubín a nadregionálnu ústavnú a odbornú ambulantnú starostlivosť pre región Orava. V NsP je poskytovaná 24-hodinová pohotovostná služba. Dolnooravská NsP MUDr. L. Nádaši Jégho Dolný Kubín má spádovú oblasť 68 630 obyvateľov, celkový počet lôžok v nemocnici je 300, z toho počet akútnych lôžok 250, priemerná doba hospitalizácie je 4,75 dňa. Percento operateľnosti v nemocnici v Dolnom Kubíne dosahuje 71 %, čo je najviac v rámci nemocníc v zriaďovateľskej pôsobnosti ŽSK. Z hľadiska vzdelanostnej úrovne je z celkového počtu 78 lekárov, počet lekárov so špecializáciou 56, bez špecializácie 22. Pre obyvateľov riešeného územia poskytuje zdravotnú starostlivosť aj Hornooravská NsP Trstená, ktorá má spádovú oblasť 64 338 obyvateľov, celkový počet lôžok v nemocnici je 272, z toho akútnych lôžok je 198, priemerná doba hospitalizácie je 4,85 dňa. Z hľadiska vzdelanostnej úrovne je z celkového počtu 81 lekárov, počet lekárov so špecializáciou 46, bez špecializácie 35.

3.1.7. Mimovládne organizácie a združenia

Mimovládne neziskové, neštátne organizácie (nadácie, občianske združenia a ďalšie právne formy neziskových združení) sú dôležitou súčasťou občianskej spoločnosti. Vďaka svojej pružnosti a schopnosti inovácie dokážu rýchlo a s pomerne malými nákladmi riešiť závažné sociálne problémy, ktoré by inak vyžadovali značné finančné prostriedky. Navyše sústredujú svoje úsilie na nepopulárne skupiny v spoločnosti, ktoré sú pre trh nezaujímavými. Takýchto skupín je v našej spoločnosti veľmi veľa, ide predovšetkým o týrané a zneužívané deti, deti a mládež s poruchami správania, týrané a zneužívané ženy, chorí, starí, opustení, umierajúci, bezdomovci, recidivisti, nezamestnaní, chudobní, utečenci a migranti. Význam mimovládnych organizácií a združení má progresívny trend pre riešené územie. Spoločenský život na území partnerstva je pestrý, potreby občanov okrem obecných a mestských úradov zabezpečujú združenia a neziskové organizácie (ďalej MVO - tabuľka 1R). Najviac spoločenských organizácií je v meste Dolný Kubín 198 občianskych združení a 14 neziskových organizácií, v meste Trstená sa nachádza 46 občianskych združení a 3 neziskové organizácie, v meste Tvrdošín 49 občianskych združení. Tieto organizácie vyvíjajú bohaté a pestré portfólio aktivít pre obyvateľov žijúcich na danom území. Miestne organizácie a združenia svojou činnosťou prispievajú v prvom rade k prehĺbeniu kultúrnych hodnôt a zachovaniu ľudových tradícií a zvyklostí. Ide najmä o aktívne športové kluby, telovýchovné jednoty, spevácke a folklórne súbory, dobrovoľný hasičský zbor a mnohé ďalšie verejnoprospešné organizácie. Najatraktívnejší na území MAS Orava, o.z. je folklórny súbor ORAVAN, folklórna skupina z

Brezovice a folklórny súbor Skorušina, ktorí sú takmer pravidelnými účastníkmi mnohých domácich i zahraničných folklórnych festivalov.

Tabuľka č. 1R Združenia a neziskové organizácie na území MAS Orava, o.z.

Obec	Organizácia	Obec	Organizácia
Krivá	<ul style="list-style-type: none"> - Športový strelecký klub M. R. Štefánika - Telovýchovná jednota Družstevník 	Veličná	<ul style="list-style-type: none"> - Veličianske ochotnícke divadlo a spevácka skupina Studnička - Spevácka skupina Čečina - Dobrovoľné dolno-oravské združenie záchranu a pomoci - Iniciatíva pre uvedomenie si rizík očkovania - Občianske združenie Orava Dolná
Sedliacka Dubová	<ul style="list-style-type: none"> - Dubova Colonorum - Farská charita - DHZ - TJ Družstevník, Klub dôchodcov 	Istebné	<ul style="list-style-type: none"> - OŠK, DHZ, PZ, Jednota dôchodcov Slovenska - VW club Slovakia - Dobré ráno - Delta klub LAA Istebné
Oravský Podzámok	<ul style="list-style-type: none"> - Eko-Centrum, o.z - DHZ, FC Telovýchovná jednota - Klub lyžiarov - lesníkov Slovenska - Ľudia proti hendikepu - Ornitologický klub pri Oravskom múzeu - Podzámoček, Rada Oravy - TJ Slávia - Záujmové združenie "DIEŤA" - Zväz telesne postihnutých, Spolok dôchodcov 	Kraľovany	<ul style="list-style-type: none"> - FOLKLÓRNA SKUPINA KRAĽOVANČAN - HK TIGRE, TJ LOKOMOTÍVA SEZ - Klub orientačného behu - Rybársky spolok, Tenisový klub
Dlhá nad Oravou	<ul style="list-style-type: none"> - Jednota dôchodcov - FLAP - Jazdecký klub HÚŠŤ - Športový klub - TJ Družstevník, DHZ 	Pokryváč	<ul style="list-style-type: none"> - TJ Partizán
Chlebnice	<ul style="list-style-type: none"> - DRACO - klub historického šermu - Poľovnícke združenie Háj - Roľnícke združenie - Telovýchovná jednota Tatran Chlebnice 	Leštiny	<ul style="list-style-type: none"> - Artikulárny kostol Leštiny, o.z. - Jazdecký klub Ďatelinka Leštiny, občianske združenie - Obecný futbalový klub

Obec	Organizácia	Obec	Organizácia
Malatiná	<ul style="list-style-type: none"> - TJ Poľana Malatiná - Klub slovenských turistov PAJTA - PZ, DHZ - Folklórne súbory - Skalka, Grúnik a Grúň - Bunka Jednoty dôchodcov Slovenska 	Brezovica	<ul style="list-style-type: none"> - Cyklo klub - Folklórna skupina z Brezovice - Futbalový klub Oravan Brezovica - TJ Oravan
Pucov	<ul style="list-style-type: none"> - Hokejový klub - Športový klub Pucov, klub vzpieračov - Sport team 	Čimhová	<ul style="list-style-type: none"> - DHZ - Obecný športový klub Čimhová - Vjecna - ČIMO
Pribiš	<ul style="list-style-type: none"> - Obecný športový klub Pribiš, DHZ - Urbárske pozemkové spoločenstvo - Pasienkové a pozemkové spoločenstvo Davčovka - Poľovnícke združenie Mladá hora 	Hladovka	<ul style="list-style-type: none"> - Občianske združenie Prameň - Miestny spolok červeného kríža - DHZ
Oravská Poruba	<ul style="list-style-type: none"> - FRČKA o.z., - INFA o.z. - OPNET - Oravský kajak tím - TJ Družstevník 	Habovka	<ul style="list-style-type: none"> - Občianske združenie ZLOM - Peter Bažík agentúra - Občianske združenie Habovský Kardan - Občianske združenie Stará cesta - TJ Blatná
Horná Lehota	<ul style="list-style-type: none"> - DHZ - Harmónia - centrum pre rodinu a sociálnu starostlivosť - TJ Družstevník - Široň - divadelný súbor 	Liesek	<ul style="list-style-type: none"> - Folklórny súbor Skorušina - Materské centrum ANJELIČKOVO - MLADÝ HASIČ - STANIČIARIK - TJ Sokol
Párnica	<ul style="list-style-type: none"> - Kynologický klub ORAVA Párnica - Športový klub Párnica - DHZ - Folklórny súbor Párničan - TJ Družstevník - Párnický KST 	Oravský Biely Potok	<ul style="list-style-type: none"> - Nádej pre Šimonka, o.z. - TJ Tatran

Obec	Organizácia	Obec	Organizácia
Medzibrodie nad Oravou	<ul style="list-style-type: none"> - DHZ - SČK - TJ Družstevník - Folklórna skupina ROVIENKA 	Podbiel	<ul style="list-style-type: none"> - CYKLOTURISTICKÝ KLUB PODBIEL - Hokejový klub - Občianske združenie STARÍ SLOVANIA - Spolok majiteľov dreveníc Bobrova raľa - Telovýchovná jednota Športový klub Podbiel - Vedecko-kultúrne centrum na Orave - Združenie ľudovej obnovy tradícií Oravy
Bziny	<ul style="list-style-type: none"> - Obecný športový klub 	Suchá Hora	<ul style="list-style-type: none"> - Združenie Jednotlivo hospodáriacich roľníkov a agropodnikateľov Suchá Hora - Združenie majiteľov poľovných pozemkov Suchá Hora - DHZO Suchá Hora, Červený kríž
Hruštín	<ul style="list-style-type: none"> - Priatelia prírody a športu, n. o. v likvidácii - Hruštínsky paintbalový klub - OŠK - OFF ROAD KLUB HRUŠTÍN - Orava Fénix - Rodinné centrum Motýlik - Základná organizácia technických športov Hruštín 	Štefanov nad Oravou	<ul style="list-style-type: none"> - Dobrovoľný hasičský zbor v Hornom Štefanove - Dobrovoľný hasičský zbor v Dolnom Štefanove - Poľovnícke združenie JAVOR - Divadelná spoločnosť Vendo - Občianske združenie "Zvedavá včielka" - Občianske združenie Máj 2004
Vyšný Kubín	<ul style="list-style-type: none"> - SČK, DHZ, TJ Sokol - Poľovnícke združenie DRAPÁČ - Cech remeselných tradícií - Deti v pohybe, Kubínska Labka - LESOSPOL 	Vitanová	<ul style="list-style-type: none"> - TJ Družstevník - P - SPORT - DHZ
Osádka	<ul style="list-style-type: none"> - Spoločenstvo VEĽKÝ CHOČ 	Zábiedovo	<ul style="list-style-type: none"> - Futbalový klub Zábiedovo - Zábiedovčik, DHZ
Žaškov	<ul style="list-style-type: none"> - DHZ - Obecný futbalový klub - ACTIVLAB TEAM ŽAŠKOV, - EXPRES SLOVNAFT team, Moto team Žaškov - Slovenská umelecká agentúra - Združenie pre kultúru - Trnkári zo Žaškova 	Zuberec	<ul style="list-style-type: none"> - ARMARIA ORAVA - HAFIRY - Horská Služba ROHÁČE - Pre rozvoj obce Zuberec - Spolok západotatranských horských vodcov - Roháče - Športový klub Tatry - Telovýchovná jednota Roháče Zuberec

Obec	Organizácia	Obec	Organizácia
			- Združenie cestovného ruchu Západné Tatry - Zuberec
Nižná	<ul style="list-style-type: none"> - TJ Nižná, HARLEKÝN, ORZNAK - "ZOEE" materské centrum - PRO LIFE STYLE - Chránový zbor sv. Gála - Folklórny súbor ORAVAN - Futbalový klub Nižná - learn & see - centrum pre rozvoj technického myslenia mládeže - Motocross klub Rubanka, združenie motoristického športu Nižná - Občianske združenie LOD - Oravan senior - Oravské tenisové centrum - Pro arte - SNOW-BIKE KLUB - SOCIATEAM - Športový klub ORAVAMAN - Strelecký klub Ostražica - Združenie Downovho syndrómu na Orave - Združenie technického a vedeckého rozvoja Oravy 		

Zdroj: vlastné spracovanie, 2015

Podľa zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení, v znení neskorších predpisov, obec má právo združovať sa s inými obcami v záujme dosiahnutia spoločného prospechu. V praxi to znamená, že najčastejším predmetom činnosti združenia obcí sú oblasti: sociálne veci, starostlivosť o životné prostredie, miestna doprava, školstvo, kultúra a miestny cestovný ruch. Svojou činnosťou združenie obcí napomáha využiť svoj prirodzený potenciál na dosiahnutie hospodárskeho, kultúrneho a sociálneho rozvoja územia, spoločne vytvárať podmienky na plnenie úloh obcí. Mesto Dolný Kubín, Tvrdošín a Trstená aktívne spolupracujú s okolitými obcami, ale aj so vzdialenejšími obcami z iných okresov SR. Môžeme teda skonštatovať, že sa aktívne zapájajú do spolupráce s aktérmi regionálneho rozvoja i aktérmi zo zahraničia. Na riešenom území MAS Orava, o.z. sa nachádza 10 záujmových združení právnických osôb.

Tabuľka č. 1S: Záujmové združenia právnických osôb na území MAS Orava, o.z.

Združenie miest a obcí Dolná Orava
Združenie miest a obcí Horná Orava
Mikroregión Oravská vrchovina - Združenie obcí
Agentúra pre regionálny rozvoj SEVER
Cezhraničné združenie ORAVICE - WITOV
Klaster ORAVA
Klaster Oravaregion
MIKROREGIÓN ORAVA
Oravské záujmové združenie Spoločenstiev vlastníkov bytov
Spoločenstvo združenej prevádzkovej budovy č. 2051/8
Združenie organizácií správy a údržby ciest v SR

Zdroj: Ministerstvo vnútra SR, OcÚ, 2015

3.2 Sociálna infraštruktúra - sociálna politika a sociálne služby

Poskytovanie sociálnych služieb na úrovni SR vymedzuje zákon č. 448/2008 Z.z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon), ktorý upravuje právne vzťahy pri poskytovaní sociálnych služieb, financovaní sociálnych služieb a dohľad nad poskytovaním sociálnych služieb. Hlavnými činnosťami sociálnych služieb sú opatrovateľské, rehabilitačné, terapeutické a poradenské procesy, ktoré sa nezaobídu bez ľudského vzťahu, odbornej profesionality personálu, ošetrovateľskej a opatrovateľskej technológie a v neposlednom rade bez profesijnej etiky. Cieľom poskytovania sociálnych služieb je rozpoznať a vyplniť čo najkvalitnejšie požiadavky prijímateľov sociálnych služieb a v prípade zmenených potrieb rýchlo reagovať a odborne a kvalifikovane poskytnúť služby, ktoré si stav klienta vyžaduje. Jedným z cieľov poskytovania sociálnych služieb je aj prevencia vzniku, riešenie alebo zmiernenie nepriaznivej sociálnej situácie osôb, podporenie schopnosti fyzickej osoby viesť samostatný život a prevenciu sociálneho vylúčenia, zabezpečenie podmienok na uspokojovanie základných životných potrieb. Podľa najnovších štatistík, pripadne na každú druhú osobu v skupine generácie od 40 do 60 rokov najneskôr v roku 2050 jedna osoba staršia ako 80 rokov.

Rozvoj sociálnych služieb na území partnerstva je podmienený poskytovaním terénnej formy sociálnych služieb, ambulantnej formy, pobytovej formy SS a inej formy SS (ide o poskytovanie sociálnej služby telefonicky alebo použitím telekomunikačných technológií), podľa nepriaznivej sociálnej situácie a prostredia, v ktorom sa fyzická osoba zdržiava. Na

riešenom území sú poskytované sociálne služby prevažne prostredníctvom zariadení sociálnych služieb zriadených:

- Žilinským samosprávnym krajom (ŽSK) – verejní poskytovatelia sociálnych služieb v zariadení ŽSK,
- obcami/mestami - verejní poskytovatelia sociálnych služieb zriadení obcou/mestom alebo
- neverejnými poskytovateľmi sociálnych služieb (cirkevné organizácie, nadácie, neziskové organizácie, občianske združenia a iné záujmové združenia zriadené inou osobou ako VÚC alebo obec).

Zariadenia v zriaďovateľskej pôsobnosti Žilinského samosprávneho kraja reprezentuje jeden Domov sociálnych služieb a zariadenie pre seniorov a jeden Domov sociálnych služieb a zariadenie núdzového bývania, ktoré sa nachádzajú v meste Dolný Kubín. V zriaďovateľskej pôsobnosti ŽSK je aj Centrum sociálnych služieb ORAVA, ktoré sa nachádza v meste Tvrdošín. Neverejní poskytovatelia sociálnych služieb na riešenom území MAS Orava, o.z. zabezpečujú tlmočnícku službu (Dolný Kubín), denný stacionár (Žaškov), nízkoprahové denné centrum pre deti a rodinu a základné sociálne poradenstvo (Tvrdošín, Trstená). Môžeme teda povedať, že v riešenom území prevláda poskytovanie pobytových sociálnych služieb nad ambulatnými a terénnymi sociálnymi službami, čo svedčí aj o počte kapacít v jednotlivých zariadeniach. Je to dôsledkom dlhoročného vývoja sociálnych služieb na Slovensku, zameraného na aktuálne potreby občanov.

Na území partnerstva MAS Orava, o.z. sa nachádza aj Agentúra domácej ošetrovateľskej starostlivosti – ADOS CHARITAS, ktorá poskytuje komplexné zdravotnícke, sociálne a duchovné služby v domácnosti na odbornej úrovni prostredníctvom skúsených zdravotných sestier v domácom prostredí. Zriaďovateľom je Spišská katolícka charita. Prehľad o jednotlivých zariadeniach sociálnych služieb, druhom poskytnutia sociálnej služby, formou poskytovania sociálnej služby a prehľad o počte kapacít nám priblíži tabuľka č. 1T a tabuľka č. 1U.

Tabuľka č. 1T: Infraštruktúra zariadení sociálnych služieb na území MAS Orava, o.z.

Obec/Mesto	Názov inštitúcie, adresa	Druh služby	Forma poskytovania SS	Kapacita zariadenia
Dolný Kubín	Nocľaháreň STOP - ŠANCA	Nocľaháreň	Pobytová - ročná	24
Tvrdošín	Centrum sociálnych služieb ORAVA	Zariadenie pre seniorov	Pobytová - ročná	1
Dolný Kubín	Zariadenie pre seniorov a domov sociálnych služieb	Špecializované zariadenie	Pobytová - ročná	58

Obec/Mesto	Názov inštitúcie, adresa	Druh služby	Forma poskytovania SS	Kapacita zariadenia
Tvrdošín	Centrum sociálnych služieb ORAVA	Špecializované zariadenie	Pobytová - ročná	97
		Špecializované zariadenie	Pobytová - ročná	24
Dolný Kubín	Domov sociálnych služieb a zariadenie núdzového bývania	Útulok	Pobytová - ročná	16
		Zariadenie núdzového bývania	Pobytová - ročná	16
Dolný Kubín	Zariadenie pre seniorov a domov sociálnych služieb	Domov sociálnych služieb	Pobytová - ročná	20
Tvrdošín	Centrum sociálnych služieb ORAVA	Domov sociálnych služieb	Pobytová - ročná	30
		Domov sociálnych služieb	Pobytová - ročná	2
Dolný Kubín	Zariadenie opatrovateľskej služby	Zariadenie opatrovateľskej služby	Pobytová - ročná	24
Dolný Kubín	Zariadenie pre seniorov a domov sociálnych služieb	Zariadenie pre seniorov	Pobytová - ročná	40
Dolný Kubín	Domov sociálnych služieb a zariadenie núdzového bývania	Základné sociálne poradenstvo	Pobytová - týždenná	42
		Základné sociálne poradenstvo	Ambulantná	
Tvrdošín	Občianske združenie MISIA MLADÝCH	Nízkoprahové denné centrum pre deti a rodinu	Ambulantná	30
Trstená	PRIJATIE n.o.	Nízkoprahové denné centrum pre deti a rodinu	Ambulantná	20
Dolný Kubín	KOTVA I	Nízkoprahové denné centrum pre deti a rodinu	Ambulantná	36
Tvrdošín	Školská jedáleň pri ZŠ Márie Medveckej	Jedáleň	Ambulantná	
Trstená	PRIJATIE n.o.	Základné sociálne poradenstvo	Ambulantná	
Hruštín	Denné centrum	Denné centrum	Ambulantná	20
Dolný Kubín	Komunitné centrum	Komunitné centrum	Ambulantná	10
Dolný Kubín	Denné centrum	Denné centrum	Ambulantná	120
Dolný Kubín	Jedáleň	Jedáleň	Ambulantná	
Dolný Kubín	Zariadenie pre seniorov a domov sociálnych služieb	Základné sociálne poradenstvo	Ambulantná	
Tvrdošín	Centrum sociálnych služieb ORAVA	Domov sociálnych služieb	Ambulantná	12

Obec/Mesto	Názov inštitúcie, adresa	Druh služby	Forma poskytovania SS	Kapacita zariadenia
Dolný Kubín	Domov sociálnych služieb a zariadenie núdzového bývania	Domov sociálnych služieb	Ambulantná	42
Trstená	Denný stacionár	Denný stacionár	Ambulantná	6
Tvrdošín	Občianske združenie MISIA MLADÝCH	Základné sociálne poradenstvo	Ambulantná	
Pribiš	Školská jedáleň pri Materskej škole	Jedáleň	Ambulantná	
Žaškov	Denný stacionár	Denný stacionár	Ambulantná	13

Zdroj: CRPSS, 2015

V súvislosti so starnutím populácie sa okrem zvýšenej potreby inštitucionalizovanej starostlivosti očakáva **rozšírenie terénnych sociálnych služieb**. Súčasný trendy dávajú do popredia rastúcu dôležitosť domácej a komunitnej dlhodobej starostlivosti. Terénna forma poskytovania sociálnych služieb na území partnerstva je zabezpečená prostredníctvom opatrovateľskej služby, prepravnej služby, tlmočnickej služby, jedálne, komunitného centra a terénnej sociálnej služby krízovej intervencie.

Opatrovateľská služba na území MAS Orava, o.z. je poskytovaná v 17 obciach a 3 mestách, prostredníctvom 5 neverejných poskytovateľov opatrovateľskej služby, zvyšok je v zriaďovateľskej pôsobnosti obcí a miest. Počet osôb, ktoré si vyžadujú opatrovateľskú starostlivosť v regióne neustále narastá aj v súvislosti s negatívnym demografickým trendom. **Dostupnosť terénnej opatrovateľskej služby je v území nedostatočná**, čo je v rozpore s trendmi EÚ a strategickými zámermi MPSVR SR v tejto oblasti. Výkon týchto **služby v súčasnosti čiastočne nahrádzajú samosprávy obcí**, ktoré však nemajú na výkon týchto činností dostatočné materiálno-technické ani personálne kapacity (tabuľka č.1U). Podľa opakujúcich sa vyjadrení zástupcov obcí, dôvodom pre takéto znižovanie rozsahu poskytovanej opatrovateľskej služby, v čase keď sa dopyt po sociálnych službách zvyšuje, je nedostatok finančných zdrojov. V zriaďovateľskej pôsobnosti mesta Dolný Kubín sa poskytuje aj prepravná služba špeciálne upraveným vozidlom s nájazdovou plošinou, polohovateľným kreslom a fixáciou invalidného vozíka. Prepravná služba je najviac využívaná v kombinácii so sprievodom na lekárske vyšetrenie.

Súčasná situácia v smere poskytovania adekvátnych služieb je do určitej miery poznačená významnými nedostatkami v sieti služieb a výkonu opatrení, a to v zmysle dostupnosti, rôznorodosti a kapacitne dostatočného zastúpenia v rámci riešeného územia. Určité možnosti

riešenia tohto stavu ponúka využitie voľných objektov v obciach, ktoré sú vhodné pre zriadenie rôznych typov sociálnych služieb.

Tabuľka č. 1U: Subjekty na území MAS Orava, o.z. poskytujúce terénne sociálne služby

Subjekt	Druh služby
Združenie zdravotne postihnutých Oravy, o.z.	Základné sociálne poradenstvo
Občianske združenie MISIA MLADÝCH	Základné sociálne poradenstvo
PRIJATIE n.o.	Základné sociálne poradenstvo
Obec Pribiš	Opatrovateľská služba
Obec Pucov	Opatrovateľská služba
Obec Malatiná	Opatrovateľská služba
Obec Madzibrodie nad Oravou	Opatrovateľská služba
Obec Bziny	Opatrovateľská služba
Obec Vyšný Kubín	Opatrovateľská služba
Obec Hruštín	Opatrovateľská služba
Obec Veličná	Opatrovateľská služba
Dominik Brogyányi	Opatrovateľská služba
Mesto Tvrdošín	Opatrovateľská služba
Stredisko Evanjelickej DIAKONIE, Domov sociálnych služieb - ARCHA	Opatrovateľská služba
Agentúra FÓRUM ŽIVOTA, o.z.	Opatrovateľská služba
Obec Párnica	Opatrovateľská služba
Obec Dlhá nad Oravou	Opatrovateľská služba
Obec Chlebnice	Opatrovateľská služba
Mesto Dolný Kubín	Opatrovateľská služba
Obec Oravský Podzámok	Opatrovateľská služba
Adriána Osadská	Opatrovateľská služba
Obec Itebné	Opatrovateľská služba
Obec Krivá	Opatrovateľská služba
Obec Horná Lehota	Opatrovateľská služba
Cirkevný zbor Evanjelickej cirkvi	Opatrovateľská služba
Obec Vitanová	Opatrovateľská služba
Mesto Trstená	Opatrovateľská služba
Obec Nižná	Opatrovateľská služba
Mesto Dolný Kubín	Prepravná služba
Mesto Dolný Kubín	Jedáleň
Mesto Tvrdošín	Jedáleň

Subjekt	Druh služby
Mesto Dolný Kubín	Komunitné centrum
Obec Bziny	Terénna sociálna služba krízovej intervencie
Mesto Dolný Kubín	Terénna sociálna služba krízovej intervencie

Zdroj: CRPSS, 2015

3.3 Kultúrne, historické a prírodné zdroje

Región partnerstva na základe etnografických výskumov spadá do stredoslovenskej kultúrnej oblasti, horského kultúrneho areálu. Hlásenie sa k regionálnej identite je na území oravského regiónu obzvlášť silné, dodnes si Oravci pripomínajú a oslavujú svoj pôvod aj mimo regiónu v podobe oravských plesov, oravských krojovaných plesov, oravských veselíc. Dodnes je Orava známa syrovými výrobkami z ovčieho mlieka ale aj súknom vyrábaným z ovčej vlny (posledná dielňa na výrobu súkna na Slovensku sa nachádza v Oravskom Bielom Potoku). Ďalšími významnými zamestnaniami na Orave boli drevorubačstvo a spracovávanie dreva (výroba šindľov, tesárstvo, kolárstvo), pltníctvo (Tvrdošín, Nižná nad Oravou, Oravský Podzámok), ktoré okrem splavovania dreva, slúžilo aj ako vnútorný i zahraničný obchod. Oravské výrobky sa vďaka pltníctvu predávali do Maďarska, Srbska a ďalej na Balkán), kamenárstvo, výrobky z kameňa a sochárstvo (Bziny, Medzibrodie, Oravský Biely Potok, Pucov) kováčstvo, hrnčiarstvo (trstenská keramika). Región partnerstva tvorí prevažne slovenské obyvateľstvo. Jeho najšpecifickejšou etnografickou skupinou sú Gorali, ktorí obývajú hornú časť partnerstva (Suchá Hora, Hladovka).

Hudobný a tanečný prejav kultúry na území MAS v súčasnosti reprezentuje 14 detských folklórnych súborov, 20 folklórnych skupín, 3 spevácke folklórne skupiny, 16 ľudových hudieb a 6 detských ľudových hudieb. Divadelná tvorba v podobe neprofesionálneho ochotníckeho divadla má zastúpenie v niekoľkých kolektívoch. Kreatívny priemysel v podobe remeselnej výroby prezentuje 63 výrobcov, najväčšiu časť tvoria rezbári, práca s drevom a keramikári, ďalej sú to sochári, zvonkári, výroba a úprava textílií, čipkárstvo, ľudová výšivka, modrotlač, medovníkárstvo. Výtvarnou, filmovou, fotografickou a hlavne grafickou tvorbou sa aj vďaka pôsobeniu strednej Spojenej školy v Nižnej, kde sa prednáša propagačná grafika, venuje najväčší počet zástupcov kultúrneho sektora.

Z najdôležitejších kultúrnych podujatí, tvoriacich podstatnú časť prezentácie regiónu možno uviesť Podroháčske folklórne slávnosti v Zuberici (v tomto roku sa konal 40. ročník podujatia), Medzinárodný festival valaskej kultúry Bačovské dni v Malatinej, Podbielanské folklórne slávnosti v Podbieli, Mrkvárske hody v Pribiši, Párnickô švábkobraňá v Párnici, Vianočný

jarmok tradičných remesiel v Dolnom Kubíne, Tradičné jarmoky remesiel v Trstenej, Festival dychových hudieb Trstenská krídlówka, Vidiečanova Habovka v Habovke, Preteky psích záprahov v Zuberci, Bielopotocký kameň (medzinárodné stretnutie sochárov v Bielom Potoku), Hviezdoslavov Kubín, rezbárske, fotografické a maliarske plenéry na rôznych miestach partnerstva, výstavy výtvarníkov v Oravskej galérii, Oravskom kultúrnom stredisku, Mestskom kultúrnom stredisku, Dolný Kubín, Galéria Márie Medveckej v Tvrdošíne a výstavy konané v dome kultúry v Trstenej. Možnosti prezentácie hlavne ľudovej architektúry ale aj programových pásiem, tradičných remesiel i moderného umenia poskytuje Múzeum oravskej dediny Zuberec – Brestová. Dominantou Oravy z historického a vďaka množstvu podujatí i kultúrneho hľadiska je Oravský hrad v Oravskom Podzámku, ktorý celoročne poskytuje širokú škálu historických expozícií, divadelných predstavení, hudobných koncertov. V regióne pôsobí Oravské múzeum, ktoré okrem Oravského hradu, skanzenu v Zuberci, spravuje múzeá dejateľov oravského regiónu ako je rodný dom Martina Kukučina v Jasenovej, múzeum Pavla Országha Hviezdoslava, literárna expozícia Pavla Országha Hviezdoslava, Čaplovičova knižnica a Forinov Dom v Dolnom Kubíne. V oblasti pôsobenia MAS Orava sa nachádza 256 objektov zapísaných v Registri kultúrnych pamiatok Pamiatkového ústavu Slovenska. Najviac z nich je sústredených v Oravskom Podzámku, Podbieli, Zuberci, Trstenej, Tvrdošíne a Dolnom Kubíne. Napríklad drevený artikulárny evanjelický kostol v Leštínach, ktorý je zapísaný v UNESCO, drevený artikulárny kostolík v Istebnom, gotický drevený kostolík v Tvrdošíne (tiež zapísaný v UNESCO), Františkova Huta (Podbiel), Ostrá a Tupá skala nad Vyšným Kubínom (pohrebisko), kaštieľ Vyšný Kubín.

3.4 Ekonomické zdroje územia

Ekonomicky aktívne obyvateľstvo podľa výberového zisťovania pracovných síl zahŕňa všetky osoby vo veku od 15 rokov, ktoré patria medzi pracujúcich v civilnom sektore, nezamestnaných alebo príslušníkov ozbrojených zložiek. Celkový počet zamestnaných je 47 147 obyvateľov.

Sledovaním počtu podnikov podľa OKEČ a priemernej nominálnej mzdy podľa OKEČ (tabuľka č. 1V) na území MAS v roku 2014 vidíme, že najviac podnikov v území spadalo do kategórie veľkoobchod a maloobchod (632 s nominálnou mzdou 609,5 €), ďalej nasledovalo odvetvie Priemysel spolu (204 podnikov s nominálnou mzdou 842,5 €), treťou najpočetnejšou skupinou podnikov bol segment Stavebníctvo so 166 podnikmi a nominálnou mzdou 652 €.

Tabuľka č. 1V: Podniky podľa OKEČ a priemerná nominálna mzda na území

Názov	Počet podnikov podľa OKEČ	Priemerná nominálna mzda v €
Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov	118	631

Názov	Počet podnikov podľa OKEČ	Priemerná nominálna mzda v €
Priemysel spolu	204	843
Priemyselná výroba	183	842,5
Dodávka elektriny, plynu, pary	6	1266,5
Dodávka vody, odpadové vody	11	680
Stavebníctvo	166	652
Veľkoobchod a maloobchod	632	609,5
Doprava a skladovanie	60	742
Ubytovacie a stravovacie služby	66	602
Informácie a komunikácia	48	765,5
Činnosti v oblasti nehnuteľností	57	D
Odborné, vedecké a technické činnosti	123	694,5
Administratívne a podporné služby	62	459
Vzdelávanie	7	815
Zdravotníctvo a sociálna pomoc	85	848
Umenie, zábava a rekreácia	18	511,5
Ostatné činnosti	10	800

Zdroj: datacube.statistics.sk, 2015 D – dôverný údaj

Pokiaľ v území budeme sledovať počty podnikov podľa počtu zamestnancov v nich (tabuľka č. 1W), tak vidíme, že najväčšie zastúpenie majú podniky s počtom zamestnancov do 19 (1400 podnikov na území MAS), naopak najmenej je podnikov, v ktorých je viac ako 250 zamestnancov. Takých podnikov je na území MAS len 8. Taktiež je pomerne vysoký počet nezistených podnikov – až 160.

Tabuľka č. 1W: Podniky na území MAS Orava, o.z. podľa počtu zamestnancov (2014)

Veľkostná kategória	Počet podnikov
0 – 19 zamestnancov	1400
20 – 49 zamestnancov	50
50 – 249 zamestnancov	40
250 a viac zamestnancov	8
nezistené	160

Zdroj: datacube.statistics.sk, 2015

Najviac právnických osôb bolo v roku 2014 na území MAS evidovaných ako obchodné spoločnosti (1 486 právnických osôb), nasledovali rozpočtové organizácie (89 právnických osôb) a družstvá (38 právnických osôb – tabuľka č. 1X). Ostatných foriem bolo v roku 2014 až 860.

Tabuľka č. 1X: Právnické osoby podľa vybraných právnych foriem na území MAS

Právna forma	Počet právnických osôb
obchodné spoločnosti	1486
družstvá	38
rozpočtové organizácie	89
príspevkové organizácie	12
ostatné	860

Zdroj: datacube.statistics.sk, 2015

Poľnohospodárstvo

Ekonomickú silu partnerstva v oblasti poľnohospodárstva nám dobrým spôsobom demonštruje aj zloženie, resp. charakter pôdy v dotknutom území. Takáto klasifikácia nám poskytuje informácie o využívaní pôdneho zdroja (tabuľka č. 1Y). Ako môžeme vidieť, tak najväčšie zastúpenie majú lesné pozemky (404,83 km² – 44,5 % celkovej rozlohy územia), po nich nasledujú trvalé trávnaté porasty (342,13 km² – 37,6 % celkovej rozlohy územia) a tretím najrozšírenejším druhom je orná pôda (55,48 km²). Chmeľnice ani vinice sa v území nenachádzajú. **Orná pôda** zaberá 55,48 km², čo **predstavuje len 5,6 % rozlohy územia partnerstva**.

Územie partnerstva je známe svojou **tradíciou výroby syrárskych a mliekarenských výrobkov** a špecialít akými sú korbáčiky, uzlíky, oštiepky a množstvo iných syrárskych výrobkov, ktorých výroba zamestnáva nemalý počet obyvateľov, prevažne na vidieku, kde má táto tradícia silné korene. Nemalý počet pracovných miest vytvárajú **remeselné služby a drobné živnostenské služby**, ktorými je región tiež známy. Sú tu zastúpení hrnčiari, košíkari, drotári, tkáči oravských kobercov, výrobcovia fujár, stolári, murári, modrotlač, korytári, mäsiari a podobne. Poľnohospodárska výroba bola na vidieku zameraná prevažne na **pestovanie zemiakov** (Orava je tradičným zemiakárskym regiónom), pestovaním cukrovej repy, ovsa, jačmeňa. Dôležitou úlohou v zložke hospodárstva bol a aj v súčasnosti je chov hospodárskych zvierat takzvanej veľkej päťky (**ošípané, hovädzí dobytok, kozy, ovce a kone**) práve vďaka veľkej výmere trvalo trávnatých porastov a klimatickým podmienkam Oravy

Tabuľka č. 1Y: Výmera územia a využitie pôdy v partnerstve MAS Orava, o.z.

Druh pôdy	Výmera v km ²
orná pôda	55,48
chmeľnice	0
vinica	0
záhrada	4,49

Druh pôdy	Výmera v km ²
ovocný sad	1,35
trvalý trávnatý porast	342,13
lesný pozemok	404,83
vodná plocha	31,83
zastavaná plocha a nádvoría	30,34
ostatná plocha	38,53

Zdroj: datacube.statistics.sk, (stav k 31.12.2014)

Priemysel a podnikanie

Najvýznamnejší zamestnávateľia na území partnerstva poskytujú pracovné miesta prevažne v strojárskom, elektrotechnickom, kovoobrábacom, pridruženom automobilovom a hutníckom priemysle. Sú to napríklad nasledovné podniky (počty zamestnancov neuvádzame, nakoľko sa jedná o neustále sa meniaci ukazovateľ): Panasonic Trstená, OFZ Istebné – Široká, Miba Sinter Slovakia Dolný Kubín, Dolnooravská nemocnica s poliklinikou v Dolnom Kubíne, Nemocnica s poliklinikou Trstená, COOP Jednota Trstená, Paderteg Slovakia Tvrdošín, XPS Slovakia Nižná, LKT Trstená, Pekárne Rusina, Klauke Dolný Kubín, Hoval Istebné, SEZ Dolný Kubín, Dana Glacier Tribometal, Bourbon automotive Dolný Kubín, Elkop Dolný Kubín, Metalsint Dolný Kubín, Kovohuty Dolný Kubín, VD Oravan, Zlieváreň Zábrež, Amico drevo Oravský Podzámok, OVP Trstená, Matsushita Electronic Components Trstená, Elkond Trstená, Tvrdošínska mliekareň, Oravamilk Leštiny, EDM Nižná. Veľký počet z týchto firiem má sídlo v troch priemyselných zónach, ktoré by sme mohli definovať do troch miest: na území mesta Dolný Kubín (32,1 ha), Tvrdošín - Trstená a obce Nižná (22,7 ha). Nezamestnanosť na území partnerstva bola popisovaná v demografickej analýze územia.

3.4.1 Cestovný ruch

Sledované územie spadá v rámci regionalizácie cestovného ruchu Slovenska do **Oravského regiónu**. Tento sa ďalej člení na subregióny. Sú to subregióny: **Oravská priehrada, Roháče, Oravský Podzámok – hrad, Oravská Magura**.

Región partnerstva je destináciou, ktorá disponuje potenciálom turistických hodnôt, ubytovacích, stravovacích, informačných a ďalších doplnkových služieb. Ich správnym a vhodným spojením do atraktívnych produktov a zabezpečením ich vhodnej prezentácie na trhu cestovného ruchu sa môže stať región MAS rovnako atraktívnym ako ktorákoľvek iná turistická oblasť na Slovensku či v Európe. MAS Orava, o.z. je neustále sa rozvíjajúci región, pričom **cestovný ruch tejto oblasti vychádza hlavne so silných historických, kultúrnych**

a geografických hodnôt. Disponuje totiž nielen **lokalizačnými predpokladmi**, ale i historickým, kultúrnym či ľudským potenciálom, ktoré mu dávajú predpoklad uspieť na trhu s produktmi cestovného ruchu. Avšak za predpokladu vytvorenia komplexných balíčkov služieb, resp. uceleného produktu cestovného ruchu v širšom kontexte pre všetky segmenty cestovného ruchu.

Lokalizačné predpoklady územia

Cestovný ruch sa orientuje na využívanie kultúrno-historických kapacít vidieckej, ale aj mestskej zóny (Trstená, Dolný Kubín, Tvrdošín) formou kultúrneho a mestského turizmu. Región je taktiež známy ako lokalita uprostred hôr, ktorá ponúka návštevníkom mnoho príležitostí na využitie voľného času, či už je to turistika, lyžovanie alebo iné alternatívne formy trávenia voľného času. Turistická sezóna je v letnom a aj zimnom období, kedy najviac návštevníkov navštívi lyžiarske centrá (Kubínska hoľa, Vasil'ovská hoľa, Šport Centrum Lučivná – Párnica, Lyžiarske centrum Habovka, SKI centrum Brezovica, Lyžiarske stredisko Oravská Magura – Racibor, Roháče – Spálená, SKI centrum Nižná, SKIPARK Janovky Zuberec, SKI centrum Brezovica, Meander Ski Park Oravice, Skicentrum Vitanová, Zuberec – Milotín, Zverovka – Spálená, Lyžiarske stredisko Habovka a Pdobiel), Oravskú priehradu, Oravský hrad, dva akvaparky (Aquarelax Dolný Kubín a Meander park Oravice) a termálne kúpalisko (Oravice), múzeá, galérie, Oravský hrad. Ďalším z významných lokalizačných faktorov je lesnatosť územia, sklon reliéfu, takisto aj expozícia lyžiarskych svahov. Spomedzi lokalizačných faktorov, ktorých je v opisovanom území taktiež dostatok, možno uviesť vodné plochy, či už prírodné alebo umelé (Oravská priehrada, Roháčske plesá) a aj cyklotrasy, ktoré sú určené pre zdatných a menej zdatných cyklistov, vedú krásnou oravskou prírodou a je ich z roka na rok čoraz viac. Oravská priehrada sa využíva v letnej sezóne, ako priestor na pešiu turistiku po okolí priehrady, kúpanie, jachting, bicyklovanie, člňkovanea, windsurfingu, či rybolov, ako aj ďalšie vodné športy a atrakcie. Najnavštevovanejšou letnou atrakciou Oravskej priehrady sú vyhliadkové plavby loďou. Taktiež je tu množstvo významných a menej významných jaskýň a vodopádov, o ktorých existencii má informácie len málo obyvateľ'ov, a preto sú perspektívnou formou pre ďalší rozvoj cestovného ruchu v oblasti (48 jaskýň a 23 vodopádov). Územie partnerstva ponúka vyžitie aj prostredníctvom extrémnejších foriem športu. Sú to napríklad možnosti horolezectva v Roháčoch a Vyšnom Kubíne, splavy rieky Oravy, windsurfing a množstvo vodných športov na Oravskej priehrade, paragliding, downhill. Do lokalizačných predpokladov môžeme zaradiť takisto aj kultúrne a architektonické pamiatky, akými sú napríklad Oravský hrad, Múzeum v Zuberci, dva drevené kostolíky zapísané v UMESCO (Trstená a Leštiny), kaplnky a iné sakrálne stavby v území. Veľmi významnú

úlohu pri lokalizačných faktoroch zohrávajú aj kultúrne podujatia. Spomedzi nich môžeme spomenúť Podroháčske folklórne slávnosti, Medzinárodný festival valaskej kultúry - Bačovské dni v Malatinej, Podbielanské folklórne slávnosti v Podbieli, Mrkvárske hody v Pribiši, Párnickô švábkobraňá v Párnici, Vianočný jarmok tradičných remesiel v Dolnom Kubíne, Tradičné jarmoky remesiel v Trstenej, Festival dychových hudieb Trstenská krídlodka, Vidiečanova Habovka v Habovke, Preteky psích záprahov v Zuberci, Bielopotocký kameň (medzinárodné stretnutie sochárov v Oravskom Bielom Potoku), rezbárske, fotografické a maliarske plenéry na rôznych miestach partnerstva, najrôznejšie lokálne obecné slávnosti ako napríklad: dni obcí, fašiangové slávnosti, lyžiarske prechody, hasičské slávnosti a súťaže, plesy a mnoho ďalších podujatí, ktoré majú ako regionálny, tak aj nadregionálny význam.

Vzhľadom na charakter územia Oravy je nevyhnutná existencia Horskej záchranej služby (HZS), ktorá sídli v Dolnom Kubíne (náčelníctvo) a Zuberci (Západné Tatry Sever). Samozrejmosťou sú turistické informačné kancelárie (Turistické informačné centrum Trstená, Turistická informačná kancelária Dolný Kubín a Zuberec), ktorých úlohou je informovať o možnostiach ubytovania, stravovania, podujatiach a podobne.

Realizačné predpoklady územia

Až pôsobením realizačných predpokladov môžeme hovoriť o plne fungujúcom cestovnom ruchu. Do tohto typu predpokladov môžeme zaradiť pozemné komunikácie a všetky zariadenia, ktoré potrebuje účastník cestovného ruchu na rekreáciu (napríklad aj lanovky). Sledované územie má veľmi perspektívnu polohu pre rozvoj cestovného ruchu. Prechádzajú ním cesty E 77, cesta číslo 55 a 70, takisto železničná trať regionálneho významu č. 181. V relatívne malej vzdialenosti sa nachádzajú aj letiská – Žilina a Poprad. Taktiež letisko v Krakowe. Čo sa týka zariadení potrebných na vykonávanie cestovného ruchu, tak potrebám návštevníkov cestovného ruchu slúži niekoľko hotelov, penziónov, kempingov a ubytovaní v súkromí.

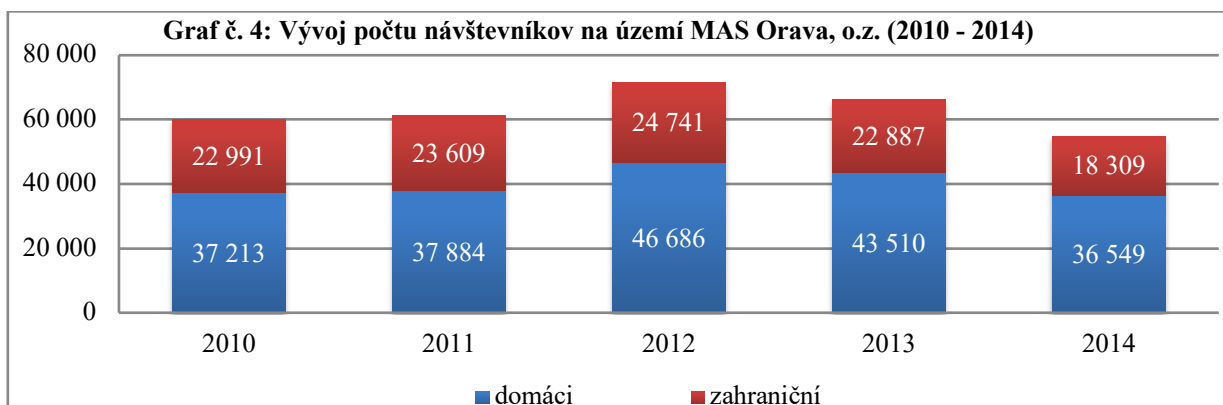
Počty a kapacity ubytovacích zariadení na území MAS Orava, o.z. (tabuľka č. 1Z) za sledované obdobie 2010 – 2014 klesli v regióne z pôvodných 160 v roku 2010 na 140 v roku 2014, s tým súvisí samozrejme aj pokles lôžok zo 4509 v roku 2010 na 4 362 v roku 2014 (pokles o 3,26%). Taktiež vidíme nepriaznivý vývoj aj v segmente stálych lôžok a poklese počtu izieb. Z hľadiska rozloženia týchto ubytovacích zariadení a lôžok môžeme konštatovať, že viac sa ich nachádza v okrese Tvrdošín.

Tabuľka č. 1Z: Vývoj počtu a kapacity ubytovacích zariadení na území MAS Orava, o.z. (2010 – 2014)

Rok	Ubytovacie zariadenia	Izby	Lôžka spolu	stále lôžka	príležitostné lôžka	Miesta na voľnej ploche
2010	160	1625	4 509	4019	490	860
2011	148	1 549	4 431	3 956	475	860
2012	167	1 698	4 825	4 255	570	860
2013	151	1 607	4 585	4 018	567	860
2014	140	1 523	4 362	3 801	-	160

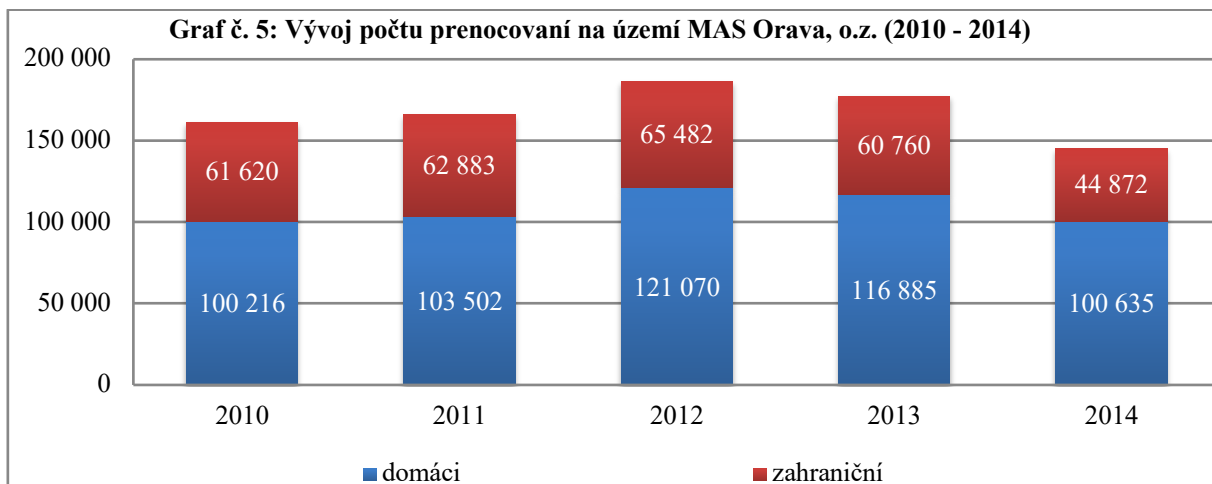
Zdroj: ŠÚ SR, 2015

Počet návštevníkov na území MAS Orava, o.z. (graf č. 4) mal v prvých troch rokoch sledovania pozitívny trend, kedy došlo k nárastu návštevníkov (aj domácich aj zahraničných) z pôvodných 60 204 na 71 420 návštevníkov v roku 2012. Po tomto roku sledujeme už len negatívny vývoj počtu návštevníkov (či už domácich alebo zahraničných). V roku 2014 zaznamenávame najnižšie hodnoty návštevníkov (len 36 549 domácich a 18 309 zahraničných návštevníkov) zo všetkých piatich rokov sledovania (54 858 návštevníkov), čo predstavuje pokles oproti roku 2010 o 8,88 %. Ak však vezmeme ako referenčný rok 2012, tak je to **pokles až o - 24,2 % počas troch rokov, čo je veľmi výrazný pokles. Celkový nárast návštevníkov v Žilinskom kraji za obdobie 2010 až 2014 predstavuje hodnotu 11,7%.²**

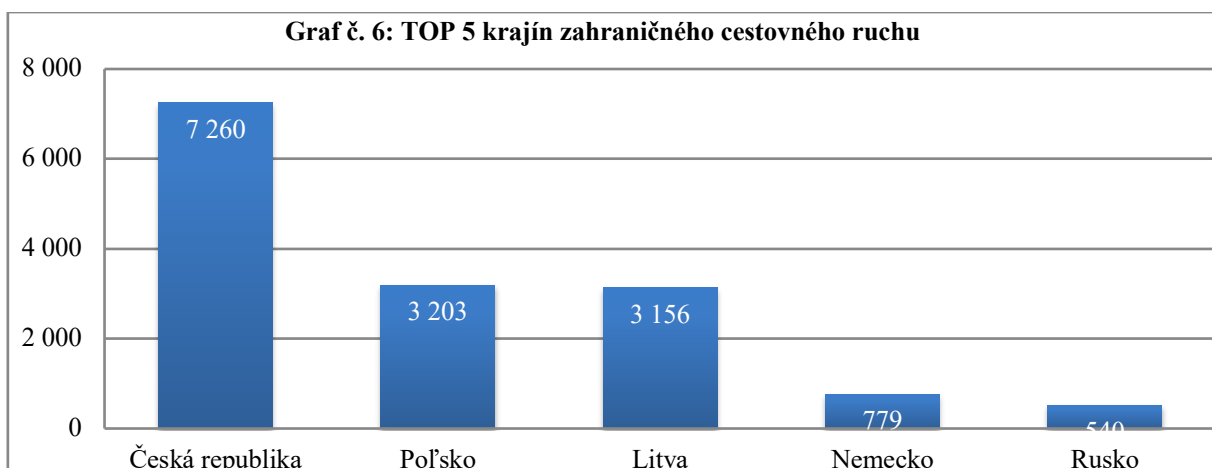
Sledovaním vývoja počtu prenocovaní (graf č. 5) vidíme ako nárast počtu prenocovaní domácich návštevníkov, tak aj zahraničných návštevníkov od roku 2010 do roku 2012 (čo kopíruje aj rast počtu stálych lôžok uvedených v tabuľke vyššie). Po roku 2012 nastáva pokles počtu prenocovaní v oboch zložkách návštevníkov až na 100 635 domácich prenocovaní a len 44 872 zahraničných prenocovaní v roku 2014 (vývoj taktiež kopíruje pokles stálych lôžok v regióne).

² Zdroj: ŠÚSR

Zdroj: ŠÚ SR, 2015

Analýzou odkiaľ do nášho regiónu prichádza najviac zahraničných turistov vidíme, že v roku 2014 bolo TOP 5 zahraničných návštevníkov z nasledovných krajín (graf č. 6): Česká republika, Poľsko, Litva, Nemecko a Rusko. Priemerný počet prenocovaní v roku 2014 bol na území MAS 2,6 noci.

Zdroj: ŠÚ SR, 2015

Selektívne predpoklady územia

Tieto predpoklady nám hovoria o tom, kto a ako často sa môže cestovného ruchu zúčastniť a z akého dôvodu sa cestovného ruchu zúčastňuje. V letných mesiacoch trávi obyvateľstvo regiónu svoj voľný čas na záhradách alebo chatkách. Niektorí z nich navštevujú Oravský hrad, Vodnú nádrž Oravská priehrada, rôzne kultúrne podujatia a taktiež obľubujú turistické výlety do okolia. Tento druh voľnočasovej aktivity vykonávajú ako počas pracovného dňa, tak aj cez víkendy. V zimných mesiacoch navštevujú niekoľko lyžiarskych stredísk, klziská v mestách, veľkej obľube sa teší bežecké lyžovanie, ktoré má na území partnerstva priam ideálne podmienky pre rozvoj a podobne.

Pokiaľ budeme hovoriť o pasívnom cestovnom ruchu, tak u obyvateľstva regiónu prevláda navštevovanie oblastí Stredozemného mora počas letných mesiacov (snáď aj z toho dôvodu, že tieto destinácie sú finančne nenáročné). V zimných mesiacoch sa niektorí obyvatelia vydávajú do lyžiarskych stredísk v rakúskych Alpách, prípadne poľskej strany Tatier. Selektívne predpoklady sú úzko spojené s hustotou obyvateľstva, vekovou štruktúrou obyvateľstva, jeho kúpyschopnosťou, celkovými sociálnymi pomermi, vzdelaním, vlastníctvom auta alebo objektu cestovného ruchu, priemerného mesačného príjmu rodiny a podobne.

Trendy v cestovnom ruchu záujmového územia MAS Orava, o.z.

Najnovšie trendy v oblasti cestovného ruchu by sa dali zhrnúť do niekoľkých bodov:

- neustále skracovanie dĺžky dovolenky, viac kratších dovolení do roka (predĺžené víkendy),
- zvyšuje sa dopyt po dovolenkách na objednávku, vplýva na to aj väčšia možnosť používania informačných technológií a tzv. Generácia Y,
- nárast záujmu o nehotelové ubytovanie (penzióny, kempy, ubytovanie v súkromí..),
- rastie počet turistov v poproduktívnom veku, čomu treba prispôbiť aj ponuku,
- aktívne prežitie dovolení: cykloturistika, adrenalínové športy (rafting, bungee jumping, jet boating, tandemový sky diving, hipoturistika...),
- neustály nárast foriem cestovného ruchu, akými sú agroturistika a vidiecky cestovný ruch,
- tematicky zamerané naučné okruhy (pivná cesta, cesta remesiel, cesta tradičnej kuchyne a výrobkov...),
- hipoturistika, animoterapia,
- kongresový a wellness cestovný ruch,
- lyžovanie a letná turistika v kombinácii napríklad s wellness a podobne,
- predstava ideálnej dovolenky (7-14 dňovej) - kombinácia hôr a kúpania v regiónoch a návštev hradov, múzeí, kultúrno - historických pamiatok,
- znižovanie počtu ubytovacích zariadení, lôžok a izieb,
- znižovanie počtu prenocovaní domácich a zahraničných návštevníkov v sledovanom území,
- priemerné výdavky obyvateľa regiónu na domáci dovolenkový pobyt síce rastú, sú však neustále v priemere až trojnásobne nižšie ako výdavky na dovolenkový pobyt v zahraničí,
- záujem zahraničných návštevníkov sa sústreďuje na zimné športy v lyžiarskych strediskách, dovolenky na horách a pri vode, wellness pobyty, poznávanie pamiatok,

- nárast mobility a dopytu po požičovniach áut, motocyklov a bicyklov.
- význam kamenných cestovných agentúr klesá, balíky služieb budú stále viac nakupované cez internet,
- nutnosť identifikácie regiónu partnerstva ako jednotného a uceleného produktu cestovného ruchu (spoločná značka kvality a pod, zľavové karty, jedna vstupenka platí do viacerých zariadení.),
- v oblasti zimných športov je významný nárast rekreačného bežeckého lyžovania,
- výrazné tendencie posilňovať cykloturistiku aj na medzištátnej úrovni (najmä s Poľskom).

3.5. Popis doteraz realizovaných aktivít v území, ich význam, prípadné nedostatky

Časť týchto informácií je už uvedená v časti “Doterajší rozvoj územia”. Najvýznamnejšie aktivity (ktoré majú celoúzemný dopad, prípadne benefit z takýchto investícií budú využívať viaceré zložky obyvateľstva) sú nasledovné:

- vybudovanie Aquarelaxu v Dolnom Kubíne,
- vybudovanie účelovej komunikácie v priemyselnom parku v Dolnom Kubíne,
- realizácia pozemkových úprav v samosprávach partnerstva,
- rekonštrukcia svetelných zdrojov v obciach a mestách partnerstva,
- rekonštrukcie miestnych komunikácií a technickej infraštruktúry (kanalizácie, ČOV, chodníky, vodovody, rekonštrukcie a zatepl'ovanie verejných budov, výstavba multifunkčných ihrísk, inštalácia kamerových systémov, úprava vodných tokov a odvodnenie obcí, revitalizácie námestí a parkov...),
- vybudovanie systému vodozadržných zariadení na území partnerstva,
- vybudovanie prekládkovej stanice komunálneho odpadu, vybudovanie bioplynovej stanice Tvrdošín
- revitalizácia skládky odpadu v Širokej,
- budovanie infraštruktúry v okolí akvaparkov v Oraviciach, Dolnom Kubíne a lyžiarskych strediskách partnerstva MAS,
- výstavba R3 na území partnerstva, budovanie cyklotrás a náučných chodníkov.

Význam všetkých týchto investičných akcií má nielen lokálny charakter, no sú dôležité pre rozvoj opísaného regiónu ako celku, pretože prinášajú zvýšenie komfortu ako miestnemu obyvateľstvu, tak aj návštevníkom zo Slovenska a zahraničia. Jeden z hlavných nedostatkov pri

realizovaní aktivít je ten, že samosprávy partnerstva veľmi málo spoločne postupovali pri riešení projektových zámerov (napríklad v sociálnej oblasti alebo v oblasti ochrany životného prostredia a majetku osôb). Väčšinou sa snažili vyriešiť si svoju situáciu individuálnym prístupom, bez možnosti vzájomnej kooperácie pri riešení častokrát spoločných problémov v území.

3.6. SWOT analýza

Tabuľka č. 2A: SWOT analýza (oblasť vidieckeho cestovného ruchu)

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> - výhodná geografická poloha na medzinárodnom rozhraní, ktorá predstavuje výborné možnosti pre cezhraničnú spoluprácu, - spoločná hranica s významným zdrojovým zahraničným trhom CR (Poľskou republikou), - z hľadiska regionalizácie cestovného ruchu patrí územie do Oravského regiónu, ktorý má prevažne národný význam (región II. kategórie zo IV. možných), - región má charakter prevažne vidieckeho charakteru, - región je bohatý na kultúru, tradície, zvyky, gastronómiu - vysoká lesnatosť územia (vhodné podmienky pre rozvoj drobného lesného hospodárstva, zber lesných plodov, hubárčenie, silvituristika), - kontrastný reliéf partnerstva (lúka – les, vodná plocha – kopce, kotliny – vysoké končiare Západných Tatier), - autenticnosť prírodného potenciálu v území (do partnerstva zasahujú národné parky, chránená krajinná oblasť, národných prírodných rezervácií, prírodných rezervácií, chránených areálov, prírodných pamiatok, lokalít NATURA 2000), - dobre vybudovaná a značená sieť turistických trás a chodníkov, vhodné podmienky pre horskú a vysokohorskú turistiku, extrémne športy (skalolezectvo, rafting, splavy, downhill a podobne), - silná koncentrácia lyžiarskych stredísk (ich dĺžka ako aj rôzna náročnosť), čo predstavuje výborné podmienky pre zjazdové a bežecké lyžovanie, ako aj pre skialpinizmus, - existencia dvoch akvaparkov a termálneho kúpaliska periodicky sa opakujúce podujatia športového, kultúrneho a spoločenského charakteru s národným i medzinárodným významom, - vhodné lokalizačné a realizačné podmienky pre rozvoj vidieckeho cestovného ruchu, agroturistiky a cykloturistiky, - udržiavanie tradícií, folklóru, ľudovej architektúry a neustály nárast záujmu o všetky formy kultúrneho dedičstva najmä medzi mladými ľuďmi, - existujúca sieť niekoľkých turistických informačných kancelárií, - 48 jaskýň a 23 vodopádov dotvárajúce krajinoobrazársky ráz vidieka v partnerstve - existencia rybníkov - pokles počtu prenocovaní domácich a zahraničných návštevníkov, - absencia bezpečných cyklotrás a cyklochodníkov (nemotorová doprava) a s tým súvisiacej doplnkovej infraštruktúry 	<ul style="list-style-type: none"> - konkurencieschopnosť a kvalita poskytovaných služieb, ktorá sa odráža v nepomere medzi kvalitou poskytovaných služieb a cenou, - nedostatok doplnkových služieb s celoročným využitím, ktoré by dosahovali európsky štandard, ako aj potreba vylepšenia produktov pre zážitkový cestovný ruch, - chýbajúca koncepčná marketingová stratégia, značka a imidž destinácie ako celku, - z hľadiska priemernej dĺžky pobytu návštevníkov prevládajú krátkodobé pobyty, - ponúkané balíky služieb je potrebné inovovať za účelom zvýšenia kvality európskeho štandardu, častokrát slabá jazyková vybavenosť pracovníkov v cestovnom ruchu, - odliv mladých mozgov z regiónu, ktorí majú skúsenosti v poskytovaní služieb a cestovnom ruchu, - chýbajúci jednotný informačný, rezervačný a distribučný systém na regionálnej úrovni, - absencia medzinárodných hotelových reťazcov (predstavujú trvalú značku kvality) i napojenia hotelov na medzinárodné informačné a rezervačné systémy, - spolupráca subjektov zainteresovaných na rozvoji vidieckeho cestovného ruchu v území ešte stále nie je v ideálnom stave a mala by v budúcnosti napredovať, - chýbajúce vyhlíadky, odpočívadlá a ďalšia doplnková infraštruktúra cestovného ruchu (odpadkové koše, stojany na bicykle, informačné tabule, smerové tabule, značenia a podobne), - absencia medzinárodného letiska priamo v regióne, - pokles domácich a zahraničných návštevníkov po roku 2012

Príležitosti	Ohrozenia
<ul style="list-style-type: none"> - predpoklady pre celoročné využitie ponuky cestovného ruchu v území, - vhodné predpoklady pre zavedenie efektívneho destinačného manažmentu, - pohostinnosť a ochota miestneho obyvateľstva podieľať sa na cieľavedomom rozvoji cestovného ruchu, - vhodné podmienky pre rozvoj cezhraničnej spolupráce s Poľskou republikou v rámci cyklodopravy a budovania infraštruktúry vidieckeho cestovného ruchu, so zameraním sa na poľskú klientelu, - dobudovanie R3, - vytváranie nových pracovných príležitostí v odvetví cestovného ruchu a vplyvom multiplikačného efektu aj v ostatných odvetviach hospodárstva, - podpora vzdelávania v cestovnom ruchu formou školení, rekvalifikačných kurzov a workshopov, - zavedenie karty zliav pre návštevníkov s cieľom poskytovať kvalitné komplexné služby za výhodnejšiu cenu, - snaha vytvárať nové produkty a aktivity pre vybrané segmenty, - možnosti spolupráce s okolitými OOCR (Orava, Liptov, Liptovský Ján, Vysoké Tatry, Kysuce, Malá Fatra, Turiec - Kremnicko) ale aj medzi sebou navzájom (samosprávy partnerstva + podnikatelia v CR a službách), - zmeny v nákupnom správaní obyvateľov SR, viac krátkodobých pobytov v roku, rast záujmu o zdravý životný štýl, pobyt v prírode, horách, ochutnanie a zažitie pravej domácej kultúry a podobne, - termálne pramene v Oraviciach, Oravská priehrada, - lepšie využitie kultúrneho potenciálu sakrálnych a svetských stavieb v mestách a obciach, - využitie súčasného trendu návratu k pôvodným zvykom, tradíciám, ku starej kuchyni, ku zážitkom v urbánnom prostredí s jeho históriou a aktivitami vykonávanými priamo v tomto prostredí, - rozvoj rodinnej rekreácie, - možnosti získania finančných zdrojov z EÚ, - podpora ubytovania v súkromí, - zvýšenie záujmu domáceho obyvateľstva o podnikanie vo vidieckom cestovnom ruchu - výstavba a rekonštrukcia ubytovacích a stravovacích zariadení + budovanie doplnkovej infraštruktúry, - prezentácia územia partnerstva ako jednotnej destinácie na výstavách a veľtrhoch CR, 	<ul style="list-style-type: none"> - rast cestovateľských skúseností návštevníkov spôsobil rast ich očakávaní, preto častokrát vyžadujú vyššiu pridanú hodnotu za poskytnuté služby, - nedostatočný počet cestovných kancelárií a agentúr so zameraním na domáci, vidiecky a aktívny zahraničný (príchodový) cestovný ruch, - zaostávanie infraštruktúry cestovného ruchu za potrebami rozvoja cestovného ruchu v súlade s aktuálnym trendmi v cestovnom ruchu, - nepomer v počte vybudovaných náučných trás a chodníkov vo vzťahu k prírodným podmienkam destinácie, - cenová úroveň pre domácich, ale aj zahraničných návštevníkov (konkurencia na poľskej strane ponúka nižšie ceny), - sezónnosť vo využívaní zariadení cestovného ruchu, - nedostatočne spracovaný kalendár podujatí (respektíve jeho absencia), - potreba neustálej spolupráce subjektov zainteresovaných na rozvoji cestovného ruchu (destinačný manažment, marketing a branding destinácie a podobne), chýbajúca nadväznosť a kontinuita v prípade nosných produktových línií a ich napojení na ostatné doplnkové služby, - absencia napojenia regionálnych produktov destinácie na produkty ostatných okolitých destinácií (regiónov), - existencia tieňovej ekonomiky, - úzka špecifikácia produktu, väčšina podnikateľov ponúka veľmi podobné balíky služieb (absentuje jedinečnosť), - kvalita ciest druhej a tretej triedy i miestne komunikácie, - zimy bez snehu, - nekvalifikovaný a zle ohodnotený personál, - pretrvávajúci odliv mladých mozgov z regiónu, - ochranné ekologické a urbanistické limity v krajine, - nedostatok relevantných štatistických údajov pre potreby cestovného ruchu,

Tabuľka č. 2B: SWOT analýza pre oblasť verejné služby

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> - fungujúca opatrovateľská služba spojená so základným sociálnym poradenstvom zo strany samospráv, - pravidelne uskutočňované stretnutia a posedenia s dôchodcami, - vysokokvalifikovaní a odborní zamestnanci pre prácu s prijímateľmi sociálnych služieb so špeciálnymi potrebami v zariadeniach, - kvalitné životné prostredie pre rozvoj siete zariadení sociálnych služieb, - existencia veľkého množstva občianskych združení a neziskových organizácií, ktorých hlavným cieľom je pomoc najrôznejším komunitám v regióne, - vysoký počet kvalifikovaného personálu v sociálnej politike 	<ul style="list-style-type: none"> - poskytovanie zdravotníckych služieb, - nedostatok zariadení služieb starostlivosti o dieťa do troch rokov veku, - z hľadiska humánosti veľkokapacitné zariadenia sociálnej starostlivosti - neadresnosť, absolutizácia inštitucionálnej starostlivosti, - nedostatočné zabezpečenie poskytovania domácej opatrovateľskej služby, - nedostatočný rozvoj terénnych sociálnych služieb, - chýbajúce komunitné centrá v obciach, - nedostatok finančných zdrojov na komplexný prístup riešenia problematiky v sociálnej oblasti, - vyťaženie sociálny pracovník riešiaci všetky problémy v obci resp. absencia kvalifikovaného pracovníka
Príležitosti	Ohrozenia
<ul style="list-style-type: none"> - rozvoj a využívanie dobrovoľníctva v sociálnych službách, - zvyšovanie kvalifikačných predpokladov záujemcov o prácu v sociálnej a komunitnej oblasti, - v rámci deinštitucionalizácie zosúladenie medicínskeho-sociálneho posúdenia občana s ŤZP. - vyvážiť stratégiu terénnych sociálnych služieb, ich dostupnosť, aby bola založená na kvalite a dostatočnej kontrole, - vznik nových MVO - poskytovanie nových nedostatkových služieb, ako podporné terénne odľahčovacie služby, agentúry osobnej asistencie, ambulantnú starostlivosť - vytvoriť priestor pre nové terénne služby, ambulantné služby, asistenciu, sprievodcovské služby, sprostredkovanie záujmovej činnosti - reformácia opatrovateľskej služby, - zintenzívnenie kooperácie medzi sektormi zdravotníctva a soc. služieb, - zvyšovanie súčinnosti sociálnych služieb a zdravotnej starostlivosti, - záujem tretieho sektora vstupovať a aktívne sa zúčastňovať na riešení sociálnych problémov obyvateľstva, - zlepšenie stavu a rozvoj verejnej infraštruktúry 	<ul style="list-style-type: none"> - nepriaznivý demografický vývoj populácie, - celkové starnutie obyvateľstva (starnutie potenciálnych prijímateľov sociálnych služieb a neformálnych opatrovateľov), - pretrvávajúci pokles finančných prostriedkov na sociálnu sféru a zdravotníctvo, - zhoršujúci sa zdravotný stav populácie, - segregácia zdravotne znevýhodnených ľudí v inštitucionálnej starostlivosti, - nárast sociálne vylúčených skupín obyvateľov – alkoholicy, bezdomovci, drogovovo závislí, osamelé matky s deťmi bez domova, - starnutie obyvateľstva, - nízka informovanosť obyvateľov o sociálnych službách, - udržateľnosť sociálnych služieb poskytovaných neverejnými poskytovateľmi,

Tabuľka č. 2C: SWOT analýza pre oblasť podnikania

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> - existencia ekonomicky aktívneho obyvateľstva (viac ako 47 tisíc obyvateľov), - najviac podnikov je zastúpených vo veľkoobchode, maloobchode, priemysle a poľnohospodárstve s najvyššími nominálnymi mzdami, - dva podniky v TOP 50 zamestnávateľov Slovenska (Panasonic a Miba) – silné priemyselné podniky, - existencia tradičných remesiel a tradičných služieb, v ktorých je uskutočňované podnikanie, - existencia malých podnikov do 19 zamestnancov, - relatívne nízka nezamestnanosť na území partnerstva, - vysoký podiel lesnej pôdy a trvalých trávnatých porastov, - dobrá dopravná dostupnosť aj vo vzťahu k zahraničiu a iným regiónom Slovenska, - záujem súkromného a tretieho sektora v spojení so samosprávou zabezpečiť vznik nových pracovných miest a udržanie existujúcich pri realizácii nevyhnutnej diverzifikácie hospodárskych činností na území, - skúsenosti územia s využívaním vonkajších finančných zdrojov, - ochota miestnych občanov - podnikateľov investovať vlastné finančné zdroje, resp. využiť ponuku vonkajších zdrojov z EÚ, - tradícia v poskytovaní remeselných služieb a výrobkov. 	<ul style="list-style-type: none"> - nedostatok finančných prostriedkov na rozvoj sociálnych služieb a ich udržateľnosť, - malý podiel poľnohospodárskej pôdy, - nedobudovaná R3, - existencia čiernej práce a šedej ekonomiky, - nedostatok finančných prostriedkov na začatie podnikateľskej činnosti, - slabá legislatívna podpora podnikania na vidieku, - odchod kvalitnej pracovnej sily do iných regiónov alebo do zahraničia,
Príležitosti	Ohrozenia
<ul style="list-style-type: none"> - rozvoj podnikateľskej infraštruktúry a sieťovanie podnikateľov, - rozvoj malého a stredného podnikania pre zvýšenie zamestnanosti, - priestor pre diverzifikáciu podnikateľských činností, - rozvoj poľnohospodárstva a farmárstva, - získavanie a podpora investorov, - prinášanie inovatívnych prvkov do podnikania, - likvidácia brownfields (Istebné a Široká), - prehĺbenie partnerstva a vzájomnej spolupráce všetkých sociálnych skupín na území, - realizácia inovatívnych metód spolupráce medzi verejným, súkromným a občianskym sektorom na území, - podpora zakladania mikrofiriem a rodinných podnikov v oblasti cestovného ruchu, ekologického poľnohospodárstva, využitia lesného fondu a rozvoja služieb, - podpora rozvoja vidieckeho cestovného ruchu, marketing a propagácia, - využívanie nenávratných finančných zdrojov EÚ, dotácií ŠR a rôznych grantov pre integrovaný rozvoj územia 	<ul style="list-style-type: none"> - emigrácia obyvateľov územia do iných regiónov resp. do zahraničia, - nezáujem miestnych občanov zapojiť sa do integrovaného rozvoja územia, - neochota začať podnikateľskú činnosť, - legislatívne zmeny (daňovo - odvodové), - nezáujem občanov spájať sa do rôznych združení a organizácií pre zlepšenie podmienok života na území, - strata „vidieckosti územia“ v dôsledku rozvoja cestovného ruchu a vplyvu mesta na územie

Tabuľka č. 2D: SWOT analýza pre oblasť vzdelávania a ochrany životného prostredia

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> - vysoký záujem rodičov o umiestnení detí do materských škôl, - dobrá spolupráca medzi MŠ a ZŠ, - záujem pedagogických zamestnancov o ďalšie vzdelávanie, odborný a kariérny rast, - kreativita a iniciatíva pedagogických zamestnancov, - dostatok kvalitných učebných pomôcok a hračiek v MŠ, - inovatívne aktivity na SŠ, - zapájanie sa do projektov, - proporcionálne rozloženie stredných škôl školských zariadení na území partnerstva, - na partnerskom území MAS Orava, o.z. sa nenachádza veľký počet MRK, o ich integráciu sa zaujímajú prevažne v meste Dolný Kubín, - početné zastúpenie mimovládnych organizácií a združení, - kvalitná práca mimovládnych organizácií, ktoré vťahujú občanov do diania v obci: folkl. súbory, telovýchovy, občianske združenia...) - nízky podiel vzniku sociálno-patologických javov, - kvalitné životné prostredie, - existencia množstva maloplošných chránených území, veľkoplošných chránených území, lokalít NATURA 2000, chránených stromov, - vysoká lesnatosť územia, - dobrý vplyv škôl a školských zariadení na formovanie environmentálneho vedomia a postoja žiakov k problematike životného prostredia, - hodnotné prírodné územie a zachovaná pôvodná krajina, - relatívne čisté ovzdušie a povrchové a podzemné vody, - existencia množstva chránených rastlín a živočíchov v katastrálnych územiach partnerstva, - prevádzkovaný funkčný systém zberu separovaných zložiek komunálneho odpadu, - prevádzkovaný funkčný systém zberu nebezpečných zložiek komunálneho odpadu, - dostatočné zdroje pitnej vody, výskyt minerálnych prameňov, - existencia historických krajinárskych parkov, - priaznivé podmienky pre intenzívnu diverzifikáciu poľnohospodárskej výroby 	<ul style="list-style-type: none"> - nedostačujúci počet miest v materských školách, - nedostatok zariadení služieb starostlivosti o dieťa do troch rokov veku, - postupné znižovanie počtu žiakov navštevujúcich ZŠ, ako i znižovanie počtu samotných základných škôl, - absencia vzdelávacích zariadení v mieste trvalého bydliska, - nedostatočné ohodnotenie pedagogických zamestnancov, - nedostatočná propagácia niektorých stredných škôl na verejnosti, - neatraktivita ponúkaných študijných a učebných odborov na stredných odborných školách, - obmedzené finančné prostriedky na rozvoj MŠ a ZŠ, - chýbajúce psychologické služby, - nedostatočná zdravotná osвета, - nedostatočná informovanosť o sociálnych službách obce, - existencia brownfields a starých environmentálnych záťaží v území - zvyšovanie dopravnej intenzity na komunikáciách, - chýbajúca infraštruktúra vodovodov a kanalizácií v partnerstve (aj ich zlý technický stav), - existencia čiernych skládok, - slabé environmentálne povedomie obyvateľov, - slabé využívanie existujúceho prírodného potenciálu,

Príležitosti	Ohrozenia
<ul style="list-style-type: none"> - zo strany rodičov záujem o kvalitnú výchovu a vzdelávanie ich detí, založené na princípoch dobrého partnerstva, - nové možnosti rozšírenia služieb starostlivosti o dieťa do troch rokov veku, - cenová dostupnosť vzdelávacích zariadení, - v edukačnom procese využívať podporné inštitúcie a mimovládne neziskové organizácie, - realizácia investičných projektov za účasti podpory štrukturálnych fondov Európskej únie za účelom zlepšenia kvality poskytovaných sociálnych služieb. - možnosť využitia obecných novín, webových stránok obce/mesta na sociálne poradenstvo, prípadne informácie pre občanov, - umožniť subjektom na komunálnej úrovni participáciu na spoločnom riešení sociálnych potrieb komunity, - v rámci legislatívy zmeniť systém financovania sociálnych služieb t.j. prioritne zabezpečiť ich dostupnosť až potom verejnoprospešné služby, - zacieliť činnosti ochrany prírody na rozvoj biodiverzity v regióne, - zvýšenie lesnatosti územia a kontrastných foriem reliéfu, - zlepšenie systému zberu komunálneho odpadu a triedeného odpadu v území partnerstva, výstavba kompostovísk, bioodpadu, - rozvoj ekologického poľnohospodárstva, - zvyšovanie podielu využívania OZE smerom k ochrane ŽP, - dobudovanie kanalizácie, ČOV a dokončenie vodovodov v obciach 	<ul style="list-style-type: none"> - nezáujem o umiestnenie detí do zariadenia starostlivosti o dieťa do troch rokov veku, - cenová nedostupnosť zariadení starostlivosti o dieťa do troch rokov, - zníženie kvality stredoškolského vzdelávania, - nepriaznivé demografický vývoj populácie, - nedostatok finančných prostriedkov na odmeňovanie pedagogických i nepedagogických zamestnancov, - obmedzené pracovné príležitosti a zhoršovanie sociálneho zázemia, - vysoké byrokratické zaťaženie vedenia školy a učiteľov, rozrastajúca agenda, - pre zabezpečenie výchovy a vzdelávania žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami neisté finančné zabezpečenie mzdy asistenta, - obmedzenia v legislatívnych úpravách týkajúce sa 3. sektora, - odliv kvalifikovanej pracovnej sily z riešeného územia, - malý počet ponúkaných pracovných miest na trhu práce, - vysoký podiel chránených území v partnerstve, - neriešenie dopravnej situácie v regióne, - legislatívne zmeny v oblasti ochrany prírody a krajiny a vzdelávaní, - rozširovanie čiernych skládok, - zmenšovanie výmery chránených území, prípadne ich preklasifikovanie do nižších kategórií (stupňov ochrany)

3.7. Identifikácia potrieb

Na základe vykonaného auditu zdrojov územia, dotazníkového prieskumu v samosprávach a výsledkov SWOT analýzy boli na území partnerstva identifikované kľúčové potreby územia, ktorých vyriešenie má najväčšiu prioritu a v rámci partnerstva dokážeme tieto potreby obslužiť:

1. nedostatočná podpora vidieckeho cestovného ruchu (hoci sa v území nachádza veľa penziónov, ubytovania v súkromí aj veľkých ubytovacích zariadení a v posledných rokoch je citeľný nárast dopytu po trávení voľného času na vidieku, tak chýbajú kvalitné doplnkové služby (cyklotrasy, náučné chodníky, bežecké chodníky, komplexne spracované balíčky služieb pre jednotlivé segmenty účastníkov cestovného ruchu, tematicky zamerané cesty pre turistov, drobná infraštruktúra cestovného ruchu, zážitkové formy cestovného ruchu, ako sú tradičné zabíjačky, folklórne vystúpenia pre turistov, možnosť vyskúšať si niektoré dobové vidiecke remeslo, slabá reklama a prezentácia regiónu ako celku a podobne),

ktorými by sme boli schopní zdržať turistov v území dlhšie ako 2 noci (v súčasnosti je priemerný počet prenocovaní 2,6 noci) a zároveň ponúknuť také služby, vďaka ktorým by sa návštevníci vrátili do územia.

2. nedostatočná kvalita a úroveň rekreačnej infraštruktúry v území, nedostatok turistických informácií a informačných tabúl, nedostatočné značenie na cykloturistických trasách, neexistencia infobodov v turistických lokalitách na verejné využitie,
3. nedostatok doplnkovej infraštruktúry pre turistov (odpočinkové miesta, prístrešky, stojany na bicykle a pod.),
4. nedostatočne realizované sociálne služby (spojené so starnutím obyvateľstva a zvyšovaním potrieb pre túto časť obyvateľov vo forme denných stacionárov, domovov dôchodcov, zriadenie sociálnych taxíkov; taktiež ale aj problematika materského školstva a zvyšovaním počtu žiakov no zároveň znižovaním počtu tried, chýbajúce zariadenia pre mládež a sociálne odkázaných občanov),
5. slabá podpora malého podnikania v oblasti poľnohospodárstva (nedostatočná podpora mladých poľnohospodárov a mladých farmárov, lesníkov napriek dostatku trvalo trávnatých porastov a lesnej pôdy a chuti mladých ľudí začať podnikat' v hospodárstve, prílišné sústredenie na strojárenskú a hutnícku výrobu v regióne a na pridruženú automobilovú výrobu, čo malo za následok posunutie hospodárstva a farmárstva do úzadia; nedostatočná propagácia tradičných výrobkov regionálneho charakteru - korbáčiky, oštiepky, výroba cukrárenských výrobkov, drobné pivovary, výroba nápojov z ovocia, lisovanie a sušenie ovocia, výroba džemov, spracovanie mäsových výrobkov a mliekarenských výrobkov atď.),
6. nedostatočná podpora vzdelávania mladých podnikateľov v segmente spracovania poľnohospodárskych výrobkov, nízka úroveň inovácií vo výrobe a poskytovaní služieb (týka sa to hlavne zavádzania nových technológií do výroby a marketingu produktov, nedostatok rekvalifikačných kurzov pre začínajúcich podnikateľov), chýbajúca platforma pre výmenu informácií medzi miestnymi aktérmi a nedostatok podnikateľských iniciatív, absencia spolupráce a siet'ovania pri príprave projektov.
7. slabá podpora malého podnikania (SZČO, malé a mikropodniky) v oblasti priemyselnej výroby a poskytovania služieb, ktorí vykonávajú podnikateľské aktivity v rámci tradičných remesiel regiónu – drotári, rezbári, hrnčiari, kováči, tkanie kobercov a textílií atď., v rámci služieb – krajčíri, obuvníci, kaderníci, drevárska výroba, stolárska výroba, výroba nábytku, výroba mydla, hodín a ďalších),

8. zlepšenie kvality a ochrany životného prostredia (na území partnerstva sa nachádza množstvo maloplošných, veľkoplošných chránených území, taktiež aj lokalít NATURA 2000, chránených stromov, jaskýň a vodopádov, ktoré si zaslúžia zachovanie pre budúce generácie; v neposlednom rade treba na území posilniť druhovú pestrosť a biodiverzitu rastlín a živočíchov, ktoré prispievajú k zvyšovaniu hodnoty životného prostredia; zámerom partnerstva je aj prinavrátenie dones už nevyskytujúcich sa rastlín a živočíchov do ich prostredia, v ktorom sa kedysi prirodzene vyskytovali; dôležitým krokom je aj podpora využívania obnoviteľných zdrojov v území a zvyšovanie povedomia o hodnote a kvalite životného prostredia pomocou vzdelávania detí školského veku, budovaním náučných chodníkov, vyhlasovaním rôznych environmentálnych súťaží a tvorbou najrozličnejších publikácií, brožúr a letákov, zvyšovaním aktivizácie občanov riešeného územia a trilaterálnou spoluprácou medzi samosprávami, neziskovými organizáciami a podnikateľskými subjektami).

Určením kľúčových potrieb územia je možné identifikovať tri strategické priority, ktorými je možné zlepšiť stav uspokojovanie týchto potrieb a prostredníctvom nich implementovať prístup LEADER/CLLD. V nadväznosti na stanovené potreby sú to v podmienkach partnerstva nasledovné priority:

- Podpora konkurencieschopnosti vidieckeho cestovného ruchu Oravy
- Kvalitné verejné služby a životné prostredie
- Zvýšenie zamestnanosti, podpora podnikania a inovácií

4. Strategický rámec

Základný rámec, vízia, strategický cieľ a priority stratégie CLLD vychádzajú z potrieb a priorít územia definovaných v analytickej časti dokumentu, zohľadňujúc ciele a disponibility opatrení Programu rozvoja vidieka SR a oprávnené aktivity Integrovaného regionálneho operačného programu. Stratégia miestneho rozvoja CLLD je pripravená ako integrovaný územný rozvojový dokument komplementárny vo vzťahu k RIÚS, sektorovým strategickým rozvojovým dokumentom v území a národným operačným programom. Väzba na lokálne potreby je preukázaná v návrhu jednotlivých opatrení, vrátane zdôvodnenia a opisu kauzality vo vzťahu k definovaným cieľom.

4.1. Definovanie vízie a strategického cieľa

Vízia regiónu MAS Orava, o.z. je vyjadrením predstavy a zámeru kam sa chce región posunúť v dlhodobom horizonte. Na spoločnej vízii sa zhodlo 96 predstaviteľov regiónu so zastúpením veľkého množstva sociálno-ekonomických partnerov verejného, súkromného i neziskového/mimovládneho sektora.

Vytvoriť identitu regiónu Oravy založenú na poskytovaní kvalitných služieb cestovného ruchu, efektívnych verejných službách a známy kvalitou svojich tradičných regionálnych produktov.

Strategickým cieľom regiónu je zlepšiť kvalitu života obyvateľov Oravy, zabezpečením vzniku nových udržateľných pracovných miest, vzdelávania a inovácií, dostupných a kvalitných verejných služieb a posilnením faktorov rozvoja v miestnych podmienkach, najmä v oblasti rozvoja vidieckeho cestovného ruchu. Strategický cieľ je konkretizáciou víze na obdobie realizácie stratégie CLLD do roku 2023. Cieľ stratégie CLLD je v súlade s **cieľmi stratégie EÚ 2020** ako aj s cieľmi **PRV SR 2014-2020 a IROP 2014-2020**, rešpektuje princípy inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu. Inteligentný rast je vyjadrený podporou inovácií a zavádzania nových technológií v podnikateľskom segmente, udržateľný rast podporou projektov s vysokou pridanou hodnotou vychádzajúc z lokalizačných predpokladov územia a jeho konkurenčných výhod a inkluzívny rast podporovaním hospodárstva s vysokou mierou zamestnanosti súběžne so zabezpečením sociálnej a územnej súdržnosti územia. **Väzba na lokálne potreby** je preukázateľná výstupmi z dotazníkových prieskumov, sumarizáciou vykonaného prieskumu pri zbere projektových zámerov z územia (131 prijatých projektových zámerov, objem 92 mil. Eur) a prirodzenými predpokladmi regiónu, ktoré vychádzajú z

územno-geografických, sociálno-ekonomických analýz sumarizovaných v SWOT analýze a v kap. 3.3. - Identifikácia potrieb.

4.2. Stanovenie priorít, špecifických cieľov a opatrení

Priority stratégie CLLD vychádzajú z potrieb územia (kap. 3.3. - Identifikácia potrieb) a SWOT analýzy územia, reflektujú faktory rozvoja, príležitosti, lokalizačné predpoklady a výhody územia regiónu Oravy. Strategický cieľ je dosiahnuteľný naplnením 3 špecifických cieľov (okrem ŠC v PO4: Efektívny chod MAS). Špecifické ciele reagujú na priority územia (definované a štruktúrované v podkapitole č. 3.3 analytickej časti) a prispievajú k nasledovným fokusovým oblastiam PRV, resp. špecifickým cieľom IROP:

PO 1 Podpora konkurencieschopnosti vidieckeho cestovného ruchu Oravy

- ▶ **ŠC 1.1** Rozvoj a zvýšenie potenciálu cestovného ruchu v regióne Oravy prostredníctvom investícií do verejnej infraštruktúry vidieckeho cestovného ruchu a podporou podnikania a marketingu v oblasti poskytovania služieb cestovného ruchu.
 - *Identifikované potreby:* ŠC 1.1. **reaguje na potreby č. 1, 2, 3, 5** (kap. 3.3 CLLD)
 - *Príspevok k fokusovým oblastiam PRV:* **6A, 1A, 6B**
 - *Identifikované opatrenia pre podporu z PRV:* **7.5, 16.3, 6.4** (činnosť 1 a 2),
 - *Príspevok k špecifickým cieľom IROP:* **5.1.1**
 - *Aktivita IROP:* Zakladanie nových a podpora existujúcich mikro a malých podnikov, samostatne zárobkovo činných osôb, družstiev.

PO 2 Kvalitné verejné služby a životné prostredie

- ▶ **ŠC 2.1** Zvýšenie kvality života v regióne prostredníctvom zvýšenia úrovne kvality poskytovania verejných služieb pre vidiecke obyvateľstvo v oblasti sociálnych služieb a komunitných služieb.
 - *Identifikované potreby:* ŠC 2.1. **reaguje na potrebu č. 4, 6** (kap.3.3 CLLD)
 - *Príspevok k špecifickým cieľom IROP:* **5.1.2**
 - *Aktivita IROP:* Rozvoj základnej infraštruktúry v obciach (socialne služby a komunitné služby)
 - *Doplňkové zdroje:* Operačný program Ľudské zdroje 2014-2020

- ▶ **ŠC 2.2** Zvýšenie úrovne kvality poskytovania verejných služieb pre vidiecke obyvateľstvo v oblasti miestnych základných služieb vrátane podpory voľnočasových aktivít, kultúry a športu.
 - *Identifikované potreby:* ŠC 2.2. **reaguje na potrebu č. 2** (kap.3.3 CLLD)
 - *Príspevok k fokusovým oblastiam PRV:* **6B**
 - *Identifikované opatrenia pre podporu z PRV:* Opatrenie **7.4**
 - *Príspevok k špecifickým cieľom IROP:* **5.1.2**
 - *Aktivita IROP:* Rozvoj základnej infraštruktúry v obciach (výstavba a obnova mestských trhových priestorov za účelom podpory lokálnych producentov)

- ▶ **ŠC 2.3** Podporiť zvýšenie kvality životného prostredia ľudí žijúcich v regióne s vysokou hodnotou lesných ekosystémov, zvýšiť ochranu biodiverzity a vybudovať občiansku a poznávaciu infraštruktúru v lesných ekosystémoch.
 - *Identifikované potreby:* ŠC 2.3. **reaguje na potrebu č. 1, 2, 7, 8** (kap.3.3 CLLD)
 - *Príspevok k fokusovým oblastiam PRV:* **4A**
 - *Identifikované opatrenia pre podporu z PRV:* Opatrenie **8.5** (činnosť 2 a 3)
 - *Doplnkové zdroje:* INTERREG V-A

PO 3 Zvýšenie zamestnanosti, podpora podnikania a inovácií

- ▶ **ŠC 3.1** Podpora podnikania, inovácií a vývoja v poľnohospodárskej výrobe, zvýšenie pridanej hodnoty poľnohospodárskych výrobkov, podpora umiestnenia tradičných výrobkov na trh.
 - *Identifikované potreby:* ŠC 3.1 **reaguje na potrebu č. 5** (kap.3.3 CLLD)
 - *Príspevok k fokusovým oblastiam PRV:* **3A, 6A**
 - *Identifikované opatrenia pre podporu z PRV:* Opatrenie **4.2**

- ▶ **ŠC 3.2** Podpora tvorby pracovných miest a podnikania v oblasti priemyslu a služieb, okrem poľnohospodárskych činností a cestovného ruchu.
 - *Identifikované potreby:* ŠC 3.2. **reaguje na potrebu č. 7** (kap.3.3 CLLD)
 - *Príspevok k špecifickým cieľom IROP:* **5.1.1**
 - *Aktivita IROP:* Zakladanie nových a podpora existujúcich mikro a malých podnikov, samostatne zárobkovo činných osôb, družstiev.

- *Doplnkové zdroje:* Operačný program Ľudské zdroje 2014-2020

PO 4 Efektívna činnosť miestnej akčnej skupiny

- ▶ **ŠC 4.1** Oživovanie stratégie CLLD prostredníctvom propagácie, šírenia informácií, vzdelávaním, rozširovaním vedomostí a zručností pri vykonávaní stratégie.
 - *Identifikované potreby:* ŠC 4.1. **reaguje na potrebu č. 6** (kap.3.3)
 - *Príspevok k fokusovým oblastiam PRV:* **6B**
 - *Identifikované opatrenia pre podporu z PRV:* Opatrenie **19.4** (činnosť 2)
- ▶ **ŠC 4.2** Prevádzka a zabezpečenie chodu MAS.
 - *Príspevok k špecifickým cieľom IROP:* **5.1.1**
 - *Aktivita IROP:* Financovanie prevádzkových nákladov MAS spojených s riadením uskutočňovania stratégií CLLD.

Navrhnuté opatrenia stratégie CLLD svojimi účinkami napĺňajú jednotlivé špecifické ciele stratégie a sú zadefinované s dôrazom na ich merateľnosť, uskutočniteľnosť, jednoznačný prínos k riešeniu potrieb územia a doplnkovosť voči iným zdrojom financovania. Doplnkovosť (komplementarita) opatrení, ich synergické účinky a koherentnosť opatrení vo vzťahu k iným operačným programom je bližšie popísaná v podkapitole 7.6.2 Synergie a komplementarity.

4.3. Súhrn strategického rámca

Stratégia CLLD obsahuje **6 opatrení PRV** (4.2, 6.4, 7.4, 7.5, 8.5, 16.3) + opatrenie 19.4 - podpora na oživenie MAS (animácia) a **4 aktivity v rámci IROP** + opatrenie 5.1.1 IROP - na zabezpečenie prevádzkových nákladov a chodu MAS.

Tabuľka č. 3: Súhrnný prehľad strategického rámca

Vízia
Vytvoriť identitu regiónu Oravy založenú na poskytovaní kvalitných služieb cestovného ruchu, efektívnych verejných službách a známy kvalitou svojich tradičných regionálnych produktov.
Strategický cieľ
Využívaním lokálneho potenciálu oravského regiónu podporiť jeho trvalo udržateľný rozvoj prostredníctvom zvýšenia zamestnanosti a kvality života na vidieku.
Priorita 1:
Podpora konkurencieschopnosti vidieckeho cestovného ruchu Oravy.

Špecifický cieľ 1.1:		
Rozvoj a zvýšenie potenciálu cestovného ruchu v regióne Oravy prostredníctvom investícií do verejnej infraštruktúry vidieckeho cestovného ruchu a podporou podnikania a marketingu v oblasti poskytovania služieb cestovného ruchu.		
Opatrenia PRV:	Opatrenia IROP:	Iné opatrenia:
<p>1.1.1 Podpora na investície do vytvárania a rozvoja činností v oblasti cestovného ruchu (6.4. činnosť 1. a 2.)</p> <p>1.1.2 Podpora na investície do rekreačnej infraštruktúry, turistických informácií a do turistickej infraštruktúry malých rozmerov na verejné využitie (7.5.)</p> <p>1.1.3 Spolupráca medzi malými hospodárskymi subjektmi pri organizácii spoločných pracovných procesov a pri rozvoji služieb v oblasti cestovného ruchu/ich uvádzania na trh (16.3.)</p>	<p>1.1.4 Zvýšenie zamestnanosti podporou podnikania a inovácií v oblasti poskytovania služieb cestovného ruchu (5.1.1.)</p>	
Priorita 2:		
Kvalitné verejné služby a životné prostredie		
Špecifický cieľ 2.1:		
Zvýšenie kvality života v regióne prostredníctvom zvýšenia úrovne kvality poskytovania verejných služieb pre vidiecke obyvateľstvo v oblasti sociálnych a komunitných služieb.		
Opatrenia PRV:	Opatrenia IROP:	Iné opatrenia:
	<p>2.1.1 Rozvoj základnej infraštruktúry v oblasti sociálnych služieb a komunitných služieb (5.1.2)</p>	<p>2.1.2 Rozvoj a príprava ľudských zdrojov pre oblasť výkonu sociálnych a komunitných služieb (OPEZ IP 4.2.)</p>
Špecifický cieľ 2.2:		

Zvýšenie úrovne kvality poskytovania verejných služieb pre vidiecke obyvateľstvo v oblasti miestnych základných služieb vrátane podpory voľnočasových aktivít, kultúry a športu.

Opatrenia PRV:	Opatrenia IROP:	Iné opatrenia:
2.2.1 Podpora na investície do vytvárania, zlepšovania alebo rozširovania miestnych základných služieb pre vidiecke obyvateľstvo vrátane voľného času a kultúry a súvisiacej infraštruktúry (7.4.)	2.2.2 Rozvoj základnej infraštruktúry v oblasti výstavby a obnovy mestských trhových priestorov za účelom podpory lokálnych producentov (5.1.2)	

Špecifický cieľ 2.3:

Podporiť zvýšenie kvality životného prostredia ľudí žijúcich v regióne s vysokou hodnotou lesných ekosystémov, zvýšiť ochranu biodiverzity a vybudovať občiansku a poznávaciu infraštruktúru v lesných ekosystémoch.

Opatrenia PRV:	Opatrenia IROP:	Iné opatrenia:
		2.3.2 Zachovanie, ochrana, podpora a rozvoj prírodného a kultúrneho dedičstva, (Interreg V-A SK-CZ, Interreg V-A PL-SK)

Priorita 3:

Zvýšenie zamestnanosti, podpora podnikania a inovácií

Špecifický cieľ 3.1:

Podpora podnikania, inovácií a vývoja v poľnohospodárskej výrobe, zvýšenie pridanej hodnoty poľnohospodárskych výrobkov, podpora umiestnenia tradičných výrobkov na trh.

Opatrenia PRV:	Opatrenia IROP:	Iné opatrenia:
3.1.1 Podpora pre investície na spracovanie /uvádzanie na trh a/alebo vývoj poľnohospodárskych výrobkov (4.2)		

Špecifický cieľ: 3.2

Podpora tvorby pracovných miest a podnikania v oblasti priemyslu a služieb, okrem poľnohospodárskych činností a cestovného ruchu.

Opatrenia PRV:	Opatrenia IROP:	Iné opatrenia:

	3.2.1 Zakladanie nových a podpora existujúcich mikro a malých podnikov, samostatne zárobkovo činných osôb v oblastiach nepoľnohospodárskej výroby a služieb (5.1.1)	3.2.2 Podpora vzdelávania, zamestnanosti, začleňovania a rozvoja ľudských zdrojov (OPEZ IP 2, 3)
Priorita 4:		
Efektívna činnosť miestnej akčnej skupiny		
Špecifický cieľ 4.1		
Oživovanie stratégie CLLD prostredníctvom propagácie, šírenia informácií, vzdelávaním a rozširovaním vedomostí, zručností pri vykonávaní stratégie.		
Opatrenia PRV:	Opatrenia IROP:	Iné opatrenia:
4.1.1 Animácia (oživenie) stratégie CLLD (19.4)		
Špecifický cieľ 4.2		
Prevádzka a zabezpečenie chodu MAS		
Opatrenia PRV:	Opatrenia IROP:	Iné opatrenia:
	4.2.1 Financovanie prevádzkových nákladov MAS spojených s riadením uskutočňovania stratégií CLLD	
Špecifický cieľ 4.3		
Chod MAS a animácie PRV		
Opatrenia PRV:	Opatrenia IROP:	Iné opatrenia:
4.3.1 Chod MAS a animácie (dodatočná alokácia na základe splnenia míľníka A), max. 20% z pridelenej dodatočnej alokácie na základe splnenia míľníka A		
4.3.2 Chod MAS a animácie (dodatočná alokácia na základe predĺženia obdobia PRV v zmysle nariadenia o prechodných pravidlách), max. 20% z pridelenej dodatočnej alokácie na základe predĺženia obdobia PRV v zmysle nariadenia o prechodných pravidlách		

4.4. Integrované znaky stratégie CLLD

Základným všeobecným integračným prvkom stratégie CLLD MAS Orava, o.z. na úrovni územia je spoločenská dohoda sociálno-ekonomických partnerov v území, ktorí sa vzájomne dohodli na spoločnom postupe pri podpore regionálneho rozvoja spoločného regiónu (viacsektorová spolupráca 96 členov sociálno-ekonomických partnerov). Pri tvore stratégie a partnerstva došlo k zlúčeniu dvoch mikroregionálnych združení, vzájomnej integrácii cieľov a záujmov rôznych aktérov v území.

Integračné znaky na úrovni špecifických cieľov a opatrení stratégie CLLD

- ▶ *Integrácia znevýhodnených oblastí regiónu MAS:* Návrh opatrení reaguje na potrebu riešenia znevýhodnených oblastí regiónu a ich prepojenia s oblasťami s vyšším rastom rozvoja. V rámci špecifického cieľa 2.2 CLLD je integrácia zabezpečená posilnením dodávateľsko – odberateľských vzťahov, posilnením vzťahov vidieka s mestom, podporou lokálnych producentov a umiestňovaním ich produktov na trhy v mestách, prepájanie miest prvovýroby s miestami ďalšej spotreby. V rámci špecifického cieľa 1.1 sú integračné prvky viditeľné v spoločných projektových zámeroch obcí na tvorbu cyklistických trás, náučných, turistických a tematických chodníkov, ktoré by bolo možné prepojiť navzájom, prepojiť s už existujúcou sieťou a to aj v rámci najväčších prírodných a kultúrnych pamiatok na území partnerstva.
- ▶ *Integrácia sociálne znevýhodnených skupín obyvateľstva:* Zameranie špecifického cieľa 2.1. CLLD spolufinancovaného v rámci Operačného programu Ľudské zdroje priamo prispieva k integrácii sociálne vylúčených skupín obyvateľstva (zdravotne ťažko postihnutých, detí a seniorov) a ich začleňovaniu do spoločnosti. Problematika podpory sociálnych a komunitných služieb je komplementárne riešená v návrhu dvoch opatrení stratégie CLLD (2.1.1, 2.1.2). V dôsledku nedostatočnej kapacity sociálnych služieb, predovšetkým terénnych ambulantných služieb existujú v regióne inštitucionalizované zariadenia, preto je integrácia týchto skupín do spoločnosti nevyhnutná (bližšie kap. analytickej časti stratégie). Druhá oblasť integrácie sa týka integrácie nízko kvalifikovaných ľudí, starších ľudí a osôb so zdravotným postihnutím do pracovného procesu prostredníctvom poskytnutej pomoci na začatie podnikateľskej činnosti a zvyšovaním kvalifikačných predpokladov organizovaním vzdelávacích aktivít (opatrenie 3.2.2 stratégie CLLD, spolufinancované z OPLZ). Opatrenie koherentne pôsobí s podporou opatrenia 3.1.1 zameraného na priame vytváranie pracovných miest v poľnohospodárskych činnostiach a opatrenia 3.2.1 v podpore činností nepoľnohospodárskeho charakteru (IROP 5.1.1 a PRV 4.2). Intervenciami v rámci

navrhnutých opatrení sa zabezpečí integrácia znevýhodnených skupín (nezamestnaných s nízkou kvalifikáciou) do pracovného procesu. Integračným znakom je zvyšovanie zručností obyvateľov regiónu pre dosiahnutie zvýšenia adaptability pracovníkov a prispôsobenie pracovníkov, podnikov, podnikateľov zmenám.

- ▶ *Integrované znaky v štruktúre opatrení stratégie:* Ďalším z integrovaných znakov prístupu v území je záujem o predkladanie integrovaných projektových zámerov na zlepšovanie a rozširovanie komunitných sociálnych služieb na území partnerstva v rámci IROP a OPLZ, aby sa zabezpečila lepšia integrácia zdravotných a sociálnych služieb v nadväznosti na zvyšovanie zamestnanosti v regióne. Nadväznosti a doplnkovosť opatrení je popísaná v kap. 7.6.1 CLLD.
- ▶ *Integračné prvky spolupráce:* Integrácia potrieb poskytovateľov služieb v oblasti cestovného ruchu prostredníctvom podpory rozširovania spoločných IKT, ubytovacích, rezervačných systémov, spoločných marketingových prvkov a produktov zavedenie značky kvality na výrobky a služby, sieťovanie a spolupráca partnerov. K dosiahnutiu týchto integračných cieľov priamo prispieva opatrenie 1.1.3 Spolupráca medzi malými hospodárskymi subjektmi pri organizácii spoločných pracovných procesov a spoločnom využívaní zariadení a zdrojov v pri rozvoji služieb v oblasti cestovného ruchu / ich uvádzaní na trh (opatrenie vychádza z opatrenia 16.3 PRV - spolupráca a podporuje predkladanie integrovaných projektov v nadväznosti na opatrenie 6.4 PRV - 1.1.1 CLLD)
- ▶ *Integračné procesy* sú v partnerstve jasne deklarované zastúpením množstva záujmových skupín, sociálnych a ekonomických vrstiev spoločnosti a marginalizovaných komunit v partnerstve MAS Orava, o.z.. Do procesov rozhodovania o rozvoji regiónu tak vstupujú aktéri zo samosprávy, štátnej správy, vzdelávacie inštitúcie, neziskové organizácie, podnikateľské subjekty, subjekty ochrany životného prostredia, ktoré musia vzájomne spolupracovať a zároveň komunikovať svoje rozhodnutia s verejnosťou.

4.5. Inovatívne znaky stratégie CLLD

Vznikom partnerstva MAS Orava, o.z. sa združilo v území množstvo partnerov naprieč celým spoločenským spektrom (samosprávy, podnikatelia, neziskový sektor – 96 členov), čím sa vytvorila široká platforma pre vznik inovatívnych prístupov pre riešenie rozvojových priorít regiónu. Základnou metódou, ktorá bola v procese prípravy stratégie CLLD použitá, bola participácia a zapájanie širokej verejnosti do rozvojového procesu. Veľkosť partnerstva a dostatok kvalitných projektových zámerov vytvára predpoklad, že podporu získajú iba také, ktoré budú prinášať najvyššiu pridanú hodnotu pre spoločnosť a ich súčasťou bude inovatívny prístup k riešeniu potrieb územia.

Inovatívne metódy vo vzťahu k plánovaným opatreniam:

Inovatívne znaky predkladaných projektových zámerov sa posudzujú v rámci výberových a hodnotiacich kritérií opatrení stratégie CLLD (1.1.1, 1.1.3, 1.1.4, 2.1.1, 3.1.1, 3.2.1).

- ▶ *Inovácie v oblasti podpory cestovného ruchu:* V rámci opatrenia 1.1.1 CLLD je podporovaná tvorba pracovných miest v dôsledku rozširovania (diverzifikácie) činností subjektov podnikajúcich v oblasti poľnohospodárstva na oblasť cestovného ruchu. Svojou povahou sa teda jedná o vytváranie činností, ktoré sú pre uvedený podnik nové, resp. nové pre trh a sú povinnými merateľnými ukazovateľmi. V opatrení sú v rámci činnosti 2 navrhnuté činnosti na podporu inovatívnych foriem terapie (hipoterapia, canisterapia a pod.), lesnú pedagogiku a pod., ktoré prispievajú k rekonvalescencii, lepšiemu začleneniu do spoločenského života a zvyšovaniu mobility v cestovnom ruchu. Ďalším opatrením v rámci podpory cestovného ruchu je opatrenie 1.1.4. CLLD (zvýšenie zamestnanosti podporou podnikania a inovácii v oblasti poskytovania služieb cestovného ruchu). V tomto segmente je cieľom navrhovaného opatrenia stratégie zároveň uplatňovať nové (inovatívne) prístupy k tvorbe spoločných produktov cestovného ruchu založených na využívaní moderných technológií, zavádzanie nových foriem IKT do cestovného ruchu (QR kódy, rezervačné systémy, mobilné aplikácie...). Identifikovanou potrebou územia je rozšírenie ponuky nových (inovatívnych) balíčkov cestovného ruchu vytváraných priamo na mieru jednotlivým účastníkom cestovného ruchu (mladé rodiny s deťmi, dôchodcovia, milovníci adrenalínových športov, kultúry, sakrálnaj a svetskej architektúry atď. - priame zameranie sa na segmenty cestovného ruchu).
- ▶ *Sociálne inovácie:* V oblasti podpory sociálnych služieb na komunitnej úrovni je cieľom opatrenia 2.1.1 doplneného komplementárne o aktivity Operačného programu Ľudské zdroje 2014-2020 zavádzanie sociálnych inovácií (napríklad sociálne taxíky, denné stacionáre pre

obsľuhu väčšieho územia, inovatívne prvky v poskytovaní služieb sociálnej kurately). Uvedené služby v regióne absentujú a predstavujú inovatívne riešenia podporujúce princípy deinštitucionalizácie.

- ▶ *Inovácie v oblasti podpory podnikania:* Opatrenie 3.2.1 orientované na vytváranie nových pracovných miest a služieb je priamo podmienené investíciami do nákupov inovatívnych technológií a uvádzania nových produktov na trh zabezpečujúcich zvyšovanie potravinovej sebestačnosti regiónu. Účinok opatrenia dopĺňa opatrenie 3.2.2 na podporu rozvoja ľudských zdrojov, vzdelávaním a zvyšovaním kvalifikácie. Realizáciou vzdelávacích aktivít v území sa podporí vznik nových inovatívnych foriem podnikania, ktoré zohľadňujú súčasné trendy (podnikateľské inkubátory, podpora start-up, technogické inovácie, online a mobilné služby a pod.).
- ▶ *Inovatívny prístup k manažmentu regionálneho rozvoja v území MAS:* realizáciou stratégie CLLD dôjde k implementácii nástroja LEADER založenom na princípe “zdola nahor”, predstavuje inovatívny prístup k rozvoju regiónu, nakoľko sa na tomto území prístup LEADER doposiaľ neimplementoval. MAS Orava, o.z. od svojho vzniku využíva inovatívne komunikačné metódy s verejnosťou (webstránka, konto na sociálnej sieti, intuitívne vyhľadávanie potrieb a pod.) Za inováciu v území je možné považovať odstránenie individuálnosti v riešení potrieb územia, z úrovne lokálnej - obecnej na úroveň komunitnú na úrovni partnerstva so zapojením širšieho počtu sociálno-ekonomických partnerov, cieľových skupín a sektorov. Inovatívnu iniciatívou MAS Orava, o.z. je podpora lokálnych producentov kvalitných výrobkov, alebo poskytovateľov služieb vo forme zriadenia značky kvality.
- ▶ *Prenos know how a vytváranie technologických inovácií:* MAS Orava, o.z. má ambíciu stať sa “motorom” pre zavádzanie inovatívnych riešení nielen v oblasti cestovného ruchu, ale i podnikania, sociálnej oblasti a vzdelávania. Podporu týchto aktivít bude zabezpečovať prostredníctvom nadviazaných národných a cezhraničných partnerstiev. V stratégii CLLD na potreby nadväzovania spolupráce reflektujú opatrenie 2.3.2 (INTERREG V-A) a opatrenie 1.1.3 (16.3 PRV). MAS Orava, o.z. bude priamo realizovať projekty spolupráce (19.3.PRV) a podporu pilotných projektov (napr. v spolupráci s VaV partnerskými organizáciami v ČR, Accendo, Process, Technologickým inovačným centrom SR, CVTI a pod.).
- ▶ *Inovatívne metódy fungovania a riadenia partnerstva MAS:* MAS Orava, o.z. bude pri riadení projektov uplatňovať inovatívne metódy pre riadenie projektov PRINCE2 (Projects IN Controlled Environment) a informačné nástroje, ktoré umožňujú evidenciu projektov, tvorbu

Ganttových diagramov, riadenie systému plánovania a riadenia zdrojov (ERP), systém obsahuje funkcie koordinácie sústavy projektov, riadenia rizík, finančného plánovania, plánovanie a optimalizáciu kapacít, internú projektovú komunikáciu, notifikáciu termínov, riadenie harmonogramov, monitorovanie a pod. ("TeamworkPM"). Kancelária MAS využíva na komunikáciu so žiadateľmi inovatívne formy elektronickej interaktívnej dotazníkovej komunikácie, sociálne siete, indexovanie vo vyhľadávačoch prostredníctvom metadát.

5. Implementačný rámec

Základom efektívneho systému implementácie projektov miestneho rozvoja je správne nastavenie procesov prípravy, výberu, hodnotenia, realizácie a monitorovania projektov. Efektívnosť systému vyžaduje priebežné vyhodnocovanie naplánovaných aktivít a opatrení. Základným predpokladom pre správnu implementáciu stratégie je efektívna komunikácia, na horizontálnej úrovni MAS, ale aj vertikálnej úrovni, najmä vo vzťahu k riadiacim orgánom. Hlavným orgánom zodpovedným za koordináciu prípravy a implementáciu CLLD na národnej úrovni je Sekcia rozvoja vidieka a priamych platieb MPRV SR.

5.1. Popis riadiaceho a implementačného procesu

5.1.1. Riadiaci proces - organizačná štruktúra MAS

Implementáciu stratégie CLLD bude zabezpečovať MAS Orava o.z. prostredníctvom vlastných zamestnancov. Dňa 24. januára 2014 bolo občianske združenie zaregistrované Ministerstvom vnútra SR. Ustanovujúce Zhromaždenie členov sa konalo dňa 27. februára 2014, kde boli zvolení predseda a podpredseda združenia, členovia dozornej rady, manažér a účtovník.

MAS Orava, o.z. je otvoreným partnerstvom zástupcov verejného, súkromného a občianskeho sektora. Členom združenia môže byť každá fyzická osoba nad 18 rokov alebo právnická osoba, ktorá má sídlo alebo prevádzku na danom území a súhlasí so stanovami a cieľmi občianskeho združenia. Predstavenstvo ako výkonný orgán združenia schvaľuje svojím rozhodnutím vstup člena do občianskeho združenia. Pôsobnosť združenia je stanovená pre oblasť regiónu Orava, predovšetkým okresov Hornej a Dolnej Oravy. Základným a relevantným dokumentom fungovania občianskeho združenia sú Stanovy MAS Orava, ktorých súčasťou je aj organizačná štruktúra partnerstva MAS Orava.

Úlohy MAS v zmysle čl. 34, ods. 3 Nariadenia (EÚ) č. 1303/2013:

- a) vypracovanie a vykonávanie stratégie CLLD, kde sú uvedené ciele, opatrenia a činnosti, ktoré má v pláne realizovať na danom území v zmysle SWOT analýzy (silné a slabé stránky, príležitosti a hrozby) celého územia MAS;
- b) budovanie kapacít miestnych aktérov na vytváranie a uskutočňovanie operácií vrátane podporovania ich schopností na riadenie projektu - realizácia seminárov, školení, konferencií, workshopov pre členov MAS a ďalších miestnych aktérov, zameraných na rozširovanie ich vedomostí a zručností pri vykonávaní stratégie CLLD a s tým spojených prác a pod.;
- c) vypracovanie nediskriminačného a transparentného výberového konania a objektívnych kritérií výberu operácií, ktorými sa zabráni vzniku konfliktu záujmov, čím sa zabezpečí, aby aspoň 50 % hlasov rozhodnutí o výbere patrilo partnerom, ktorí nie sú orgánmi verejnej správy, a umožní výber písomným konaním;
- d) zabezpečenie súladu so stratégiou CLLD pri výbere operácií tak, že sa tieto operácie zoradia podľa ich prispievania k plneniu cieľov a zámerov tejto stratégie;
- e) príprava a uverejnenie výziev na predkladanie návrhov alebo konanie pre predkladanie pokračujúcich projektov vrátane vymedzenia výberových kritérií;
- f) prijímanie a posudzovanie žiadostí o podporu;
- g) výber operácií a stanovenie výšky podpory a predloženie návrhov orgánu zodpovednému za konečné overenie oprávnenosti pred schválením;
- h) monitorovanie vykonávania stratégie CLLD a podporovaných operácií a vykonávanie špecifických hodnotiacich aktivít súvisiacich s touto stratégiou.

Medzi ďalšie úlohy MAS patrí:

- administratívna činnosť - vedenie zložiek projektov a uchovávanie dokladov (archivácia), aktualizácia stratégie CLLD, vrátane štúdií a analýz dotknutej oblasti/časti stratégie a územia a pod.;
- publicita a informovanie o dotknutej oblasti a výsledkoch stratégie CLLD;
- sieťovanie a spolupráca s inými MAS, resp. subjektmi na vidieku;
- spolupráca s RO pre PRV SR 2014- 2020, RO pre IROP, Národnou sieťou pre rozvoj vidieka, PPA ako aj s ďalšími inštitúciami v súvislosti s riadením, kontrolou a monitorovaním realizácie nástroja CLLD.

Štruktúra a organizácia verejno - súkromného partnerstva MAS Orava, o.z.

Základnú organizačnú štruktúru verejno - súkromného partnerstva MAS Orava, o.z. tvoria orgány občianskeho združenia v zmysle zákona č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov:

- Zhromaždenie (najvyšší orgán občianskeho združenia)
- Predseda, podpredseda (štatutárny orgán)
- Predstavenstvo (výkonný orgán občianskeho združenia)
- Dozorná rada (kontrolný orgán)
- Monitorovací výbor (hodnotenie a monitoring)
- Výberová komisia - hodnotenie a výber ŽoNFP/ŽoPr predložené v rámci vyhlásenia jednotlivých výziev, vyhlásených občianskym združením MAS.

Znázornenie organizačnej štruktúry MAS Orava, o.z. je uvedené v prílohe č. 7.

Zhromaždenie je najvyšším orgánom združenia a tvoria ho všetci členovia občianskeho združenia. Zasadnutí Zhromaždenia sa môžu zúčastniť všetci členovia MAS Orava, o.z. a jeho manažment. Konanie Zhromaždenia riadi predseda, v prípade jeho neprítomnosti podpredseda. Každý člen združenia má na rokovaní Zhromaždenia 1 rozhodujúci hlas. Zasadnutie Zhromaždenia sa uskutoční najmenej 1 krát ročne.

Pôsobnosť Zhromaždenia:

- schvaľuje stanovky občianskeho združenia a ich zmeny a doplnky;
- schvaľuje plán činnosti a výročnú správu;
- volí a odvoláva členov Predstavenstva/výkonného orgánu;
- schvaľuje stratégiu CLLD a jej aktualizáciu;
- volí a odvoláva členov výkonného orgánu dvojtretinovou väčšinou hlasov prítomných členov na zasadnutí Zhromaždenia;
- prerokováva správy o hospodárení a činnosti občianskeho združenia za uplynulý rok, schvaľovanie rozpočtu a plánu činností na ďalšie obdobie;
- rozhoduje o zrušení občianskeho združenia a spôsobe likvidácie jeho majetku. V prípade, ak dôjde k zániku občianskeho združenia rozpustením alebo zlúčením s iným občianskym združením počas doby platnosti zmluvy o poskytnutí NFP na chod MAS, občianske združenie je povinné vrátiť čerpané finančné prostriedky z EPFRV resp. EFRR;

- ďalšie rozhodnutia, ktoré sú stanovené zákonom, alebo stanovami, alebo ktoré sa zásadným spôsobom týkajú činnosti občianskeho združenia ak o tom rozhodne Zhromaždenie s výnimkou rozhodnutí, ktoré sú v právomoci Predstavenstva;
- rozhoduje o menovaní a odvolaní členov dozornej rady dvojtretinovou väčšinou hlasov prítomných členov na zasadnutí Zhromaždenia;
- rozhoduje o členských príspevkoch;

Predseda a podpredseda (štatutárny orgán) sú štatutárny zástupcovia občianskeho združenia. Zastupujú združenie navonok a podpisujú príslušné dokumenty v súlade s rozhodnutím Predstavenstva. Predseda a podpredseda sú volení najvyšším orgánom na zasadnutí Zhromaždenia členov na dobu 6 rokov. Štatutárni zástupcovia konajú a podpisujú menom združenia navonok samostatne. V prípade neprítomnosti predsedu navonok koná a podpisuje podpredseda. Tieto oprávnené osoby sa za občianske združenie podpisujú tak, že k jeho názvu pripoja svoj podpis. Predseda združenia je zároveň aj predsedom Predstavenstva. Vo vzťahu k PRV SR 2014 – 2020 Predseda predkladá na PPA záverečnú správu z výzvy na predkladanie Žiadosti o nenávratný finančný príspevok. Vo vzťahu k IROP predkladá Protokol o výbere Žiadosti o na RO pre IROP. Štatutárny orgán schvaľuje harmonogram výziev ŽoNFP/ŽoPr, výzvu na prekladanie ŽoNFP/ŽoPr a prípadné zrušenie/zmenu výzvy na prekladanie ŽoNFP/ŽoPr. Štatutárny orgán sa zároveň sa riadi všetkými úlohami a zodpovednosťami v zmysle platného Systému riadenia CLLD.

Výkonným orgánom občianskeho združenia je Predstavenstvo. Má 13 členov volených Zhromaždením na dobu 6 rokov. Pri členstve musí byť dodržaná podmienka, aby členovia predstavovali rovnomerné zastúpenie súkromného, neziskového a verejného sektoru. Voľba členov verejného sektoru musí zohľadňovať rovnomerné územné zastúpenie regiónu MAS. Predstavenstvo je zoskupenie predstaviteľov verejných a súkromných miestnych spoločensko-hospodárskych záujmov, v ktorých na úrovni rozhodovania nemajú ani orgány verejnej moci, ani žiadna zájmová skupina viac ako 49 % hlasovacích práv. Voľba členov verejného sektoru musí zohľadňovať rovnomerné územné zastúpenie.

Predstavenstvo riadi činnosť združenia medzi zasadnutiami Najvyššieho orgánu a v úzkej spolupráci a koordinácii s Predsedom občianskeho združenia rozhoduje o najdôležitejších operatívnych a koncepcných otázkach v súlade s cieľmi a činnosťou združenia. Predstavenstvo sa zodpovedá najvyššiemu orgánu (Zhromaždeniu) a vykonáva činnosti v súlade so stanovami a internými riadiacimi smernicami MAS. V rámci svojich kompetencií vykonáva nasledovné činnosti:

- a) riadi činnosť združenia v období medzi zasadnutiami najvyššieho orgánu
- b) zvoláva a obsahovo pripravuje rokovanie najvyššieho orgánu a pripravuje základné materiály na tieto rokovania;
- c) zodpovedá za vypracovanie a implementáciu stratégie CLLD a jej aktualizáciu;
- d) zriadi a menuje členov výberovej komisie MAS a monitorovací výbor MAS;
- e) menuje manažéra MAS;
- f) zabezpečuje výber hodnotiteľov a spôsob ich priradenia k jednotlivým žiadostiam o NFP;
- g) vedie zoznam hodnotiteľov;
- h) vymenúva a odvoláva členov monitorovacieho výboru;
- i) volí a odvoláva členov výberovej komisie MAS a schvaľuje jej štatút;

Predstavenstvo sa zároveň sa riadi všetkými úlohami a zodpovednosťami v zmysle platného Systému riadenia CLLD.

Predseda združenia je zároveň aj predsedom Predstavenstva. Tento orgán rozhoduje o vstupe členov do združenia a o možnom vylúčení členov zo združenia. Taktiež sa vyjadruje k zásadným otázkam rozvoja združenia a prerokováva návrhy a realizáciu zmlúv o spolupráci a jednotlivých projektov. Schvaľuje výber projektov odporučených Výberovou komisiou MAS a neschválený výber predkladá späť Výberovej komisii so svojimi pripomienkami na doplnenie projektových zámerov.

V naliehavých prípadoch alebo prípadoch, ktoré si nevyžadujú mimoriadne rokovanie Predstavenstva, môže Predseda Predstavenstva požiadať členov, aby sa rozhodlo mimo rokovania Predstavenstva – rozhodovaním písomnou procedúrou *per rollam*. Výsledkom rozhodovania písomnou procedúrou *per rollam* je prijatie uznesenia, ktorým sa schváli predložený materiál, ak sa dosiahne dvojtretinová väčšina hlasov všetkých členov Predstavenstva, ktorí prejavili svoj súhlas s návrhom materiálu výslovne alebo konkludentne, alebo ktorým sa predložený materiál neschváli, ak sa požadovaná väčšina hlasov nedosiahne. Ak minimálne tretina členov Predstavenstva požiada, aby sa o materiáli rokovalo na riadnom zasadnutí, prerokuje sa návrh na jeho najbližšom zasadnutí. K výsledku rozhodovania písomnou procedúrou *per rollam* sa pritom neprihliada.

Predstavenstvo si zriadi svoju Kanceláriu na zabezpečenie spravovania verejných prostriedkov ako aj manažovanie činnosti MAS a realizáciu úloh združenia. Na čele Kancelárie je manažér MAS menovaný výkonným orgánom. Manažér MAS je povinný zúčastňovať sa zasadnutí výkonného orgánu s hlasom poradným. Kancelária pracuje na základe pracovného a

organizačného poriadku schváleného výkonným orgánom. Administratívu a realizáciu úloh združenia zabezpečujú zamestnanci MAS, ktorí môžu byť členmi len najvyššieho orgánu.

Dozorná rada je kontrolným orgánom občianskeho združenia MAS Orava, o.z.. Dozorná rada občianskeho združenia sa skladá z 3 členov, ktorých volí Zhromaždenie. Základnou úlohou dozornej rady je kontrola dodržiavania stanov občianskeho združenia a interných predpisov. Taktiež môže kedykoľvek uskutočniť kontrolu účtovníctva, dozerá na správnosť a účelnosť vynakladania finančných prostriedkov. Dozorná rada kontroluje hospodárenie združenia, upozorňuje príslušné orgány MAS na nedostatky a navrhuje opatrenia na ich odstránenie. Členstvo v dozornej rade je nezlučiteľné s členstvom v orgánoch združenia, okrem členstva v najvyššom orgáne (Zhromaždení členov). Dozorná rada sa zároveň sa riadi všetkými úlohami a zodpovednosťami v zmysle platného Systému riadenia CLLD

Monitorovací výbor je orgánom, ktorý vykonáva najmä hodnotenie a kontrolu realizácie projektov v rámci stratégie, pripravuje a vypracováva správy o implementácii stratégie, správy o monitoringu. Monitorovací výbor svoje úlohy vykonáva v súlade s ustanoveniami Systému riadenia CLLD. Rozsah činnosti monitorovacieho výboru podlieha schváleniu Výkonného orgánu - Predstavenstva. Členstvo v monitorovacom výbore MAS je nezlučiteľné s členstvom v Predstavenstve. Monitorovací výbor je 3 členným orgánom, ktorý je tvorený členmi združenia. Monitorovací výbor zvoláva Manažér podľa potreby.

Výberová komisia MAS v zmysle čl. 34 ods. 3, písm. c) a f) všeobecného nariadenia vykonáva výber ŽoNFP/ŽoPr podľa poradia ich prínosu k plneniu cieľov a zámerov stratégie CLLD a stanovuje výšku podpory. Svoje úlohy a činnosti vykonáva v súlade so Systémom riadenia CLLD v platnom znení nasledovne:

V rámci PRV 2014-2020:

- zabezpečí proces odborného hodnotenia ŽoNFP;
- posudzuje splnenie podmienok poskytnutia príspevku určených vo výzve;
- stanoví poradie ŽoNFP od najvyššie umiestnenej ŽoNFP spĺňajúcej všetky podmienky poskytnutia príspevku po najnižšie umiestnenú ŽoNFP spĺňajúcu všetky podmienky poskytnutia príspevku prostredníctvom ITMS2014+ (ak relevantné) a to základe výsledkov odborného hodnotenia;
- vykoná výber ŽoNFP berúc do úvahy ustanovenia kapitoly 8 a 9, resp. kapitoly 11 Systému riadenia CLLD v platnom znení;

- navrhne PPA pre jednotlivé ŽoNFP vydanie príslušného rozhodnutia (rozhodnutie o schválení/neschválení ŽoNFP, rozhodnutie o zastavení konania) podľa zákona o príspevku z EŠIF;
- vypracuje záverečnú správu výzvy na prekladanie ŽoNFP v rámci PRV SR 2014 – 2020
- stanovuje výšku podpory NFP pre jednotlivé ŽoNFP.

V rámci IROP:

- Výberová komisia je v rámci IROP menovaná iba v prípade rovnakého počtu bodov predmetnej výzvy. Výberová komisia aplikuje rozlišovacie hodnotiace kritéria a stanoví poradie ŽoPr od najvyššie umiestnenej ŽoPr (ktorá najvyššou mierou napĺňa ciele stratégie CLLD) spĺňajúcej všetky podmienky poskytnutia príspevku po najnižšie umiestnenú ŽoPr spĺňajúcu všetky podmienky poskytnutia príspevku. V prípade, kedy výberová komisia aplikuje rozlišovacie kritériá, vypracuje Protokol o výbere ŽoPr, s uvedením výšky odporúčaného príspevku, poradia ŽoPr a zoznamu ŽoPr odporúčaných na neschválenie.

Zloženie členov musí byť vyvážené a reprezentatívne a musí odrážať požiadavky Nariadenia (EÚ) č. 1303/2013 teda musí byť zabezpečené, aby aspoň 50% rozhodujúcich hlasov o výbere patrilo partnerom, ktorí nie sú orgánmi verejnej správy, zároveň musí byť umožnený výber písomným konaním. Členovia výberovej komisie a ich náhradníci sú volení a odvolávaní Predstavenstvom dvojtretinovou väčšinou hlasujúcich členov. Výberová komisia musí mať minimálne 3 členov. Člen výberovej komisie nemusí pôsobiť (mať trvalé, prípadne prechodné bydlisko, sídlo alebo prevádzku) v území MAS. O celkovom počte členov výberovej komisie rozhoduje Predstavenstvo na návrh Predsedu združenia, pričom celkový počet členov musí byť vždy nepárny. Výberovú komisiu MAS zvoláva Manažér podľa potreby. Manažér nie je členom Výberovej komisie a má v nej iba poradný hlas. Predstavenstvo menuje vždy novú výberovú komisiu pre každú vyhlásenú výzvu, pričom jednotliví členovia sa môžu opakovať. V rámci jednej výzvy môže byť menovaná len jedna výberová komisia na celú výzvu, výnimkou môže byť len výmena členov z opodstatnených dôvodov. Opodstatnenými dôvodmi sú najmä konflikt záujmov, úmrtie člena výberovej komisie, prípadne jeho dlhodobá pracovná neschopnosť, prípadne jeho nečinnosť a pod. Členstvo vo výberovej komisii je nezlučiteľné s členstvom vo výkonnom orgáne, kontrolnom orgáne, monitorovacom výbore združenia a s funkciou štatutárneho orgánu MAS. Podrobnejšie pravidlá, vzťahy a zásady činnosti Výberovej komisie MAS upravuje jej štatút.

Kancelária verejno - súkromného partnerstva MAS Orava, o.z.

V kancelárii verejno - súkromného partnerstva MAS Orava, o.z. bude pôsobiť kvalifikovaný projektový tím zložený z manažéra, účtovníka a administratívneho pracovníka, ktorí disponujú dostatočnými kvalifikačnými predpokladmi na manažment projektových aktivít. Zamestnanci kancelárie MAS Orava, o.z. musia spĺňať kvalifikačné predpoklady v oblasti projektového manažmentu, disponovať znalosťami a skúsenosťami z oblasti implementácie štrukturálnych fondov a schopnosťou zorientovať sa v problematike implementácie spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ a regionálneho rozvoja v kontexte miestneho rozvoja regiónu Oravy. Kancelária pracuje na základe pracovného a organizačného poriadku schváleného výkonným orgánom. Administratívu a realizáciu úloh združenia zabezpečujú zamestnanci MAS, ktorí môžu byť členmi len najvyššieho orgánu.

Manažment, administratívu a realizáciu úloh partnerstva zabezpečujú:

Manažér MAS - je menovaný výkonným orgánom MAS. Vykonáva formálnu kontrolu a kontrolu oprávnenosti ŽoNFP/ŽoPr od konečných prijímateľov – predkladateľov projektu, registruje ŽoNFP/ŽoPr, poskytuje informácie žiadateľom a prijímateľom, zabezpečuje zber informácií pre monitoring a hodnotenie a ďalšie administratívne činnosti MAS. Zúčastňuje sa na všetkých jednaniach poradných aj výkonných orgánov. Je v pracovnoprávnom vzťahu k združeniu. Vo Výberovej komisii MAS a Monitorovacom výbore má len poradný hlas. Manažér vykonáva svoje úlohy v súlade s organizačným poriadkom MAS, internými smernicami upravujúcimi činnosť MAS a pokynmi a usmerneniami RO pre IROP a PRV. Je oprávnený konať za združenie v rozsahu vymedzenom plnou mocou, ktorú mu udeľuje štatutárny zástupca občianskeho združenia a to najmä v administratívnych záležitostiach združenia.

Administratívny pracovník MAS - zabezpečuje každodennú prevádzku a administratívnu činnosť MAS, vedie evidenciu a predpísanú archiváciu, pripravuje podkladové materiály na zasadnutia jednotlivých orgánov a pod. Spolupracuje s účtovníkom pri príprave jednotlivých účtovných dokumentov.

Finančný manažér / Účtovník - zabezpečuje účtovnú evidenciu a hospodárenie s finančnými prostriedkami a majetkom MAS. Je zodpovedný za správnosť účtovnej evidencie. Účtovníkom môže byť fyzická ale aj právnická osoba. Účtovníka určí Predstavenstvo (Výkonný orgán MAS).

Projektový tím - zabezpečuje tvorbu a implementáciu stratégie CLLD a jednotlivých projektov na obnovu a rozvoj celého regiónu. Projektový tím tvoria odborní pracovníci podľa charakteru

zadania projektovej úlohy. Členovia projektového tímu nemusia byť členmi združenia a sú v zmluvnom vzťahu so združením. Každý člen občianskeho združenia si zvolí zástupcu, ktorý bude komunikovať s projektovým tímom a poskytovať informácie požadované projektovým tímom v stanovenom termíne a požadovanej forme a kvalite.

Pracovné skupiny boli vytvorené pre účely tvorby a pripomienkovania návrhu stratégie CLLD.

Vytvorené boli nasledovné pracovné skupiny:

- Pracovná skupina **pre kultúru a vidiecky cestovný ruch**
- Pracovná skupina **pre verejné služby a podporu podnikania**
- Pracovná skupina **pre vzdelávanie a ochranu životného prostredia**

Pracovné skupiny vďaka výsledkom pravidelných stretnutí prispeli k vytvoreniu špecifických cieľov podpory v území, výberu opatrení a nastaveniu finančného plánu stratégie CLLD.

5.1.2. Implementačný proces

V rámci popisu podkapitoly sa neuvádzajú všeobecné informácie a opis procesov a postupov, ktoré sú uvedené v systéme riadenia CLLD. Popis je zameraný na špecifiká stratégie CLLD, resp. individuálne procesy a postupy uplatňované v MAS Orava, o.z.. Implementáciu stratégie CLLD zabezpečuje kancelária MAS v spolupráci s Predstavenstvom, Monitorovacím výborom a Výberovou komisiou.

- ▶ *Výzvy na predkladanie ŽoNFP/ŽoPr*: Príprava výziev na predkladanie žiadostí o NFP sa realizuje v súčinnosti s riadiacimi orgánmi v súlade s postupmi uvedenými v systéme riadenia CLLD. Výzvy na predkladanie ŽoNFP/ŽoPr budú vyhlasované na jednotlivé opatrenia stratégie CLLD v závislosti od schváleného harmonogramu výziev. Harmonogram výziev bude zverejňovaný na stránke www.masorava.sk v záložke "Výzvy" a na webových stránkach riadiacich orgánov pre PRV a IROP. MAS Orava, o.z. bude uplatňovať **jednokolový výber projektov** v rámci PRV a IROP v súlade so systémom riadenia CLLD a usmerneniami RO pre IROP **v rámci všetkých opatrení stratégie CLLD**. Súčasťou procesu vyhlasovania výziev je aj poskytovanie konzultácii potencionálnym žiadateľom. Informácie pre žiadateľov budú zverejňované prostredníctvom webových sídiel MAS, PPA, NSRV, informačných kampaní a v oznámení v lokálnych médiách. Konzultácie sa budú poskytovať počas seminárov, workshopov a verejných podujatí pre rôzne cieľové skupiny v závislosti od vecného zamerania výzvy na predkladanie žiadostí o NFP. Pre každé z navrhnutých opatrení CLLD sú plánované dve **uzatvorené výzvy** (za predpokladu, že nedôjde k vyčerpaniu zdrojov už v rámci prvej výzvy). **Prvé kolo výziev** na predkladanie žiadostí o NFP je

plánované v rokoch 2019 a 2020 a druhé kolo výziev je plánované v roku 2021 v závislosti od čerpania jednotlivých opatrení, prípadne po realokácii finančných zdrojov medzi opatreniami stratégie CLLD v závislosti od napĺňania cieľov a ukazovateľov stratégie. Prípravou výziev na predkladanie žiadostí o NFP je poverený Manažér MAS. Prílohou výziev sú vypracované schémy štátnej pomoci, najmä v prípade opatrení na podporu podnikania a zamestnanosti.

- ▶ *Procesné úkony v rámci implementácie* projektov spolufinancovaných v rámci PRV podrobne upravuje kapitola č. 9 systému riadenia CLLD. Procesné úkony pre administráciu žiadostí v rámci IROP upravuje kapitola č.11 systému riadenia CLLD. MAS zabezpečí zverejnenie týchto procesov, postupov a termínov v prehľadnej podobe zrozumiteľnej pre žiadateľov na svojom webovom sídle. MAS v rámci odborného hodnotenia ŽoNFP zabezpečí posúdenie ŽoNFP minimálne dvoma odbornými hodnotiteľmi, ktorí vyhodnotia predložené ŽoNFP na základe hodnotiacich kritérií zverejnených vo výzve a v stratégii CLLD. Výber hodnotiteľov, postupy a proces odborného hodnotenia sú podrobne popísané v Systéme riadenia CLLD a v Príručke pre prijímateľa LEADER. Za výber a hodnotenie žiadostí o NFP zodpovedá trojčlenná výberová komisia MAS (zloženie a činnosť komisie je popísaná v podkapitole 5.1.1 stratégie). Nastavenie hodnotiacich a výberových kritérií vychádza z kritérií stanovených na národnej programovej úrovni a sú doplnené o vlastné kritériá MAS (“kritériá nad rámec”) s cieľom výberu takých operácií, ktorých realizáciou sa dosiahnu plánované merateľné ukazovatele stratégie CLLD, najmä v oblasti tvorby nových pracovných miest v regióne a vyšší účinok realizovaných opatrení vo vzťahu k vynaloženým prostriedkom (princíp “value for money”). Kritériá zároveň hodnotia inovatívnosť navrhovaných riešení potrieb v rámci predkladaných projektov. Správnosť výberu projektov je následne overovaná zo strany riadiacich orgánov. Proces uzatvorenia zmlúv je popísaný v rámci Systému riadenia CLLD a v Príručke pre prijímateľa LEADER.
- ▶ *Podpora riadenia procesu implementácie:* MAS Orava, o.z. bude pri riadení projektov uplatňovať princípy a metodiku štandardov pre riadenie projektov PRINCE2 (Projects IN Controlled Environment). Riadenie projektov v podmienkach partnerstva sa uskutočňuje prostredníctvom softvérového nástroja pre projektový manažment. Informáčné nástroje umožňujú evidenciu projektov, tvorbu Ganttových diagramov, riadenie systému plánovania a riadenia zdrojov (ERP), systém obsahuje funkcie koordinácie sústavy projektov, riadenia rizík, finančného plánovania, plánovanie a optimalizáciu kapacít, internú projektovú komunikáciu, notifikáciu termínov, riadenie harmonogramov, monitorovanie a pod. Systém umožňuje interaktívne časové a miestne rozvrhnutie projektu na všetkých zainteresovaných

pracovníkov projektového tímu. Prostredníctvom tohto systému sú všetky aktuálne údaje okamžite prístupné pre všetkých zúčastnených, t.j. pre Manažéra, členov projektových tímov, Monitorovací výbor a Predstavenstvo MAS. Prístup do systému je zabezpečený prístupovými právami a systém je decentralizovane vytváraný a udržiavaný. Systém je prístupný v prostredí Internetu a Intranetu prostredníctvom ľubovoľného prehliadača webových stránok (browsera). Pomocou takéhoto modulového systému si každý pracovník vie zistiť v ktorom projekte je pre aké aktivity zodpovedný. Aby nedošlo k uviaznutiu informácií v projektovom tíme, tak bol integrovaný do systému poštový podsystem orientovaný na aktivity, takže je efektívne umožnené vykonanie projektu bez komunikačných problémov. S pomocou histogramov je napr. možné zobrazenie vyťaženia pracovníkov v rámci doby vykonávania projektu. Do systému je možné sa prihlásiť cez webové sídlo www.masorava.sk.

- *Špecifiká v rámci podpory projektov z iných opatrení:* Realizácia stratégie CLLD predpokladá na dosiahnutie svojich cieľov aj využitie iných zdrojov a dotačných titulov. V súlade s navrhnutými opatreniami sa podporu IROP a PRV dopĺňajú Operačný program Ľudské zdroje 2014-2020 (ďalej aj OPLZ) a Operačné programy cezhraničnej spolupráce INTERREG V-A SK-CZ a INTERREG V-A PL-SK. V rámci OPLZ sú naplánované doplnkové aktivity podpory zabezpečenia ľudských zdrojov a personálnych kapacít pre realizáciu projektov v oblasti sociálnych služieb na komunitnej úrovni (IROP v zmysle oprávnených činností pokrýva materiálno-technické zabezpečenie). Cezhraničná spolupráca s partnerskými MAS je orientovaná na oblasť ochrany životného prostredia a biodiverzity. Aktivity sa budú realizovať v rámci spoločného prihraničného územia s ohľadom na stanovené princípy spolupráce a preukázateľného cezhraničného dopadu projektových aktivít. MAS bude prostredníctvom aktivít animácie územia pripravovať subjekty partnerstva na realizáciu a predkladanie samostatných, alebo komplementárnych projektov v súlade so zameraním opatrení stratégie CLLD (opatrenia 2.1.3 a 2.2.2). Na uvedené opatrenia stratégie CLLD MAS nevyhlasuje výzvy. Informácie o vyhlásení výziev budú zaslané žiadateľom v území. **Stratégia CLLD nepopisuje opatrenia národnej a nadnárodnej spolupráce, v ktorých MAS vystupuje ako prijímateľ** (Opatrenie 19.3. PRV - príprava a vykonávanie činností spolupráce miestnej akčnej skupiny). MAS Orava, o.z. bude projekty spolupráce prekladať na základe vyhlásenej výzvy RO pre PRV. Spolupráca na projektoch nadnárodnej spolupráce bude prebiehať v súlade s dohodami o spolupráci s partnerskými MAS v zahraničí (MAS Buchlov, MAS Hornolidečsko, MAS Kyjovské slovácko v pohybu, LAG Stowarzyszenie Rozwoju Orawy a i.).

5.2. Akčný plán

Akčný plán predstavuje súhrn opatrení, ktoré sú implementované v podmienkach partnerstva a prispievajú k napĺňaniu špecifických cieľov a priorít stratégie CLLD. Opatrenia akčného plánu sú navrhnuté s ohľadom na **princípy vzájomnej doplnkovosti, synergie a pri zachovaní demarkačných línií** uvedených v operačných programoch. Navrhované opatrenia vecne nadväzujú na identifikované potreby uvedené v analytickej časti, SWOT a vychádzajú z identifikácie potrieb územia (kap. 3.3 stratégie CLLD). V kontexte s rámcom podpory PRV a IROP vecne napĺňajú základné priority územia Oravy predovšetkým v oblastiach rozvoja cestovného ruchu, kvality života a podpory podnikania a zamestnanosti na vidieku.

Finančný plán opatrení zohľadňuje absorpčnú kapacitu územia a jeho rozvojové predpoklady, štruktúru potenciálnych žiadateľov ich odvetvové zameranie. Finančný plán zohľadňuje potrebu dosiahnutia stanovených špecifických cieľov, vyjadrených v podobe merateľných ukazovateľov. Miera spolufinancovania jednotlivých opatrení bola stanovená s ohľadom na pravidlá Systému finančného riadenia PRV a Systému finančného riadenia EŠIF a umožňuje vyššie spolufinancovanie zo strany žiadateľov čím zvyšuje multiplikačný efekt stratégie. Navrhnuté **kritériá pre výber a hodnotenie projektov umožňujú zvýhodnenie projektov s vyšším spolufinancovaním prijímateľa** (resp. partnerov) v rámci opatrení 1.1.4, 2.2.1, 3.1.1 a 3.2.1. Vyššia miera finančného zapojenia žiadateľov predikuje predloženie kvalitnejšie spracovaných projektových zámerov s vyššou pravdepodobnosťou udržateľnosti ich výsledkov v budúcnosti. Návrh finančného plánu bol prerokovaný v pracovných skupinách (zapojenie neziskového a súkromného sektora) a schválený výkonným orgánom MAS.

Oprávnenosť výdavkov je v rámci opatrení CLLD definovaná v súlade s PRV a IROP. Zúženie okruhu oprávnených výdavkov je možné prostredníctvom výziev na predkladanie žiadostí o NFP v nadväznosti na ich vecné zameranie.

Harmonogram výziev predpokladá vyhlásenie výziev na prekladanie ŽoNFP/ŽoPr na každé opatrenie stratégie CLLD najneskôr v roku 2019. V prípade ak nedôjde k vyčerpaniu alokovaného príspevku na dané opatrenie, bude vyhlásené ďalšie kolo predkladania ŽoNFP / ŽoPr v roku 2021. K vyhláseniu nových výziev dôjde aj v prípade pridelenia dodatočnej alokácie, a to najskôr v roku 2021.

Merateľné ukazovatele definované na úrovni opatrení pozostávajú z povinných ukazovateľov a vlastných (doplnkových) ukazovateľov MAS. *Vlastné ukazovatele* dopĺňajú povinné ukazovatele a sú objektívne merateľné a overiteľné. Vlastné ukazovatele vyjadrujú agregované

hodnoty výstupov a výsledkov projektových zámerov, ktoré budú prostredníctvom realizácie opatrení dosiahnuté.

Akčný plán (tabuľky č. 4A - 4L) predstavujú opatrenia spolufinancované v rámci programov PRV a IROP. Komplementárne a doplnkové opatrenia spolufinancované z iných operačných programov (Operačný program Ľudské zdroje, Programy spolupráce Interreg V-A SR-ČR a PL-SR) sú popísané v kapitole 7 Zhodnotenie prínosov stratégie CLLD, jej synergie a doplnkovosť, podkapitole 7.6.2 Synergie a komplementarity (tabuľky 7A - 7 C).

Časť A) Akčný plán implementácie stratégie CLLD

Tabuľka č. 4A: Opatrenie č. 1.1.1 stratégie CLLD

Názov opatrenia
1.1.1 Podpora na investície do vytvárania a rozvoja činností v oblasti cestovného ruchu.
Priradenie kódu opatrenia (platí v prípade opatrení z PRV, priradí sa kód opatrenia/podopatrenia v zmysle nariadenia (EÚ) č. 808/2014)
6.4 PRV (<i>Podpora na investície do vytvárania a rozvoja nepoľnohospodárskych činností</i>)
Priradenie k fokusovej oblasti PRV / špecifickému cieľu IROP
Sekundárna FO predominantná: 6A Sekundárna FO doplnková: 2A
Ciele opatrenia
<p>Opatrenie reaguje na potrebu udržania existujúcich a vytvárania nových pracovných miest na vidieku, vrátane podpory diverzifikácie príjmu v oblasti poľnohospodárstva, akvakultúry a lesného hospodárstva. Širší rozvoj podnikateľskej činnosti na vidieku zabezpečí nové pracovné príležitosti pre nezamestnaných a osobitne mladých ľudí, čím sa podporí ekonomický rast, stabilizácia a posilnenie vidieckej ekonomiky a generovanie nových pracovných miest.</p> <p><u>Hlavný cieľ opatrenia:</u></p> <p>Hlavným cieľom opatrenia je posilniť nosné lokalizačné a realizačné predpoklady spočívajúce v rozvoji cestovného ruchu ako jednom z hlavných pilierov rozvoja územia Oravy so zameraním na skvalitnenie a rozšírenie už existujúcich služieb, prípadne vytvorenie nových služieb, ktoré by využívali všetky segmenty cestovného ruchu (deti, rodiny, mladí ľudia, seniori, zdravotne ťažko postihnutí a pod.) a poskytnúť pomoc pri začatí podnikateľskej činnosti v nepoľnohospodárskych činnostiach mladým podnikateľom a iným podnikateľom, ktorí by mali záujem efektívizovať svoje prevádzky. Cieľom opatrenia je sústrediť podporu do najvýznamnejších center cestovného ruchu v regióne s vysokým predpokladom ich ďalšieho rozvoja. Sú to centrá: Kubínska hoľa, Oravský hrad, Západné Tatry – Roháče, Oravská priehrada.</p>

Zdôvodnenie výberu
<p>Na základe analýzy realizačných a lokalizačných predpokladov uvedených v analytickej časti stratégie a SWOT je rozvoj cestovného ruchu jednou z hlavných príležitostí rozvoja územia Oravy. Doteraz je však infraštruktúra (aj doplnková) nedostatočne vybudovaná, a to ja napriek tomu, že v území sa nachádzajú také lokalizačné predpoklady pre rozvoj cestovného ruchu akými sú Oravský hrad, Západné Tatry – Roháče, Oravská priehrada, Skanzen v Zuberco, Oravice, Kubínska hoľa, Vasil'ovská hoľa a pod. Jedným z dôvodov je aj plánované sprístupnenie prvej jaskyne na Orave – Brestovskej jaskyne (Západné Tatry – Roháče). S jej sprístupnením samozrejme vznikne aj potreba vybudovania komplexnej infraštruktúry cestovného ruchu v jej bezprostrednej blízkosti. Okrem týchto aktivít vzniká v regióne dopyt po službách vidieckeho cestovného ruchu, ktorých cieľovou skupinou sú predovšetkým deti, seniori, ale aj zdravotne postihnutí návštevníci (vzdelávanie v prírode, najrôznejšie formy animoterapie atď.). Výber činností sa sústreďuje na posilnenie infraštruktúry doplnkových služieb vidieckeho cestovného ruchu, ktoré v území absentujú alebo sú iba málo rozvinuté. Absencia dostatočného množstva doplnkových služieb v požadovanej kvalite je slabou stránkou inak veľmi dynamicky sa rozvíjajúceho segmentu cestovného ruchu v tejto oblasti.</p> <p>Intervenčná logika spočíva v odôvodnení výberu opatrenia vychádzajúceho z identifikovanej potreby územia, prepojenia na swot analýzu, vychádzajúcu z údajov uvedených v analytickej časti.</p> <p>Potreba územia: podpora vidieckeho cestovného ruchu. SWOT: snaha vytvárať nové produkty a aktivity pre vybrané segmenty. Analýza: rozvoj malého a stredného podnikania pre zvýšenie zamestnanosti.</p>
Rozsah a oprávnené činnosti
<p>Oblasť 1:</p> <ul style="list-style-type: none"> • činnosti spojené s vidieckym cestovným ruchom a agroturistikou zamerané na vytváranie podmienok pre rekreačné a relaxačné činnosti, vrátane vytvárania podmienok na poskytovanie vzdelávania a vytvorenie konferenčných priestorov. V rámci danej činnosti je oprávnená: • výstavba ubytovacích zariadení, rekonštrukcia a modernizácia existujúcich ubytovacích zariadení, ako aj nevyužívaných objektov na ubytovacie zariadenie, a to s kapacitou od 5 do 30 lôžok, len v nadväznosti na investície do rozvoja rekreačných a relaxačných činností, • výstavba, rekonštrukcia a modernizácia doplnkových relaxačných a rekreačných zariadení v nadväznosti na existujúce ubytovacie zariadenie bez kapacitného lôžkového obmedzenia, ako napr. wellness, športové relaxačné ihrisko, sauna, krb, bazén a pod.., • v prípade obhospodarovateľov lesa je činnosť 1 oprávnená s výnimkou budovania a obnovy občianskej a poznávacej infraštruktúry (náučné a turistické chodníky, cyklotrasy, odpočívadlá, pozorovateľne, mostíky, turistické značenie, mapové panely, informačné tabule, turistické útulne, ohniská, odpadkové koše, vyhliadkové veže, lanové dráhy, schody, rebríky, chodníky, objekty a centrá biodiverzity na pozorovanie – mokrade, malé vodné plochy, ukážkové lesné biotopy). <p>Oblasť 2:</p> <ul style="list-style-type: none"> • činnosti spojené s poskytovaním služieb pre cieľovú skupinu: deti, seniori a občania so zníženou schopnosťou pohybu. V rámci danej oblasti je možné sa zamerať aj na terapie (hipoterapia, animoterapia), lesnú pedagogiku a pod., ktoré prispievajú k rekonvalescencii, lepšiemu začleneniu do spoločenského života, zvýšeniu motoriky cieľovej skupiny.
Oprávnení prijímatelia
<p>Oprávneným žiadateľom (konečným prijímateľom) sú podniky v zmysle čl. 107 ZFEÚ t.j. subjekty, ktoré vykonávajú hospodársku činnosť bez ohľadu na ich právny status a spôsob financovania, ktoré sú mikropodniky a malé podniky vo vidieckych oblastiach (v zmysle Prílohy I nariadenia Komisie (EÚ) č. 651/2014).</p>
Intenzita pomoci
85%
Oprávnené výdavky
<p>Oprávnené výdavky projektu, ktoré žiadateľ musí spĺňať sú oprávnené výdavky v zmysle stratégie CLLD uvedené vo výzve ako oprávnené výdavky MAS. Žiadateľ musí zároveň spĺňať aj podmienky uvedené v bode</p>

2.3 pre Podopatrenie 6.4 Podpora na investície do vytvárania a rozvoja nepoľnohospodárskych činností uvedené v Prílohe 6B k Príručke pre prijímateľa o poskytnutie nenávratného finančného príspevku z Programu rozvoja vidieka SR 2014 – 2022 pre opatrenie 19. Podpora na miestny rozvoj v rámci iniciatívy LEADER a podmienky v kapitole 7., ods. 3 až ods. 5 vyššie uvedenej príručky.

- výdavky na hmotné a nehmotné aktíva³,
- výstavbu, obstaranie (vrátane leasingu) alebo rozšírenie kapacity nehmotného majetku vrátane prípravy staveniska, terénnych úprav a úpravy okolia a vrátane vnútorného vybavenia; u obstarania nehmotného majetku (okrem nezastavaného a zastavaného pozemku) najviac za sumu nepresahujúcu 30 % celkových oprávnených výdavkov na príslušnú operáciu zistenú znaleckým posudkom,
- kúpu nezastavaného a zastavaného pozemku za sumu nepresahujúcu 10 % celkových oprávnených výdavkov na príslušnú operáciu zistenú znaleckým posudkom,
- obstaranie nových strojov a zariadení vrátane leasingu do výšky ich trhovej hodnoty o nehmotné investície - len obstaranie alebo vývoj počítačového softvéru,
- za oprávnené vnútorné vybavenie nehmotného majetku sa pre potreby tejto výzvy pokladajú len elektrospotrebiče, prístroje a technológie (napr. sauna, zariadenie posilňovne) súvisiace s cieľom projektu. Pokiaľ nie sú súčasťou stavby musí ísť o majetok zaradený do dlhodobého hmotného majetku (t.j. samostatné hnutelné veci, alebo súbory hnutelných vecí so samostatným technicko-ekonomickým určením s obstarávacou cenou nad 1700 EUR resp. s cenou pod 1700 EUR, pokiaľ doba ich použiteľnosti je dlhšia ako jeden rok),
- za oprávnené stroje sa pre potreby tejto výzvy pokladajú len stroje slúžiace na výrobu alebo poskytovanie služieb v súlade s cieľom projektu, pričom v oblasti 1 maximálne spolu do 30 % oprávnených výdavkov projektu,
- za oprávnené zariadenia sa považujú všetky výrobné a obslužné zariadenia a technológie súvisiace s oprávneným predmetom projektu,
- za oprávnené výdavky sa považujú aj výdavky súvisiace s úpravou okolia vrátane zelenej infraštruktúry – stromy, kríky a pod ak sú súčasťou stavebnej investície max do výšky 5 % z oprávnených výdavkov projektu,
- za oprávnené výdavky v súvislosti s oblasťou 1 a 2 sa považujú aj výdavky súvisiace poskytovaním stravovacích a reštauračných služieb. V rámci oblasti 1 len do výšky 30 % oprávnených výdavkov projektu. V oblasti 2 výhradne na účel a pre cieľovú skupinu.

Výdavky spojené s lízingom hmotných aktív možno zohľadniť za týchto podmienok:

- v prípade pozemkov a budov musí prenájom pokračovať najmenej 3 roky a v prípade veľkých podnikov najmenej 5 rokov, po očakávanom dátume ukončenia projektu;
- v prípade zariadenia a strojov musí mať prenájom formu finančného lízingu a musí zahŕňať záväzok pre príjemcu pomoci odkúpiť tieto aktíva po uplynutí doby prenájmu.

Nehmotné aktíva sú oprávnené na výpočet investičných výdavkov, ak spĺňajú tieto podmienky:

- musia sa používať výlučne v podniku, ktorý je príjemcom pomoci; a musia byť odpisovateľné;
- musia byť nakúpené za trhových podmienok od tretích strán, ktoré nie sú v žiadnom vzťahu voči nadobúdateľovi;
- musia byť zahrnuté v aktívach podniku, ktorý je príjemcom pomoci, a musia ostať spojené s projektom, na ktorý bola pomoc poskytnutá, najmenej počas troch rokov a v prípade veľkých podnikov najmenej päť rokov.

Výška príspevku (minimálna a maximálna)

Minimálna výška príspevku: 10.000,- EUR
Maximálna výška príspevku: 100.000,- EUR

Finančný plán

Región	Spolu	EÚ	ŠR	VZ	Iné
MR	447 058,82	285 000,00	95 000,00	67 058,82	0
VR	-	-	-	-	-
Spolu	447 058,82	285 000,00	95 000,00	67 058,82	0

³ V zmysle článku 2, ods. 29 a 30, Kapitoly I nariadenia Komisie (EÚ) č. 651/2014 hmotné aktíva pozostávajú z pozemkov, budov, závodov, strojov a zariadení a nehmotné aktíva sú aktíva, ktoré nemajú fyzickú alebo finančnú podobu, napr. patenty, licencie, know-how alebo iné duševné vlastníctvo.

Princípy pre stanovenie výberových a hodnotiacich kritérií / Hlavné zásady výberu operácií				
<i>V súlade s Podmienkami poskytnutia príspevku žiadateľom o nenávratný finančný príspevok v rámci implementácie stratégie CLLD MAS Orava, o.z. (výberové a hodnotiace kritéria).</i>				
Merateľné ukazovatele projektu				
Kód/ID	Názov/Ukazovateľ	Merná jednotka	Počiatočná hodnota	Celková cieľová hodnota
6.4	Počet podporených poľnohospodárskych podnikov/príjemcov ostatné subjekty	Počet	0	1
6.4	Počet novovytvorených pracovných miest projektom prepočítaný na ekvivalent plného pracovného úväzku celkom*	Počet	0	5
6.4	Počet novovzniknutých lôžok v podporených ubytovacích zariadeniach	Počet	0	15
6.4	Počet podporených areálov pri ubytovacích zariadeniach na rozvoj rekreačných a relaxačných činností	Počet	0	3
6.4	Vykonávané činnosti alebo poskytovanie služieb spojených s danou cieľovou skupinou – Ostatné činnosti a služby pre deti, seniorov a invalidov (uveďte)	Počet	0	1

Tabuľka č. 4B: Opatrenie č. 1.1.2 stratégie CLLD

Názov opatrenia
1.1.2 Podpora na investície do rekreačnej infraštruktúry, turistických informácií a do turistickej infraštruktúry malých rozmerov na verejné využitie.
Priradenie kódu opatrenia (platí v prípade opatrení z PRV, priradí sa kód opatrenia/podopatrenia v zmysle nariadenia (EÚ) č. 808/2014)
<i>7.5 PRV (Podpora na investície do rekreačnej infraštruktúry, turistických informácií a do turistickej infraštruktúry malých rozmerov na verejné využitie)</i>
Priradenie k fokusovej oblasti PRV
Sekundárna FO predominantná: 6B Sekundárna FO doplnková: 6A
Ciele opatrenia

* Novovytvorené pracovné miesta - Ide o pracovné miesta, ktoré vznikli výlučne vplyvom projektu a viažu sa na daný projekt. Ide o vytvorené pracovné miesta uzatvorením pracovných zmlúv, netýka sa udržaných pracovných miest. Pri skrátených pracovných úväzkoch ide o ekvivalenty plných pracovných úväzkov, napr. ak v podniku bolo počas celého roka zamestnaných 10 pracovníkov a 2 pracovníci boli zamestnaní len na 3 mesiace, tak $EPM = ((10 \times 12) + (2 \times 3)) / 12 = 10,5$.

Hlavný cieľ opatrenia:

Podporiť investície do verejnej turistickej rekreačnej infraštruktúry, turistických informácií a do turistickej infraštruktúry malých rozmerov na verejné využitie, čím sa synergicky zabezpečí rozvoj územia s výhodou silných lokalizačných predpokladov na rozvoj cestovného ruchu.

Opis opatrenia:

- investície, ktoré súvisia s vytvorením, udržiavaním, obnovou a skvalitňovaním turistickej zaujímavých objektov, bodov a miest vrátane príslušnej infraštruktúry – miestne kultúrne, historické, prírodné a iné objekty a zaujímavosti, zriadenie múzejných a galerijných zariadení a pod.;
- investície do rekreačnej infraštruktúry, turistických informácií a informačných tabúl v turistických lokalitách na verejné využitie, budovanie drobných obslužných zariadení pre turistov, informačné body, smerové tabule, KIOSKY a pod.;
- budovanie, rekonštrukcia náučných chodníkov, cykloturistických chodníkov, ich napojenie na náučné chodníky, budovanie doplnkovej infraštruktúry (odpočinkové miesta, prístrešky, stojany na bicykle a pod.), výstavba vyhliadkových veží, budovanie, údržba a obnova cykloturistického značenia na existujúcich cykloturistických trasách a pod.

Zdôvodnenie výberu

Investície zlepšujúce kvalitu služieb cestovného ruchu majú vplyv na miestny ekonomický rozvoj v podobe vytvorenia podmienok pre podnikateľov a zároveň zlepšené podmienky pre život obyvateľov budú mať vplyv na zabránenie odlivu obyvateľov z vidieka. Optimálne a efektívne využívanie kultúrno-historického a prírodného potenciálu urýchlia naštartovanie miestneho ekonomického rozvoja založeného na efektívnom využívaní endogénnych zdrojov. Pre efektívny a udržateľný rast Oravy je vzhľadom na veľký potenciál vidieckeho cestovného ruchu dôležité podporovať investície do budovania infraštruktúry miestneho vidieckeho cestovného ruchu. Prísun turistov do územia bude mať za následok zvýšenie príjmov obyvateľstva, diverzifikáciu ponúkaných služieb a v konečnom dôsledku zlepšenie ekonomického postavenia samotných obcí. Je preto nevyhnutné vykonať operácie, ktoré zvýšia využitie kapacít ubytovacích zariadení.

Intervenčná logika spočíva v odôvodnení výberu opatrenia vychádzajúceho z identifikovanej potreby územia, prepojenia na swot analýzu, vychádzajúcu z údajov uvedených v analytickej časti.

Potreba územia: zvyšovať kvalitu a úroveň rekreačnej infraštruktúry.

SWOT: zlepšenie stavu a rozvoj verejnej infraštruktúry.

Analýza: podpora podnikateľov v segmente cestovného ruchu.

Rozsah a oprávnené činnosti

- investície, ktoré súvisia s vytvorením, udržiavaním, obnovou a skvalitňovaním turistickej zaujímavých objektov, bodov a miest vrátane príslušnej infraštruktúry – miestne kultúrne, historické, prírodné a iné objekty a zaujímavosti, zriadenie múzejných a galerijných zariadení a pod.;
 - investície do rekreačnej infraštruktúry, turistických informácií a informačných tabúl v turistických lokalitách na verejné využitie, budovanie drobných obslužných zariadení pre turistov, informačné body, smerové tabule, KIOSKY a pod.;
- budovanie, rekonštrukcia náučných chodníkov, cykloturistických chodníkov, ich napojenie na náučné chodníky, budovanie doplnkovej infraštruktúry (odpočinkové miesta, prístrešky, stojany na bicykle a pod.), výstavba vyhliadkových veží, budovanie, údržba a obnova cykloturistického značenia na existujúcich cykloturistických trasách a pod.

Oprávnení prijímatelia

1. obce vo vidieckych oblastiach v zmysle definície PRV SR
2. združenia obcí s právnou subjektivitou

Intenzita pomoci

100 %					
Oprávnené výdavky					
<p>Oprávnené výdavky projektu, ktoré žiadateľ musí spĺňať sú oprávnené výdavky v zmysle stratégie CLLD uvedené vo výzve na predkladanie ŽoNFP ako oprávnené výdavky MAS. Žiadateľ musí zároveň spĺňať aj podmienky uvedené v bode 2.2 pre Podopatrenie 7.5 Podpora na investície do rekreačnej infraštruktúry, turistických informácií a do turistickej infraštruktúry malých rozmerov na verejné využitie uvedené v Prílohe 6B k Príručke pre prijímateľa o poskytnutie nenávratného finančného príspevku z Programu rozvoja vidieka SR 2014 – 2022 pre opatrenie 19. Podpora na miestny rozvoj v rámci iniciatívy LEADER a podmienky v kapitole 7., ods. 3 až ods. 5 vyššie uvedenej príručky.</p> <p><i>Žiadateľ musí zároveň spĺňať aj nasledovné podmienky (ak relevantné):</i></p> <ol style="list-style-type: none"> <i>Výdavky na hmotné a nehmotné investície, ktoré sú v súlade s podporovanými činnosťami v rámci tohto podopatrenia, vrátane výdavkov na začlenenie prvkov zelenej infraštruktúry – náklady na následné "ozelenenie" objektov a ich začlenenie do zelenej infraštruktúry obce.</i> <i>Všeobecné náklady súvisiace s bodom 1 (v prípade investičných opatrení):</i> <ol style="list-style-type: none"> <i>výstavba, obstaranie (vrátane leasingu) alebo zlepšenie nehmotného majetku</i> <i>kúpa alebo kúpa na leasing nových strojov a zariadení, ako i strojov a zariadení do výšky ich trhovej hodnoty</i> <i>všeobecné náklady súvisiace s výdavkami uvedenými v bode a) a v bode b) ako sú poplatky architektom, inžinierom a konzultantom, poplatky za poradenstvo v oblasti environmentálnej a ekonomickej udržateľnosti vrátane štúdií uskutočniteľnosti. Štúdie uskutočniteľnosti zostávajú oprávnenými aj v prípade, ak sa na základe ich výsledkov nebudú realizovať žiadne výdavky uvedené v bodoch a) a b) – max. do 15% z výšky projektu</i> <i>nehmotné investície ako obstaranie alebo vývoj počítačového softvéru, získanie patentov, licencií, autorských práv a obchodných značiek</i> 					
Výška príspevku (minimálna a maximálna)					
<p>Minimálna výška príspevku: 5.000,- EUR Maximálna výška príspevku: 100.000,- EUR</p>					
Finančný plán					
Región	Spolu	EÚ	ŠR	VZ	Iné
MR	610 000,00	457 500,00	152 500,00	0,00	0,00
VR	-	-	-	-	-
Spolu	610 000,00	457 500,00	152 500,00	0,00	0,00
Princípy pre stanovenie výberových a hodnotiacich kritérií / Hlavné zásady výberu operácií					
<p><i>V súlade s Podmienkami poskytnutia príspevku žiadateľom o nenávratný finančný príspevok v rámci implementácie stratégie CLLD MAS Orava, o.z. (výberové a hodnotiace kritéria).</i></p>					
Merateľné ukazovatele projektu					
Kód/ID	Názov/Ukazovateľ	Merná jednotka	Počiatočná hodnota	Celková cieľová hodnota	
7.5	Počet podporených činností/operácií	operácia	0	5	
7.5	Počet obyvateľov obce/obcí, ktorí budú mať prospech z realizovaného projektu	obyvateľ	0	3000	

7.5	Dĺžka podporených náučných chodníkov, cykloturistických a bežeckých trás	km	0	10
7.5	Počet investícií do rekreačnej infraštruktúry, turistických informácií a informačných tabúľ v turistických lokalitách na verejné využitie	Počet	0	4
7.5	Počet podporených turisticky zaujímavých objektov, bodov a miest	Počet	0	5

Tabuľka č. 4C: Tabuľka 4C: Opatrenie č. 1.1.4 stratégie CLLD

Názov opatrenia
1.1.4 Zvýšenie zamestnanosti podporou podnikania a inovácií v oblasti poskytovania služieb cestovného ruchu.
Priradenie k špecifickému cieľu IROP
5.1.1. IROP (Zvýšenie zamestnanosti na miestnej úrovni podporou podnikania a inovácií)
Ciele opatrenia
Podpora v rámci opatrenia 1.1.4 je orientovaná na trh práce v miestnom kontexte, sústreďí sa na rozvoj a rast udržateľných pracovných príležitostí vytvorený v sektore poskytovania služieb cestovného ruchu. Aktivity opatrenia sa budú realizovať v blízkosti najvýznamnejších center cestovného ruchu v regióne. Orava má výrazný potenciál pre rozvoj vidieckeho cestovného ruchu spojený najmä s využívaním prírodného a historického potenciálu územia. Nezameniteľnú úlohu pri rozvoji vidieka stále zohrávajú podnikateľské subjekty podnikajúce v regióne. Kľúčovou výzvou na miestnej úrovni v spojení s rozvojom podnikania je inovácia ako rozvoj a uskutočňovanie nových nápadov.
Zdôvodnenie výberu
SWOT analýza a analytická časť dokumentu identifikovala potrebu rozvoja cestovného ruchu a podporu podnikania a inovácií v ponuke služieb cestovného ruchu (napr. chýbajúce požičovne športového vybavenia, ponuka moderných foriem voľnočasového vyžitia, alternatívnych foriem cestového ruchu. Taktiež poukázala na slabý marketing a marketingové aktivity cestovného ruchu a zlepšenie, prípadne rozšírenie stavebnotechnickej úpravy budov cestovného ruchu. Ako slabý prvok sa ukázali aj chýbajúce prvky sieťovania a tvorby nových dodávateľsko – odbytových reťazcov. Intervenčná logika spočíva v odôvodnení výberu opatrenia vychádzajúceho z identifikovanej potreby územia, prepojenia na swot analýzu, vychádzajúcu z údajov uvedených v analytickej časti. Potreba územia: podpora vidieckeho cestovného ruchu SWOT: rozvoj podnikateľskej infraštruktúry a sieťovanie podnikateľov Analýza: podpora rovoja vidieckeho cestovného ruchu, marketing a propagácia.
Rozsah a oprávnené činnosti
v súlade s IROP
Oprávnení prijímatelia
- samostatne zárobkovo činné osoby, okrem tých, ktoré sú oprávnenými prijímateľmi z a oprávnenými prijímateľmi z OP RH - mikro a malé podniky s počtom do 49 zamestnancov, okrem tých, ktoré sú oprávnenými prijímateľmi z PRV v opatrení LEADER a oprávnenými prijímateľmi z OP RH
Intenzita pomoci

max. 55%, schéma de minimis					
Oprávnené výdavky					
Zakladanie nových a podpora existujúcich mikro a malých podnikov, samostatne zárobkovo činných osôb, družstiev:					
<p>A. obstaranie hmotného majetku pre účely tvorby pracovných miest</p> <p>B. nutné stavebnotechnické úpravy budov spojené s umiestnením obstaranej technológie a/alebo s poskytovaním nových služieb</p> <p>C. podpora marketingových aktivít</p> <p>D. podpora miestnych produkčno-spotrebiteľských reťazcov, sieťovanie na úrovni miestnej ekonomiky a výmena skúseností</p>					
<p><i>Výdavky pre žiadateľa/prijímateľa projektov v rámci implementácie stratégie CLLD sú považované za oprávnené, ak vznikli a boli zaplatené v čase od podania ŽoNFP, na základe výzvy na predkladanie ŽoNFP v rámci implementácie stratégie CLLD, ktorá je vyhlásená MAS, s výnimkou všeobecných nákladov súvisiacich s investíciou vymedzených v článku 45 ods. 2 písm. c) nariadenia EP a Rady (EÚ) č. 1305/2013, kde sa za oprávnené budú považovať vzniknuté a zaplatené - výdavky v čase pred podaním ŽoNFP na základe výzvy na predkladanie ŽoNFP v rámci implementácie stratégie CLLD, ktorá je vyhlásená príslušnou MAS, a to od 1. januára 2016. Oprávnené výdavky sú výdavky vzniknuté pri uskutočnení VO/O ktoré sa začalo najskôr dňa 19. apríla 2016. Uvedené sa vzťahuje aj na všeobecné náklady súvisiace s investíciou vymedzené v článku 45 ods. 2 písm. c) nariadenia EPFRV.</i></p>					
Výška príspevku (minimálna a maximálna)					
<p>Minimálna výška príspevku: 10.000,- EUR</p> <p>Maximálna výška príspevku: 100.000,- EUR</p>					
Finančný plán					
Región	Spolu	EÚ	ŠR	VZ	Iné
MR	454 545,45	250 000,00	0,00	204 545,45	0,00
VR					
Spolu	454 545,45	250 000,00	0,00	204 545,45	0,00
Princípy pre stanovenie výberových a hodnotiacich kritérií / Hlavné zásady výberu operácií					
<p><i>V súlade s Podmienkami poskytnutia príspevku žiadateľom o nenávratný finančný príspevok v rámci implementácie stratégie CLLD MAS Orava, o.z. (výberové a hodnotiace kritéria).</i></p>					
Merateľné ukazovatele projektu					
Kód/ID	Názov/Ukazovateľ	Merná jednotka	Počiatočná hodnota	Celková cieľová hodnota	
CO01	Počet podporených podnikov	podniky	0	4	
CO08	Zamestnanosť v podporených podnikoch	FTEs	0	5	
CO29	Počet podnikov, ktoré dostávajú podporu s cieľom predstaviť výrobky, ktoré sú pre firmu nové	podniky	0	2	
CO28	Počet podnikov, ktoré dostávajú podporu s cieľom predstaviť výrobky, ktoré sú pre trh nové	podniky	0	1	

5.1.1	Počet nových produktov a služieb v oblasti cestovného ruchu	počet	0	4
5.1.1	Počet podporených marketingových aktivít	počet	0	4

Tabuľka č. 4D: Opatrenie č. 2.1.1 stratégie CLLD

Názov opatrenia
2.1.1 Rozvoj infraštruktúry v oblasti sociálnych a komunitných služieb.
Priradenie k fokusovej oblasti PRV / špecifickému cieľu IROP
5.1.2 IROP (<i>Zlepšenie udržateľných vzťahov medzi vidieckymi rozvojovými centrami a ich zázemím vo verejných službách a vo verejných infraštruktúrach</i>)
Ciele opatrenia
<p><u>Hlavný cieľ opatrenia:</u> Zlepšenie technického stavu a vybavenia zariadení komunitných sociálnych služieb a rozvoj nových terénnych a ambulantných foriem sociálnych služieb.</p> <p><u>Opis opatrenia:</u> Rozvoj základnej infraštruktúry v oblasti sociálne služby a komunitné služby</p> <ul style="list-style-type: none"> - zriaďovanie nových alebo rekonštrukcia a modernizácia existujúcich zariadení pre poskytovanie komunitných sociálnych služieb vrátane materiálno-technického vybavenia - zvyšovanie kvality a kapacity komunitných sociálnych služieb - rozvoj terénnych a ambulantných sociálnych služieb - infraštruktúra komunitných centier
Zdôvodnenie výberu
<p>Na území partnerstva dochádza ku starnutiu obyvateľstva (graf č.2, podkapitola 3.1). Rovnako sa na území partnerstva nachádzajú osoby s ťažkým zdravotným postihnutím. V území MAS sú zriadené tri špeciálne zariadenia so zameraním na výchovu a základné vzdelávanie pre mentálne, telesne a kombinovane postihnuté deti a mládež. Všetky tieto skupiny obyvateľstva (ĽZP a obyvatelia v poproduktívnom veku) potrebujú priestory a aktivity, kde by dochádzalo k ich začleňovaniu do komunity, kde by im bolo poskytované vzdelávanie, voľnočasové aktivity, športové aktivity a iné doplnkové služby. Opatrenie reaguje na nedostatok infraštruktúry pre zabezpečenie kvalitných pracovných podmienok pre poskytovanie sociálnych služieb a prácu a materiálno-technické zabezpečenie (denné stacionáre, kluby dôchodcov, ubytovne a pod.).</p> <p>Intervenčná logika spočíva v odôvodnení výberu opatrenia vychádzajúceho z identifikovanej potreby územia, prepojenia na swot analýzu, vychádzajúcu z údajov uvedených v analytickej časti.</p> <p>Potreba územia: realizovanie sociálnych služieb.</p> <p>SWOT: vytvorenie priestoru pre nové terénne služby.</p> <p>Analýza: nedostatočný rozvoj sociálnej infraštruktúry v území.</p>
Rozsah a oprávnené činnosti
<p>C. Sociálne služby a komunitné sociálne služby</p> <p>C1. Komunitné sociálne služby</p> <p>Popis oprávnenej aktivity:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zriaďovanie nových alebo rekonštrukcia a modernizácia existujúcich zariadení pre poskytovanie komunitných a komunitných sociálnych služieb vrátane materiálno-technického vybavenia: <ul style="list-style-type: none"> - zariadenia podporovaného bývania, - zariadenia pre fyzické osoby, ktoré sú odkázané na pomoc inej fyzickej osoby, - nocľahárne, útulky, - nízkoprahové denné centrá, - rehabilitačné stredisko,

- sociálne služby krízovej intervencie,
- služby podpory rodiny s deťmi,
- projekty investujúce do existujúcich transformovaných sociálnych centier
- komunitné služby materských centier
- jasle,
- komunitné centrá.

C2. Terénne a ambulantné služby

Popis oprávnenej aktivity:

- rozvoj terénnych a ambulantných služieb
 - sociálna služba krízovej intervencie,
 - opatrovateľská služba,
 - zriaďovanie nových alebo rekonštrukcia a modernizácia existujúcich ambulantných zariadení vrátane materiálno-technického vybavenia

Oprávnení prijímatelia

- občianske združenia
- neziskové organizácie
- cirkevné organizácie

Intenzita pomoci

95% - mimovládna/nezisková organizácia

Oprávnené výdavky

v súlade s IROP

Výška príspevku (minimálna a maximálna)

Minimálna výška príspevku: 10.000,- EUR
Maximálna výška príspevku: 100.000,- EUR

Finančný plán

Región	Spolu	EÚ	ŠR	VZ	Iné
MR	124 210,53	118 000,00	0,00	6 210,53	0,00
VR					
Spolu	124 210,53	118 000,00	0,00	6 210,53	0,00

Princípy pre stanovenie výberových a hodnotiacich kritérií / Hlavné zásady výberu operácií

v súlade s IROP /vlastné

Merateľné ukazovatele projektu

Kód/ID	Názov/Ukazovateľ	Merná jednotka	Počiatočná hodnota	Celková cieľová hodnota
O0158	Počet nových služieb a prvkov verejnej infraštruktúry	Počet	0	2
R0110	Vidiecka a mestská populácia so zlepšenou infraštruktúrou a prístupom k verejným službám	Obyvateľ	0	20 000

5.1.2	Počet podporených zariadení na poskytovanie komunitných sociálnych služieb	Počet	0	1
5.1.2	Počet podporených komunitných centier	Počet	0	1
5.1.2	Počet vytvorených pracovných pozícií	Počet	0	0

Tabuľka č. 4E: Opatrenie č. 2.2.1 stratégie CLLD

Názov opatrenia
2.2.1 Podpora na investície do vytvárania, zlepšovania alebo rozširovania miestnych základných služieb pre vidiecke obyvateľstvo vrátane voľného času a kultúry a súvisiacej infraštruktúry.
Priradenie kódu opatrenia (platí v prípade opatrení z PRV, priradí sa kód opatrenia/podopatrenia v zmysle nariadenia (EÚ) č. 808/2014)
<i>7.4 PRV (Podpora na investície do vytvárania, zlepšovania alebo rozširovania miestnych základných služieb pre vidiecke obyvateľstvo vrátane voľného času a kultúry a súvisiacej infraštruktúry)</i>
Priradenie k fokusovej oblasti PRV / špecifickému cieľu IROP
Sekundárna FO predominantná: 6B Sekundárna FO doplnková: 6A, P4, 3A
Ciele opatrenia
Podporiť a zvýšiť kvalitu života v obciach investíciami do verejnej infraštruktúry a vytvoriť priestor pre aktívny oddych a trávenie voľného času pre mladých a seniorov. Rozvíjať komunitnú činnosť a posilniť miestne tradície, zároveň vytvoriť podmienky pre predaj miestnych produktov. <i>Opis opatrenia:</i> <ul style="list-style-type: none"> - investície súvisiace s vytváraním podmienok pre trávenie voľného času vrátane príslušnej infraštruktúry – napr. výstavba/rekonštrukcia/modernizácia športovísk a detských ihrísk, amfiteátróv, investície do rekonštrukcie nevyužívaných objektov v obci pre komunitnú/spolkovú činnosť - investície súvisiace so zvyšovaním kvality života obyvateľov – investície spojené s odstraňovaním malých tzv. divokých skládok odpadov resp. opusteného odpadu; - investície súvisiace s vytváraním podmienok pre rozvoj podnikania – rekonštrukcie nevyužívaných objektov v obci pre podnikateľskú činnosť, výstavba/rekonštrukcia tržníc pre podporu predaja miestnych produktov a pod.
Zdôvodnenie výberu
Infraštruktúra zariadení voľnočasových aktivít (či už športových alebo kultúrnych) je na území partnerstva v zlom technickom stave, prípadne v niektorých častiach chýba úplne. Obyvatelia a návštevníci (mladí, seniori, rodiny s deťmi a pod.) nemajú možnosť plnohodnotne tráviť svoj voľný čas oddychom, upadajú tradície a vytráca sa socializačný efekt komunit. Práve pre tieto dôvody je nevyhnutné podporiť investície do vytvárania, skvalitňovania a rozširovania miestnych služieb a infraštruktúry. Intervenčná logika spočíva v odôvodnení výberu opatrenia vychádzajúceho z identifikovanej potreby územia, prepojenia na swot analýzu, vychádzajúcu z údajov uvedených v analytickej časti. Potreba územia: skvalitnenie úrovne rekreačnej infraštruktúry v území. SWOT: snaha vytvárať nové produkty a aktivity pre vybrané segmenty. Analýza: zlý technický stav infraštruktúry, prípadne jej absencia.

Rozsah a oprávnené činnosti

Oprávnené aktivity projektu (činnosti), ktoré žiadateľ musí spĺňať sú oprávnené aktivity projektu (činnosti) v zmysle stratégie CLLD uvedené vo výzve na predkladanie ŽoNFP ako oprávnené aktivity/činnosti MAS. Žiadateľ musí zároveň spĺňať aj podmienky uvedené v bode 2.1 pre Podopatrenie 7.4 Podpora na investície do vytvárania, zlepšovania alebo rozširovania miestnych základných služieb pre vidiecke obyvateľstvo vrátane voľného času a kultúry a súvisiacej infraštruktúry uvedené v Prílohe 6B k Príručke pre prijímateľa o poskytnutie nenávratného finančného príspevku z Programu rozvoja vidieka SR 2014 – 2022 pre opatrenie 19. Podpora na miestny rozvoj v rámci iniciatívy LEADER.

Žiadateľ musí zároveň spĺňať aj nasledovné podmienky (ak relevantné):

- investície súvisiace s vytváraním podmienok pre trávenie voľného času vrátane príslušnej infraštruktúry – napr. výstavba/rekonštrukcia/modernizácia/rozšírenie (prístavba, nadstavba, zväčšenie) športovísk a detských ihrísk, amfiteátrov/ vonkajší exteriérový priestor pre kultúrne a spoločenské podujatia, ktoré musí byť spojené pevne so zemou (vrátane zastrešenia, osvetlenia, ozvučenia apod.), investície do rekonštrukcie nevyužívaných objektov v obci pre komunitnú/spolkovú činnosť vrátane rekonštrukcie existujúcich kultúrnych domov
- investície zamerané na zriadenie nových, **rozšírenie (prístavba, nadstavba, prestavba)**, rekonštrukcia a modernizácia existujúcich domov smútku vrátane ich okolia
- investície súvisiace so zvyšovaním kvality života obyvateľov – investície spojené s odstraňovaním malých tzv. divokých skládok odpadov resp. opusteného odpadu
- investície súvisiace s vytváraním podmienok pre rozvoj podnikania – rekonštrukcia, **modernizácia/rozšírenie (prístavba, nadstavba, zväčšenie)** nevyužívaných objektov v obci pre podnikateľskú činnosť, výstavba/rekonštrukcia tržníc pre podporu predaja miestnych produktov a pod.
- investície do využívania OZE vrátane investícií spojenými s úsporou energie – len ako súčasť investícií do miestnych služieb. Za miestne služby sa považujú len služby spojené so spolkovou činnosťou v rámci komunitných centier, služby spojené s kultúrou v rámci kultúrnych domov, služby spojené s poskytovaním samosprávnych činností v rámci obecných úradov, služby spojené s predškolskou výchovou v rámci materských škôlok a služieb spojených so športom v rámci obecných športových hál a telocviční
- investície súvisiace so zvýšením bezpečnosti t.j. nákup prídavných zariadení na komunálnu techniku na čistenie, údržbu zelene a zimnú údržbu ciest/miestnych komunikácií a chodníkov (malé zariadenia) a investície súvisiace so zvýšením bezpečnosti a prevencie proti vandalizmu na verejných priestoroch (montáž kamerových systémov a iných bezpečnostných prvkov)
-

Oprávnení prijímateľa

1. obce vo vidieckych oblastiach v zmysle definície uvedenej v kapitole 8.1.1. PRV SR
2. združenia obcí s právnou subjektivitou

Intenzita pomoci

100 %

Oprávnené výdavky

1. výdavky na hmotné a nehmotné investície, ktoré sú v súlade s podporovanými činnosťami v rámci tohto opatrenia, vrátane výdavkov na začlenenie prvkov zelenej infraštruktúry – náklady na následné “ozelenenie” objektov a ich začlenenie do zelenej infraštruktúry obce a vrátane nákladov súvisiacich s investíciami do využívania OZE a do úspor energie, pokiaľ sú tieto investície súčasťou iných investícií v rámci operácie;
2. súvisiace všeobecné náklady definované v časti 1.2 Všeobecné podmienky oprávnenosti pre projektové opatrenia (v zmysle PRV 2014 – 2020 kapitola 8.1.3.).

Výdavky pre žiadateľa/prijímateľa projektov v rámci implementácie stratégie CLLD sú považované za oprávnené, ak vznikli a boli zaplatené v čase od podania ŽoNFP, na základe výzvy na predkladanie ŽoNFP v rámci implementácie stratégie CLLD, ktorá je vyhlásená MAS, s výnimkou všeobecných nákladov súvisiacich s investíciou vymedzených v článku 45 ods. 2 písm. c) nariadenia EP a Rady (EÚ) č. 1305/2013, kde sa za oprávnené budú považovať vzniknuté a zaplatené - výdavky v čase pred podaním ŽoNFP na základe výzvy na predkladanie ŽoNFP v rámci implementácie stratégie CLLD, ktorá je vyhlásená príslušnou MAS, a to od 1. januára 2016. Oprávnené výdavky sú výdavky vzniknuté pri uskutočnení VO/O ktoré sa začalo najskôr dňa 19.

apríla 2016. Uvedené sa vzťahuje aj na všeobecné náklady súvisiace s investíciou vymedzené v článku 45 ods. 2 písm. c) nariadenia EPFRV.

Výška príspevku (minimálna a maximálna)

Minimálna výška príspevku: 5.000,- EUR
Maximálna výška príspevku: 100.000,- EUR

Finančný plán

Región	Spolu	EÚ	ŠR	VZ	Iné
MR	1 091 774,58	818 830,94	272 943,64	0,00	0,00
VR	-	-	-	-	-
Spolu	1 091 774,58	818 830,94	272 943,64	0,00	0,00

Princípy pre stanovenie výberových a hodnotiacich kritérií / Hlavné zásady výberu operácií

V súlade s Podmienkami poskytnutia príspevku žiadateľom o nenávratný finančný príspevok v rámci implementácie stratégie CLLD MAS Orava, o.z. (výberové a hodnotiace kritéria).

Merateľné ukazovatele projektu

Kód/ID	Názov/Ukazovateľ	Merná jednotka	Počiatková hodnota	Celková cieľová hodnota
7.4	Počet podporených činností/operácií	Operácia	0	10
7.4	Počet obyvateľov obce/obcí, ktorí majú prospech z realizovaného projektu	Počet	0	10 000
7.4	Počet nových, zrekonštruovaných alebo modernizovaných športovísk, detských ihrísk a amfiteátrov	Počet	0	5
7.4	Počet odstránených divokých skládok odpadov:	Počet	0	2
7.4	Počet zrekonštruovaných nevyužívaných objektov pre podnikateľskú činnosť:	Počet	0	2

Tabuľka č. 4F: Opatrenie č. 2.2.2 stratégie CLLD

Názov opatrenia

2.2.2 Rozvoj základnej infraštruktúry v oblasti výstavby a obnovy mestských trhových priestorov za účelom podpory lokálnych producentov

Priradenie k fokusovej oblasti PRV / špecifickému cieľu IROP

5.1.2 IROP (Zlepšenie udržateľných vzťahov medzi vidieckymi rozvojovými centrami a ich zázemím vo verejných službách a vo verejných infraštruktúrach)

Ciele opatrenia

Vybudovanie infraštruktúry potrebnej pre rozvoj miestnych dodávateľsko-odberateľských vzťahov a komunitných väzieb umožňujúcich zvýšenie predaja lokálnych produktov a zamestnanosti v regióne MAS.

Zdôvodnenie výberu

V nadväznosti na potrebu zvyšovania podielu domácich výrobkov a potravín na spotrebiteľskom trhu je nevyhnutné podporiť budovanie infraštruktúry potrebnej pre umožnenie predaja a umiestnenia takýchto produktov na trh. Chýbajúca infraštruktúra mestských trhových priestorov má negatívny dopad na tvorbu dodávateľsko – spotrebiteľských vzťahov, lokálnu ekonomiku a miestnych producentov. V mestách Dolný Kubín a Trstená nie sú vybudované verejné mestské trhov priestory a mestá majú záujem o ich vybudovanie. Intervenčná logika spočíva v odôvodnení výberu opatrenia vychádzajúceho z identifikovanej potreby územia, prepojenia na swot analýzu, vychádzajúcu z údajov uvedených v analytickej časti.

Potreba územia: zvýšiť podporu malého podnikania, zvýšiť podporu podnikania v oblasti poľnohospodárstva

SWOT: rozvoj malého a stredného podnikania pre zvýšenie zamestnanosti.

Analýza: absencia trhových priestorov a dodávateľsko-odberateľských vzťahov.

Oprávnení prijímatelia

mestá/samostatné mestské časti

Intenzita pomoci

90%

Oprávnené výdavky

E. Výstavba a obnova mestských trhových priestorov za účelom podpory lokálnych producentov, E1. Trhov priestory

Popis oprávnenej aktivity:

- *Výstavba, obnova a modernizácia mestských a obecných trhových priestorov za účelom podpory lokálnych producentov:*
 - *stavebno technické úpravy,*
 - *materiálno-technické vybavenie.*

Výška príspevku (minimálna a maximálna)

Minimálna výška príspevku: 10.000,- EUR

Maximálna výška príspevku: 80.000,- EUR

Finančný plán

Región	Spolu	EÚ	ŠR	VZ	Iné
MR	177 777,78	160 000,00	0,00	17 777,78	0,00
VR	-	-	-	-	-
Spolu	177 777,78	160 000,00	0,00	17 777,78	0,00

Princípy pre stanovenie výberových a hodnotiacich kritérií / Hlavné zásady výberu operácií

v súlade s IROP/ vlastné

Merateľné ukazovatele projektu

Kód/ID	Názov/Ukazovateľ	Merná jednotka	Počiatková hodnota	Celková cieľová hodnota
O0158	Počet nových služieb a prvkov verejnej infraštruktúry	Počet	0	2
5.1.2	Počet podporených mestských trhových priestorov	Počet	0	2

Opatrenie č. 40 – Opatrenie č. 3.1.1 stratégie CLLD

Názov opatrenia
3.1.1 Podpora pre investície na spracovanie /uvádzanie na trh a/alebo vývoj poľnohospodárskych výrobkov
Priradenie kódu opatrenia (platí v prípade opatrení z PRV, priradí sa kód opatrenia/podopatrenia v zmysle nariadenia (EÚ) č. 808/2014)
4.2
Priradenie k fokusovej oblasti PRV / špecifickému cieľu IROP
<i>Primárna fokusová oblasť: 6B</i> <i>Sekundárna fokusová oblasť:</i> - predomnaná: 3A - doplnková: 2A, 6A
Ciele opatrenia
<i>Hlavný cieľ opatrenia:</i> <i>Cieľom opatrenia je posilniť konkurencieschopnosť producentov na území partnerstva MAS prostredníctvom zlepšenia technického stavu a budovania novej infraštruktúry, modernizácie výrobných a distribučných procesov a sietí.</i> <i>Opis opatrenia:</i> <i>Opatrenie je zamerané na podporu projektov zahŕňajúcich počiatkové investície na založenie nového podniku, rozšírenie kapacity existujúceho podniku alebo diverzifikáciu činnosti podniku na produkty, ktoré predtým neboli predmetom jeho činnosti, alebo zásadnej zmeny celkového výrobného procesu existujúceho podniku.</i>
Zdôvodnenie výberu
<i>Primárnou funkciou poľnohospodárstva je produkcia potravín. V súčasnosti dochádza na území partnerstva k poklesu agropotravinárskej produkcie a zvyšovaniu podielu dovážaných komodít z iných regiónov či krajín. Výmera poľnohospodárskej pôdy v analytickej časti jasne dáva za pravdu, že jej hodnota je veľmi nízka na úkor trvalo trávnatých porastov, ktoré kedysi boli obhospodarované ako poľnohospodárska pôda. Dnes sa tieto časti na poľnohospodárstvo nevyužívajú ale skôr na pasienkárstvo a chov hospodárskych zvierat, čo dáva predpoklad ku zvyšovaniu spracovateľských činností hospodárskych výrobkov. Posilnenie trhového postavenia poľnohospodárskych a potravinárskych výrobcov a ich integrácie do systému obchodovania s poľnohospodárskymi a potravinárskymi výrobkami je preto kľúčovou úlohou navrhnutého opatrenia. V podmienkach regiónu MAS budeme sústreďovať podporu do existujúcich ale aj nových podnikateľov, ktorí vykonávajú svoju podnikateľskú činnosť v rámci spracovania alebo uvedenia poľnohospodárskych výrobkov na trh.</i> <i>Potreba územia: posilniť infraštruktúru spracovateľských a distribučných sietí lokálnych farmárov</i> <i>SWOT: dostatok prvovýrobcov (farmárov), ktorí majú záujem o diverzifikáciu podnikateľskej činnosti</i> <i>Analýza: v regióne MAS by malo dôjsť k posilneniu spracovateľských činností hospodárskych výrobkov</i>

a vytvoreniu nových distribučných kanálov a sietí. Prevláda jednoduchá prvovýroba a neexistujú distribučné kanály pre priamy predaj.

Rozsah a oprávnené činnosti

Oprávnené aktivity projektu (činnosti), ktoré žiadateľ musí spĺňať sú oprávnené aktivity projektu (činnosti) v zmysle stratégie CLLD uvedené vo výzve na predkladanie ŽoNFP ako oprávnené aktivity/činnosti MAS. Žiadateľ musí zároveň spĺňať aj podmienky uvedené v bode 2.1 pre podopatrenie 4.2 Podpora na investície do spracovania/uvádzania na trh a/alebo vývoja poľnohospodárskych výrobkov uvedené v Prílohe 6B k Príručke pre prijímateľa o poskytnutie nenávratného finančného príspevku z Programu rozvoja vidieka SR 2014 – 2022 pre opatrenie 19. Podpora na miestny rozvoj v rámci iniciatívy LEADER

Žiadateľ musí zároveň spĺňať aj nasledovné podmienky (ak relevantné):

Oblasť zamerania

Oblasť 1: Mäsopriemysel, hydinársky priemysel a spracovanie vajec

Oblasť 2: Mliekarenský priemysel a výroba mliečnych výrobkov

Oblasť 3: Mlynský, pekársky, pečivársky a cukrovinkársky priemysel

Oblasť 4: Konzervársky priemysel a mraziarský priemysel vrátane výroby termosterilizovaných pokrmov, hotových jedál, omáčok, dojčenských výživ, pretlakov, kečupov, džemov a lekvárov a priemysel výroby korenín

Oblasť 5: Cukrovarnícky priemysel, tukový priemysel vrátane spracovania olejnin a strukovín

Oblasť 6: Pivovarnícko - sladovnícky priemysel, liehovarnícky priemysel, vinársky priemysel, priemysel nealko nápojov a škrobársky priemysel

Oblasť 7: Výroba krmných zmesí a ostatné spracovanie alebo uvádzanie na trh neuvedené v predchádzajúcich bodoch, napr. spracovanie medu, spracovanie liečivých rastlín, osív a sadív a pod.

Oprávnené aktivity/činnosti

1. výstavba vrátane prípravy staveniska, rekonštrukcia a modernizácia objektov súvisiacich so spracovaním, skladovaním, uvádzaním na trh a/alebo vývojom poľnohospodárskych a potravinárskych výrobkov, vrátane kancelárií (sklady obalových materiálov, čistiacich a dezinfekčných prostriedkov a pomôcok);
2. obstaranie, rekonštrukcia a modernizácia zariadení, strojov, prístrojov a technológií, spracovateľských a výrobných kapacít, vrátane laboratórneho vybavenia a detektorov kovov v rámci procesu spracovania, skladovania, uvádzania na trh produktov a /alebo vývoja poľnohospodárskych a potravinárskych výrobkov, vrátane produktov s chráneným označením pôvodu, chráneným zemepisným označením a zaručených tradičných špecialít podľa osobitného predpisu (nariadenie EÚ č. 1151/2012, nariadenie (EÚ) č. 1308/2013);
3. stavebné alebo technologické investície na vytvorenie alebo modernizáciu miestnej zbernej siete - príjem, skladovanie, úprava, triedenie a balenie;
4. nákup chladiarskych, mraziarskych alebo termoizolačných nákladných, osobných alebo špeciálnych automobilov, prívesov a návesov, nákladných automobilov a prívesov (návesov) špecializovaných na prepravu zvierat (aj nad 3,5 t), manipulačných vozíkov v súvislosti so spracovaním, resp. uvádzaním na trh;
5. zavedenie technológií a postupov s cieľom vytvoriť nové alebo kvalitnejšie výrobky a otvorenie nových trhov, najmä v súvislosti s krátkym dodávateľským reťazcom vrátane podpory uvádzania výrobkov na trh alebo vypracovania programov správnej výrobných praxe;
6. stavebné alebo technologické investície podporujúce lepšie využitie alebo elimináciu vedľajších produktov alebo odpadu a čistiarne odpadových vôd;
7. investície v súvislosti s výrobou a miešaním krmív z poľnohospodárskych produktov;
8. investície na vybudovanie a zariadenie vlastných podnikových predajní⁴;
9. investície do zlepšenia pracovného prostredia pre zamestnancov (hygienické zariadenia, jedálne, odpočívárne, klimatizácia).

Oprávnené sú len tie investície, ktoré sa týkajú spracovania, uvádzania na trh alebo vývoja poľnohospodárskych a potravinárskych výrobkov v súvislosti s niektorými stanovenými MAS:

⁴ Pozn.: V prípade sektora „hrozno a víno“ [1] sú neoprávnenými investíciami investície do:

- nákupu nových sudov alebo nádob, ktoré sú vyrobené z dreva, určených na skladovanie alebo zrenie vína;
- nákupu grafického dizajnu nového radu etikiet s QR kódom, plne automatické etiketovacie linky a číničlá na presnosť pre etiketovacie linky.

V rámci Národného podporného programu SR v rámci SOT s vínom sú oprávnené súvisiace s nákupom nových sudov alebo nádob, ktoré sú vyrobené z dreva, určených na skladovanie alebo zrenie vína, s nákupom grafického dizajnu nového radu etikiet s QR kódom, plne automatických etiketovacích liniek, senzorov na presnosť pre etiketovacie linky a označovaním nových korkových alebo sklenených uzáverov vína s chráneným označením pôvodu výrazom „Districtus Slovakia Controllatus“ alebo skratkou „D.S.C.“.

- a) zavádzaním výroby nových ako aj tradičných výrobkov,
- b) zavádzaním novej techniky/technológií,
- c) rozširovaním výroby,
- d) zvýšením efektívnosti výrobného procesu,
- e) zvýšením účinnosti využitia energie (ide o investície vyplývajúce z energetických auditov v zmysle 476/2008 Z. z. o efektívnosti pri používaní energie),
- f) zavádzaním a rozširovaním informačných a komunikačných technológií,
- g) podporou budovania odbytových miest pre odbyt poľnohospodárskej produkcie a produktov spracovania poľnohospodárskej výroby.

Oprávnění prijímatelia

Oprávneným žiadateľom je oprávnený žiadateľ v zmysle stratégie CLLD uvedený vo výzve na predkladanie ŽoNFP ako oprávnený žiadateľ MAS, ktorý musí spĺňať aj nasledovné podmienky:

Oprávneným žiadateľom sú:

- fyzické a právnické osoby (mikro, malé, stredné podniky) podnikajúce v oblasti spracovania produktov poľnohospodárskej prvovýroby a/alebo potravinárskej výroby (s výnimkou rybných produktov) v rámci celého rozsahu činností,
- fyzické a právnické osoby (mikro, malé, stredné podniky) podnikajúce v oblasti poľnohospodárskej prvovýroby ako aj spracovania vlastnej produkcie (v tomto prípade prijímateľ podpory bude môcť predávať výhradne výrobky, na ktoré sa ako vstup vzťahuje príloha I ZFEÚ),
- poľnohospodár alebo skupina poľnohospodárov - mladým poľnohospodárom, ktorí prvýkrát zakladajú poľnohospodársky podnik ako jeho vedúci, na investície, ktoré spĺňajú normy Únie uplatňované na poľnohospodársku výrobu, ako aj bezpečnosť pri práci. Takáto podpora sa môže poskytovať maximálne 24 mesiacov odo dňa založenia podniku,
- Oprávnenosť žiadateľa pri spracovaní produktov v prípade **výstupu mimo prílohy I ZFEU v menej rozvinutých regiónoch/ostatných regiónoch**: pre oprávneného žiadateľa v prípade spracovania produktov kde výstup je mimo prílohy I ZFEÚ platia podmienky schémy de minimis ktorá tvorí Prílohu č. 7C. Oprávneným žiadateľom je:
- žiadateľ (konečný prijímateľ) je podnikom v zmysle čl. 107 ZFEÚ t.j. subjektom, ktorý vykonáva hospodársku činnosť bez ohľadu na jeho právny status a spôsob financovania;
- oprávnenými žiadateľmi sú mikro, malé, stredné podniky (v zmysle Prílohy I nariadenia Komisie (EÚ) č. 651/2014).

V prípade fyzických a právnických osôb podnikajúcich v oblasti spracovania produktov poľnohospodárskej prvovýroby a/alebo potravinárskej výroby vrátane v doklade o oprávnení podnikateľ je zapísaná činnosť spracovania poľnohospodárskych produktov a/alebo potravinárskej výroby.

V prípade fyzických a právnických osôb podnikajúcich v oblasti poľnohospodárskej prvovýroby vrátane v doklade o oprávnení podnikateľ je zapísaná činnosť poľnohospodárskej prvovýroby.

Príjemcom pomoci je podnik v zmysle čl. 107 ods. 1 ZFEÚ, t.j. každý subjekt, ktorý vykonáva hospodársku činnosť⁵ bez ohľadu na jeho právny status a spôsob financovania (ďalej len "prijemca pomoci"). Prijemcom pomoci je jediný podnik.

Jediný podnik v zmysle čl. 2 ods. 2 nariadenia (EÚ) č. 1407/2013 zahŕňa všetky podniky, medzi ktorými je aspoň jeden z týchto vzťahov:

- a) jeden podnik má väčšinu hlasovacích práv akcionárov alebo spoločníkov v inom podniku;
- b) jeden podnik má právo vymenovať alebo odvolať väčšinu členov správneho, riadiaceho alebo dozorného orgánu iného podniku;
- c) jeden podnik má právo dominantným spôsobom ovplyvňovať iný podnik na základe zmluvy, ktorú s daným podnikom uzavrel, alebo na základe ustanovenia v zakladajúcom dokumente alebo stanovách spoločnosti;
- d) jeden podnik, ktorý je akcionárom alebo spoločníkom iného podniku, má sám, na základe zmluvy s inými akcionármi alebo spoločníkmi daného podniku, pod kontrolou väčšinu hlasovacích práv akcionárov alebo spoločníkov v danom podniku.

Podniky, ktoré majú akýkoľvek vzťah uvedený v písm. a) až d) prostredníctvom jedného alebo viacerých iných podnikov, sa takisto považujú za jediný podnik⁶.

Intenzita pomoci

⁵ Hospodárskou činnosťou je akákoľvek činnosť, ktorá spočíva v ponuke tovaru a/alebo služieb na trhu.

⁶ vid' „Metodické usmernenie koordinátora štátnej pomoci č. 1/2015 z 1.4.2015 JEDINÝ PODNIK“ zverejnené na: <http://www.statnapomoc.sk/?p=1643>.

- a) Výstup v rámci prílohy I.
Základná miera podpory z celkových oprávnených výdavkov:
- 50%
- b) Výstup mimo prílohy I.
Základná miera podpory z celkových oprávnených výdavkov:
pre mikro a malé podniky:
- 55%
- pre stredné podniky:
- 50%

Oprávnené výdavky

Oprávnené výdavky projektu, ktoré žiadateľ musí spĺňať sú oprávnené výdavky v zmysle stratégie CLLD uvedené vo výzve na predkladanie ŽoNFP ako oprávnené výdavky MAS. Žiadateľ musí zároveň spĺňať aj podmienky uvedené v bode 2.2 pre podopatrenie 4.2 Podpora na investície do spracovania/uvádzania na trh a/alebo vývoja poľnohospodárskych výrobkov uvedené v Prílohe 6B k Príručke pre prijímateľa o poskytnutie nenávratného finančného príspevku z Programu rozvoja vidieka SR 2014 – 2022 pre opatrenie 19. Podpora na miestny rozvoj v rámci iniciatívy LEADER a podmienky v kapitole 7., ods. 3 až ods. 5 vyššie uvedenej príručky. Žiadateľ musí zároveň spĺňať aj nasledovné podmienky (ak relevantné):

1. výdavky na hmotné a nehmotné investície v súlade s podporovanými činnosťami (vrátane začlenenie prvkov zelenej infraštruktúry, následné "ozelenenie" objektov a ich začlenenie do zelenej infraštruktúry obce, náklady súvisiace s investíciami do využívania OZE a do úspor energie, pokiaľ sú tieto investície súčasťou iných investícií v rámci operácie)
2. súvisiace všeobecné náklady s bodom 1 (v prípade investičných opatrení):
 - a) výstavba, obstaranie (vrátane leasingu) alebo zlepšenie nehmotného majetku;
 - b) kúpa alebo kúpa na leasing nových strojov a zariadení, ako i strojov a zariadení do výšky ich trhovej hodnoty;
 - c) všeobecné náklady súvisiace s výdavkami uvedenými v bode a) a v bode b) ako sú poplatky architektom, inžinierom a konzultantom, poplatky za poradenstvo v oblasti environmentálnej a ekonomickej udržateľnosti vrátane štúdií uskutočniteľnosti. Štúdie uskutočniteľnosti zostávajú oprávnenými aj v prípade, ak sa na základe ich výsledkov nebudú realizovať žiadne výdavky uvedené v bodoch a) a b) – max. do 15% z výšky projektu;
 - d) nehmotné investície ako obstaranie alebo vývoj počítačového softvéru, získanie patentov, licencií, autorských práv a obchodných značiek.

Výška príspevku (minimálna a maximálna)

Minimálna výška príspevku: 5.000,- EUR
Maximálna výška príspevku: 100.000,- EUR

Finančný plán

Región	Spolu	EÚ	ŠR	VZ	Iné
MR	400 000,00	150 000,00	50 000,00	200 000,00	0,00
VR	-	-	-	-	-
Spolu	400 000,00	150 000,00	50 000,00	200 000,00	0,00

Princípy pre stanovenie výberových a hodnotiacich kritérií / Hlavné zásady výberu operácií

V súlade s Podmienkami poskytnutia príspevku žiadateľom o nenávratný finančný príspevok v rámci implementácie stratégie CLLD MAS Orava, o.z. (výberové a hodnotiace kritéria).

Merateľné ukazovatele projektu

Kód/ID	Názov/Ukazovateľ	Merná jednotka	Počiatočná hodnota	Celková cieľová hodnota
4.2	Počet podporených činností/operácií	Počet	0	2
4.2	Počet podporených objektov súvisiacich so spracovaním, skladovaním, uvádzaním na trh a/ alebo vývojom poľnohospodárskych a potravinárskych výrobkov	Počet	0	1
4.2.	Počet zakúpených chladiarenských, mraziarenských alebo termoizolačných automobilov, nákladných automobilov a prívosov špecializovaných na prepravu zvierat	Počet	0	1

Tabuľka č. 4H: Opatrenie č. 3.2.1 stratégie CLLD

Názov opatrenia
3.2.1 Zakladanie nových a podpora existujúcich mikro a malých podnikov, samostatne zárobkovo činných osôb v oblastiach nepoľnohospodárskej výroby a služieb
Priradenie kódu opatrenia (platí v prípade opatrení z PRV, priradí sa kód opatrenia/podopatrenia v zmysle nariadenia (EÚ) č. 808/2014)
5.1.1 IROP (Zvýšenie zamestnanosti na miestnej úrovni podporou podnikania a inovácií)
Ciele opatrenia
Podporiť zamestnanosť na vidieku, vytvorením trvalo-udržateľných miest v priemysle, remeselnej výrobe a službách s vysokou pridanou hodnotou v rozvoji regiónu, okrem poľnohospodárskych činností a činností v oblasti cestovného ruchu. <u>Opis opatrenia:</u> A. Zakladanie nových a podpora existujúcich mikro a malých podnikov, samostatne zárobkovo činných osôb, družstiev: A1 Podpora podnikania a inovácii <ul style="list-style-type: none"> • obstaranie hmotného majetku pre účely tvorby pracovných miest • nutné stavebnotechnické úpravy budov spojené s umiestnením obstaranej technológie a/alebo s poskytovaním nových služieb • podpora marketingových aktivít • podpora miestnych produkčno-spotrebiteľských reťazcov, sieťovanie na úrovni miestnej ekonomiky a výmena skúseností
Zdôvodnenie výberu

Územie MAS je charakteristické odlivom mladej kvalifikovanej pracovnej sily do rozvinutejších regiónov, najmä Bratislavy. Zruční remeselníci (stolári, murári, klampiari a i.) cestujú za prácou do väčších miest aj zahraničia zväčša na týždňovej báze. Podpora podnikania a vytváranie udržateľných pracovných miest v regióne MAS je hlavným cieľom stratégie CLLD MAS Orava, o.z.. Vytváranie pracovných miest a vhodného podnikateľského prostredia má širší multiplikačný efekt pre rozvoj celého regiónu. Zvýšením pracovných príležitostí v regióne MAS je možné prispieť k zníženiu mobility za prácou mimo územie MAS. Cieľom opatrenia je preto snaha o zabezpečenie podpory existujúcich, ale aj nových podnikov a podnikateľov nachádzajúcich sa na území partnerstva prostredníctvom investícií do obstarania majetku, nevyhnutných stavebných úprav, podpory marketingových činností a rozvojom dodávateľsko - odberateľských vzťahov a tým vytvorenia podmienok pre vznik pracovných miest.

Intervenčná logika spočíva v odôvodnení výberu opatrenia vychádzajúceho z identifikovanej potreby územia, prepojenia na swot analýzu, vychádzajúcu z údajov uvedených v analytickej časti.

Potreba územia: zvýšiť podporu malého podnikania v oblasti premyselnej výroby a poskytovania služieb.

SWOT: rozvoj malého a stredného podnikania pre zvýšenie zamestnanosti, diverzifikácia podnikateľskej činnosti, tradícia v poskytovaní remeselných služieb a výrobkov.

Analýza: vymieranie remesiel, odchod pracovnej sily za hranice partnerstva, strata vidieckosti územia, nedostatok podnikateľských iniciatív.

Rozsah a oprávnené činnosti

v súlade s IROP

Oprávnení prijímatelia

- samostatne zárobkovo činné osoby, okrem tých, ktoré sú oprávnenými prijímateľmi z PRV v opatrení LEADER a oprávnenými prijímateľmi z OP RH
- mikro a malé podniky s počtom do 49 zamestnancov, okrem tých, ktoré sú oprávnenými prijímateľmi z PRV v opatrení LEADER a oprávnenými prijímateľmi z OP RH

Intenzita pomoci

55%, resp. v zmysle podmienok schémy de minimis

Oprávnené výdavky

v súlade s IROP

Výška príspevku (minimálna a maximálna)

Minimálna výška príspevku: 10.000,- EUR
Maximálna výška príspevku: 100.000,- EUR

Finančný plán

Región	Spolu	EÚ	ŠR	VZ	Iné
MR	909 090,91	500 000,00	0,00	409 090,91	0,00
VR	-	-	-	-	-
Spolu	909 090,91	500 000,00	0,00	409 090,91	0,00

Princípy pre stanovenie výberových a hodnotiacich kritérií / Hlavné zásady výberu operácií

v súlade s IROP, vlastné

Merateľné ukazovatele projektu

Kód/ID	Názov/Ukazovateľ	Merná jednotka	Počiatočná hodnota	Celková cieľová hodnota
CO08	Zamestnanosť v podporených podnikoch	FTEs	0	10
CO01	Počet podporených podnikov	Podniky	0	8
CO29	Počet podnikov, ktoré dostávajú podporu s cieľom predstaviť výrobky, ktoré sú pre firmu nové	podniky	0	4
CO28	Počet podnikov, ktoré dostávajú podporu s cieľom predstaviť výrobky, ktoré sú pre trh nové	podniky	0	2
5.1.1	Celkový objem preinvestovaných finančných prostriedkov na podporu zvyšovania zamestnanosti	EUR	0	0,9 mil.
5.1.1	Počet podporených marketingových aktivít v projektoch	Počet	0	3
5.1.1	Počet inovatívnych prvkov v podporených projektoch	Počet	0	6

Časť B.) Akčný plán pre Chod MAS a animácie

Tabuľka č. 4I: Opatrenie č. 4.1.1 stratégie CLLD - Animácie (základná alokácia pre MAS z menej rozvinutého regiónu)

Názov opatrenia
4.1.1 Animácia (oživenie) stratégie CLLD
Priradenie kódu opatrenia (platí v prípade opatrení z PRV, priradí sa kód opatrenia/podopatrenia v zmysle nariadenia (EÚ) č. 808/2014)
19.4 PRV (Podpora na prevádzkové náklady a oživenie)
Priradenie k fokusovej oblasti PRV
6B Podpora miestneho rozvoja vo vidieckych oblastiach
Ciele opatrenia
<i>Zdôvodnenie výberu opatrenia:</i> Podpora v rámci opatrenia je určená na pokrytie nákladov v súvislosti s oživovaním stratégie miestneho rozvoja, t.j. propagáciu stratégie a informovanosť o dotknutom území. Súčasťou prípravy územia je aj vzdelávanie členov výkonného orgánu OZ (Predsedníctvo v počte 13 osôb) a zamestnancov MAS, ktorí budú v budúcnosti plniť funkciu výkonného manažmentu MAS. Obsahom vzdelávania bude pre Predsedníctvo MAS všeobecné vzdelávanie o prístupe CLLD a pre zamestnancov a členov MAS, príprava a implementácia projektov a finančné riadenie projektov.
<i>Zdôvodnenie výberu</i>

Animačné aktivity slúžia na aktivizovanie územia MAS, ktorá zahŕňa prácu so zástupcami samospráv, občanov, neziskovej sféry a podnikateľov. Toto bude prebiehať formou pracovných stretnutí priamo v území MAS. Intervenčná logika vychádza z potreby zabezpečiť činnosti spojené s oživovaním stratégie CLLD vrátane realizácie aktivít súvisiacich s jej oživením.

Rozsah a oprávnené činnosti

v súlade s PRV (resp. s nariadením EÚ (č. 1305/2013)

Oprávnení prijímatelia

MAS, ktorá je vybraná RO na implementáciu stratégie miestneho rozvoja a má právnu formu občianske združenie - v zmysle zákona č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov v znení neskorších predpisov.

Intenzita pomoci

100 %

Oprávnené výdavky

- A) propagácia a informovanie o dotknutej oblasti a výsledkoch stratégie CLLD;
- B) výmena informácií medzi miestnymi aktérmi - semináre, konferencie, workshopy pre členov MAS, ďalších aktérov ako aj, zamerané na ich rozširovanie vedomostí a zručností pri vykonávaní stratégie CLLD a s tým spojených prác;
- C) vzdelávanie potenciálnych prijímateľov zamerané na rozširovanie vedomostí a zručností pri príprave projektov.

Finančný plán

Región	Spolu	EÚ	ŠR	VZ	Iné
menej rozvinutý región	87 000,00	65 250,00	21 750,00	0,00	0,00

Merateľné ukazovatele projektu

Kód/ID	Názov/Ukazovateľ	Merná jednotka	Počiatková hodnota	Celková cieľová hodnota
-	Počet podporených MAS	Počet	0	1

Tabuľka č. 4J: Opatrenie č. 4.2.1 stratégie CLLD - Chod MAS1 a Chod MAS 2 v rámci IROP (základná alokácia z menej rozvinutého regiónu)

Názov opatrenia
4.2.1 Financovanie prevádzkových nákladov MAS spojených s riadením uskutočňovania stratégií CLLD
Priradenie kódu opatrenia (platí v prípade opatrení z PRV, priradí sa kód opatrenia/podopatrenia v zmysle nariadenia (EÚ) č. 808/2014)
N/A
Priradenie k fokusovej oblasti PRV
N/A
Ciele opatrenia

Opatrenie slúži na zabezpečenie financovania prevádzkových nákladov MAS spojených s riadením uskutočňovania stratégií CLLD:

- A) personálne a administratívne náklady MAS (prevádzkové, osobné, poistenie),
- B) vzdelávanie zamestnancov a členov MAS (školenia, konferencie, semináre, workshopy a pod., okrem školení pre predkladateľov projektov), ktorí sa podieľajú na príprave a vykonávaní stratégie CLLD.
- C) náklady na publicitu a sieťovanie: účasť zamestnancov a členov MAS na stretnutiach s inými MAS, vrátane zasadaní národných a európskych sietí, ako aj poplatky za členstvo v regionálnych, národných alebo európskych sieťach MAS,
- D) finančné náklady (napr. bankové poplatky),
- E) náklady vynaložené na monitorovanie, hodnotenie a aktualizáciu stratégií CLLD (na úrovni MAS),

Realizácia opatrenia nepriamo prispieva nasledovným oblastiam:

- k zlepšeniu využívania ekonomického potenciálu vidieckych oblastí regiónu Oravy prostredníctvom reštrukturalizácie vidieckej ekonomiky a zavádzania inovácií,
- tvorbe pracovných miest a hospodárskeho rastu,
- vzniku nových komunitných služieb a podnikov,
- zlepšeniu zamestnateľnosti a prístupu k novým formám podnikania a novým pracovným miestam,
- zníženiu závislosti vidieckeho obyvateľstva od príjmov z primárnej ekonomickej aktivity, najmä v poľnohospodárstve, smerom k zamestnanosti v nepoľnohospodárskych odvetviach, napr. v sektore služieb, predovšetkým v oblasti cestovného ruchu
- zníženiu rizika chudoby a sociálneho vylúčenia.

Zdôvodnenie výberu

Realizácia opatrenia je nevyhnutná pre efektívne zabezpečenie chodu MAS, zabezpečenie propagácie a implementácie stratégie CLLD.

Rozsah a oprávnené činnosti

v súlade s IROP

Oprávnení prijímatelia

MAS, ktorá je vybraná RO na implementáciu stratégie miestneho rozvoja a má právnu formu občianske združenie - v zmysle zákona č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov v znení neskorších predpisov

Intenzita pomoci

95 %

Oprávnené výdavky

v súlade s IROP

Finančný plán

Región	Spolu	EÚ	ŠR	VZ	Iné
MR	366 315,79	348 000,00	0,00	18 315,79	0,00
VR	-	-	-	-	-
Spolu	366 315,79	348 000,00	0,00	18 315,79	0,00

Merateľné ukazovatele projektu

Kód/ID	Názov/Ukazovateľ	Merná jednotka	Počítateľná hodnota	Celková cieľová hodnota
--------	------------------	----------------	---------------------	-------------------------

-	Počet podporených MAS	Počet	0	1
---	-----------------------	-------	---	---

Tabuľka č. 4K: Opatrenie č. 4.3.1 stratégie CLLD - Chod MAS a animácie (dodatočná alokácia na základe splnenia míľníka A), max. 20% z pridelenej dodatočnej alokácie na základe splnenia míľníka A

Názov opatrenia
4.3.1 Chod MAS a animácie (dodatočná alokácia na základe splnenia míľníka A), max. 20% z pridelenej dodatočnej alokácie na základe splnenia míľníka A
Priradenie kódu opatrenia (platí v prípade opatrení z PRV, priradí sa kód opatrenia/podopatrenia v zmysle nariadenia (EÚ) č. 808/2014)
19.4 PRV (Podpora na prevádzkové náklady a oživenie)
Priradenie k fokusovej oblasti PRV
6B Podpora miestneho rozvoja vo vidieckych oblastiach
Ciele opatrenia
<i>Cieľom opatrenia je zabezpečiť všetky úkony spojené s úspešnou implementáciou stratégie CLLD a s budovaním partnerstva.</i>
Zdôvodnenie výberu
<i>Pre úspešnú implementáciu stratégie je nutné zabezpečiť prostriedky na chod MAS, aby bolo možné realizovať všetky úkony spojené s realizáciou stratégie a budovaním partnerstva.</i>
<ol style="list-style-type: none"> 1.) Realizácia opatrenia je nevyhnutná pre efektívne zabezpečenie chodu MAS, zabezpečenie propagácie a implementácie stratégie CLLD a 2.) Animačné aktivity slúžia na aktivizovanie územia MAS, ktorá zahŕňa prácu so zástupcami samospráv, občanov, neziskovej sféry a podnikateľov. Toto bude prebiehať formou pracovných stretnutí priamo v území MAS. Intervenčná logika vychádza z potreby zabezpečiť činnosti spojené s oživovaním stratégie CLLD vrátane realizácie aktivít súvisiacich s jej oživením.
Rozsah a oprávnené činnosti
<ol style="list-style-type: none"> 1. Prevádzkové náklady MAS spojené s riadením uskutočňovania stratégií CLLD (ďalej len „prevádzkové náklady“): <ul style="list-style-type: none"> • personálne a administratívne náklady MAS (prevádzkové náklady vrátane nákladov na prenájom kancelárskych priestorov, osobné náklady, poistenie); • vzdelávanie zamestnancov a členov MAS (školenia, konferencie, semináre, workshopy a pod., okrem školení pre predkladateľov projektov), ktorí sa podieľajú na príprave a vykonávaní stratégie CLLD; • náklady na publicitu a sieťovanie: účasť zamestnancov a členov MAS na stretnutiach s inými MAS, vrátane zasadnutí národných a európskych sietí, ako aj poplatky za členstvo v regionálnych, národných alebo európskych sieťach MAS; • finančné náklady, napr. bankové poplatky; • náklady vynaložené na monitorovanie, hodnotenie a aktualizáciu stratégií CLLD na úrovni MAS. 2. Animačné náklady MAS v súvislosti s oživovaním stratégie CLLD (ďalej len „animačné náklady“): <ol style="list-style-type: none"> a) propagácia a informovanie širokej verejnosti o dotknutej oblasti a výsledkoch stratégie CLLD; b) výmena informácií medzi miestnymi aktérmi - animačné akcie pre členov MAS a ďalších aktérov s cieľom osvojovania príkladov dobrej praxe pre účely rozširovania vedomostí a zručností pri vykonávaní stratégie CLLD a s tým spojených prác; c) vzdelávanie potenciálnych prijímateľov zamerané na rozširovanie vedomostí a zručností pri príprave projektov.
Oprávnení prijímateľa

MAS, ktorá je vybraná RO na implementáciu stratégie miestneho rozvoja a má právnu formu občianske združenie - v zmysle zákona č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov v znení neskorších predpisov.

Intenzita pomoci

100 %

Oprávnené výdavky

v súlade s PRV

Finančný plán

Región	Spolu	EÚ	ŠR	VZ	Iné
MR	66 000,00	49 500,00	16 500,00	0,00	0,00
VR	-	-	-	-	-
Spolu	66 000,00	49 500,00	16 500,00	0,00	0,00

Merateľné ukazovatele projektu

Kód/ID	Názov/Ukazovateľ	Merná jednotka	Počiatočná hodnota	Celková cieľová hodnota
-	Celkové verejné výdavky	EUR	0	66 000

Tabuľka č. 4L: Opatrenie č. 4.3.2 stratégie CLLD - Chod MAS a animácie (dodatková alokácia na základe predĺženia obdobia PRV v zmysle nariadenia o prechodných pravidlách), max. 20% z pridelenej dodatčnej alokácie na základe predĺženia obdobia PRV v zmysle nariadenia o prechodných pravidlách

Názov opatrenia

4.3.2 Chod MAS a animácie (dodatková alokácia na základe predĺženia obdobia PRV v zmysle nariadenia o prechodných pravidlách), max. 20% z pridelenej dodatčnej alokácie na základe predĺženia obdobia PRV v zmysle nariadenia o prechodných pravidlách

Priradenie kódu opatrenia (platí v prípade opatrení z PRV, priradí sa kód opatrenia/podopatrenia v zmysle nariadenia (EÚ) č. 808/2014)

19.4 PRV (Podpora na prevádzkové náklady a oživenie)

Priradenie k fokusovej oblasti PRV

6B Podpora miestneho rozvoja vo vidieckych oblastiach

Ciele opatrenia

Cieľom opatrenia je zabezpečiť všetky úkony spojené s úspešnou implementáciou stratégie CLLD a s budovaním partnerstva.

Zdôvodnenie výberu

Pre úspešnú implementáciu stratégie je nutné zabezpečiť prostriedky na chod MAS, aby bolo možné realizovať všetky úkony spojené s realizáciou stratégie a budovaním partnerstva.

- 1.) Realizácia opatrenia je nevyhnutná pre efektívne zabezpečenie chodu MAS, zabezpečenie propagácie a implementácie stratégie CLLD a
- 2.) Animačné aktivity slúžia na aktivizovanie územia MAS, ktorá zahŕňa prácu so zástupcami samospráv, občanov, neziskovej sféry a podnikateľov. Toto bude prebiehať formou pracovných stretnutí priamo v území MAS. Intervenčná logika vychádza z potreby zabezpečiť činnosti spojené s oživovaním stratégie CLLD vrátane realizácie aktivít súvisiacich s jej oživením.

Rozsah a oprávnené činnosti

1. Prevádzkové náklady MAS spojené s riadením uskutočňovania stratégií CLLD (ďalej len „prevádzkové náklady“):
 - a) personálne a administratívne náklady MAS (prevádzkové náklady vrátane nákladov na prenájom kancelárskych priestorov, osobné náklady, poistenie);
 - b) vzdelávanie zamestnancov a členov MAS (školenia, konferencie, semináre, workshopy a pod., okrem školení pre predkladateľov projektov), ktorí sa podieľajú na príprave a vykonávaní stratégie CLLD;
 - c) náklady na publicitu a sieťovanie: účasť zamestnancov a členov MAS na stretnutiach s inými MAS, vrátane zasadnutí národných a európskych sietí, ako aj poplatky za členstvo v regionálnych, národných alebo európskych sieťach MAS;
 - d) finančné náklady, napr. bankové poplatky;
 - e) náklady vynaložené na monitorovanie, hodnotenie a aktualizáciu stratégií CLLD na úrovni MAS.
2. Animačné náklady MAS v súvislosti s oživovaním stratégie CLLD (ďalej len „animačné náklady“):
 - a) propagácia a informovanie širokej verejnosti o dotknutej oblasti a výsledkoch stratégie CLLD;
 - b) výmena informácií medzi miestnymi aktérmi - animačné akcie pre členov MAS a ďalších aktérov s cieľom osvojovania príkladov dobrej praxe pre účely rozširovania vedomostí a zručností pri vykonávaní stratégie CLLD a s tým spojených prác;
 - c) vzdelávanie potenciálnych prijímateľov zamerané na rozširovanie vedomostí a zručností pri príprave projektov.

Oprávnení prijímatelia

MAS, ktorá je vybraná RO na implementáciu stratégie miestneho rozvoja a má právnu formu občianske združenie - v zmysle zákona č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov v znení neskorších predpisov.

Intenzita pomoci

100 %

Oprávnené výdavky

v súlade s PRV

Finančný plán

Región	Spolu	EÚ	ŠR	VZ	Iné
MR	157 000,00	117 750,00	39 250,00	0,00	0,00
VR	-	-	-	-	-
Spolu	157 000,00	117 750,00	39 250,00	0,00	0,00

Merateľné ukazovatele projektu

Kód/ID	Názov/Ukazovateľ	Merná jednotka	Počiatočná hodnota	Celková cieľová hodnota
-	Celkové verejné výdavky	EUR	0	157 000

5.3. Monitorovanie a hodnotenie stratégie CLLD

5.3.1. Opis monitorovania a hodnotenia stratégie CLLD

Monitorovanie a hodnotenie stratégie CLLD je zabezpečené prostredníctvom pravidelného vyhodnocovania zvolených merateľných ukazovateľov stratégie. Ukazovatele boli stanovené s ohľadom na princíp objektívnosti, jednoznačnosti a merateľnosti a umožňujú partnerstvu konkretizovať naplánované špecifické ciele a navrhnuté opatrenia. V súlade so systémom riadenia CLLD, MAS vykonáva monitorovacie a hodnotiace aktivity viacerými spôsobmi. Na jednej strane poskytuje informácie riadiacim orgánom, NSRV resp. určeným hodnotiteľom, na druhej strane vykonáva vlastné hodnotenie a monitorovanie napĺňania cieľov stratégie CLLD. Výsledky hodnotenia môžu mať vplyv na výšku pridelených finančných prostriedkov pre MAS a jej stratégiu CLLD.

Na hodnotenie a monitorovanie ukazovateľov, riadenie rizík, riadenie ľudských zdrojov a vnútornú projektovú komunikáciu, budú využívané inovatívne podporné softvérové nástroje (bližší popis v podkapitole 5.1.1).

Hodnotiaci proces MAS zahŕňa minimálne nasledovné činnosti:

- zber monitorovacích údajov vrátane údajov týkajúcich sa programových výsledkov, získavané od prijímateľov prostredníctvom monitorovacích správ a na základe údajov z informačných systémov o realizovaných platbách,
- pravidelne získavané špecifické údaje od rôznych inštitúcií, ktoré súvisia s prioritami a fokusovými oblasťami (Štatistický úrad, ÚPSVaR, ŠOP, NLC, CHKO, a iné údaje použité pre kontextovú analýzu a úpravu východísk stratégie CLLD .)
- hodnotenie dosiahnutých výsledkov smerom k cieľom IROP a PRV, príspevku k cieľom SPP a Stratégii EÚ 2020, posúdenie programových výsledkov a dosahov, prierezových cieľov rozvoja vidieka, spoločných princípov programov EŠIF, zodpovedanie hodnotiacich otázok, príprava záverov a odporúčaní,
- využitie hodnotiacich výsledkov pre zlepšenie obsahu stratégie CLLD a jej implementácie,
- hodnotenie plánovanej/reálnej absorpčnej schopnosti pre realizáciu intervencií na území MAS.
- MAS 1x ročne vyhodnotí inštitucionálne zabezpečenie stratégie a to: funkčnosť existujúcej organizačnej štruktúry MAS, funkčnosť manažmentu MAS, flexibilitu, účinnosť a oprávnenosť rozhodovacích postupov o stratégii a projektoch, schopnosť MAS zabezpečiť

implementáciu stratégie a projektov, schopnosť MAS zabezpečiť monitoring a hodnotenie projektov.

Vyššie popísané hodnotiace aktivity budú uvedené vo **Výročnej správe** o činnosti MAS za každý rok a **Správe o činnosti MAS** predkladané každoročne v štruktúre stanovnej riadiacim orgánom.

Spôsob hodnotenia bude priebežne realizovaný zberom vstupných údajov v rámci stanovených povinných a dodatočných vlastných ukazovateľov monitorovania a hodnotenia. Vyhodnotenie stanovených ukazovateľov uvedených v stratégii CLLD zabezpečí kancelária MAS (minimálne jeden krát ročne). Správu z vyhodnotenia kancelária MAS predloží Predstavenstvu, ktoré ju prerokuje, zhodnotí plnenie cieľov stratégie a keď predloženú správu schváli, tak sa pokračuje v stanovenej línii implementácie programu. V prípade odklonu smerovania stratégie PRedstaenstvo navrhne opatrenia, ktoré predloží výkonnému orgánu združenia a najvyššiemu orgánu na prerokovanie a schválenie. Správy budú slúžiť ako podklad pre strednodobé hodnotenie (mid-term) a záverečné hodnotenie (ex-post).

Hodnotiaca záverečná správa nezávislého hodnotiteľa (po ukončení implementácie stratégie) v sebe zahŕňa zhodnotenie efektivity vynaložených finančných prostriedkov, účinnosti vybraných opatrení a činností; a viac či menej vplyv pozitívnych/negatívnych dopadov na trvalodržateľnosť územia.

Monitorovanie a hodnotenie stratégie CLLD pozostáva z nasledovných monitorovacích a hodnotiacich častí:

a) *spôsob podávania pravidelných správ orgánom MAS a riadiacim orgánom pre PRV a IROP:*

Kancelária MAS spolu s Monitorovacím výborom každoročne pripravuje a vypracováva „Správu o implementácii stratégie CLLD“, správu o monitoringu za ročné obdobie, ktorú predkladá výkonnému orgánu. Po schválení výkonným orgánom MAS predkladá raz ročne „Správu o implementácii stratégie CLLD vždy k 31.3 roka n+1 podľa požiadaviek RO pre PRV a IROP.

b) *míľniky implementácie stratégie, na základe ktorých je možné posúdiť napĺňanie jej cieľov:*

- 1) **prvým míľnikom implementácie** je monitoring a hodnotenie, ktoré sa vykonáva priebežne po fyzickom ukončení projektov žiadateľov. *Odôvodnenie:* na základe ukončenia fyzickej realizácie projektov (predložením záverečnej ŽoP a monitorovacej správy projektu) dokáže MAS v reálnom čase sledovať naplnenie vybraných indikátorov – výstupov ukončených projektov.

- 2) **druhým míľníkom implementácie** je monitoring a hodnotenie na úrovni špecifických cieľov, ktoré sa vykonáva v trojročných intervaloch. *Odôvodnenie:* na základe monitoringu a hodnotenia vybraných indikátorov dokáže MAS sledovať naplnenie vybraných indikátorov – výsledkov na úrovni definovaných špecifických cieľov.
- 3) **tretím míľníkom implementácie** je monitoring a hodnotenie na úrovni priorit a strategického cieľa, ktoré sa bude vykonávať v roku 2020 a po ukončení programu v roku 2023. *Odôvodnenie:* na základe monitoringu a hodnotenia dokáže MAS sledovať naplnenie vybraných indikátorov – dopadov na úrovni priorit a strategického cieľa.

Prostredníctvom sledovania a hodnotenia týchto troch míľníkov implementácie stratégie, je MAS schopná operatívne reagovať a uskutočňovať nápravné opatrenia pre zabezpečenie naplňovania cieľov stratégie CLLD (v prípade identifikácie odchýlky, neplnenia stanových ukazovateľov) a plynulej implementácie stratégie.

c) *súbor merateľných ukazovateľov, zdôvodnenie nastavenia cieľovej hodnoty ukazovateľov, spôsoby ich výpočtu,*

Súbor merateľných ukazovateľov pozostáva z povinných a dodatočných vlastných ukazovateľov na úrovni výstupov, výsledkov a dopadov. Dodatočné vlastné ukazovatele implementácie stratégie vychádzajú z charakteru zvolených špecifických cieľov, ktoré rešpektujú princípy SMART. Spôsob stanovenia cieľovej hodnoty ukazovateľov:

- dodatočné vlastné monitorovacie ukazovatele vychádzajú z typov činností a alokácie opatrení prislúchajúcich k špecifickému cieľu, ku ktorému boli tieto ukazovatele priradené.
- cieľové hodnoty indikátorov odrážajú reálu potrebu územia a úsilie MAS dosiahnuť čo najväčší pozitívny dopad implementácie stratégie na svoje územie.
- cieľová hodnota indikátorov je vypočítaná ako podiel alokácie na dané opatrenie a maximálnej výšky príspevku na projekt.

d) *spôsob každoročného vykazovania hodnôt merateľných ukazovateľov*

- merateľné ukazovatele sa budú každoročne vyhodnocovať v rámci spracovania „Správy o implementácii stratégie CLLD“, ktorá bude zasielaná vo vyššie uvedenom termíne podľa požiadaviek RO pre PRV a IROP.
- plnenie stanovených ukazovateľov na úrovni opatrení, špecifických cieľov, priorit a strategického cieľa bude vykazované formou spracovania prehľadnej hodnotiacej tabuľky s uvedením názvu indikátora/ukazovateľa, počiatkovej hodnoty na začiatku implementácie stratégie CLLD, skutočnej dosiahnutej hodnoty, predpokladaným

- vývojom v nasledujúcom období a vymenovaním konkrétnych skutočností, ktoré prispeli k plneniu/neplneniu ukazovateľa.
- Zároveň MAS v spolupráci s riadiacim orgánom pre PRV a IROP vyhodnocuje povinné indikátory stanovené v PRV SR 2014 – 2020 a v IROP.
- e) *postupy samohodnotenia orgánov MAS a činnosti MAS – budú využité nasledovné nástroje a postupy:*
- Jednoduchým a predovšetkým relevantným hodnotením činnosti MAS je poznanie samotných obyvateľov o aktivitách, vyhlásených výzvach a vôbec pôsobení MAS na predmetnom území. Za účelom hodnotenia činnosti MAS budú každoročne monitorované a vyhodnocované stanovené ukazovatele sebahodnotenia MAS v nasledovných oblastiach:
 - Implementácie stratégie CLLD vrátane 7 kľúčových znakov Leader
 - Implementačného procesu
 - Riadiaceho procesu
 - Propagácie a vzdelávania členov MAS
 - Samohodnotenie orgánov MAS bude pozostávať aj z vyhodnocovania práce jednotlivých orgánov vo vzťahu k úlohám a povinnostiam vyplývajúcich zo stanov MAS v týchto oblastiach:
 - Funkčnosť existujúcej organizačnej štruktúry MAS a jednotlivých orgánov MAS.
 - Flexibilita, účinnosť a oprávnenosť rozhodovacích postupov o implementácii stratégie a podporených projektoch.
 - Schopnosť MAS zabezpečiť monitoring a hodnotenie projektov.

Tabuľka č. 4.1: Harmonogram činností monitorovania na úrovni stratégie

1 x ročne	<p>Správa o činnosti MAS, do 30.3. nasledujúceho roku, ak RO neurčí inak. Jedná sa o priebežné hodnotenie plnenia cieľov a merateľných indikátorov bez dopadu na zmenu cieľových hodnôt indikátorov. Správa o činnosti obsahuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prehľad o realizácii projektov - prehľad o vyhlásených výzvach na predkladanie žiadostí o NFP - finančné prehľady opatrení (čerpanie, zazmluvnenie a pod.) - prehľad monitorovacích ukazovateľov - informácie o chode MAS a animácii územia (vrátane zasadnutí výberových komisií) - prehľad o vykonávaní projektov spolupráce (národná, nadnárodná) - prehľad o zmenách v pôsobnosti MAS - príspevok stratégie k prierezovým témam - vyhodnotenie rizík - informácie týkajúce sa zabezpečenia publicity a propagácie, problémy pri realizácii stratégie a pod. - - hodnotenie 7 kľúčových znakov LEADER
------------------	---

v roku 2020	1. mílnik - Vyhodnotenie plnenia indikátorov, revízia dosiahnutých cieľov vo vzťahu k nastaveným hodnotám ukazovateľov a podmienkam vyhlásených výziev. Samohodnotenie činnosti MAS.
v roku 2022	2. mílnik - Vyhodnotenie plnenia programových ukazovateľov a plnenia cieľov stratégie, návrhy na úpravu.
v roku 2023	Záverečné vyhodnotenie plnenia cieľov stratégie CLLD, ex post hodnotenie, odporúčania pre ďalší rozvoj územia na základe získaných údajov o reálnej absorpčnej kapacite územia, komunikácia výsledkov, diseminácia.

V prípade vzniku požiadavky riadiaceho orgánu pre PRV a IROP na hodnotenie implementácie v častejších intervaloch MAS bude schopná takéto hodnotenie operatívne uskutočniť.

V zmysle metodiky PRINCE2 bude pri implementácii projektov využívané aj pravidelné vyhodnocovanie implementačných rizík. Ich vyhodnotenie bude predkladané na zasadnutia Predstavenstva MAS a aktualizované minimálne 1x ročne. Štruktúra popisu rizík implementácie obsahuje minimálne nasledovné atribúty: Zdroj rizika, Miera pravdepodobnosti 1-10, Dopad na realizáciu stratégie, Zmierňujúce opatrenia.

Tabuľka č. 4.2: Identifikácia rizík implementácie stratégie CLLD

Riziko implementácie	Opatrenie na odstránenie (elimináciu) rizika	Zodpovednosť / kompetencia
Endogénne riziká:		
Nedostiahnutie naplnenia programových indikátorov v hodnotiacom roku 2018 (1. míľnik)	<ul style="list-style-type: none"> - Realokácia finančných zdrojov zvolených opatrení - Vyhlásenie nových výziev na predkladania ŽoNFP - Komunikačná a mediálna kampaň - Zmena hodnotiacich kritérií 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Príprava riešenia - Manažér MAS 2. Schválenie opatrenia - Predstavenstvo MAS
Nedostatok ľudských zdrojov	<ul style="list-style-type: none"> - Zabezpečenie zastupiteľnosti funkcií (minimálne 2 zamestnanci MAS, voľba minimálne dvoch odborných členov predstavenstva) 	Predstavenstvo MAS
Nedostatok finančných zdrojov určených na zabezpečenie financovania chodu MAS a animácie	<ul style="list-style-type: none"> - Predloženie návrhu na rokovanie Zhromaždenia MAS - zabezpečenie zdrojov z členských príspevkov na spolufinancovanie 5.1.1.IROP vo výške 5 % celkových oprávnených výdavkov. 	Návrh členského príspevku: Manažér MAS Prerokovanie návrhu: Predstavenstvo MAS Schválenie návrhu: Zhromaždenie členov
Konflikt záujmov	<ul style="list-style-type: none"> - Zabezpečiť, aby z konania o projektových zámeroch, výzvach a hodnotení boli vylúčení žiadatelia a/alebo zainteresovaná osoba v zmysle kap.5 systému riadenia CLLD 	Informovanie: Manažér MAS Kontrola: Kontrolný orgán MAS (Dozorná rada)
Chýbajúce pracovné postupy (audit trail) pre činnosť MAS a implementáciu stratégie	<ul style="list-style-type: none"> - Spracovanie vnútorného manuálu procedúr a činností MAS a audit trailu činností, vypracovanie spresňujúcich interných smerníc pre činnosť kancelárie MAS 	Identifikácia rizika: Predseda MAS Príprava smerníc: Manažér MAS v spolupráci s odborným členom Predstavenstva
Zmena pomerov v štruktúre členskej základne MAS a volených funkciách	<ul style="list-style-type: none"> - Vypracovanie požiadaviek na obsadenie nových zástupcov chýbajúcich členov MAS v záujme dosiahnutia vyváženého pomeru záujmových skupín na úrovni rozhodovania. 	Vypracovanie: Manažér MAS Rokovania o návrhu nových členov: Predstavenstvo MAS
Exogénne riziká:		
Nezáujem žiadateľov o predkladanie žiadostí o NFP	<ul style="list-style-type: none"> Zmena miery hodnotiacich kritérií Zmena intenzity podpory Zmena výzvy 	Manažér MAS v súčinnosti s predstavenstvom MAS
Nekvalitne spracované žiadosti o NFP	<ul style="list-style-type: none"> Rozhodnutie pre dvojkolový výber projektov Poskytovanie konzultácií k príprave projektových zámerov Dostatočný čas pre prípravu ŽoNFP 	Odporúčanie: Výberová komisia Prijatie opatrení: Kancelária MAS
Nedostatok finančných zdrojov na realizáciu projektov	<ul style="list-style-type: none"> Rokovanie s bankovými inštitúciami o poskytnutie prechodných pôžičiek a úverov, ako pomoc predkladateľom projektov podporených v CLLD. 	Odporúčanie: Predstavenstvo MAS Prijatie opatrení: Kancelária MAS

Tabuľka identifikácie rizík je priebežne aktualizovaný zoznam, ktorého evidencia je v systéme projektového riadenia.

5.3.2. Monitorovacie ukazovatele

Úlohou kancelárie MAS je pravidelný zber a vyhodnocovanie napĺňania indikátorov (merateľných indikátorov) a ich agregácia na úroveň špecifických cieľov a na programovú úroveň. Vyhodnocovania dosahovania programových ukazovateľov sa pravidelné sumarizuje 1 krát ročne v Správe o činnosti MAS (v zmysle plánu uvedeného v predchádzajúcej kapitole) čím sa priebežne získava prehľad o plnení cieľov stratégie CLLD. Programové ukazovatele sú uvedené v rámci tabuliek č. 5,6,7. Vlastné ukazovatele sú súčasťou tabuliek č.4 A-L v rámci opisu opatrení IROP a PRV a sumarizované v tabuľke č. 7.2. Povinné ukazovatele sú označené šedou farbou. V rámci realizácie stratégie CLLD sa predpokladá vytvorenie minimálne **20 novovytvorených pracovných miest** v projektoch spolufinancovaných v rámci **IROP a PRV (IROP 15 - novovytvorených pracovných miest, PRV 5 - novovytvorených pracovných miest)**

Tabuľka č. 5: Povinné ukazovatele na úrovni programu – PRV SR

Názov cieľového ukazovateľa	Cieľová hodnota v roku 2025
Čistý počet obyvateľov, ktorý má prospech zo zlepšenia služieb	5 000
Počet obyvateľov podporenej MAS	75 994
Pracovné miesta vytvorené v podporovaných projektoch (LEADER/PRV) (oblasť zamerania 6B)	5

Tabuľka č. 6: Celkové verejné výdavky – PRV SR

Názov ukazovateľa výstupu	Cieľová hodnota v roku 2025
Celkové verejné výdavky (v EUR) – podpora na vykonávanie operácií v rámci stratégie CLLD (len časť z PRV)	2 281 774,58
Celkové verejné výdavky (v EUR) – podpora pri prevádzkových nákladoch a oživení - (len časť z PRV)	310 000,00

Tabuľka č. 7: Povinné ukazovatele na úrovni IROP

Názov ukazovateľa výstupu	Merná jednotka	Cieľová hodnota v roku 2023
Počet podporených podnikov	podnik	12
Zamestnanosť v podporených podnikoch*	FTE	15

Počet podnikov, ktoré dostávajú podporu s cieľom predstaviť výroby, ktoré sú pre firmu nové	podnik	6
Počet podnikov, ktoré dostávajú podporu s cieľom predstaviť výroby, ktoré sú pre trh nové	podnik	2
Počet nových služieb a prvkov verejnej infraštruktúry	počet	4

* zamestnanosť je vyjadrená v počte novovytvorených pracovných miest.

Tabuľka č. 7.1 Povinné ukazovatele v súvislosti s IROP a PRV – úroveň špecifických cieľov IROP a fokusových oblastí PRV

ŠC IROP	Názov ukazovateľa výstupu	Merná jednotka	Cieľová hodnota v roku 2023
5.1.1	Počet podporených podnikov	podnik	12
	Zamestnanosť v podporených podnikoch (novovytvorené pracovné miesta)	FTE	15
	Počet podnikov, ktoré dostávajú podporu s cieľom predstaviť výroby, ktoré sú pre firmu nové	podnik	6
	Počet podnikov, ktoré dostávajú podporu s cieľom predstaviť výroby, ktoré sú pre trh nové	podnik	2
	Počet nových služieb a prvkov verejnej infraštruktúry	počet	0
5.1.2	Počet nových služieb a prvkov verejnej infraštruktúry	počet	4
	Počet vytvorených pracovných pozícií (novovytvorené pracovné miesta)	počet	0
	Vidiecka a mestská populácia so zlepšenou infraštruktúrou a prístupom k verejným službám	obyvateľ	20 000
FO PRV	Názov ukazovateľa výstupu	Merná jednotka	Cieľová hodnota v roku 2023
6A	Počet podporených poľnohospodárskych podnikov/príjemcov ostatné subjekty (6.4 PRV)	Počet	1
6B	Počet podporených činností/operácií (7.5 PRV)	Počet	5
	Počet podporených činností/operácií (4.2 PRV)	Počet	2
	Počet obyvateľov obce/obcí ktorí budú mať prospech z realizovaného projektu (7.4, 7.5 PRV)	Počet	13 000
	Počet podporených činností/operácií (7.4 PRV)	Počet	10

Tabuľka č. 7.2 Vlastné ukazovatele na úrovni opatrení stratégie CLLD

Kód/ID	Názov/Ukazovateľ	Merná jednotka	Počiatočná hodnota	Celková cieľová hodnota
4.2.	Počet podporených objektov súvisiacich so spracovaním, skladovaním, uvádzaním na trh a/ alebo vývojom poľnohospodárskych a potravinárskych výrobkov	Počet	0	1
4.2	Počet zakúpených chladiarenských, mraziarenských alebo termoizolačných automobilov, nákladných automobilov a prívesov špecializovaných na prepravu zvierat	Počet	0	1
6.4	Počet novovytvorených pracovných miest projektom prepočítaný na ekvivalent plného pracovného úväzku celkom*	Počet	0	5
6.4	Počet novovzniknutých lôžok v podporených ubytovacích zariadeniach	Počet	0	15
6.4	Počet podporených areálov pri ubytovacích zariadeniach na rozvoj rekreačných a relaxačných činností	Počet	0	3
6.4	Vykonávané činnosti alebo poskytovanie služieb spojených s danou cieľovou skupinou - Ostatné činnosti a služby pre deti, seniorov a invalidov (uved'te)	Počet	0	1
7.5	Dĺžka podporených náučných chodníkov, cykloturistických a bežeckých trás	km	0	10
7.5	Počet investícií do rekreačnej infraštruktúry, turistických informácií a informačných tabúľ v turistických lokalitách na verejné využitie	Počet	0	4
7.5	Počet podporených turisticky zaujímavých objektov, bodov a miest	Počet	0	5
5.1.1	Počet nových produktov a služieb v oblasti cestovného ruchu	Počet	0	4
5.1.1	Počet podporených marketingových aktivít	Počet	0	4
5.1.2	Počet podporených zariadení na poskytovanie komunitných sociálnych služieb	Počet	0	1
5.1.2	Počet podporených komunitných centier	Počet	0	1
5.1.2	Počet vytvorených pracovných pozícií	Počet	0	0
7.4	Počet nových, zrekonštruovaných alebo modernizovaných športovísk, detských ihrísk a amfiteátróv	Počet	0	5
7.4	Počet odstránených divokých skládok odpadov:	Počet	0	2

* Novovytvorené pracovné miesta - Ide o pracovné miesta, ktoré vznikli výlučne vplyvom projektu a viažu sa na daný projekt. Ide o vytvorené pracovné miesta uzatvorením pracovných zmlúv, netýka sa udržaných pracovných miest. Pri skrátených pracovných úväzkoch ide o ekvivalenty plných pracovných úväzkov, napr. ak v podniku bolo počas celého roka zamestnaných 10 pracovníkov a 2 pracovníci boli zamestnaní len na 3 mesiace, tak EPM = $((10 \times 12) + (2 \times 3)) / 12 = 10,5$.

Kód/ID	Názov/Ukazovateľ	Merná jednotka	Počiatočná hodnota	Celková cieľová hodnota
4.2.	Počet podporených objektov súvisiacich so spracovaním, skladovaním, uvádzaním na trh a/ alebo vývojom poľnohospodárskych a potravinárskych výrobkov	Počet	0	1
4.2	Počet zakúpených chladiarenských, mraziarenských alebo termoizolačných automobilov, nákladných automobilov a prívesov špecializovaných na prepravu zvierat	Počet	0	1
7.4	Počet zrekonštruovaných nevyužívaných objektov pre podnikateľskú činnosť:	Počet	0	2
5.1.2	Počet podporených mestských trhových priestorov	Počet	0	2
5.1.1	Celkový objem preinvestovaných finančných prostriedkov na podporu zvyšovania zamestnanosti	EUR	0	0,9 mil.
5.1.1	Počet podporených marketingových aktivít v projektoch	Počet	0	3
5.1.1	Počet inovatívnych prvkov v podporených projektoch	Počet	0	6

Tabuľka č. 7.3 Ukazovatele sebahodnotenia MAS

Implementácia stratégie CLLD vrátane 7 kľúčových znakov LEADER				
Názov ukazovateľa	Merná jednotka	Východiskový stav	Cieľová hodnota	Spôsob overovania, frekvencie a získavania monitorovacích ukazovateľov
Rozloha územia MAS	km ²	0	908,762	Zber a spracovanie údajov administratívnym spôsobom 1x ročne
Implementácia stratégie CLLD na základe jej tvorby prístupom zdola nahor	počet	0	1	
Funkčná a existujúca MAS	počet	0	1	
Počet aplikovaných inovácií v dotknutom území	počet	0	2	
Integrované rozvojové ciele a opatrenia	počet	0	1	
Počet nových poznatkov a skúseností na základe vytvárania sietí	počet	0	4	
Počet realizovaných projektov na báze spolupráce	počet	0	2	
Implementačný proces				
Názov ukazovateľa	Merná jednotka	Východiskový stav	Cieľová hodnota	Spôsob overovania, frekvencie a získavania monitorovacích ukazovateľov
Uznášaniaschopnosť výkonného orgánu na zasadnutiach	%	0	85	Zber a spracovanie údajov administratívnym spôsobom priebežne
Počet zasadnutí monitorovacieho výboru	počet	0	5	

Flexibilita rozhodovacích postupov	%	0	85	
Riadiaci proces				
Názov ukazovateľa	Merná jednotka	Východiskový stav	Cieľová hodnota	Spôsob overovania, frekvencie a získavania monitorovacích ukazovateľov
Funkčnosť a flexibilita výkonného orgánu	%	0	90	Zber a spracovanie údajov administratívnym spôsobom priebežne
Počet rokovaní najvyššieho orgánu	počet	0	4	
Počet rokovaní kontrolného orgánu	počet	0	6	
Propagácia a vzdelávania členov MAS				
Názov ukazovateľa	Merná jednotka	Východiskový stav	Cieľová hodnota	Spôsob overovania, frekvencie a získavania monitorovacích ukazovateľov
Počet propagačných aktivít a podujatí	počet	0	5	Zber a spracovanie údajov administratívnym spôsobom priebežne
Počet účastníkov, ktorí úspešne dokončili vzdelávaciu aktivitu	počet	0	6	

6. Finančný rámec

6.1. Financovanie stratégie CLLD

Tabuľka č. 8: Celkové zdroje pre MAS z PRV a IROP

	SPOLU (EUR)	
Základná alokácia		
Celkové zdroje z PRV (EPFRV) a IROP (EFRR) (základná alokácia podľa vzorca pre MAS v súlade s kapitolou 6.4 Systému riadenia CLLD), z toho:	2 613 000,00	
Operácie v rámci implementácie stratégie CLLD	2 178 000,00	
Chod MAS a animácie	435 000,00	
Dodatočná alokácia na základe splnenia míľníka A		
Celkové zdroje z PRV (EPFRV), z toho:	403 253,39	
Operácie v rámci implementácie stratégie CLLD	337 253,39	
Chod MAS a animácie	66 000,00	
Dodatočná alokácia na základe predĺženia obdobia PRV v zmysle nariadenia o prechodných pravidlách		
Celkové zdroje z PRV (EPFRV), z toho:	951 521,19	
Operácie v rámci implementácie stratégie CLLD	794 521,19	
Chod MAS a animácie	157 000,00	
Celkom Chod MAS a animácie	Chod MAS	Animácie
suma v rámci IROP v zmysle vydaného Rozhodnutia na Chod MAS1 a Chod MAS2 (ak relevantné)	348 000,00	
suma v rámci PRV v zmysle vydaného Rozhodnutia na podopatrenie 19.4 základná alokácia	87 000,00	
suma v rámci dodatočnej alokácie na základe splnenie míľníka A	56 000,00	10 000,00
suma v rámci dodatočnej alokácie na základe predĺženia obdobia PRV v zmysle nariadenia o prechodných pravidlách	133 000,00	24 000,00

6.2.Finančný plán pre opatrenia

Tabuľka č. 13: Zameranie stratégie podľa sektorov

Názov opatrenia stratégie CLLD	Rozpočet na opatrenie	Oprávnený prijímateľ – verejný sektor (označiť „X“)	Oprávnený prijímateľ – neverejný sektor (označiť „X“)
1.1.1 Podpora na investície do vytvárania a rozvoja činností v oblasti cestovného ruchu.	380 000,00		X
1.1.2 Podpora na investície do rekreačnej infraštruktúry, turistických informácií a do turistickej infraštruktúry malých rozmerov na verejné využitie.	610 000,00	X	
1.1.4 Zvýšenie zamestnanosti podporou podnikania a inovácií v oblasti poskytovania služieb cestovného ruchu.	250 000,00		X
2.1.1 Rozvoj základnej infraštruktúry v oblasti sociálnych služieb a komunitných služieb	118 000,00		X
2.2.1 Podpora na investície do vytvárania, zlepšovania alebo rozširovania miestnych základných služieb pre vidiecke obyvateľstvo vrátane voľného času a kultúry a súvisiacej infraštruktúry	1 091 774,58	X	
2.2.2 Rozvoj základnej infraštruktúry v oblasti výstavby a obnovy mestských trhových priestorov za účelom podpory lokálnych producentov	160 000,00	X	
3.1.1 Podpora pre investície na spracovanie /uvádzanie na trh a/alebo vývoj poľnohospodárskych výrobkov	200 000,00		X
3.2.1 Zakladanie nových a podpora existujúcich mikro a malých podnikov, samostatne zárobkovo činných osôb v oblastiach nepoľnohospodárskej výroby a služieb	500 000,00		X
Celkový rozpočet podľa sektorov	---	1 861 774,58	1 448 000,00
Percentuálny pomer zamerania stratégie	---	56,25%	43,75%

7. Zhodnotenie prínosov stratégie CLLD, jej synergie a doplnkovosť

7.1.Prínosy k zlepšovaniu ekonomického rozvoja územia

Opatrenia stratégie CLLD boli navrhnuté s ohľadom na ciele využitie silných stránok a príležitostí územia tak, aby došlo k pozitívnemu ovplyvneniu ekonomického rozvoja územia

partnerstva. Ekonomický prínos pre rozvoj územia v kontexte navrhnutých opatrení je možné rozdeliť na priamy a nepriamy.

- A. Priamy prínos k zlepšovaniu ekonomického rozvoja územia majú opatrenia priamo zamerané na vytváranie nových pracovných miest a podporu podnikania (opatrenia 1.1.1, 1.1.2, 1.1.3, 1.1.4, 3.1.1, 3.2.1, 3.2.2). Primárnym cieľom týchto opatrení je zvyšovanie konkurencieschopnosti poskytovaných služieb v oblasti cestovného ruchu, podnikania v oblasti priemyslu, služieb a remeselnej výroby a poľnohospodárskej výroby v oblasti spracovania lokálnych produktov.
- B. Sekundárny prínos k zlepšovaniu ekonomického rozvoja majú opatrenia nepriamo vytvárajúce kvalitatívne lepšie podmienky pre život na vidieku, čím posilňujú jeho atraktivitu pre produktívne obyvateľstvo a vytvárajú priestor pre oddych a rekreáciu. Zlepšenie podmienok pre život a prácu umožňujú aj opatrenia v oblasti poskytovania služieb na komunitnej úrovni, orientované na poskytovanie ambulantnej terénnej starostlivosti o seniorov a sociálne znevýhodnené skupiny obyvateľstva. Opatrenia tak majú pozitívny účinok na začleňovanie marginalizovaných skupín pri rozvoji ekonomického potenciálu územia. Osobitý význam pre rozvoj spoločnosti na území MAS má opatrenie 3.2.2, ktoré svojím zameraním synergicky pôsobí na tvorbu zamestnanosti prostredníctvom zvyšovania úrovne kvalifikačných predpokladov, vzdelávaním a rozvojom ľudských zdrojov. Sekundárny prínos k zlepšeniu ekonomického rozvoja územia majú opatrenia 2.1.1, 2.1.2, 2.2.2, 2.3.1, 2.3.2.

V nadväznosti na finančný plán je z pohľadu opatrení na podporu ekonomického rozvoja územia (podnikanie, podpora zamestnanosti) vyčlenené **viac ako 43% z celkových verejných zdrojov** určených na realizáciu stratégie CLLD. Realizáciou opatrení sa očakáva vytvorenie najmenej **20 pracovných miest** (uvedený údaj sa týka novovytvorených pracovných miest v rámci opatrení IROP a PRV). Stratégia sa primárne zameriava na rozvoj odvetví a služieb so silnými lokalizačnými predpokladmi pre ich rozvoj v území (vidiecky cestovný ruch a poskytovanie služieb v ňom, poľnohospodárstvo s výrobou poľnohospodárskych plodín a s chovom zvierat, zachované životné prostredie s prvkami ekologicky hodnotných lokalít), miestne špecifiká v oblasti remeselnej výroby (rezbárstvo, hrnčiarstvo v Trstenej, súkenníctvo, výroba plátna, výroba tradičných syrových a mliečnych výrobkov) a konkurenčné výhody (kvalitné životné prostredie, zruční remeselníci v mladom veku, historicko - kultúrne predpoklady rozvoja, goralská kultúra, blízkosť hranice s Poľskou republikou - cezhraničná spolupráca).

Tvorba udržateľných pracovných miest v neverejnom sektore má za následok zvýšenie príjmov obyvateľstva a následný multiplikačný efekt v rozvoji v ďalších nevýrobných odvetví. Podpora projektov však musí rešpektovať princípy racionálneho využívania prírodných zdrojov a ochranu životného prostredia.

Opatrenie v oblasti poľnohospodárstva:

- podpora miestneho podnikania (implementáciou stratégie dôjde k podpore mladých začínajúcich, nových farmárov a výrobcov, ktorých produkcia sa zvýši, zlepši sa ich cash – flow, dodávateľsko – odberateľské vzťahy, marketing, zvýši sa ich konkurencieschopnosť, taktiež dôjde k diverzifikácii smerom k nepoľnohospodárskym činnostiam – rozvoj vidieckeho cestovného ruchu (infraštruktúra s doplnkovou infraštruktúrou).

Opatrenie v oblasti podpory cestovného ruchu:

- podpora cestovného ruchu v území (na Orave sa nachádza množstvo prírodných zaujímavostí, niekoľko najnavštevovanejších atrakcií v rámci Žilinského samosprávneho kraja, aquaparkov, termálnych kúpalísk, Oravský hrad, lyžiarske strediská, múzeá, galérie, veľké množstvo vodopádov a jaskýň, ktoré doteraz neboli sumárne katalogizované a pod.). Podporou dobudovania a rozširovania infraštruktúry vidieckeho cestovného ruchu jednoznačne dôjde k ekonomickému rozvoju územia (zvyšovaním kapacít ubytovacích zariadení, komplexnou ponukou balíčkov cestovného ruchu pre návštevníkov, cielenou reklamou pre jednotlivé segmenty účastníkov cestovného ruchu, zavedením značky kvality na výroby, služby, dobudovaním doplnkovej infraštruktúry vidieckeho cestovného ruchu a ponukou služieb pre zážitkový cestovný ruch.

Konkurenčné výhody územia:

- územie partnerstva predstavuje originálny a rázovitý región so svojimi vlastnými špecifikami a potrebami s existenciou prírodných predpokladov, ktoré sú sami o sebe konkurenčnou výhodou, existenciou mladého obyvateľstva, ktoré je pracovité a chce sa vzdelávať, riešiť nové výzvy, posúvať ďalej svoje vedomosti a skúsenosti, začať podnikateľskú činnosť; za konkurenčnú výhodu regiónu možno považovať aj kultúrne dedičstvo a relatívne dobre zachované tradície a zvyky, na ktorých možno budovať, taktiež aj existenciu komplexného súboru predpokladov na rozvoj cestovného ruchu, ktoré sa nenachádzajú v každom regióne – vodná plocha, lesy, lyžiarske strediská, aquaparky, množstvo múzeí, galérií, ubytovacích zariadení, veľhory na turistiku (aj extrémne formy športovania), chránené územia s rastlinstvom, živočíštvom a podobne).

Stratégia zahŕňa inovatívne prvky, ako aj *možnosti zelenej, striebornej ekonomiky* na miestnej úrovni. Prínosy stratégie CLLD ku zelenej ekonomike sú v nasledovných oblastiach:

- *oživenie ekonomiky a odstránenie chudoby* - v rámci týchto oblastí je príspevok zabezpečený vytvorením minimálne 25 pracovných miest formou podpory podnikania v službách cestovného ruchu (opatrenie 1.1.4 CLLD), podpory spracovania, uvádzania a vývoja poľnohospodárskych výrobkov na trh (opatrenie 3.1.1 CLLD), podporou zakladania nových a podporou existujúcich mikro a malých podnikov v nepoľnohospodárskych oblastiach (opatrenie 3.2.1 CLLD) a podpory vzdelávania, zamestnanosti a rozvoja ľudských zdrojov (opatrenie 3.2.2 CLLD),
- *zníženie uhlíkových emisií a degradácia ekosystémov* - príspevok je zabezpečený realizáciou opatrení v oblasti zvyšovania kvality životného prostredia, zlepšovania odolnosti a environmentálnej hodnoty lesných ekosystémov (opatrenie 2.3.1 CLLD) a aj zachovaním, ochranou a podporou rozvoja prírodného a kultúrneho dedičstva (opatrenie 2.3.2 CLLD).

Okrem týchto prínosov sú podporované aj kľúčové environmentálne oblasti zelenej ekonomiky. Stratégia CLLD pristupuje k zlepšovaniu stavu a udržateľnosti v týchto environmentálnych oblastiach: *biodiverzita, prírodné zdroje a ekosystémové služby, spotreba a výroba* (prakticky všetkými svojimi realizovanými opatreniami). Navrhované špecifické ciele a opatrenia stratégie CLLD sa zameriavajú aj na zlepšovanie stavu konkrétnych ekonomických sektorov zelenej ekonomiky, v ktorých navrhujú zlepšenie súčasného stavu, ktorý povedie k ich udržateľnosti. Takými ekonomickými sektormi sú: *poľnohospodárstvo, priemysel, cestovný ruch*.

Keďže strieborná ekonomika nehovorí prioritne o zvyšovaní zamestnanosti starších osôb a poskytovaní sociálnych služieb pre nich, ale o využití ekonomického dopytu, ktorý produkuje populácia v staršom veku, tak sú napĺňané potreby kvality života a blahobytu obyvateľov v strednom a poproduktívnom veku práve týmto spôsobom (návštevy wellness, akvaparkov, návštevy kultúrnych podujatí, pamiatok, športové aktivity, turistika a pod.). Stratégia CLLD prezentuje opatrenia, ktorých výsledky a výstupy sú vhodné pre zvyšovanie kvality života vo vyššom veku. Možnosti rozvoja striebornej ekonomiky sú podporované aj opatreniami na investovanie do vytvárania a rozvoja činností v oblasti cestovného ruchu (opatrenie 1.1.1 CLLD), investíciami do rekreačnej infraštruktúry, turistických informácií a do turistickej infraštruktúry malých rozmerov na verejné využitie (opatrenie 1.1.2 CLLD), podporou služieb voľného času, kultúry a súvisiacej infraštruktúry (opatrenie 2.2.1 CLLD) a rozvojom základnej infraštruktúry v oblasti výstavby a obnovy mestských trhových priestorov za účelom podpory lokálnych producentov (opatrenie 2.2.2 CLLD), nakoľko sa strieborná ekonomika zameriava aj na dopyt po kvalitných miestnych produktoch a výrobkoch.

7.2.Prínosy k napĺňaniu cieľov PRV

Špecifickým cieľom stratégie č. 3.1 CLLD je podpora podnikania, inovácií a vývoja v poľnohospodárskej výrobe, zvýšenie pridanej hodnoty poľnohospodárskych výrobkov, podpora umiestnenia tradičných výrobkov na trh. Zameranie stratégie tak priamo prispieva k zvyšovaniu konkurencieschopnosti poľnohospodárstva podporou podnikania. V uvedenom špecifickom ciele je zahrnuté podopatrenie 4.2 PRV (opatrenie 3.1.1 CLLD) orientované na podporu investícií na spracovanie / uvádzanie na trh a/ alebo vývoj poľnohospodárskych výrobkov. Cieľom opatrenia je **zvýšiť konkurencieschopnosť spracovateľov poľnohospodárskych výrobkov v regióne MAS prostredníctvom investícií do inovatívnych technológií** (nákupom nových technológií, zariadení na prevoz výrobkov, budovaním a rozšírením dodávateľsko – odberateľských vzťahov, budovaním novej a rozširovaním existujúcej infraštruktúry). Investície budú mať za následok zvýšenie pridanej hodnoty domácich výrobkov práve v kontexte spracovania domácej poľnohospodárskej produkcie z lokálnych zdrojov. Navrhované opatrenie priamo prispieva k fokusovým oblastiam 3A a 6A PRV. Inovatívne prvky stratégie spočívajú v **zavádzaní systémov kvality, realizácii spoločných marketingových produktov a zavedení regionálnej značky kvality regiónu Orava**.

Ďalším dôležitým prínosom pre oblasť poľnohospodárstva a potravinárstva na území partnerstva je aj podpora v rámci podopatrenia 7.4 PRV (opatrenie 2.2.1) v súčinnosti s

opatrením 5.1.2 IROP (opatrenie 2.2.2 CLLD) smerujúca na **podporu výstavby a obnovy mestských alebo obecných trhovísk a trhových priestorov** za účelom podpory lokálnych producentov. Vytvorením podmienok pre predaj lokálnych produktov na domácom trhu dôjde k zefektívneniu dodávateľsko-odberateľských vzťahov a vytvoreniu krátkych dodávateľských reťazcov na miestnej úrovni. Znížením počtu podnikov zapojených v dodávateľskom reťazci medzi výrobcom a konečným zákazníkom sa môže zvýšiť podiel na konečnej cene získanej pre tých, ktorí pracujú na výrobe produktu. Podiel na finančnej úspore je možné taktiež poskytnúť zákazníkovi. **Priamy predaj** (od pôvodného výrobcu až ku končenému zákazníkovi) je najkratším dodávateľským reťazcom a poskytuje jednoznačnú odpoveď na otázku pôvodu potravín.

Pre zlepšenie podmienok v oblasti lesníctva a konkurencieschopnosti lesníctva sú určené činnosti podopatrenia 8.5 PRV (opatrenie 2.3.1 CLLD) formou investícií do **zlepšenia odolnosti a environmentálnej hodnoty lesných ekosystémov**. Opatrenie bude realizované podporou činností na ochranu **biodiverzity**. Na území partnerstva je takmer 50 % lesnej plochy, ktorej značná časť je začlenená do chráneného územia národného alebo územia európskeho významu. Lesy sú polyfunkčné a slúžia predovšetkým na hospodárske a environmentálne účely. Zvlášť chránené lesy by mali byť využívané najmä pre environmentálne účely. Zohrávajú významnú úlohu pri poskytovaní ekosystémových služieb ako je zmierňovanie klimatických zmien, pričom rozsiahle spoločenské prínosy by mali byť v podobe prínosov pre ľudské zdravie, voľný čas a cestovný ruch. Na zlepšenie odolnosti a na zabezpečenie týchto služieb je nevyhnutné vykonávať aktívne opatrenia v lesných ekosystémoch, ktoré musia byť sprístupnené citlivo budovanou infraštruktúrou, ktorá z dlhodobého hľadiska bude prispievať aj k naplneniu hospodárskych a sociálnych funkcií lesov. Opatrenie reaguje na potrebu zachovania biodiverzity a zvýšenia environmentálnej výkonnosti podpôr na ochranu biodiverzity a potrebu eliminácie dopadov a adaptácie pôdohospodárstva na zmeny klímy a to podporou hniezdnych príležitostí vtákov v lese a iných **prvkov biodiverzity** a taktiež rozvojom občianskej a poznávacej infraštruktúry v lesných ekosystémoch.

Rovnosť príležitostí je uplatňovaná v rámci stratégie CLLD ako horizontálna priorita. Pre všetky podporované projektové zámery platí všeobecná zásada, že nemôžu mať negatívny vplyv na rovnosť príležitostí a prehlbovať diskrimináciu jednej skupiny alebo viacerých skupín. Predmetom vyhlasovaných výziev v rámci opatrení CLLD 2.1.1, 2.1.2 a 3.2.2 budú aktivity a činnosti, ktoré podporia vyvážený rozvoj všetkých skupín obyvateľstva, bez ohľadu na sociálne postavenie jednotlivcov. Sociálne a komunitné aktivity podporia osobnostný a spoločenský rozvoj jednak mladých ľudí, ale aj žien, marginalizovaných skupín obyvateľstva (ťažko

zdravotne postihnutých obyvateľov, seniorov, dlhodobo nezamestnaných a pod.). Rekonštrukciou športových a kultúrnych zariadení (opatrenie 2.2.1 CLLD) sa vytvoria priestory na zblížovanie a odbúravanie bariér medzi sociálnymi skupinami v spoločnosti. Rozvoj cestovného ruchu, investície do rekreačnej infraštruktúry a turistickej infraštruktúry malých rozmerov (opatrenie 1.1.2 CLLD), rekonštrukcie nevyužívaných objektov v obci pre komunitnú/spolkovú činnosť v ktorých je možné realizovať kultúrne, spoločenské, športové aktivity (opatrenie 2.2.1 CLLD) prinesú nové príležitosti a podporia spoločenský život v obciach. Aktivity navrhovaných opatrení prispievajú do integračného procesu ako najlepšia prevencia proti predsudkom voči konaniu, správaniu sa a existencii skupín s diskriminačným postavením a následná najrýchlejšia cesta k tolerancii alebo ich prípadnej socializácii.

Na území partnerstva sa nenachádzajú väčšie skupiny rómskeho etnika (viď analytická časť – demografické ukazovatele), prípadne časti miest/obcí, kde by sa nachádzali segregované rómske osady a spolu s nimi sa objavovali sociálno – patologické javy, ktoré by bolo nevyhnutné riešiť. Tieto skupiny obyvateľov sa sústreďujú z najväčšej časti do mesta Dolný Kubín, ktoré má dlhoročné skúsenosti s integráciou rómskeho obyvateľstva prostredníctvom sociálnej a komunitnej práce, vďaka ktorým dochádza k nenásilnému a plynulému začleňovaniu rómskeho obyvateľstva do majoritnej komunity.

Partnerstvo MAS Orava, o.z. umožní rovnomerné zastúpenie mužov aj žien v rozhodovacích orgánoch a pracovných skupinách MAS Orava, o.z, rovnako ako účasť marginalizovaných skupín obyvateľstva na rozhodovaní o podpore v rámci opatrenia 2.1.2 a 2.1.3 (tvorba integrovaných projektov sociálnych služieb). Rovnako sa bude pri niektorých hodnotiacich kritériách posudzovať príspevok k takto znevýhodneným obyvateľom (ak bude relevantné) a v prípade skutočne dokázateľného pozitívneho príspevku budú v tejto časti bodovo zvýhodnené. Na príprave stratégie CLLD participovali odborníci na terénnu sociálnu prácu, na prácu s mládežou ale aj na ambulantnú sociálnu starostlivosť.

Všetky podporené aktivity investičného charakteru do rekonštrukcie, obnovy budov a ich výstavby zohľadňujú podmienky pre uľahčenie prístupu marginalizovaných skupín, čo sa premietne aj do bodovacích kritérií pre výber projektov

Na území partnerstva sa nachádza množstvo chránených území či už veľkoplošného, alebo maloplošného rozsahu s veľkým počtom chránených rastlinných druhov a živočíchov – niektorých z nich dokonca reliktných, či endemických. Predkladaná stratégia CLLD plne rešpektuje trvalo udržateľné postupy a procesy pri realizácii aktivít a projektových zámerov

regionálneho rozvoja, ktoré slúžia na zlepšenie životných a podnikateľských podmienok obyvateľstva v záujmovom území.

Podpora investícií do zlepšenia odolnosti a environmentálnej hodnoty lesných ekosystémov (opatrenie 2.3.1 CLLD) a zachovanie, ochrana, podpora rozvoj prírodného a kultúrneho dedičstva (doplnkové opatrenie 2.3.2 CLLD) prispeje najmä k zvyšovaniu spoločenskej hodnoty lesa, ktorý je prospešný pre celú spoločnosť, atraktivite lesnej krajiny a jej spoločenskej hodnote pre život človeka.

Zlepšenie hniezdnych príležitostí vtákov v lese a iných prvkov zvyšujúcich biodiverzitu lesných ekosystémov bude mať pozitívny vplyv na životné prostredie aj formou podpory chránených druhov živočíchov a iných aktivít, ktoré prispievajú k zlepšovaniu a obnove prirodzeného stavu v lesnej krajine.

Prínos k ochrane životného prostredia bude zabezpečený pomocou investovania finančných zdrojov do rekreačnej infraštruktúry, do turistických informácií a do turistickej infraštruktúry malých rozmerov na verejné využitie (opatrenie 1.1.1 a 1.1.2 CLLD), ktorá bude slúžiť na vzdelávacie aktivity a osvetu v rámci ochrany prírody a krajiny.

V rámci opatrení 1.1.1 a 1.1.2 budú bodovo zvýhodnené tie projektové zámery, ktorých súčasťou budú aj novovybudované prvky zelenej infraštruktúry, ako napríklad, výsadba zelene, úprava okolia, výsadba stromov a podobne.

Uplatňovanie princípov zeleného verejného obstarávania (postup, pri ktorom sa zohľadňuje environmentálny dopad tovarov, služieb a stavebných prác v rámci ich nakupovania a verejného obstarávania, a to uplatňovaním environmentálnych požiadaviek) bude realizované prostredníctvom povinnosti žiadateľov naplňovať tieto princípy v rámci verejných obstarávaní investičných projektových zámerov. Konkrétne postupy vykazovania týchto princípov budú vždy relevantnou súčasťou výziev vyhlasovaných v rámci realizácie stratégie CLLD a žiadateľ sa zaviazá k ich uplatňovaniu.

7.3.Prínosy k naplňaniu cieľov IROP

Do stratégie CLLD boli zahrnuté opatrenia, ktoré priamo podporujú ciele Prioritnej osi 5 IROP a jej špecifických cieľov:

- opatrenie na zvýšenie zamestnanosti na miestnej úrovni podporou podnikania a inovácií – zakladanie nových a podpora existujúcich mikro a malých podnikov, samostatne zárobkovo činných osôb, družstiev v oblasti a mimo oblasti poskytovania služieb cestovného ruchu

(obstaranie hmotného majetku, nevyhnutné stavebné úpravy, podpora marketingových aktivít a produkčných reťazcov, sieťovanie a prenos znalostí a know – how)

- opatrenie na zlepšenie udržateľných vzťahov medzi vidieckymi rozvojovými centrami a ich zázemím vo verejných službách a vo verejných infraštruktúrach - rozvoj základnej infraštruktúry v obciach a dostupnosť sídiel (dopravné prepojenie, sociálne a komunitné služby, výstavba a obnova trhových miest).

Aktivita IROP sa prierezovo vyskytuje vo všetkých troch špecifických cieľoch stratégie, komplementárne sú vždy doplnené podopatreniami PRV vzhľadom na ich vecnú príbuznosť a logickú previazanosť. Pôsobia vo vzájomnej doplnkovosti so zachovaním jednoznačných demarkačných línií podpory (viď podkapitola 7.6.)

Špecifický cieľ 1.1 Výber opatrení na podporu zamestnanosti odráža potrebu zvyšovania zamestnanosti mladých ľudí v perspektívnych odvetviach cestovného ruchu, spracovateľskom priemysle a službách. Aktivita na priamu podporu podnikateľského sektora sú doplnené napríklad o budovanie verejnej doplnkovej infraštruktúry cestovného ruchu, prvky zlepšovania ochrany životného prostredia, pričom sú do stratégie včlenené vecne a logicky. Finančná alokácia opatrení vychádza z vyhodnotenia zberu projektových zámerov uskutočnených pred spracovaním stratégie CLLD.

Špecifický cieľ 2.1 Na základe výstupov z dotazníkových prieskumov a zaslaných informácií od samospráv MAS je možné konštatovať, že v kontexte opatrení IROP v záujmovom území je identifikovaná jednoznačná potreba realizácie opatrení zameraných na poskytovanie komunitných sociálnych služieb (sociálny taxík, ošetrovateľská služba, denný stacionár). Aktivita IROP v tejto oblasti vecne dopĺňajú aktivitu Operačného programu Ľudské zdroje 2014-2020 a čiastočne aj podpora v rámci podopatrenia PRV 7.4 (opatrenie 2.2.1) v oblasti podpory komunitných aktivít investíciami do rekonštrukcie nevyužívaných objektov v obci pre komunitnú/spolkovú činnosť.

Špecifický cieľ 3.2. Podpora investícií do tvorby pracovných miest v oblasti priemyslu a služieb priamo prispieva k hlavnému cieľu stratégie, ktorým je jednoznačné **vytváranie priaznivých podmienok pre tvorbu a vznik pracovných miest, podnikateľských príležitostí, prílevu investícií do inteligentných start-up riešení** v oblasti priemyslu a služieb. Podpora opatrení v rámci ŠC je dopĺňaná podporou vzdelávania, zamestnanosti, začleňovania a rozvoja ľudských zdrojov (OPEZ 2014-2020).

7.4.Synergie a doplnkovosť stratégie CLLD

7.4.1.Popis iných stratégií, ktoré sa na danom území realizujú, resp. plánujú realizovať

RIÚS Žilinského samosprávneho kraja

Regionálna integrovaná územná stratégia Žilinského samosprávneho kraja predstavuje implementačný rámec pre realizáciu IROP na území Žilinského kraja. Jej úlohou je implementácia integrovaných územných investícií v kontexte rozvojových potrieb a potenciálu Žilinského kraja. Hlavný prínos nástroja integrovaných operácií spočíva v tom, že umožňuje identifikovanie projektov, ktorých financovanie je možné z viac než jednej prioritnej osi alebo špecifického cieľa a umožňuje tak priniesť synergický efekt. V RIÚS ŽK považujeme za doplnkové operácie projekty MAS realizované v nasledovných opatreniach:

- opatrenie stratégie CLLD 2.1.1 Rozvoj základnej infraštruktúry v oblasti sociálnych služieb a komunitných služieb - (5.1.2 IROP) komplementárne dopĺňa aktivity realizované v rámci PO 2 IROP. Demarkácia je definovaná na úrovni plánovaného projektu, stratégia sa orientuje skôr na malé komunitné centrá, RIUS na deinštitucionalizáciu. Projekt podporený v rámci CLLD musí spĺňať minimálny index investičnej účinnosti stanovený v rámci multikriteriálneho hodnotenia územných investičných jednotiek v rámci výzvy RIUS ŽK, čím sa zabezpečí konzistencia s územným zacielením podpory IROP.
- opatrenie stratégie CLLD 2.2.2. Rozvoj základnej infraštruktúry v oblasti výstavby a obnovy mestských trhových priestorov za účelom podpory lokálnych producentov (5.1.2 IROP) je doplnková pre zameranie RIUS ŽK. RIUS takúto aktivitu určenú pre mestá na území MAS neobsahuje.

PHSR Žilinského samosprávneho kraja

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Žilinského samosprávneho kraja pre roky 2014 – 2020 je spracovaný ako strednodobý rozvojový dokument pri širšom uplatnení princípu partnerstva s relevantnými aktérmi regionálneho rozvoja na území Žilinského samosprávneho kraja. V rámci vízie Žilinského samosprávneho kraja boli stanovené 4 hlavné strategické ciele, prostredníctvom ktorých sa bude vízia naplňovať. Sú to nasledovné:

- Dobudovať kvalitné prepojenie kraja s európskymi dopravnými a komunikačnými sieťami, zlepšiť kvalitu životného prostredia a zabezpečiť udržateľnosť a efektívnosť využívania prírodných zdrojov (čiastočne v súlade so stratégiou CLLD ŠC 2.2, ŠC 2.3)

- Zvýšiť konkurencieschopnosť ekonomiky a zlepšiť podnikateľské prostredie v kraji (v súlade s PO 3 stratégie CLLD)
- Dosiahnuť vyššiu uplatniteľnosť ľudského kapitálu na trhu práce a sociálnu inklúziu všetkých znevýhodnených skupín (v súlade so ŠC 3.2 a ŠC 2.1 stratégie CLLD)
- Rešpektovaním a rozvíjaním špecifických črt regiónov na území kraja podporovať rast ich atraktívnosti (PO 1 stratégie CLLD)

Spoločné programy rozvoja obcí Dolnej Oravy a Oravského podhradia

MAS Orava, o.z. je autorom dvoch spoločných programov rozvoja obcí pre 19 samospráv z okresu Dolný Kubín (10 obcí v Oravskom podhradí a 9 obcí Dolnej Oravy). Obidva dokumenty sú strategickými rozvojovými dokumentmi území (v súlade so zákonom č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja v znení zákona č. 309/2014 Z. z.), na ktorých sa predpokladá implementácia Stratégie CLLD MAS Orava, o.z.. Tieto dokumenty rešpektujú opatrenia a ciele stratégie CLLD a navrhované aktivity v nich korešpondujú s aktivitami stratégie.

Partnerstvo obcí v oblasti cestovného ruchu na Orave

Analyticko – strategický plánovací dokument spracovaný pre 29 obcí Oravy v roku 2014, ktorý detailne upravuje oblasť cestovného ruchu na území obcí regiónu Oravy. V strategickej časti prináša 4 opatrenia pre rozvoj cestovného ruchu na Orave:

- Rozvoj infraštruktúry pre účely cestovného ruchu
- Podpora rozvoja cestovného ruchu v regióne
- Rozvoj cyklotrás v regióne
- Podpora rozvoja agroturistiky a vidieckeho cestovného ruchu

Stratégia CLLD riešeného územia sa taktiež svojimi opatreniami zameriava na rozvoj vidieckeho cestovného ruchu a agroturistiky, rozvojom infraštruktúry, značením a budovaním cyklotrás v území a rozvojom doplnkových služieb cestovného ruchu. Preto je možné konštatovať, že zameranie stratégie CLLD je v súlade s rozvojovými prioritami tohto analyticko – strategického dokumentu.

Okrem týchto štyroch dokumentov sa v prebiehajúcom programovacom období 2014 – 2020 s určitosťou budú realizovať cezhraničné projekty prostredníctvom INTEREG V – A Slovenská republika – Česká republika a Poľsko – Slovensko, ktorých predkladané

projektové zámery budú určené na spoluprácu v rámci rozvoja ľudských zdrojov, životného prostredia, budovania infraštruktúry, zmeny účelu nevyužitých verejných budov, vzdelávania a energetiky. Stratégia CLLD v rámci navrhovaných opatrení komplementárne dopĺňa tieto zdroje o spolufinancovanie aktivít na podporu biodiverzity v rámci spoločných cezhraničných projektov s Poľskou republikou a Českou republikou.

7.4.2. *Synergie a komplementarity*

Opatrenia stratégie CLLD navrhnuté v akčnom pláne spolufinancované zo zdrojov PRV a IROP v rámci jednotlivých špecifických cieľov synergicky dopĺňajú opatrenia spolufinancované zo zdrojov Operačného programu Ľudské zdroje a Programov spolupráce Interreg V-A. Popis týchto opatrení uvádzame v nasledovných tabuľkách:

► *Operačný program Ľudské zdroje*

Tabuľka č. 7A: Opatrenie č. 2.1.2 stratégie CLLD

Názov opatrenia
2.1.2 Rozvoj a príprava ľudských zdrojov pre oblasť výkonu sociálnych a komunitných služieb.
Ciele a opis opatrenia
<p><u>Zdôvodnenie výberu opatrenia:</u> Inštitúcie boli v minulosti považované za najlepší spôsob starostlivosti o deti a dospelých s rôznymi potrebami. Slovenské aj medzinárodné skúsenosti dokazujú, že inštitucionálna starostlivosť neumožňuje takú kvalitu života ako kvalitné služby v komunite; navyše, inštitucionálna starostlivosť často znamená celoživotné sociálne vylúčenie a segregáciu.</p>
<p><u>Ciele opatrenia:</u> Zlepšenie prístupu k cenovo prístupným, trvalo udržateľným a kvalitným službám vrátane zdravotnej starostlivosti a sociálnych služieb všeobecného záujmu. Prechod z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť. Opatrenie "mäkkými" aktivitami komplementárne dopĺňa aktivity opatrenia 2.1.2 v oblasti investícií do infraštruktúry sociálnych komunitných služieb spolufinancovaných v rámci programu IROP v rámci CLLD.</p> <p><u>Opis opatrenia:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Aktívne začlenenie znevýhodnených osôb, a to aj s cieľom podporovať rovnaké príležitosti a aktívnu účasť a zlepšenie zamestnateľnosti - Zvýšenie účasti najviac znevýhodnených a ohrozených osôb v spoločnosti, vrátane na trhu práce - Prevencia a eliminácia všetkých foriem diskriminácie
Oprávnení prijímatelia
<p><i>v súlade s Operačným programom Ľudské zdroje:</i> obce / mestá neziskové organizácie / nadácie miestna akčná skupina</p>
Intenzita pomoci
95 %
Merateľné ukazovatele

Kód /ID	Názov/Ukazovateľ	Merná jednotka	Počiatočná hodnota	Celková cieľová hodnota
OPEZ	Vidiecka a mestská populácia so zlepšenou infraštruktúrou a prístupom k verejným službám	Obyvateľ	0	20000
OPEZ	Počet poskytnutých sociálnych služieb poskytovaných ambulatnou a terénnou formou na úrovni komunity	Počet	0	2

Tabuľka č. 7B: Opatrenie č. 3.2.2 stratégie CLLD

Názov opatrenia				
3.2.2 Podpora zamestnanosti, začleňovania a rozvoja ľudských zdrojov				
Ciele a opis opatrenia				
<p><u>Zdôvodnenie opatrenia:</u> V nadväznosti na nízku úroveň kvalifikácie a dosiahnutého vzdelania obyvateľstva regionu MAS (viac ako 27 tis. obyvateľov bez maturity so základným a učňovským vzdelaním) je v súčinnosti s opatrením 5.1.1 (3.2.1 CLLD) nevyhnutné podporovať vzdelávanie a zvyšovať kvalifikačné predpoklady obyvateľov pre ich zvýšenie možností ich uplatnenia na trhu práce a získanie potrebných vedomostí a zručností pre začatie podnikania.</p>				
<p><u>Opis opatrenia:</u> Zvýšiť zamestnanosť s osobitným dôrazom na dlhodobo nezamestnaných, nízko kvalifikovaných, starších a zdravotne postihnuté osoby. Zlepšiť prístup na trh práce uplatnením účinných nástrojov na podporu zamestnanosti, vrátane podpory mobility pre získanie zamestnania, samostatnej zárobkovej činnosti a aktivít vo vidieckych oblastiach. Opatrenie je komplementárne k opatreniu 5.1.1 IROP (3.2.1 CLLD)</p>				
Intenzita pomoci				
95 %				
Merateľné ukazovatele				
Kód/ID	Názov/Ukazovateľ	Merná jednotka	Počiatočná hodnota	Celková cieľová hodnota
3.1.1R0088	Nezamestnané osoby, ktoré úspešne absolvovali vzdelávanie / odbornú prípravu	Počet	0	20
3.1.2R0089	Účastníci, ktorí úspešne absolvovali vzdelávanie / odbornú prípravu	Počet	0	50
R0112	Počet školení / seminárov / odborných poradenstiev pre žiadateľov / prijímateľov / partnerov za účelom posilnenia ich kapacít	Počet	0	8

Tabuľka č. 7C: Opatrenie č. 2.3.2 stratégie CLLD

Názov opatrenia				
2.3.2 Zachovanie, ochrana, podpora a rozvoj prírodného a kultúrneho dedičstva				
Ciele a opis opatrenia				
<u>Zdôvodnenie výberu opatrenia:</u> Rozsiahle plochy územia MAS možno klasifikovať ako prírodné významné územia, z ktorých časť je zaradená aj do sústavy Natura 2000. Z tohto dôvodu je celospoločenským záujmom a prioritným záujmom obyvateľov regiónu zabezpečiť efektívnu ochranu biodiverzity územia a neustále zvyšovať povedomie obyvateľov o nevyhnutnosti ochrany prírody. Spoločné aktivity majú podporovať spoločné úsilie o zachovanie biologickej diverzity prírodných významných území. V praxi to znamená zvýšenie ochrany a starostlivosti o ohrozené druhy, ktoré sa nachádzajú v území (napríklad včelstvá ohrozené neprimeranými zásahmi človeka do územia, nepriaznivý stav vtáctva a obojživelníkov, ktorým sa neustále znižuje habitat). Industriálne poľnohospodárstvo, parazity/patogény a klimatická zmena spôsobujú stratu biodiverzity, ničenie prirodzeného prostredia, nedostatok potravy, kvôli monokultúram a pesticídom, ktoré škodia významným druhovým zložkám (napr. včelám).				
<u>Hlavný cieľ opatrenia:</u> Ochrana a obnova biologickej diverzity a pôdy a podpory ekosystémových služieb vrátane siete Natura 2000 a zelených infraštruktúr. Zachovanie, ochrana, podpora a rozvoj prírodného a kultúrneho dedičstva.				
<u>Opis opatrenia:</u> Vysoký podiel chránených území na celkovej rozlohe cezhraničného regiónu, vrátane území národného a medzinárodného významu vyžadujúci si úzku spoluprácu zainteresovaných subjektov. Potreba koordinácie činností zameraných na ochranu a obnovu biologickej diverzity. Jedinečný potenciál cezhraničného regiónu, ktorý predstavuje vysoký počet a koncentrácia prírodných a kultúrnych pamiatok na jeho území. Nedostatočné využívanie prírodného a kultúrneho dedičstva v prospech miestneho rozvoja v dôsledku zníženej dostupnosti a nevyhovujúceho stavu objektov. Opatrenie zároveň komplementárne dopĺňa opatrenie 8.5 PRV (2.3.1 CLLD) zahrnutím ochrany biotopov a ohrozených druhov mimo zoznamu v PRV.				
Intenzita pomoci				
95%, resp. v súlade s programom Interreg V-A				
Merateľné ukazovatele projektu				
Kód/ID	Názov/Ukazovateľ	Merná jednotka	Počiatočná hodnota	Celková cieľová hodnota
ID4	Plocha územia, ktorá je predmetom cezhraničných aktivít zameraných na ochranu a obnovu biodiverzity	km ²	0	908
ID4.1	Počet aktivít vykonaných na ochranu prírody a biodiverzity	Počet	0	5

Vzájomná doplnkovosť, súlad a synergický efekt s vecne príbuznými regionálnymi stratégiami v popise predchádzajúcej podkapitoly 7.6.1. Komplementárnosť opatrení, ich vzájomné synergie a demarkačné línie medzi nimi sú prehľadne popísané v nižšie uvedenej tabuľke. V

rámci návrhu opatrení bol zachovaný princíp možnosti financovania jedného druhu aktivít len z jedného opatrenia stratégie CLLD.

Opatrenie 1.1.1 CLLD	Opatrenie 1.1.4 CLLD
<i>Opatrenie 6.4 PRV (činnosť 1.a 2.)</i>	<i>Aktivita 5.1.1 IROP (zakladanie nových a podpora existujúcich mikro a malých podnikov, SZČO, družstiev.</i>
V rámci podpory Opatrenia 1.1.4 nie sú pre oprávnené aktivity uvedené v rámci Opatrenia 1.1.1, ako výstavba ubytovacích zariadení, rekonštrukcia a modernizácia existujúcich ubytovacích zariadení, ako aj nevyužívaných objektov na ubytovacie zariadenie a to s kapacitou od 5 do 30 lôžok pod. Poľnohospodárske subjekty (viac 30 % tržieb z poľnohospodárskej produkcie) sú v rámci podpory cestovného ruchu oprávnené len v rámci opatrenia 1.1.1 CLLD.	
Opatrenie 1.1.1 CLLD	Opatrenie 2.3.1 CLLD
<i>Opatrenie 6.4 PRV (činnosť 1.a 2.)</i>	<i>Opatrenie 8.5 PRV</i>
Neprekrývanie podpory v rámci Opatrenia 1.1.1 a Opatrenia 2.3.1 je zabezpečené rozdielnym typom oprávnených aktivít (pre obhospodarovateľov lesa nie je v rámci opatrenia 1.1.1 oprávnená obnova a budovanie občianskej a poznávacej infraštruktúry). Neprekrývanie podpory v rámci opatrenia 2.3.1 s podporou v opatrenia 1.1.1 je zabezpečené rozdielnym typom oprávnených činnosti (v rámci opatrenia 1.1.1 je v prípade obhospodarovateľov lesa oprávnená podpora aktivít mimo aktivít budovania a obnovy občianskej a poznávacej infraštruktúry v lesných ekosystémoch).	
Opatrenie 2.2.2 CLLD	Opatrenie 2.2.1 CLLD
<i>5.1.2 IROP Aktivita: Rozvoj základnej infraštruktúry v oblastiach: výstavba a obnova mestských trhových priestorov za účelom podpory lokálnych producentov</i>	<i>Opatrenie 7.4 PRV</i>
V rámci aktivity výstavba a obnova trhovísk sú mestá (Tvrdošín, Dolný Kubín, Trstená) oprávnené čerpať podporu v rámci opatrenia 2.2.2 a ostatné obce v území MAS v opatrení 2.2.1 CLLD.	
Opatrenie 2.1.1 CLLD	Opatrenie 2.1.2 CLLD
<i>5.1.2 IROP Aktivita: Rozvoj základnej infraštruktúry v oblastiach: sociálne služby a komunitné služby</i>	<i>Operačný program Ľudské zdroje (IP 4.2)</i>
Opatrenia sú komplementárnymi opatreniami IROP a OPEZ v oblasti sociálnych a komunitných služieb. Podporu IROP určenú na obstaranie nevyhnutnej infraštruktúry, materiálno-technického zabezpečenia výkonu sociálnych služieb dopĺňa OPEZ svojimi "mäkkými" aktivitami v oblasti zabezpečenia ľudských zdrojov pre výkon ošetrovateľskej služby, vzdelávaním pracovníkov, sociálnym začleňovaním a pod.	

Opatrenie 2.3.1 CLLD	Opatrenie 2.3.2 CLLD
<i>Opatrenie 8.5 PRV (činnosť 3)</i>	<i>INTERREG V-A</i>
Aktivity navrhnuté v opatrení 2.3.1 CLLD zamerané na zlepšenie hniezdných príležitostí vtákov v lese a iných prvkov zvyšujúcich biodiverzitu lesných ekosystémov komplementárne dopĺňajú koherentné oprávnené aktivity INTERREG V-A podporou na ochranu ohrozených druhov, ktoré nie sú súčasťou PRV (obojživelníky, včelstvo a pod.).	
Opatrenie 3.2.1 CLLD	Opatrenie 3.1.1 CLLD
<i>5.1.1 IROP Aktivita: Zakladanie nových a podpora existujúcich mikro a malých podnikov, SZČO družstiev</i>	<i>Opatrenie 4.2. PRV</i>
Opatrenie 3.2.1 je realizované s výnimkou podpory tých investícií v poľnohospodárskej prvovýrobe, investícií v spracovaní, vývoji a uvádzania na trh poľnohospodárskych produktov a potravinárskych výrobkov a investícií do lesných technológií, ktoré sú predmetom podpory opatrenia 3.1.1 alebo v prípade podpory subjektov, ktoré majú tržby z poľnohospodárskej, akvakultúrnej alebo lesníckej činnosti presahujúce 30% z ich celkových tržieb, a ktoré sú predmetom podpory PRV, alebo subjektov v oblasti akvakultúrnej činnosti a spracovania produktov rybolovu, ktoré sú predmetom podpory z Operačného programu Rybné hospodárstvo.	

7.5. Popis multiplikačných efektov

Implementácia stratégie CLLD MAS Orava, o.z. vytvára nasledovné multiplikačné efekty:

- Šírenie výsledkov a výstupov implementácie stratégie CLLD a realizácie projektov beneficietov – pozitívne výsledky realizovaných projektov, ktoré boli podporené v rámci implementácie stratégie CLLD podnietia ďalších záujemcov uchádzať sa o podporu vlastných rozvojových projektov prostredníctvom MAS, alebo priamo cez jednotlivé operačné programy, resp. iné dotačné mechanizmy. Šírenie výsledkov a výstupov pomocou moderných komunikačných nástrojov má za cieľ osloviť a aktivizovať širokú skupinu potenciálnych beneficietov, čím sa dosiahne multiplikačný efekt v podobe vyššieho počtu záujemcov o projekty, vyššieho počtu realizovaných projektov na území partnerstva (v rámci stratégie CLLD a mimo nej), tvorby vyššej pridanej hodnoty, väčšieho počtu pracovných miest, lepších služieb, rastu výroby, zamestnanosti, skvalitňovania služieb, zlepšovania infraštruktúry a pod.
- Vyvážený socio-ekonomický rozvoj územia na základe aktivizácie vnútorných zdrojov územia – prijaté opatrenia stratégie CLLD odrážajú skutočné potreby územia, zároveň sú vyvážené a vzájomne previazané tak, aby mal efekt z realizácie podporených

projektov širší dosah vo vzťahu k územi MAS. Projekty zamerané na rozvoj podnikateľských aktivít prispievajú k zvýšeniu konkurencieschopnosti územia MAS, k rastu HDP, zamestnanosti a budú na seba viazať vznik alebo rozšírenie ďalších podnikateľských aktivít (v oblasti priemyselnej výroby, poľnohospodárskej a nepoľnohospodárskej výroby, rozvoja a poskytovaní služieb - vrátane služieb vidieckeho cestovného ruchu), čím sa prejavujú multiplikačné efekty intervencií stratégie CLLD. Zlepšovanie dostupnosti územia, zvyšovanie bezpečnosti, skvalitňovanie a rozširovanie ponuky verejných služieb podnieti vznik nadväzujúcich aktivít (projektov) realizovaných tak verejným ako aj súkromným sektorom. Zároveň dôjde k zintenzívneniu spolupráce medzi týmito sektormi s pozitívnym dopadom na vyvážený a udržateľný rozvoj územia MAS Orava, o.z.

Multiplikačné efekty realizácie stratégie CLLD MAS Orava, o.z. v oblasti socio-ekonomického rozvoja sa prejavujú v nasledovných rovinách:

1. Priame

- Rozvoj medzisektorovej spolupráce (samospráva – podnikatelia – neziskové organizácie) – nárast počtu väzieb medzi aktérmi rozvoja, nárast počtu spoločných aktivít a rozhodnutí, vytvorenie nových väzieb dopadom na rast ekonomiky, zvýšenie záujmu o verejné rozhodovanie, zvýšenie záujmu podieľať sa na aktivitách tretieho sektora (zo strany samospráv a podnikateľov).
- Tvorba spoločných rozvojových koncepcií a postupov – aktívna participácia na rozvojových stratégiách (vo fáze prípravy a následnej realizácie), vyšší stupeň zapojenosti verejnosti, podnikateľov, neziskového sektora pri tvorbe stratégií, a teda tvorba reálnejších a adresnejších rozvojových stratégií, ktoré budú akceptované širšou skupinou aktérov.

2. Nepriame

- Rozhodovanie o rozvoji územia – zapájanie širokého okruhu vidieckych aktérov do rozhodovania o ďalšom rozvoji svojho územia.
- Prienik inovácií – intenzívna spolupráca uľahčuje prienik a využívanie inovácií vo výrobe, službách, rozhodovaní, resp. riadení a pod.

Spôsob hodnotenia multiplikačných efektov

Pre sledovanie a hodnotenie multiplikačných efektov použije MAS nasledovné ukazovatele:

1. Počet a typ aktivít kde sa miestni aktéri podieľajú na rozhodovaní komunity, obce a MAS na jednu MAS prostredníctvom rôznych cieľových skupín (členovia MAS,

- nečlenovi, beneficianti a pod.) – zdroj overenia: monitoring aktivít organizovaných MAS, resp. členmi MAS.
2. Podiel inovatívnych projektov (inovácia je definovaná riadiacim orgánom a/alebo MAS) z celkového počtu projektov MAS (beneficientov) – zdroj overenia: monitoring MAS.
 3. Počet záujemcov (potenciálnych beneficiantov), ktorí podali ŽoNFP//ŽoPr na základe odporúčaní, šírenia výsledkov – zdroj overenia: dotazníkový prieskum u záujemcov o program.

Zoznam príloh stratégie CLLD

- Príloha č. 1 Metodického pokynu – Vymedzenie územia a obyvateľstva MAS
- Príloha č. 2 Metodického pokynu – Doklad o súhlase všetkých obcí so zaradením do územia pôsobnosti MAS
- Príloha č. 3 Mapa územia MAS
- Príloha č. 4 Metodického pokynu - Zoznam členov MAS podľa sektorov (okrem obcí)
- Príloha č. 5 Dokumenty preukazujúce proces tvorby partnerstva a stratégie CLLD
- Príloha č.6 Zoznam zdrojov (analýzy) a vstupných dokumentov
- Príloha č.7 Organizačná štruktúra MAS
- Príloha č. 8 Personálne zloženie jednotlivých orgánov
- Príloha č. 9 Stanovy MAS